TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2017 HUBUBAT RAPORU

www.tmo.gov.tr

2017
HUBUBAT RAPORU

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Toprak o kadar cömert ki
dökülen her damla alın terinin karşılığını verir.

M. Kemal Atatürk

Millî Müdafaa Caddesi No: 18 06420 Bakanlıklar-Çankaya / ANKARA
Telefon: 0 312 416 30 00 - **Faks:** 0 312 416 34 00 (5 Hat)

www.tmo.gov.tr

© TMO. Her Hakkı Saklıdır. TMO'nun izni olmaksızın çoğaltılamaz
ancak kaynak gösterilmek şartıyla alıntı yapılabilir.

Dr. Ahmet Eşref FAKIBABA
Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı

Her geçen gün daha stratejik bir hâl alan ve artık küresel ölçekte belirlenen tarım ve gıda konusu, hem insanlık için hem de ülkemiz için hayatî öneme sahip.

Bakanlık olarak tarım politikalarımızı oluştururken; tarımda sürdürülebilirliği sağlamanın ve insanımıza yeterli ve sağlıklı gıda temin etmenin sorumluluğu içerisinde hareket ediyoruz.

Tarım sektörünün vazgeçilmez ürünlerinin başında gelen hububat 81 milyon insanımızın ekmeği, hayvanlarımızın yem kaynağı, asla ve asla vazgeçemeyeceğimiz stratejik bir alandır.

Ülkemiz bugün hububat üssü konumundadır. Son 15 yıldaki gelişmelere baktığımızda dünya hububat ticaretinin, Türkiye'nin etrafında döndüğünü görmekteyiz. Bugün ülkemiz un, bulgur, bisküvi ve makarna gibi mamullerde dünyada ön sıralarda yer almaktadır.

Kendi gıdasını üretemeyen toplumlar hiçbir zaman tam bağımsız olamazlar. Tarıma ve gıdaya hâkim olan ülkeler ancak geleceğin lider ülkeleri olacaktır. Bu noktada başta hububat ve hububat ürünleri olmak üzere gıdasını hem üretmede hem de ihraç etmede önemli seviyeyi yakalamış bir ülke olmanın gururunu yaşıyoruz.

Başta piyasa düzenleme görevini başarıyla yürüten TMO olmak üzere bu gururu bizlere yaşatan sektörün tüm aktörlerini tebrik ediyorum.

Türkiye olarak tarımsal ürünlerde elde ettiğimiz başarıyı önümüzdeki dönemde el birliğiyle daha da ileriye taşıyacağımıza inanıyorum. Bu doğrultuda 2023 ve 2071 hedeflerimize giden yolda tarımı, "Güçlü ve Lider Ülke Türkiye"nin en önemli sektörlerinden biri hâline getireceğiz.

İsmail KEMALOĞLU
TMO Yönetim Kurulu Başkanı
Genel Müdür

Stratejik bir yapıya sahip olan tarım; insan yaşamı için vazgeçilmez, ülkelerin ekonomisi ve istihdamı için çok önemli bir sektördür.

2018 itibarıyla 80'inci yılını kutlayan TMO, kurulduğu 13 Temmuz 1938'den bu yana başta hububat piyasası olmak üzere sorumluluk alanına giren tüm konularda üzerine düşeni bilinçli ve fedakâr personeliyle eksiksiz olarak yerine getirmektedir.

İlk yıllarından bugüne hububat ve bakliyatın yanı sıra benzin, otomobil lastiği, kavurma, margarin ve kahve gibi 25 çeşit üründe tedarik ve dağıtım görevi üstlenen TMO; bugün bütün ülke sathına yayılan teşkilatı, etkin müdahale yöntemleri, çiftçi mağduriyetini önleyici piyasa düzenleme fonksiyonu, dinamik yapısı ile eli nasırlı üreticilerimizin en büyük teminatı olmuştur.

Üretim desenindeki değişim, teknolojideki gelişmeler çiftçilerimize modern teknoloji ve piyasa düzenleme araçları ile daha iyi hizmeti kaçınılmaz kılmıştır. Bu amaçla çiftçi, sanayici ve 81 milyon vatandaşımız için yeni bir depoculuk hamlesi başlattık.

Hububat taşkınlarını önlemek, tahılı kontrol etmek, piyasa ihtiyacına göre pazara ürün sürmek ve arz/talep dengesini korumak için tarımın barajlarını inşa ediyoruz. Yatırım maliyeti 1,5 milyar TL'ye ulaşacak 4,2 milyon ton kapasiteli depoculuk hamlesi aynı zamanda istihdama büyük katkı sağlayacaktır.

Piyasa düzenleme görevini her yıl yayımladığı faaliyet raporları ile taçlandıran kurumumuz, bütün paydaşlara sektör ile ilgili doğru bilgi kaynağı sağlayan bir anlayışla çalışmaya devam edecektir. Bu kapsamda hazırladığımız 2017 Yılı Hububat Raporu'nun hayırlı olmasını diliyor, hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER **04**
ÇİZELGELER LİSTESİ **06**
GRAFİKLER LİSTESİ **09**
TABLOLAR LİSTESİ **11**
SİMGELER LİSTESİ **12**
1. GİRİŞ **13**
2. HUBUBAT ÜRÜNLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ **14**
2.1. Buğday **14**
2.1.1. Bitkisel Özellikleri 14
2.1.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 15
2.1.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 26
2.2. Arpa **47**
2.2.1. Bitkisel Özellikleri 47
2.2.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 48
2.2.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 54
2.3. Çavdar **67**
2.3.1. Bitkisel Özellikleri 67
2.3.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 67
2.3.3. Dünyadaki Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 72
2.4. Yulaf **78**
2.4.1. Bitkisel Özellikleri 78
2.4.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 79
2.4.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 83
2.5. Mısır **89**
2.5.1. Bitkisel Özellikleri 89
2.5.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyat 90
2.5.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 99
2.6. Çeltik/Pirinç **114**
2.6.1. Bitkisel Özellikleri 114
2.6.2. Türkiye'deki Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 116
2.6.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar 125
3. DÜNYADA ÖNEMLİ HUBUBAT ÜRETİCİSİ ÜLKELERİN ALIM VE DESTEKLEME POLİTİKALARI **137**
3.1. AVRUPA BİRLİĞİ (AB) **137**
3.1.1. Reform süreci 137
3.1.1.1. 1992 Yılı Mac Sharry Reformu 137
3.1.1.2. 1995 Yılı Çeltik Fiyat Reformu 138
3.1.1.3. 2003 Yılı Reformu 139
3.1.1.4. 2013 Yılı Reformu 139
3.1.2. Hububat ve Çeltik Müdahale Alımları 140
3.1.3. AB'de Ödeme Kurumları 140
3.2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) **142**

3.3. Arjantin **142**
3.4. Avustralya **143**
3.5. Brezilya **144**
3.5.1. Destekleme Programları 145
3.5.1.1. Tarım, Hayvancılık ve Gıda Tedarik Bakanlığının Gerçekleştirdiği Programlar 145
3.5.1.2. Tarımsal Kalkınma Bakanlığının Gerçekleştirdiği Programlar 145
3.6. Hindistan **146**
3.6.1. Hindistan'da Tarımsal Yapı 146
3.6.2. Hindistan'da Tarım Piyasası Politikası Ve Uygulamaları 146
3.7. Mısır Arap Cumhuriyeti **147**
3.8. Rusya **148**
3.9. Ukrayna **149**
4. TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ **151**
4.1. Kuruluş Amacı, Görevleri ve Faaliyetleri **151**
4.2. TMO Tarafından Uygulanan Alım Politikaları **151**
4.3. TMO Tarafından İç Piyasaya Yönelik Yapılan Satış Miktar ve Fiyatları **159**
4.4. TMO'nun AB'ye Uyum Çalışmaları **162**
5. 2017/18 HUBUBAT SEZONUNUN GENEL DEĞERLENDİRMESİ **163**
5.1. Türkiye Değerlendirmesi **163**
5.1.1. TMO Faaliyetleri Açısından 2016/17 Sezonu 171
5.1.1.1. Müdahale Alım Faaliyeti 171
5.1.1.2. Emanet Alım Faaliyeti 174
5.1.1.2.1. Emanet Alımda Genel Hususlar 174
5.1.1.2.2. Üreticilerden (ÇKS Belgesi Olan) Emanet Alım Esasları 175
5.1.1.2.3. Tüccar ve Sanayicilerden (ÇKS Belgesi Olmayan) Emanet Alım Esasları 175
5.2. Depolama Faaliyeti **175**
5.3. Lisanslı Depoculuk **177**
5.4. Olağanüstü Hâl ve Savaş Stoku Faaliyeti **179**
5.5. Satışlar **179**
5.6. İthalat ve İhracat **181**
5.7. Dünya Değerlendirmesi **183**
5.7.1. Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsaları 183
5.7.1.1. Buğday 189
5.7.1.2. Mısır 193
5.7.1.3. Çeltik 195
6. KAYNAKÇA LİSTESİ **197**
7. EKLER **198**
7.1. AÇIKLAMA **198**

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. 1930-2000 Yılları Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
Çizelge 2. 2008-2017 Yılları Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
Çizelge 3. 2007-2016 Yılları Sertifikalı Buğday Tohumluğu Üretim Durumu
Çizelge 4. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Buğday Üretimi
Çizelge 5. 2017 Yılı Bölgeler Bazında Türkiye Buğday Üretimi
Çizelge 6. Türkiye Buğday Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi
Çizelge 7. Türkiye'deki Un, Yem, Makarna, İrmik, Bulgur, Bisküvi, Çeltik ve Nişasta Fabrikalarının Son Durumu
Çizelge 8. Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) İthalat ve İhracat Miktarları
Çizelge 9. Türkiye'nin Makarnalık (Durum) Buğday İthalat ve İhracat Miktarları
Çizelge 10. Türkiye'nin Buğday Mamulleri İhracatı
Çizelge 11. Türkiye'nin Buğday İhracat Miktarı ve Mamul Madde İhracatları Buğday Karşılığı
Çizelge 12. TMO Buğday Alım Fiyatı ve ÜFE Artış Oranı
Çizelge 13. Borsalarda 2013-2017 Yılları Arası Buğday (AKS) Fiyatları
Çizelge 14. 2013-2017 Yılları Arası Aylar Bazında Buğday Borsa Ortalama Fiyatları
Çizelge 15. 2013-2017 Yılları Arasında Aylar Bazında Buğday Borsa İşlem Miktarları
Çizelge 16. Dünya Buğday Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
Çizelge 17. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Verimi
Çizelge 18. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Ekim Alanı
Çizelge 19. Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler
Çizelge 20. Dünyada Buğday İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler
Çizelge 21. Dünya Buğday İthalatı Projeksiyonu
Çizelge 22. Dünya Buğday İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
Çizelge 23. Dünya Buğday İhracatı Projeksiyonu
Çizelge 24. Dünya ve Bazı Ülkelerde Buğday Kapanış Stoku
Çizelge 25. Dünya Durum Buğdayı Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
Çizelge 26. Dünya Durum Buğdayı İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler
Çizelge 27. Dünya Durum Buğdayı İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
Çizelge 28. ABD Borsalarındaki Vadeli İşlem Buğday Fiyatları
Çizelge 29. Dünya Buğday Fiyatları
Çizelge 30. Türkiye Arpa Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
Çizelge 31. Maltlık ve Diğer Arpanın Ekim Alanları, Üretimleri ve Verimleri
Çizelge 32. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye'nin Arpa Üretimi
Çizelge 33. Türkiye'nin Yıllar İtibarıyla Arpa Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi
Çizelge 34. Türkiye'nin Arpa İthalat ve İhracat Miktarları
Çizelge 35. TMO Arpa Alım Fiyatı
Çizelge 36. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Arpa Borsa Ortalama Fiyatları
Çizelge 37. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Arpa Borsa İşlem Hacimleri
Çizelge 38. Dünya Arpa Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler
Çizelge 39. Dünya ve Önemli Üretici Ülkelerde Arpa Verimi
Çizelge 40. Dünya Arpa Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler
Çizelge 41. Dünya Arpa İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler
Çizelge 42. Dünya Maltlık Arpa İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler
Çizelge 43. Dünya Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
Çizelge 44. Dünya Maltlık Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
Çizelge 45. Dünya Arpa Fiyatları
Çizelge 46. 2017 Yılı Aylar Bazında Dünya Arpa Fiyatları

Çizelge 47. Dünya ve Bazı Ülkelerde Arpa Kapanış Stokları
Çizelge 48. Türkiye Çavdar Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
Çizelge 49. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Çavdar Üretimi
Çizelge 50. Türkiye Çavdar Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi
Çizelge 51. Türkiye'nin Çavdar İthalat Miktarı
Çizelge 52. TMO Çavdar Alım Fiyatı ve ÜFE Artış Oranı
Çizelge 53. 2013-2017 Yılları Arasında Çavdar Borsa Fiyatları
Çizelge 54. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Çavdar Borsa Ortalama Fiyatları
Çizelge 55. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Çavdar Borsa İşlem Hacimleri
Çizelge 56. Dünya Çavdar Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
Çizelge 57. Dünya Çavdar Ekim Alanları
Çizelge 58. Dünya Çavdar Verimi
Çizelge 59. Dünya Çavdar Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler
Çizelge 60. Dünya Çavdar İhracatı ve Önemli İhracatçı Ülkeler
Çizelge 61. Dünya Çavdar İthalatı ve Önemli İthalatçı Ülkeler
Çizelge 62. Dünya ve Bazı Ülkelerde Çavdar Kapanış Stokları
Çizelge 63. Türkiye Yulaf Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
Çizelge 64. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Yulaf Üretimi
Çizelge 65. Türkiye Yulaf Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi
Çizelge 66. Türkiye'nin Yulaf İthalat ve İhracat Miktarları
Çizelge 67. TMO Yulaf Alım Fiyatı ve ÜFE Artış Oranı
Çizelge 68. 2013-2017 Yıllar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatları
Çizelge 69. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatı
Çizelge 70. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Yulaf Borsa İşlem Hacimleri
Çizelge 71. Dünya Yulaf Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
Çizelge 72. Dünya Yulaf Ekim Alanları
Çizelge 73. Dünya Yulaf Verim Ortalaması
Çizelge 74. Dünya Yulaf Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler
Çizelge 75. Dünya Yulaf İhracatı ve Önemli İhracatçı Ülkeler
Çizelge 76. Dünya Yulaf İthalatı ve Önemli İthalatçı Ülkeler
Çizelge 77. Dünya ve Bazı Ülkelerde Yulaf Kapanış Stokları
Çizelge 78. Türkiye 1930-2000 Yılları Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
Çizelge 79. Türkiye 2008-2017 Yılları Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
Çizelge 80. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Tane Mısır Üretimi
Çizelge 81. Bölgelere Göre Mısır Ekiliş Alanları ve Üretimi
Çizelge 82. Türkiye'nin Yıllar İtibarıyla Mısır Tüketimi ve Yeterlilik Oranı
Çizelge 83. Mısır Tüketiminin 2017 Yılı Sektörel Dağılımı
Çizelge 84. Türkiye'nin Mısır İthalat ve İhracat Miktarları
Çizelge 85. TMO Mısır Alım Fiyatı ve ÜFE Artış Oranı
Çizelge 86. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Mısır Borsa Ortalama Fiyatı
Çizelge 87. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Mısır Borsa İşlem Miktarları
Çizelge 88. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Üretimi
Çizelge 89. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Verimi
Çizelge 90. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Ekim Alanı
Çizelge 91. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Tüketimi
Çizelge 92. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır İthalatları
Çizelge 93. Mısır İthalat Projeksiyonları
Çizelge 94. Dünya Mısır İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
Çizelge 95. Mısır İhracat Projeksiyonları
Çizelge 96. Dünya ve Başlıca Ülkelerde Kapanış Mısır Stokları

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 97. Dünya Mısır Fiyatları
Çizelge 98. 1950-2010 Yılları Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
Çizelge 99. Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
Çizelge 100. TÜİK ve USDA Verilerine Göre Türkiye Çeltik Üretimi
Çizelge 101. Türkiye'nin Yıllar İtibarıyla Pirinç Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi
Çizelge 102. Türkiye'de Çeltik Tarımı Yapılan İller
Çizelge 103. Türkiye'nin Çeltik İthalat ve İhracat Miktarları
Çizelge 104. Türkiye'nin Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları
Çizelge 105. Türkiye'nin Kargo (Kahverengi) Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları
Çizelge 106. Çeltik ve Pirinç Piyasa Fiyatları
Çizelge 107. TMO Uzun ve Orta Tane Çeltik Alım Fiyatı
Çizelge 108. Dünya Pirinç Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
Çizelge 109. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerdeki Çeltik Verimi
Çizelge 110. Dünya Pirinç Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler
Çizelge 111. Dünya Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
Çizelge 112. Dünya Pirinç İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler
Çizelge 113. Dünya ve Başlıca Ülkelerde Pirinç Kapanış Stokları
Çizelge 114. Dünya Pirinç Fiyatları
Çizelge 115. Türkiye'de Buğday, Arpa, Mısır Üretimi, TMO'nun Alım Miktarı ve Alımın Üretime Oranı
Çizelge 116. TMO Alım Miktarları
Çizelge 117. Yıllar İtibarıyla TMO İç Satış Fiyatları
Çizelge 118. Yıllar İtibarıyla TMO İç Satış Miktarları
Çizelge 119. Türkiye Hububat Ürünleri Ekim Alanı, Üretim ve Verim Miktarları
Çizelge 120. Hububat Ürünleri Tüketimleri ve Yeterlilik Oranları
Çizelge 121. Türkiye'nin Hububat Ürünleri İthalat ve İhracat Miktarları
Çizelge 122. Hububat Ürünlerinde Uygulanan Gümrük Vergisi Oranları
Çizelge 123. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Borsa Ortalama Fiyatları
Çizelge 124. 2008-2017 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Anadolu Kırmızı Sert ve Makarnalık Buğday İşlem Hacimleri
Çizelge 125. 2008-2017 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Arpa ve Çavdar İşlem Hacimleri
Çizelge 126. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Yulaf ve Mısır İşlem Hacimleri
Çizelge 127. Ürünler Bazında Bakanlığımızca Ödenen Prim Miktarları
Çizelge 128. 2017/18 Dönemi Peşin Alım Miktarları
Çizelge 129. Yıllar İtibarıyla Alım Yapılan Borsalar ve Alım Miktarları
Çizelge 130. 2017/18 Döneminde Emanete Alınan, Alıma Dönüşen ve İade Edilen Ürün Miktarları
Çizelge 131. Şubeler Depo Grupları ve Kapasiteleri
Çizelge 132. 2017 Yılı Elektronik Ürün Senedi Alımları
Çizelge 133. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında TMO İç Satış Fiyatları
Çizelge 134. TMO Tarafından Yapılan İthalat ve İhracat Miktarları
Çizelge 135. Dünya Hububat Denge Tablosu
Çizelge 136. Chicago Borsası İşlem Hacimleri İçinde Tarımsal Emtia ve Ürünlerin Payları
Çizelge 137. Chicago Borsasında Mısır, Soya ve Çeltik Aylık İşlem Hacimleri ve Fiyatlar
Çizelge 138. ABD Borsalarında Buğdayın Aylık İşlem Hacimleri ve Fiyatlar
Çizelge 139. Borsalara Göre Buğdayda Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları
Çizelge 140. Chicago Borsası Mısır Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları
Çizelge 141. Chicago Borsası Çeltik Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları
Çizelge 142. Chicago Borsası Soya Fasulyesi Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları
Çizelge 143.ABD Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarında İşlem Hacimleri

Grafik 1. Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretim ve Verimi
Grafik 2. Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) Üretimi, İthalatı ve İhracatı
Grafik 3. Anadolu Kırmızı Sert Ekmeklik Buğday Alım Fiyat Artışı ve ÜFE Artış Oranı
Grafik 4. AKS Buğdayı Borsa Fiyatı ile ABD 2HRW Fiyatı Mukayesesi
Grafik 5. Anadolu Kırmızı Sert Buğdayın 2013-2017 Yılları Borsa Fiyatı
Grafik 6. Anadolu Durum Buğdayının 2013-2017 Yılları Borsa Fiyatı
Grafik 7. Dünya Buğday Denge Grafiği
Grafik 8. Dünya Buğday Üretimi, Verimi ve Ekim Alanı
Grafik 9. 2017/18 Dünya Buğday Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 10. Beş Majör ve Karadeniz Bölgesi İhracatçıları Buğday Üretimi
Grafik 11. 2017/18 Dünya Buğday Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 12. Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler
Grafik 13. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Buğday Tüketimi
Grafik 14. 2017/18 Dünya Buğday İthalatında Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 15. 2017/18 Dünya Buğday İhracatında Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 16. Dünya Buğday İhracatı Projeksiyonu
Grafik 17. Başlıca Buğday İhracatçısı Ülkelerde Buğday Kapanış Stoku
Grafik 18. 2013 Yılından İtibaren ABD 2HRW Buğday Fiyatı
Grafik 19. 2013 Yılından İtibaren Fransız Buğday Fiyatı
Grafik 20. 2013 Yılından İtibaren Fransız Durum Buğday Fiyatı
Grafik 21. ABD Borsalarındaki Vadeli İşlem Buğday Fiyatları
Grafik 22. ABD, Fransız, Rus Buğday Fiyatları
Grafik 23. Fransız ve Kanada Durum Buğday Fiyatı
Grafik 24. Türkiye Arpa Ekim Alanı, Üretim ve Verimi
Grafik 25. TMO Arpa Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı
Grafik 26. Dünya Arpa Denge Grafiği
Grafik 27. Dünya Arpa Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler
Grafik 28. 2017/18 Dünya Arpa Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 29. Dünya Arpa Tüketiminde Başlıca Tüketici Ülkeler
Grafik 30. 2017/18 Dünya Arpa Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 31. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Arpa Tüketimi
Grafik 32. Başlıca Arpa İthalatçısı Ülkeler
Grafik 33. Arpa İthalatı Projeksiyonu
Grafik 34. Başlıca Arpa İhracatçısı Ülkeler
Grafik 35. Arpa İhracatı Projeksiyonu
Grafik 36. 2017 Yılı Aylar Bazında Dünya Arpa Fiyatları
Grafik 37. 2017/18 Dünya Arpa Kapanış Stokunda Ülkelerin Payları
Grafik 38. Türkiye Çavdar Ekim Alanı, Üretim ve Verimi
Grafik 39. Türkiye'nin Çavdar Üretim ve İthalat Miktarları
Grafik 40. Son Beş Yıllık Dönemde Aylar Bazında Çavdar Borsa Ortalama Fiyatı
Grafik 41. Dünyada Önemli Çavdar Üreticisi Ülkeler
Grafik 42. 2017/18 Dönemi Dünya Çavdar Üretiminin Dağılımı
Grafik 43. Dünya Çavdar Denge Grafiği
Grafik 44. Dünya Çavdar Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler
Grafik 45. 2017/18 Dönemi Dünya Çavdar Tüketiminin Dağılımı
Grafik 46. Türkiye Yulaf Ekim Alanı, Üretim ve Verimi
Grafik 47. Türkiye'nin Yulaf Üretim, İhracat ve İthalat Miktarları
Grafik 48. Son Beş Yıllık Dönemde Aylar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatı
Grafik 49. Dünya Yulaf Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler
Grafik 50. 2017/18 Dönemi Dünya Yulaf Üretiminin Dağılımı
Grafik 51. Dünya Yulaf Denge Grafiği
Grafik 52. Dünya Yulaf Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 53. 2017/18 Dönemi Dünya Yulaf Tüketiminin Dağılımı
Grafik 54. Türkiye Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi
Grafik 55. Türkiye'nin Mısır Üretim, Tüketim, İthalat ve İhracatı
Grafik 56. TMO Mısır Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı
Grafik 57. TMO Alım Fiyatı ve ABD 3YC Fiyatı Mukayesesi
Grafik 58. Dünya Mısır Denge Grafiği
Grafik 59. Dünya Mısır Üretim, Verim ve Ekim Alanı
Grafik 60. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Üretimi
Grafik 61. 2017/18 Dünya Mısır Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 62. Başlıca Ülkelerin Mısır Ekim Alanı
Grafik 63. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Tüketimi
Grafik 64. 2017/18 Dünya Mısır Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 65. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Mısır Tüketimi
Grafik 66. 2017/18 Dünyada Mısır İthalatı Yapan Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 67. Başlıca Ülkelerin Mısır İthalat Projeksiyonları
Grafik 68. 2017/18 Dünyada Mısır İhracatı Yapan Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 69. Başlıca Ülkelerin Mısır İhracat Projeksiyonları
Grafik 70. 2017 Yılı Dünya ve Türkiye Mısır Fiyatları
Grafik 71. ABD Chicago Borsası Mısır Vadeli İşlem Aylık Ortalama (ABD 3YC) Fiyatları
Grafik 72. Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretim ve Verimi
Grafik 73. TMO Çeltik Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı
Grafik 74. Dünya Pirinç Denge Grafiği
Grafik 75. Dünya Pirinç Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler
Grafik 76. 2017/18 Dünya Pirinç Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 77. Dünya Pirinç Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler
Grafik 78. 2017/18 Dünya Pirinç Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 79. Dünya Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler
Grafik 80. 2017/18 Yılı Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkelerin Payları
Grafik 81. Pirinç İhracatı Projeksiyonu
Grafik 82. 2017/18 Dünya Pirinç İthalatçısı Başlıca Ülkelerin Payları
Grafik 83. Pirinç İthalatı Projeksiyonu
Grafik 84. 2017/18 Dünya Pirinç Stokuna İlişkin Ülkelerin Payları
Grafik 85. 2017 Yılı Aylar Bazında Borsa Ortalama Fiyatları
Grafik 86. Yurt İçi ve Yurt Dışı Buğday Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması
Grafik 87. Yurt İçi ve Yurt Dışı Buğday, Arpa ve Mısır Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması
Grafik 88. Yurt İçi ve Yurt Dışı Pirinç Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması
Grafik 89. Chicago Borsası Buğday Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları
Grafik 90. ABD Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarında Buğday Aylık Fiyatları
Grafik 91. ABD Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarında Buğday Aylık İşlem Hacimleri
Grafik 92. Chicago Borsası Mısır Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları
Grafik 93. Chicago Borsasında Mısır ve Soya Fasulyesi Aylık İşlem Hacimleri
Grafik 94. Chicago Borsası Çeltik Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları
Grafik 95. Chicago Borsasında Çeltiğin Aylık İşlem Hacmi ve Fiyatı

Tablo 1. Buğday Ekiliş ve Hasat Dönemleri
Tablo 2. Şube Bazında Buğday Ekiliş ve Hasat Başlama Tarihleri
Tablo 3. Mısır Ekiliş ve Hasat Dönemleri
Tablo 4. Türkiye'de Bölgelere Göre Çeltik Ekim ve Hasat Dönemleri
Tablo 5. Çeltik Üretici Ülkelerdeki Ekiliş ve Hasat Dönemleri
Tablo 6. 1992 Reformu Sonrası Hububat Müdahale Fiyatında Yapılan İndirim ve Telafi Edici Ödemeler
Tablo 7. Çeltik Müdahale Fiyatında Yapılan İndirim ve Telafi Edici Ödemeler
Tablo 8. AB Ülkelerinde Müdahale Alımlarından Sorumlu Ödeme Kurumları

SİMGELER LİSTESİ

AB : Avrupa Birliği
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
AKS : Anadolu Kırmızı Sert
AWB : Avustralya Buğday Kurumu
CCC : Ürün Kredi Kurumu
CONAB : Ulusal Tedarik Kurumu
CWB : Kanada Buğday Ofisi
CME : Chicago Merchantile Exchange (Chicago Ticaret Borsası)
ÇATAK : Çevre Amaçlı Tarım Alanlarının Korunması
ÇKS : Çiftçi Kayıt Sistemi
Da : Dekar
DGD : Doğrudan Gelir Desteği
DİR : Dâhilde İşleme Rejimi
DTÖ : Dünya Ticaret Örgütü
EAGF : Avrupa Tarımsal Garanti Fonu
EHCSS : Mısır Silo ve Depolama Holding
EMBRAPA : Tarımsal Araştırmalar Kurumu
FCI : Hindistan Gıda Kurumu
FIHC : Gıda Sanayi Holding
FOB : Free on Board (Malın Güvertede Teslimi)
GASC : Ürün Tedariği Genel Müdürlüğü
GB : Gümrük Birliği
Ha : Hektar
HRW : Hard Red Winter Wheat (Sert Kırmızı Kışlık Buğday)
IGC : International Grains Council (Uluslararası Hububat Konseyi)
INASE : Arjantin Ulusal Tohum Enstitüsü
Kg : Kilogram
MALR : Tarım ve Arazi Islahı Bakanlığı
MERCOSUR : Latin Amerika Ortak Pazarı
MICEX : Moskova Bankalararası Döviz Borsası
MGEX : Minneapolis Grain Exchange (Minneapolis Hububat Borsası)
MÖ : Milattan Önce
NAMEX : Ulusal Emtia Borsası
OECD : İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
ONCCA : Tarım, Hayvancılık ve Balıkçılık Bakanlığı
Ort. : Ortalama
OTP : Ortak Tarım Politikası
PBDAC : Tarım ve Kalkınma Bankası
SENASA : Ulusal Hijyen ve Tarımsal Gıda Kalitesi Kurumu
SDGD : Sabit Doğrudan Gelir Desteği
SRW : Soft Red Winter Wheat (Yumuşak Kırmızı Kışlık Buğday)
TL : Türk Lirası
TMO : Toprak Mahsulleri Ofisi
TOBB : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
BÜGEM : Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
UCESI : İç Tüketim Sübvansiyonları Koordinasyon ve Değerlendirme Birimi
UGC : Birleşik Hububat AŞ
USDA : United States Deparment of Agriculture (ABD Tarım Bakanlığı)
ÜFE : Üretici Fiyat Endeksi
$: Dolar
€ : Avro

GİRİŞ

Dünyada temel tarım ürünlerinde üretim, tüketim ve ticaret dengeleri hızla değişmektedir. Son yıllarda hububat ürünleri yenilenebilir enerji sektörü için önemli bir ham madde olarak kullanılmaya başlanmış ve hububat ürünleri emtia piyasaları için değerli bir yatırım aracı hâline gelmiştir. Nüfus artışı ve insanların artan gelirleri ile tüketim alışkanlıklarının da zamanla değişmesi, tarımın küresel olarak artan bir ticari değere sahip olması, bunun yanında oluşturduğu katma değer ve istihdam açısından ülkelerin ekonomilerini etkileyen bir faktör olması tarım sektörünün önemini artırmaktadır. Diğer yandan açlık ve yoksulluk gibi küresel sorunlar, iklim değişikliği, gıda güvencesi ve güvenilirliği konuları tarıma ayrı bir önem kazandırmaktadır. İnsanlık var oldukça tarım stratejik bir sektör, gıda ise stratejik ürün olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir. Tarım ve gıda, günümüzün değil geleceğimizin meselesidir.

Ülkemizde 23,4 milyon hektar alan tarım yapılabilir özelliktedir. Tarım alanlarımızın nadas alanları hariç %66,4'ü (15,5 milyon hektar) tarla ziraatına ayrılmıştır. Bu alanın da yaklaşık %71'inde (11,1 milyon hektar) tahıl ekilmektedir. Toplam tahıl ekim alanları içerisinde %69'luk pay ile ilk sırada buğday yer almaktadır. Buğdayı %22'lik pay ile arpa, %6'lık pay ile mısır, %1'lik pay ile çeltik takip etmektedir. Yulaf ve çavdar üretimimiz yeterli düzeyde olup alan olarak %1'lere karşılık gelen payı uzun yıllardır aynı seviyeyi korumaktadır (TÜİK 2018).

Yaklaşık 80 yıldır kurumsallaşmış, köklü ve yetkin yapısıyla faaliyetlerini sürdüren TMO tarafından birikim ve engin tecrübesinin de verdiği güçle hazırlanan ve paydaşların bilgisine sunulan 2017 Yılı Hububat Raporu, tarım sektörüne ciddi katkılar sağlayacaktır.

2017 Yılı Hububat Raporu çalışması dört bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde hububat ürünlerinin değerlendirilmesi başlığında; buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, çeltik/pirinç gibi ürünlerin bitkisel özellikleri ile bu ürünlerin Türkiye'de ve dünyada üretim, tüketim, ithalat, ihracat, stok ve fiyatları incelenmektedir. Üçüncü bölümde, dünyada önemli hububat üreticisi ülkelerin alım ve destekleme politikaları başlığında; AB ülkelerinde uygulanan Ortak Tarım Politikası ve uygulama biçimleri kuramsal olarak anlatılmakta, dördüncü bölümde TMO Genel Müdürlüğü tanıtılmakta ve AB uyum sürecinde Kurumumuzda devam eden mevzuat ve uyum çalışmaları hakkında bilgi verilmekte, beşinci bölümde ise gelecek yıllarda değerlendirme yapılmak üzere durum tespiti yapılmakta, ürünlerin vadeli işlemler ve opsiyon borsalarına göre Türkiye ve dünya değerlendirmesi yer almaktadır.

HUBUBAT ÜRÜNLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.

2.1. Buğday

Dünyada ve Türkiye'de buğday tarımı, insan beslenmesindeki temel besinlerin ham maddesi olması açısından diğer tarımsal ürünlere oranla ayrı bir önem arz etmektedir. Özellikle ülkemizde buğday ve buğdaydan yapılan gıda maddeleri tüketiminin birinci sırayı alması nedeniyle bu önem daha da artmaktadır.

2.1.1. Bitkisel Özellikleri

Karbonhidrat kaynağı olan buğday; un hâline getirilerek ekmek ve diğer unlu gıdaların imalatında kullanıldığı gibi bulgur, makarna, irmik, bisküvi gibi çok değişik ürünler şeklinde günlük beslenmemizde de yer almaktadır. Öğütme teknolojisi sonucu ortaya çıkan kepek ve diğer yan ürünler ile düşük vasıflı buğdaylar hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca son yıllarda ortaya çıkan yenilenebilir enerji kavramıyla buğdayın biyoetanol üretiminde de kullanımına rastlanmaktadır.

Buğdaylar, botanik yapısına göre üç sınıfa ayrılmaktadır:

- Triticum Aestivum (ekmeklik buğday)
- Triticum Durum (makarnalık buğday)
- Triticum Compactum (topbaş veya bisküvilik buğday)

Ayrıca buğdaylar; sertlik, tane rengi ve ekiliş durumuna göre de sınıflandırılmaktadır:

- Tane sertliğine göre; sert buğday, yarı sert buğday, yumuşak buğday
- Tane rengine göre; kırmızı buğday, beyaz buğday
- Ekilişlerine göre; yazlık buğday, kışlık buğday

Sanayicinin buğday tercihi, kullanım amacına göre değişmektedir. Örneğin ekmeklik buğdaylarda protein oranı ve kalitesi ile un veriminin yüksek olması istenirken bisküvilik buğdaylarda ise düşük protein tercih edilmektedir.

Buğday tanesi; kabuk (perikarp), rüşeym (embriyo) ve endosperm olmak üzere üç kısma ayrılır. Endosperm, tanenin %85'ini oluşturur ve bu kısımdan un elde edilir. Kabuk kısmından kepek elde edilir ve çoğunlukla yem sanayinde kullanılır. Rüşeym (embriyo) ise genellikle kepekle birlikte kalmakta, bazen ayrılmaktadır. Rüşeym, gıda olarak tüketilmekte ve ayrıca buğday yağı elde edilmesinde kullanılmaktadır.

Buğday tanesinin bileşimi, çeşitlerine göre ve bölgesel olarak değişiklik göstermesine rağmen ortalama %12 su, %70 karbonhidrat, %12 protein, %2 yağ, %2,2 selüloz ve %1,8 kül içermektedir.

2.1.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

Türkiye, dünya buğday ekim alanının %3,5'ine sahiptir. Tarım alanlarımızın nadas alanları hariç %66,4'ü (15,5 milyon hektar) tarla ziraatına ayrılmıştır. Bu alanın da yaklaşık %71'inde (11,1 milyon hektar) hububat ekilmektedir. Hububat ekim alanı içerisinde %69'luk payla ilk sırada buğday yer almaktadır (TÜİK, IGC 2017).

Çizelge 1. 1930-2000 Yılları Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
1930	2.809.300	2.586.377	921
1940	4.381.420	4.067.950	928
1950	4.477.191	3.871.926	865
1960	7.700.000	8.450.000	1.097
1970	8.600.000	10.000.000	1.163
1980	9.020.000	16.500.000	1.829
1990	9.450.000	20.000.000	2.116
2000	9.400.000	21.000.000	2.234

Kaynak: TÜİK, 2018

1930 yılında 2.809.300 ha ekim alanında 2.586.377 ton üretim ve 921 kg/ha verim elde edilmişken 2000 yılında 9.400.000 ha ekim alanında 21 milyon ton üretim ve 2.234 kg/ha buğday verimi elde edilmiştir (Çizelge 1).

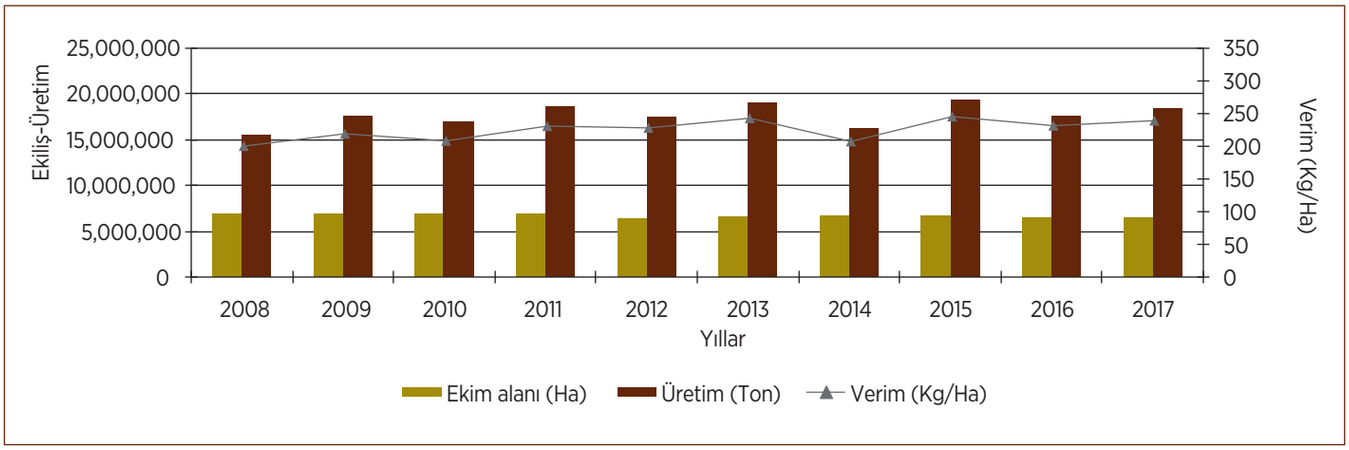
Çizelge 2. 2008-2017 Yılları Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
2008	8.090.000	17.782.000	2.345
2009	8.100.000	20.600.000	2.566
2010	8.103.400	19.674.000	2.440
2011	8.096.000	21.800.000	2.704
2012	7.529.639	20.100.000	2.672
2013	7.726.000	22.050.000	2.845
2014	7.919.208	19.000.000	2.429
2015	7.866.887	22.600.000	2.872
2016	7.671.945	20.600.000	2.710
2017	7.668.879	21.500.000	2.800

Kaynak: TÜİK, 2018

Son 10 yılın buğday ekim alanları 7,5–8,1 milyon hektar arasında, üretim miktarı ise 17,8–22,6 milyon ton arasında değişmektedir. 2017 yılı buğday üretimimiz ise 21,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. (Çizelge 2, Grafik 1).

Grafik 1. Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Kaynak: TÜİK, 2018

2016 yılında buğday ekilişi 7.671.945 ha, üretim 20.6 milyon ton verim ise 2.710 kg/ha iken 2017 yılında buğday ekilişi 7.668.879 ha, üretim 21.5 milyon ton verim ise 2.800 kg/ha olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin buğday verimi yıllar itibarıyla yükselme kaydetmiş olmasına rağmen ortalama dünya veriminin altındadır. Yüksek kaliteli tohum kullanımı, buğday verimliliğindeki en önemli faktörlerden biridir. Buğday üretimi için ayrılan ortalama 8 milyon hektar alan dikkate alındığında hektar başına 200 kg tohum kullanımına dayanarak yıllık tohum talebi 1,6 milyon tondur. Buğday, kendi kendine döllenen bir bitki olması ve ekilen tohumlukların 3 yılda bir sertifikalı tohumluklarla yenilenmesi nedeniyle ülkemizde her yıl yaklaşık 540 bin ton buğday tohumluğu kullanılması gerekmektedir. Ülkemizde üretilen sertifikalı tohumluk miktarı 2007 yılında 210 bin ton iken 2014 yılında 404 bin ton, 2015 yılında 484 bin ton ve 2016 yılında 485 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 3).

Çizelge 3. 2007-2016 Yılları Türkiye Sertifikalı Buğday Tohumluğu Üretim Durumu (Ton)

Yıllar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Miktar*	210.044	158.452	227.852	315.676	410.766	327.924	421.588	403.769	484.204	485.225	508.191

Kaynak: BUGEM, 2018

*Kamu ve özel sektör sertifikalı tohumluk üretim miktarı toplamıdır.

Çizelge 4. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Buğday Üretimi (Milyon Ton)

Yıllar	TÜİK	IGC	USDA
2008	17.8	17.8	16.8
2009	20.6	20.6	18.5
2010	19.7	19.7	17.0
2011	21.8	21.8	18.8
2012	20.1	20.1	16.0
2013	22.1	22.1	18.8
2014	19.0	19.0	15.3
2015	22.6	22.6	19.5
2016	20.6	20.6	17.3
2017	21.5	21.5	21.0

Kaynak: TÜİK; USDA ve IGC, 2018

TÜİK verilerine göre 2016 yılında Türkiye'nin buğday üretimi 20,6 milyon iken 2017 yılında %4,4 artışla 21,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 4).

Çizelge 5. 2017 Yılı Bölgeler Bazında Türkiye Buğday Üretimi (Bin Ton)

	Ekmeklik Buğday		Makarnalık Buğday	
Bölge Adı	Miktar	%	Miktar	%
Marmara Bölgesi	3.110	18	1	0.0
Ege Bölgesi	1.270	7	514	13
İç Anadolu Bölgesi	5.687	32	1.467	38
Akdeniz Bölgesi	1.916	11	312	8
Doğu Anadolu Bölgesi	1.151	7	21	1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2.641	15	1.488	38
Karadeniz Bölgesi	1.826	10	97	2
Toplam	17.600	100	3.900	100

Kaynak: TÜİK'in 2017 verilerine göre TMO tarafından yapılan bölgeler bazında üretim tahminidir.

Ülkemizde her bölgede yetiştirilebilen buğday özellikle İç Anadolu Bölgesi'nde yaygın olarak üretilmektedir. 2017 yılı ekmeklik buğday üretiminde %32'lik pay ile ilk sırada İç Anadolu Bölgesi yer almaktadır. Bunu %18 ile Marmara Bölgesi ve %15 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi izlemektedir. Üretimde en az pay Doğu Anadolu ve Ege Bölgelerine aittir. Makarnalık buğday üretiminde ilk sırada %38'lik üretim ile İç Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi yer almaktadır. Ege Bölgesi ise üretimde %13'lük pay ile üçüncü sıradadır (Çizelge 5).

Çizelge 6. Türkiye Buğday Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi

Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Bin Ton)	Gıda Olarak Tüketim (Bin Ton)	Tohumluk Kullanım (Bin Ton)	Yemlik Kullanım (Bin Ton)	Kayıplar (Bin Ton)	Stok Değişimi (Bin Ton)	Kişi Başına Tüketim (Kg)	Yeterlilik Derecesi (%)
2007/08	16.882	14.584	1.458	351	489	97	207	96,6
2008/09	17.781	15.458	1.456	362	504	308	216	94,5
2009/10	16.961	14.495	1.458	425	584	965	200	114,8
2010/11	18.187	15.766	1.459	404	558	1.351	214	102,2
2011/12	19.610	17.090	1.457	448	614	239	229	105,1
2012/13	19.375	17.042	1.355	411	567	-52	225	98,0
2013/14	20.462	16.330	1.399	2.112	621	-117	213	102,0
2014/15	20.122	15.604	1.425	2.556	536	-745	201	89,2
2015/16	18.795	14.399	1.416	2.343	637	753	183	113,6
2016/17	18.756	14.490	1.381	2.305	581	-1.267	182	103,8

Kaynak: TÜİK, 2018

(*) Piyasa Yılı: 1 Haziran-31 Mayıs dönemini kapsamaktadır (Açıklama EK 1'de verilmiştir).

2016/17 sezonunda TÜİK verilerine göre ülkemizin buğday tüketimi; gıda olarak 14 milyon 490 bin ton, tohumluk olarak 1 milyon 381 bin ton ve yemlik olarak 2.305 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 6).

Çizelge 7. Türkiye'deki Un, Yem, Makarna, İrmik, Bulgur, Bisküvi, Çeltik ve Nişasta Fabrikalarının Son Durumu (2017 Yılı)

Fabrikalar	Fabrika Sayısı (Faal)	Yıllık Kapasite (Ton)		Kapasite Kullanım Oranı (%)
		Kurulu Kapasite (Ton/Yıl)	Fiili Kapasite (Ton/Yıl)	
Buğday Unu	640	35.702.809	18.049.460	51
Yem	448	36.028.829	21.293.944	59
Makarna	28	2.442.477	1.841.495	75
Bulgur	104	1.827.972	1.170.899	64
Bisküvi	32	1.841.516	925.738	50
İrmik	28	1.941.066	1.465.658	76
Çeltik	130	4.068.565	1.700.393	42
Nişasta	12	2.280.766	1.814.846	80

Kaynak: TMO, 2018

Türkiye'de toplam 1.422 adet un, yem, makarna, irmik, bulgur, bisküvi, çeltik ve nişasta fabrikası faal olarak çalışmaktadır (Çizelge 7).

Çizelge 8. Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)
2008	3.708.003	1.483.190	400	8.005	5.569	696
2009	3.392.692	901.858	266	301.457	60.692	201
2010	2.554.189	655.044	256	1.171.002	200.848	172
2011	4.754.682	1.623.089	341	5.233	2.580	493
2012	3.719.174	1.125.977	303	116.079	34.248	295
2013	4.053.001	1.289.235	318	275.132	79.317	288
2014	5.285.243	1.545.853	292	68.572	35.356	516
2015	4.349.820	1.103.420	254	68.798	32.394	471
2016	4.225.784	892.409	211	26.503	11.439	432
2017	4.990.864	1.043.330	209	42.581	15.030	353

Kaynak: TÜİK, 2018

Buğday üretimi konusunda kendine yeterliliği oldukça yüksek düzeyde olan ülkemizin TÜİK verilerine göre 2016/17 dönemi yeterlilik derecesi % 103,8'dir. Ancak bazı yıllar olumsuz iklim koşullarına bağlı olarak üretim ve kalitede yaşanan sorunlardan dolayı talep karşılanamamakta ve ithalat yapılmaktadır. Ülkemiz tarafından buğday ithalatı yapılmasının ve ithalatın yıllar içerisinde artış göstermesinin en önemli sebebi buğdaya dayalı mamul madde (un, makarna, bisküvi, irmik ve bulgur) ihracatının giderek artmasıdır.

Genel olarak ülkemizde buğday, arpa ve mısır üretimimiz iç talebi karşılayacak düzeydedir ancak artan mamul madde ihracatımız için gerekli ham madde ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak ithalat yapılmaktadır.

Ülkemizin 2015 yılında iklim şartlarındaki olumlu gelişmeye bağlı olarak üretimde yaşanan artışla buğday ithalat miktarı 4 milyon 350 bin ton olmuşur. Ülkemizin buğday ithalatı 2016 yılında 4 milyon 226 bin ton ve 2017 yılında da 4 milyon 991 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizde son dönemlerde buğday ithalatının büyük çoğunluğu navlun ve rekabetçi fiyat avantajına bağlı olarak Rusya Federasyonu, Ukrayna, Litvanya, Meksika ve Kazakistan'dan yapılmaktadır.

Ülkemiz buğday üretiminde arz fazlası olduğu dönemlerde TMO, piyasaları düzenlemek amacıyla diğer müdahale yöntemlerinin yanı sıra ihracat da yapmaktadır. Ülkemizin 2010 yılı buğday ihracat miktarı 1 milyon 171 bin ton ile son dönemin en yüksek seviyesidir. 2017 yılı buğday ihracatı ise yaklaşık 42 bin 581 ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 8).

Çizelge 9. Türkiye'nin Makarnalık (Durum) Buğday İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/ Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/ Ton)
2008	151.554	85.555	565	2	2	848
2009	111.342	48.694	437	100.335	28.573	285
2010	80.632	25.373	315	345.345	63.085	183
2011	24.440	9.465	387	1.883	814	432
2012	217.583	83.425	383	43	32	748
2013	588.539	228.563	388	135	102	755
2014	592.852	214.257	361	32.134	17.522	545
2015	463.989	187.016	403	48.077	22.487	468
2016	756.361	203.583	269	16.982	6.060	357
2017	419.094	103.681	247	10.845	4.274	394

Kaynak: TÜİK, 2018

Ülkemizin 2008–2017 yılları makarnalık buğday ithalat ve ihracat verilerine ilişkin bilgiler Çizelge 9'da yer almaktadır. 2016 yılında makarnalık buğday ithalatı, yaklaşık 756 bin ton ile son yılların en yüksek seviyesinde gerçekleşmiştir. 2017 yılı makarnalık buğday ithalatı miktarı ise yaklaşık 419 bin ton olmuştur. Makarnalık buğday ithalatının yıllar içerisinde artmasında ülkemiz mamul madde (makarna, bulgur, bisküvi, irmik ve şehriye) ihracatındaki artış önemli rol oynamaktadır. Ülkemizin 2017 yılı makarnalık buğday ihracatı ise yaklaşık 11 bin tondur.

Çizelge 10. Türkiye'nin Buğday Mamulleri İhracatı

Ürünler	2013		2014		2015		2016		2017	
	Miktar (BinTon)	Değer (Bin $)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin $)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin $)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin $)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin $)
Un	2.142	946.605	2.207	931.232	2.797	978.591	3.533	1.078.085	3.490	1.052.583
Bulgur	160	97.157	211	122.647	200	101.153	276	111.779	257	104.186
İrmik	24	13.358	28	17.652	38	23.614	40	16.881	60	22.631
Makarna	693	493.929	735	506.864	672	417.993	831	422.026	1.055	490.659
Pasta, Kek, Bisküvi vb.	377	877.010	409	938.762	403	914.407	408	886.058	443	941.317

Kaynak: TÜİK, 2018

Ülkemiz, yıldan yıla artan mamul madde ihracatı ile dünyanın önemli unlu mamuller ihracatçısı konumuna gelmiştir. 2017 yılında; Türkiye un ihracatı 3.490 bin ton, makarna ihracatı 1.055 bin ton, bulgur ihracatı 257 bin ton, irmik ihracatı 60 bin ton ve bisküvi ihracatı 443 bin ton olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında mamul madde ihracatında 2016 yılına göre en fazla artış makarna ve irmikte gerçekleşmiştir (Çizelge 10).

Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) verilerine göre; 2017 yılında ülkemiz dünya un ve bulgur ihracatında birinci, makarna ihracatında ise ikinci sırada yer almıştır. İrmik ve bisküvi ihracatımız ise her yıl artarak devam etmektedir.

Çizelge 11. Türkiye'nin Buğday İhracat Miktarı ve Mamul Madde İhracatları Buğday Karşılığı (Ton)

Yıllar	Buğday İhracat Miktarı	Mamul Madde İhracatları (Buğday Karşılığı)	Toplam İhracat
2008	8.005	2.266.190	2.274.195
2009	301.457	3.189.774	3.491.231
2010	1.171.002	3.515.758	4.686.760
2011	5.233	3.872.466	3.877.699
2012	116.079	4.044.628	4.160.707
2013	275.132	4.660.320	4.935.452
2014	68.572	4.926.658	4.995.230
2015	68.798	5.616.627	5.685.425
2016	26.503	6.998.614	7.025.117
2017	42.581	7.347.877	7.390.458

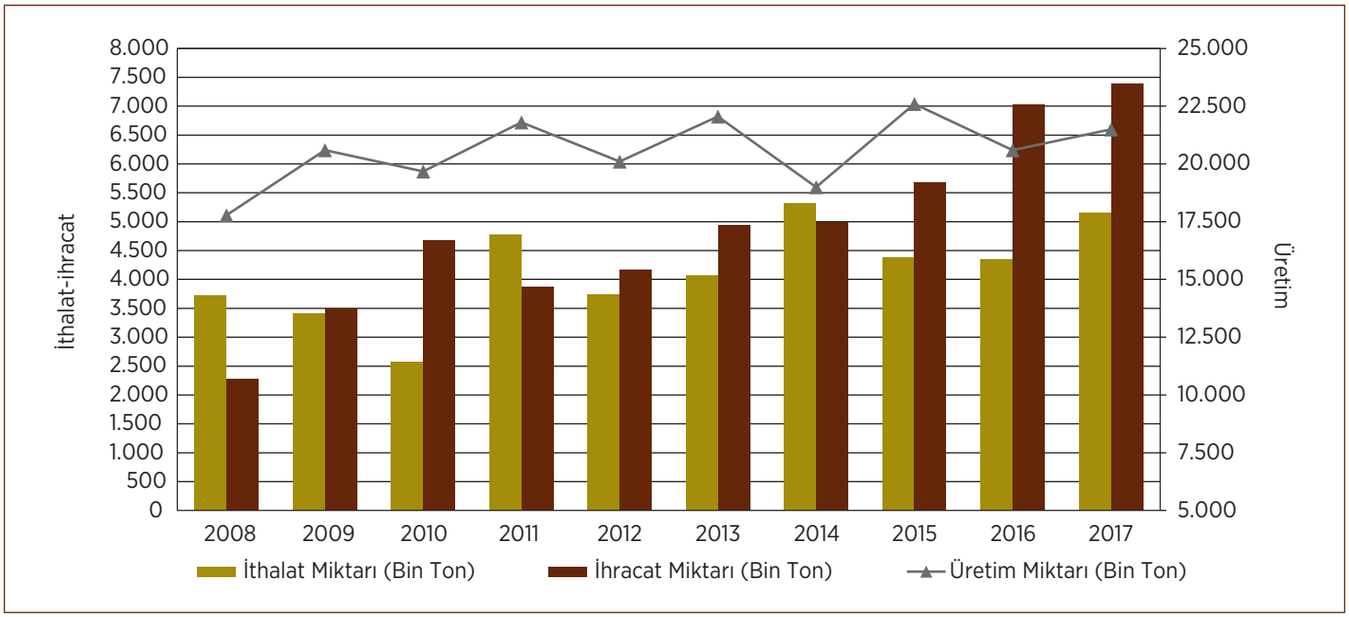
MAMUL MADDE BUĞDAYA ÇEVİRME KATSAYILARI	UN	MAKARNA	BULGUR	İRMİK	BİSKÜVİ
	1,358	1,660	1,450	1,660	0,870

Kaynak: TÜİK, 2018

Yıllar itibarıyla mamul madde ihracatları artış göstermiş olup 2017 yılında mamul madde ihracatımızın buğday karşılığı 7,3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 2. Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) Üretimi, İthalatı ve İhracatı

Kaynak: TÜİK, 2018

Not: Buğday ithalat ve ihracat rakamlarının içeriside, mamul madde ithalat ve ihracatının buğday karşılıkları dâhildir.

Grafik 2 incelendiğinde Türkiye 2017 yılı buğday üretimi 2016 yılına göre 900 bin ton artış gösterek 21,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

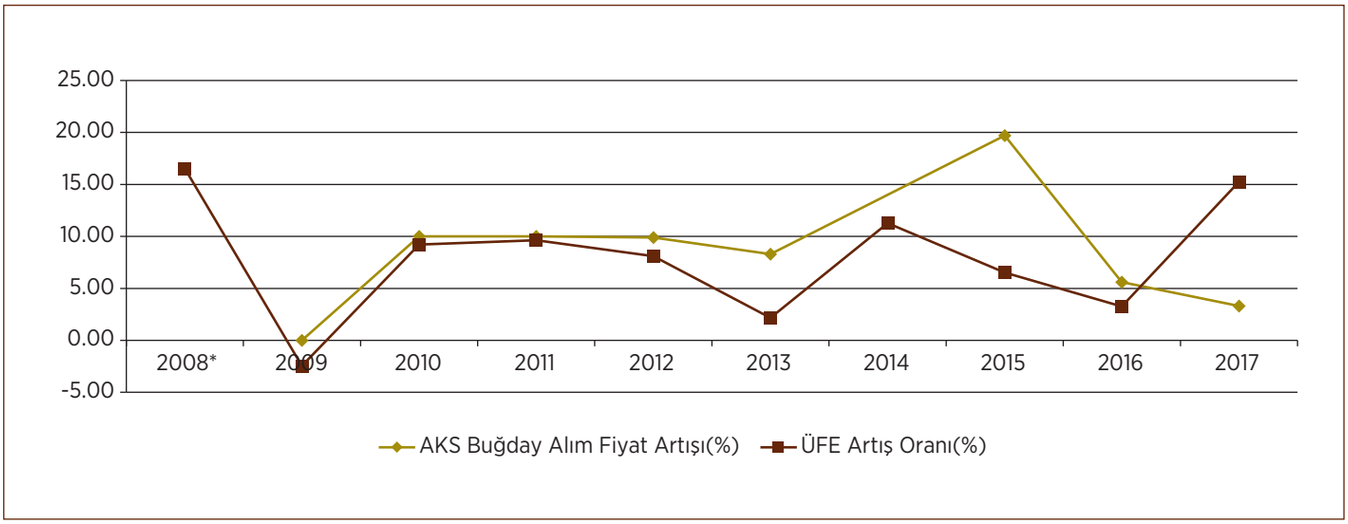
Çizelge 12. TMO Buğday Alım Fiyatı (TL/Ton) ve ÜFE Artış Oranı (%)

Yıllar	Makarnalık Buğday Alım Fiyatı	A. Kırmızı Sert Ekmeklik Buğday Alım Fiyatı	ÜFE Artış Oranı (%)
2008*	500	500	16,5
2009	525	500	-2,5
2010	575	550	9,2
2011	640	605	9,6
2012	705	665	8,1
2013	765	720	2,2
2014	-	-	11,3
2015	976	862	6,5
2016	1.000	910	3,3
2017	1.000	940	15,3

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

Not: ÜFE Mayıs ayına göre yıllık % değişim oranlarıdır. (*) 2008 yılına ait fiyatlar emanet alım fiyatı olup müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.

Grafik 3. Anadolu Kırmızı Sert Ekmeklik Buğday Alım Fiyat Artışı ve ÜFE Artış Oranı (%)

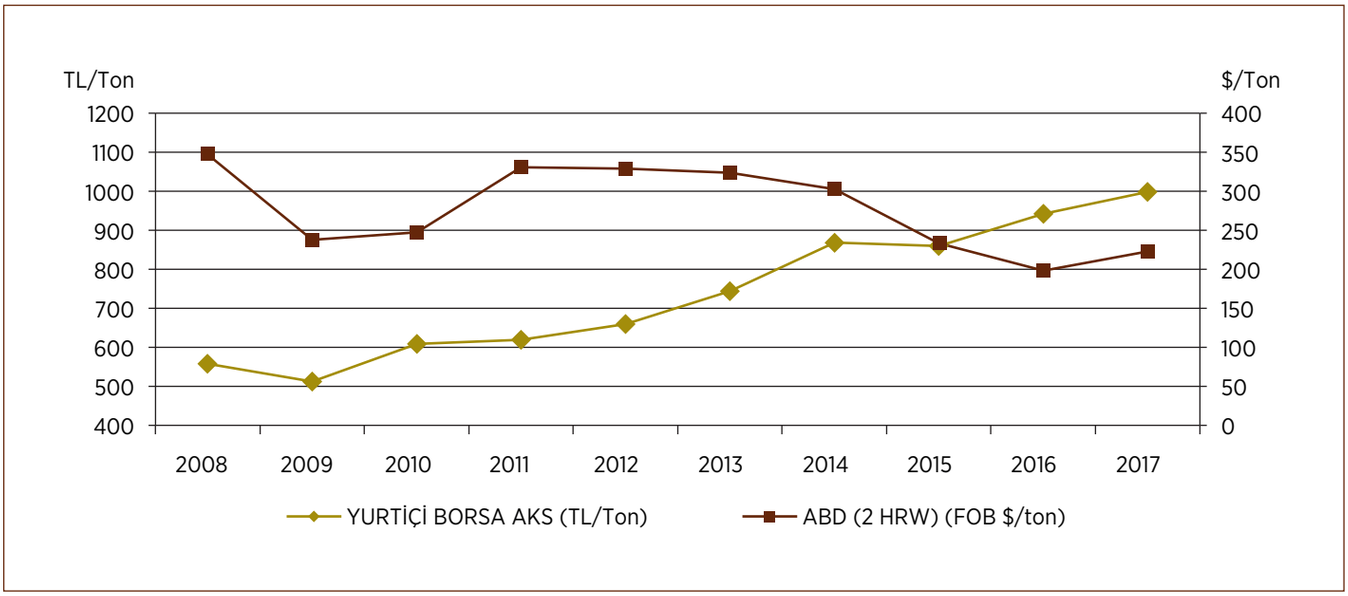

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

2014 yılında buğday alım fiyatı açıklanmamıştır.

2015 yılı artış miktarı 2013 yılı alım fiyatına göre alınmıştır.

Grafik 4. AKS Buğdayı Borsa Fiyatı ile ABD 2HRW Fiyatı Mukayesesi ($/ton)

Kaynak: Polatlı, Konya, Edirne ve Eskişehir Borsaları, Reuters 2018

Grafik 4'te, AKS buğdayı borsa fiyatı (TL/ton) ile Amerikan sert kırmızı kışlık buğdayın (ABD 2HRW) fiyatı ($/ton) karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir. Son on yıllık döneme bakıldığında ABD 2HRW fiyatı kuraklığın etkisiyle en yüksek seviyesine çıktığı 2011 yılından sonra düşüşe geçmiş, 2016 yılında minimum seviyesine inmesinin ardından 2017 yılında %13'lük bir artış göstermiştir. AKS buğday fiyatı ise mamul madde ihracatında meydana gelen arışa bağlı olarak buğday ithalatında artış meydana gelmesi ve doların Türk Lirası karşısında değer kazanması nedeniyle 2009 yılından bu yana yükselişini sürdürmüş; bir önceki yıla göre %6, son on yılda ise %79'luk bir yükseliş göstermiştir.

Çizelge 13. Borsalarda 2013–2017 Yılları Arası Buğday (AKS) Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	Eskişehir						Konya						Polatlı						Edirne					
	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	678	658	670	711	732	745	730	759	762	805	842	828	725	739	762	792	829	830	721	689	666	701	755	759
2014	831	797	808	829	837	840	952	893	921	938	925	910	938	891	906	946	924	959	765	731	737	761	770	785
2015	813	823	859	884	878	882	819	872	897	932	935	949	841	870	920	939	930	964	809	828	853	894	899	897
2016	836	877	880	908	901	920	957	960	982	1.032	1.052	1.085	924	948	966	1.015	1.049	1.094	837	851	886	896	893	925
2017	883	858	899	915	935	947	1.008	1.005	1.011	1.060	1.078	1.081	1.059	1.056	1.062	1.125	1.155	1.130	872	907	919	974	979	993

Kaynak: AKS buğday fiyatı Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. Fiyatlar borsa satış salonunda oluşan ortalama fiyatlardır.

Çizelge 13'te, yurt içi borsalarda işlem gören buğdayın 2013 yılından itibaren borsa bazında temmuz-aralık dönemine ait aylara göre fiyatları yer almaktadır. 2017 yılında yüksek kaliteli buğdayın piyasada az bulunmasına bağlı olarak buğday ortalama fiyatları bir önceki yıla göre yükselmiştir.

Borsalar arasındaki fiyat farklılıklarının bölgeler arasındaki kalite ve talep farklılaşmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Polatlı ve Konya'da ekmeklik buğday fiyatları genel olarak diğer bölgelere göre yüksek seyretmektedir. Nedeni bölgede yüksek kaliteli buğday bulunabilmesinin yanı sıra sektörün bu bölgede yoğun olmasına bağlı olarak piyasada talebin yüksek, buna karşın arzın dar olmasıdır. Trakya Bölgesi'nde ise ürün bolluğuna rağmen kalitenin düşük olması ve sanayinin bu bölgede gelişmemiş olması nedeniyle piyasada talep diğer bölgelere oranla düşüktür. Tüm bu hususlar borsalarda işlem gören ürünlerin fiyatlarına yansımıştır.

AKS buğday fiyatı 2017 yılında Eskişehir Ticaret Borsasında 858-947 TL/Ton, Konya Ticaret Borsasında 1.005-1.081 TL/Ton, Polatlı Ticaret Borsasında 1.056-1.155 TL/Ton ve Edirne Ticaret Borsasında 872-993 TL/Ton aralığında işlem görmüştür.

Çizelge 14. 2013-2017 Yılları Arası Aylar Bazında Buğday Borsa Ortalama Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	Ürün	Kodu	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	AKS Buğday	1221	749	753	761	768	758	704	724	742	758	791	827	824
	Makarnalık Buğ.	1121	755	754	767	768	761	731	725	729	730	736	741	802
2014	AKS Buğday	1221	865	865	870	883	859	970	890	824	841	862	853	867
	Makarnalık Buğ.	1121	856	877	899	910	914	871	878	891	877	919	1.007	1.010
2015	AKS Buğday	1221	885	860	853	850	892	806	820	860	897	923	922	939
	Makarnalık Buğ.	1121	1.006	988	963	901	881	873	856	889	890	938	903	916
2016	AKS Buğday	1221	945	932	943	968	984	913	915	935	955	993	1.003	1.028
	Makarnalık Buğ.	1121	980	907	922	899	934	970	910	890	878	869	923	980
2017	AKS Buğday	1221	1.053	1.010	1.050	1.128	1.127	916	989	974	984	1.019	1.028	1.047
	Makarnalık Buğ.	1121	1.015	972	973	1.002	1.043	1.083	970	965	966	1.025	1.062	1.080

Not: AKS buğday fiyatı Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Ticaret Borsalarından, Makarnalık buğday fiyatı ise Çorum ve Konya Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. Fiyatlar borsa satış salonunda oluşan ortalama fiyatlardır.

Çizelge 14'te, AKS ve makarnalık buğdayın takip edilen borsalardaki ortalama fiyatlarının son 5 yıldaki seyri verilmiştir. 2017 yılında verimdeki artışa rağmen enerji değerinin düşük olmasına bağlı olarak yüksek kaliteli buğday arzında düşüş olmuş ve sonuç olarak fiyatlar geçen yılın üzerinde gerçekleşmiştir. Yıllık fiyat değişimine bakıldığında ise hasat döneminde (haziran, temmuz, ağustos) ekmeklik buğday fiyatlarında ürün arzının artmasına bağlı olarak düşük seyreden fiyatlar daha sonraki aylarda piyasalarda yaşanan gelişmelerin de etkisiyle yükselişe geçmiştir. Makarnalık buğdayda ise hasat döneminde TMO ile sanayici ve tüccarın alımları sonucunda fiyatlar yüksek seyretmiş, temmuz ayından itibaren ithal buğday alımlarının yoğunlaşması ve iç piyasada talebin azalması sonucunda fiyatlar düşüşe geçmiştir. Ekim ayından itibaren ise piyasada arzın daralması ve dolar kurundaki yükselişin de etkisiyle fiyatlar tekrar yükselişe geçmiştir.

Çizelge 15. 2013-2017 Yılları Arasında Aylar Bazında Buğday Borsa İşlem Miktarları (Ton)

Yıllar	Ürün	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Toplam
2013	AKS Buğday	6.854	5.349	4.206	3.077	259	21.271	56.426	20.809	14.519	7.495	9.790	5.210	**155.265**
	Makarnalık Buğ.	2.254	2.178	2.427	1.392	108	2.456	6.610	2.906	726	493	422	474	**22.446**
2014	AKS Buğday	4.921	5.201	3.865	3.366	746	3.440	45.263	20.813	9.975	6.740	7.032	6.477	**117.839**
	Makarnalık Buğ.	500	735	328	206	60	104	4.126	1.970	703	568	655	516	**10.471**
2015	AKS Buğday	4.990	5.371	5.188	5.830	547	5.356	41.077	17.543	9.221	7.949	7.607	6.487	**117.166**
	Makarnalık Buğ.	788	227	495	697	199	45	979	28	60	33	23	42	**3.616**
2016	AKS Buğday	3.583	5.983	4.165	2.080	350	29.187	43.075	29.898	16.499	12.272	11.231	8.245	**166.567**
	Makarnalık Buğ.	36	108	55	71	25	143	2.195	759	402	152	211	152	**4.309**
2017	AKS Buğday	5.033	5.636	4.006	2.782	795	4.479	62.550	16.335	8.589	7.204	5.681	4.006	**127.097**
	Makarnalık Buğ.	50	211	245	219	44	27	2.200	1.565	502	296	411	245	**6.015**

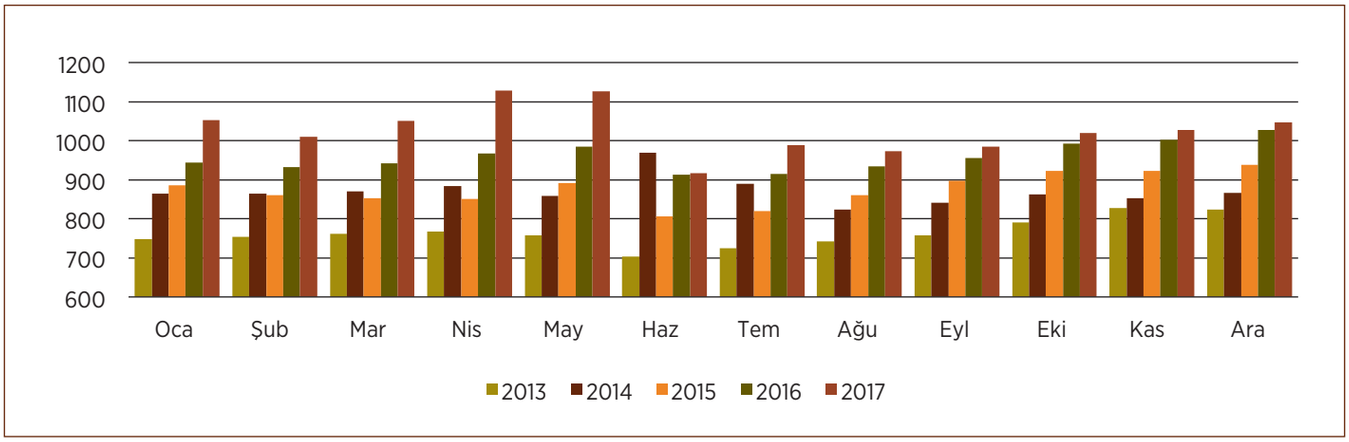
Kaynak: AKS buğday işlem miktarı Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Ticaret Borsalarından, Makarnalık buğday işlem miktarı ise Çorum ve Konya Ticaret Borsalarından alınan günlük işlem miktarlarından hesaplanmıştır. Miktarlar borsa satış salonunda oluşan toplam işlem miktarıdır.

Çizelge 15'te belirtildiği üzere 2017 yılında Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Borsalarındaki AKS ve makarnalık buğdayın toplam işlem hacmi 2016 yılına göre %22 azalışla toplam 133.112 ton olmuştur. Aynı borsalarda 2016 yılındaki AKS buğdayın işlem hacmi 166.567 ton iken 2017 yılında 127.097 tona düşmüştür.

Grafik 5 ve 6 incelendiğinde beş yıl içerisinde ekmeklik buğday fiyatlarında kademeli olarak yükseliş olduğu görülürken makarnalık buğdayda 2016 yılında bir önceki yıl seviyesinin altında seyrederken bu yıl tüm aylarda diğer yılların çok üzerinde fiyatlar oluşmuştur.

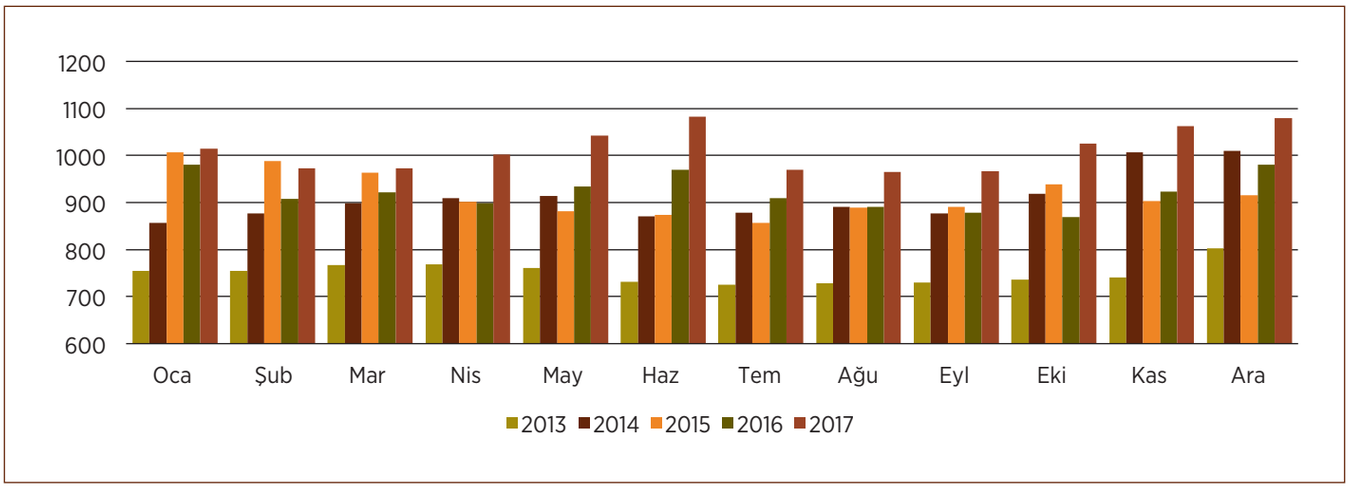
2017 yılında ekmeklik buğday fiyatlarının özellikle hasadın yoğunlaştığı haziran-temmuz aylarında düşüş gösterdiği, ilerleyen aylarda yükseldiği görülmektedir. Makarnalık buğdayda ise fiyatlar haziranda yükselmiş ardından düşüşe geçmiştir.

Grafik 5. Anadolu Kırmızı Sert Buğdayın 2013-2017 Yılları Borsa Fiyatı (TL/Ton)

Kaynak: AKS buğday fiyatı Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. Fiyatlar borsa satış salonunda oluşan ortalama fiyatlardır.

Grafik 6. Anadolu Durum Buğdayının 2013-2017 Yılları Borsa Fiyatı (TL/Ton)

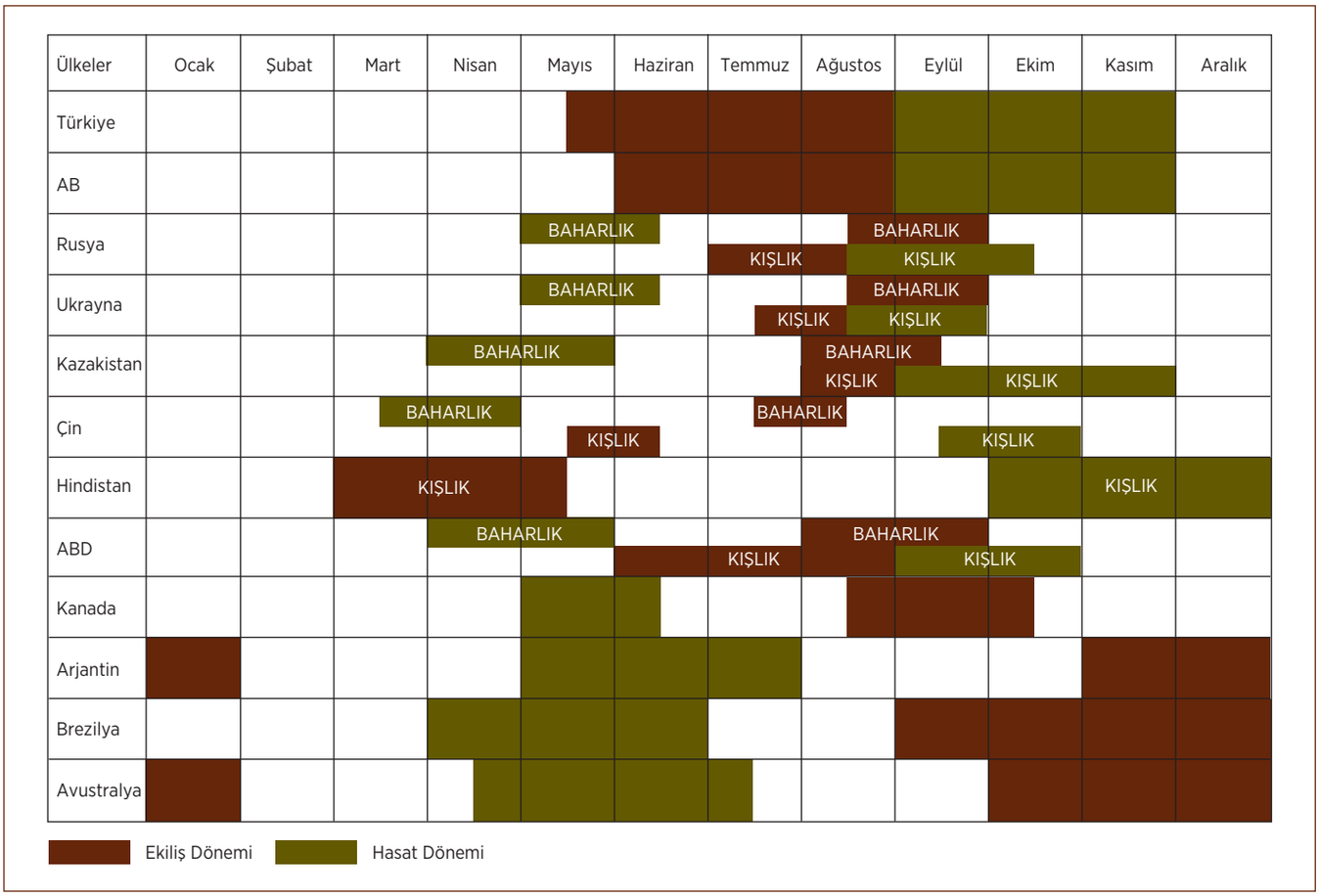
Kaynak: Makarnalık buğday fiyatı Çorum ve Konya Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. Fiyatlar borsa satış salonunda oluşan ortalama fiyatlardır.

2.1.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Her türlü iklim ve toprak şartlarında yetişebilecek çok sayıda çeşide sahip olan buğday, geniş bir coğrafyada üretilmektedir. Dünya buğday alanlarının yaklaşık %90'ı Kuzey Yarım Küre'de yer almaktadır. Önemli buğday üreticisi ülkelerden Avustralya ve Arjantin Güney Yarım Küre'de, diğer ülkeler ise Kuzey Yarım Küre'de bulunmaktadır. Başlıca buğday üreticisi ülkelerin buğday ekim ve hasat dönemlerini gösteren bilgiler Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1. Buğday Ekiliş ve Hasat Dönemleri

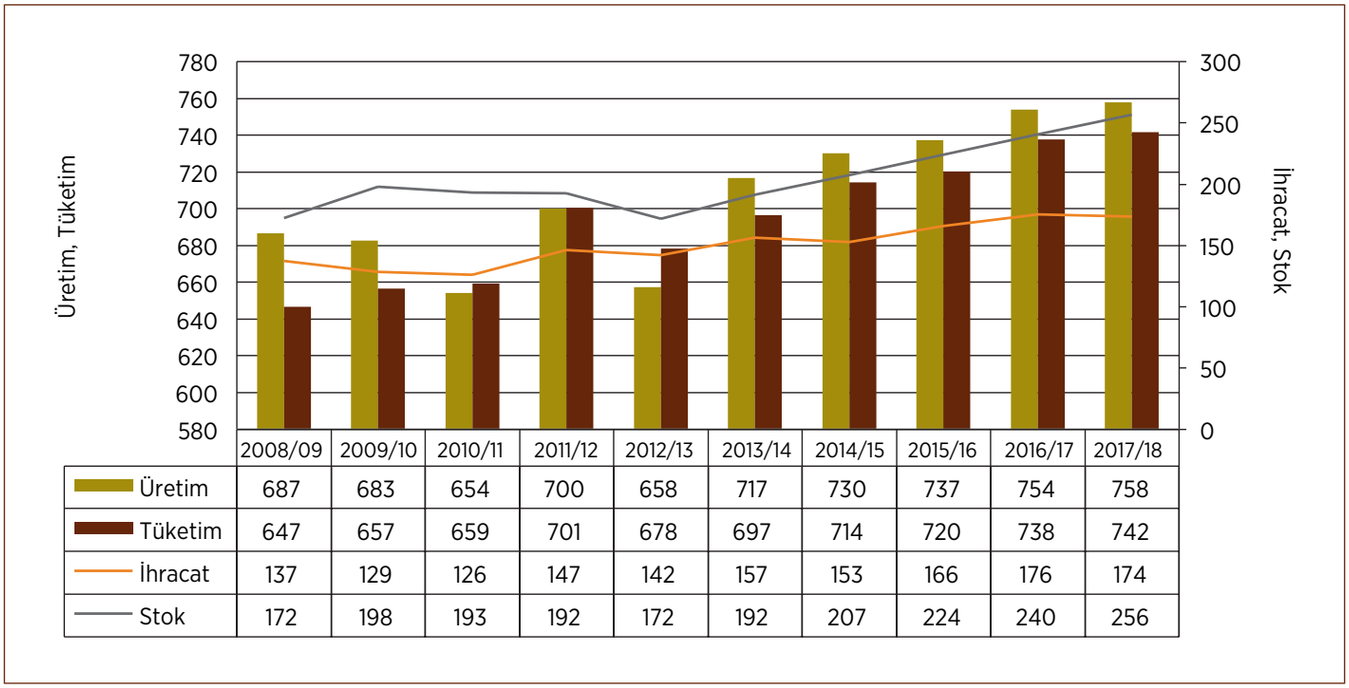

Tablo 2. Şube Bazında Buğday Ekiliş ve Hasat Başlama Tarihleri

ŞUBE ADI	BUĞDAY	
	EKİLİŞ	HASAT
ADANA	1 Kasım	15 Mayıs
İSKENDERUN	1 Kasım	22 Mayıs
DİYARBAKIR	15 Ekim	25 Mayıs
DENİZLİ	15 Ekim	29 Mayıs
GAZİANTEP	1 Kasım	30 Mayıs
ŞANLIURFA	15 Ekim	30 Mayıs
İZMİR	15 Ekim	31 Mayıs
ADIYAMAN	15 Ekim	6 Haziran
MERSİN	1 Kasım	6 Haziran
AKŞEHİR	10 Ekim	10 Haziran
EDİRNE	1 Kasım	12 Haziran
BATMAN	15 Ekim	16 Haziran
BANDIRMA	15 Ekim	17 Haziran
KIRKLARELİ	15 Ekim	21 Haziran

Not: Hasat tarihine göre sıralanmıştır.

Grafik 7. Dünya Buğday Denge Grafiği (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Üretim	687	683	654	700	658	717	730	737	754	758
Tüketim	647	657	659	701	678	697	714	720	738	742
İhracat	137	129	126	147	142	157	153	166	176	174
Stok	172	198	193	192	172	192	207	224	240	256

Kaynak: IGC, 2018

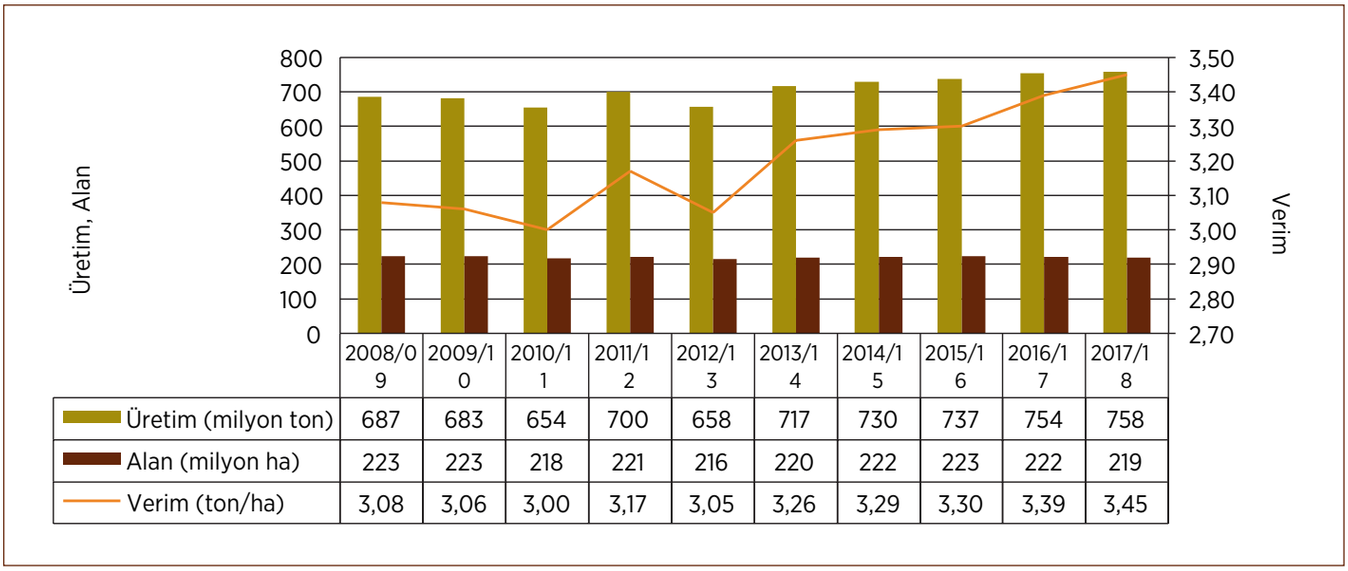
2017/18 döneminde küresel buğday üretimi, yüksek verim sayesinde (3,5 t/ha) bir önceki döneme göre yaklaşık 4 milyon ton artışla tarihin en yüksek değeri olan 758 milyon ton düzeyine yükselmiştir. Ülkelere göre üretim tahminleri; Rusya, Hindistan ve AB'de yükselirken ABD ve Avustralya'da düşüş göstermiştir. Cari sezonda arz bolluğu kalite konusunda da sorun yaşanmamıştır.

Küresel buğday tüketiminin Avustralya, Kanada, ABD'de düşmesine rağmen Rusya, AB ve Çin'de artmasıyla 742 milyon tona yükselmesi öngörülmektedir. AB'de özellikle İngiltere'de etanol yapımı için kullanımın artması toplam endüstriyel kullanımın artmasını sağlamıştır. Alternatif yemlik hububatın bolluğu nedeniyle buğdayın yemlik kullanımı üretiminin düştüğü ülkelerde azalmış ancak özellikle Asya ve Afrika'da gıdalık tüketimdeki büyümenin devam etmesiyle toplam tüketim rekor seviyeye ulaşmıştır.

2017/18 döneminde ihracatçılara baktığımızda; Avustralya, AB(28), ABD ve Ukrayna ihracatı azalırken Rusya'nın ihracatı 10 milyon ton artarak rekor kırmıştır. İthalatçılarda ise Irak, Endonezya ve Mısır'ın talebi artarken başta Hindistan olmak üzere Tayland, Vietnam, Cezayir ve Fas'ın ithalatının azalmasıyla toplam ticaret bir miktar gerilemiştir.

2017/18 dönem sonu stok tahmini, üst üste 5 sezon üretim ve stok artışı nedeniyle rekor seviyesine çıkmıştır. Ayrıca majör ihracatçı stokları 8 yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. AB, Rusya, Çin ve Hindistan'da stoklar yükselirken ABD, Avustralya ve Kanada'da stoklar düşüş göstermiştir.

Grafik 8. Dünya Buğday Üretimi, Verimi ve Ekim Alanı

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Üretim (milyon ton)	687	683	654	700	658	717	730	737	754	758
Alan (milyon ha)	223	223	218	221	216	220	222	223	222	219
Verim (ton/ha)	3,08	3,06	3,00	3,17	3,05	3,26	3,29	3,30	3,39	3,45

Kaynak: IGC, 2018

Dünya buğday ekim alanları 2017/18 döneminde 219 milyon hektarla bir önceki yılın sadece %1 altında gerçekleşmiştir. Ekim alanlarındaki düşüşe rağmen verimin 3,45 t/ha ile rekor seviyeye ulaşması, üretimin geçen yıla göre % 2 artışla rekor seviyeye ulaşmasını sağlamıştır.

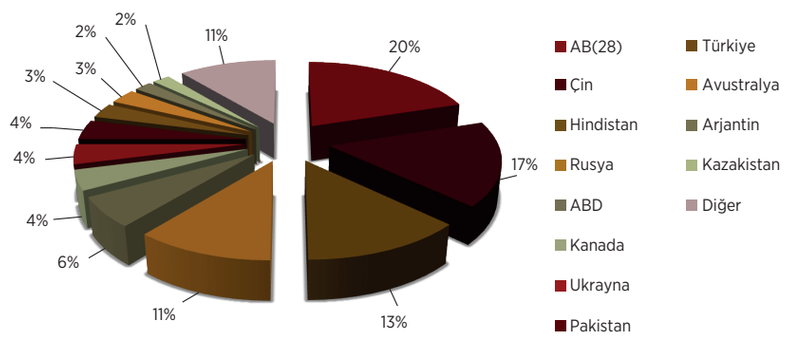
Çizelge 16. Dünya Buğday Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
AB(28)	151,5	139,3	137,5	138,1	132,6	143,2	156,1	159,6	144,2	151,2
Çin	112,5	115,1	115,2	117,4	120,8	121,9	126,2	130,2	128,9	129,8
Hindistan	78,6	80,7	80,8	86,9	94,9	93,5	95,9	86,5	86,0	98,5
Rusya	63,8	61,7	41,5	56,2	37,7	52,1	59,1	61,0	72,5	84,9
ABD	68,4	60,1	58,9	54,2	61,3	58,1	55,1	56,1	62,8	47,4
Kanada	28,6	26,8	23,3	25,3	27,2	37,5	29,4	27,6	31,7	30,0
Ukrayna	25,9	20,9	16,8	22,3	15,8	22,3	24,7	27,3	26,8	27,0
Pakistan	21,0	24,0	23,9	24,2	23,3	24,2	26,0	25,5	25,6	26,5
Türkiye*	17,8	20,6	19,7	21,8	20,1	22,1	19,0	22,6	20,6	21,5
Avustralya	21,4	21,8	27,4	29,9	22,9	25,3	23,7	22,3	34,4	21,2
Arjantin	8,4	9,0	15,9	14,5	8,0	9,2	13,9	11,3	18,4	18,5
Kazakistan	12,5	17,1	9,6	22,7	9,8	13,9	13,0	13,7	15,0	14,8
Diğer	76,4	85,4	83,9	86,3	83,1	93,2	87,8	93,5	87,2	86,4
Dünya	**687**	**683**	**654**	**700**	**658**	**717**	**730**	**737**	**754**	**758**

Kaynak: IGC; (*)TÜİK, 2018 Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Uluslararası Hububat Konseyi (IGC) verilerine göre; AB, Çin, Hindistan, Rusya ve Ukrayna'da bir önceki yıla göre üretim artarken Avustralya, ABD, Kanada ve Kazakistan'da üretim düşüş göstermiştir. Kuzey Amerika ülkelerindeki üretim düşüşünün Karadeniz Bölgesi, Avrupa ve Asya ülkelerindeki artışla fazlasıyla telafi edildiği görülmektedir.

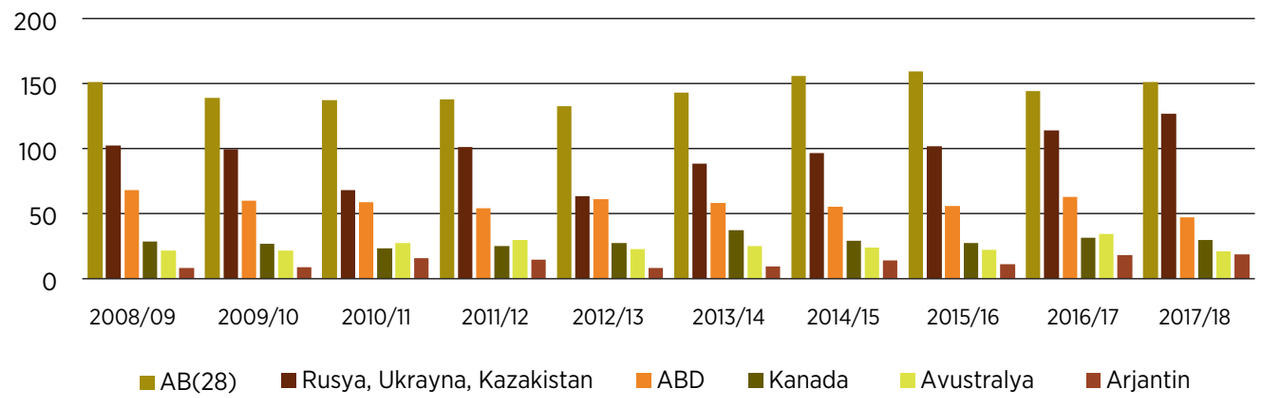
Grafik 9. 2017/18 Dünya Buğday Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018

2017/18 dönemi buğday üretim tahminlerine göre dünyada ilk sırada %20'lik pay ile AB (28) Bölgesi yer alırken bunu %17 ile Çin ve %13 ile Hindistan takip etmektedir. Türkiye, dünya buğday üretiminin %3'ünü gerçekleştirmekte ve buğday üretiminde dünyada dokuzuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 10. Beş Majör ve Karadeniz Bölgesi İhracatçıları Buğday Üretimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2017/18 döneminde buğday üretimi; bir önceki döneme göre majör buğday ihracatçısı ülkelerinden Rusya'da %17, AB (28)'de %5 ve Ukrayna'da %1 artarken ve Avustralya'da %38 ve ABD'de %12 düşüş göstermiştir.

ABD'de doların da etkisini güçlendirdiği düşük fiyatlar ve kârlılık nedeniyle 4 sezondur azalış gösteren buğday ekim alanı, cari sezonda 108 yılın en düşük seviyesine geriledi. Kışlık ekilişlerdeki sert düşüşle birlikte baharlık ekmeklik ve makarnalık buğday ekilişleri de soya fasulyesinin alan rekabeti nedeniyle azaldı. Ayrıca kışlık üründe

normalden fazla don zararı, bölgesel kuraklık ve sel zararı ile hastalıklar nedeniyle verim düşmüş; üretim 15 yılın en düşük seviyesinde gerçekleşmiştir.

Kanada'da düşük fiyatlara bağlı olarak bazı bölgelerde çiftçilerin alternatif ürünlere geçiş yapmış olması ve önceki dönemin hasadının 6 ay süren yağışlarla gecikmesi nedeniyle ekim alanı 10 yıllık ortalamanın altında ancak geçen yılın düşük seviyesinin çok az üzerinde gerçekleşmiştir. Üretim de verim düşüşü nedeniyle geçen yılın bir miktar altında ancak 10 yıllık ortalamanın üzerinde gerçekleşmiştir.

AB'de ekim alanı hem ekmeklik hem de durum buğdayı için düşüş göstermiştir ancak hava koşullarının geçen yıla göre olumlu seyretmesi üretimin toparlanma göstermesini sağlamıştır.

Ukrayna'da ekim alanı, ekilişlerdeki gecikmenin sınırlamasıyla geçen yılki sert düşüşün ardından toparlanma göstererek ortalama seviyesini yakaladı. Verimin geçen yılın yüksek seviyesinin bir miktar altında kalmasıyla üretim geçen yıl seviyesinin biraz üzerindedir.

Rusya'da ihracatın artmasıyla ekim alanının genel olarak artış seyrine girmesi ve hava koşullarının olumlu seyretmesi neticesinde iki yıl üst üste verim, üretim ve stoklarda rekor kırılmıştır.

Arjantin'de hükümetin değişmesiyle tarım ve kur politikası da geçtiğimiz yıl değişmiş; buğday ve mısırda ihracat vergisi kaldırılmış ve pezonun dalgalanmasına izin verilmiştir. Bununla birlikte çiftçiler buğday ekim alanlarını geçtiğimiz sezon artırmıştır. Bu sezon ise aşırı yağışlar nedeniyle beklendiğinin aksine ekim alanı düşüş göstermiştir. Ancak verim, çiftçilerin gübre kullanımını artırması sayesinde yükselmiştir. Arjantin'de çiftçiler politika değişimine istenildiği gibi cevap vermiş; üretimleri 10 yıl öncesi seviyesine göre % 120 artış göstermiştir. Ancak üretimin hava koşullarına göre sert dalgalanmalar gösterdiğini göz önünde bulundurmak gerekir.

Avustralya'da geçtiğimiz sezon üretim normalin çok üzerinde gerçekleşmiştir. Cari sezonda ise kuraklığın bazı bölgelerde hem ekilişleri hem de verimi düşürmesi nedeniyle geçen yılın çok yüksek seviyesinin neredeyse %40 altında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Diğer ülkelerde genel olarak doların değerlenmesi düşük ihracat fiyatlarını kısmen telafi ederken ihracat fiyatlarıyla birlikte iç fiyatları da düşen ABD'de ekim alanı düşüş eğilimine girmiştir.

Çizelge 17. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	5,68	5,43	5,27	5,28	5,20	5,57	5,84	5,97	5,34	5,80
Çin	4,81	4,88	4,75	4,84	4,98	5,06	5,24	5,39	5,33	5,41
Ukrayna	3,71	3,09	2,68	3,35	2,80	3,39	3,94	3,83	4,14	4,06
Arjantin	1,96	2,75	3,51	3,23	2,66	2,67	2,80	2,86	3,30	3,56
Kanada	2,85	2,79	2,82	2,96	2,86	3,59	3,10	2,88	3,57	3,34
Rusya	2,45	2,31	1,91	2,26	1,77	2,23	2,50	2,39	2,68	3,17
ABD	3,01	2,98	3,10	2,93	3,11	3,17	2,94	2,93	3,54	3,11
Hindistan	2,80	2,91	2,84	2,99	3,18	3,12	3,15	2,75	2,85	3,10
Pakistan	2,45	2,66	2,65	2,72	2,69	2,79	2,82	2,78	2,78	2,93
Türkiye	2,20	2,54	2,43	2,69	2,67	2,84	2,40	2,88	2,69	2,76
Avustralya	1,58	1,57	2,03	2,15	1,76	2,01	1,92	1,97	2,72	1,74
Kazakistan	0,93	1,16	0,68	1,64	0,73	1,07	1,05	1,19	1,21	1,24
Dünya	**3,08**	**3,06**	**3,00**	**3,17**	**3,05**	**3,26**	**3,29**	**3,30**	**3,39**	**3,45**

Kaynak: IGC; (*)TÜİK, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünyada son 5 yıldır artış eğiliminde olan buğdayın ortalama verimi, 2017/18 döneminde önceki döneme göre % 2 artış göstererek rekor seviyesine (3,45 ton/ha) ulaşmıştır. Geçen yıla göre dünya üretimindeki artışta en büyük payı olan Rusya, AB(28) ve Hindistan'ın verimlerinin yükseldiği görülmektedir.

2017/18 döneminde en yüksek ortalama buğday verimi yine AB (28) ülkelerinde gerçekleşmiştir. Ukrayna veriminde geçen yıla göre bir miktar düşüş olmasına rağmen geçtiğimiz yıllarda hızlı bir artış seyrine girmiştir. Rusya'da hava koşullarının olumlu seyretmesiyle verim rekor seviyede gerçekleşmiştir.

Buğday veriminde son 10 yıldaki gelişime baktığımızda en çarpıcı artışın Ukrayna, Rusya ve Kanada'da gerçekleştiğini görüyoruz.

Çizelge 18. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Ekim Alanı (Milyon Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Hindistan	28,0	27,8	28,5	29,1	29,9	30,0	30,5	31,5	30,2	31,8
Rusya	26,0	26,7	21,8	24,9	21,3	23,4	23,6	25,6	27,0	26,8
AB (28)	26,7	25,6	26,1	26,2	25,5	25,7	26,7	26,8	27,0	26,1
Çin	23,4	23,6	24,3	24,3	24,3	24,1	24,1	24,2	24,2	24,0
ABD	22,7	20,2	19,0	18,5	19,7	18,3	18,8	19,1	17,8	15,2
Avustralya	13,5	13,9	13,5	13,9	13,0	12,6	12,4	11,3	12,6	12,2
Kazakistan	13,5	14,8	14,3	13,8	13,5	13,1	12,4	11,6	12,4	11,9
Pakistan	8,6	9,0	9,0	8,9	8,7	8,7	9,2	9,2	9,2	9,1
Kanada	10,0	9,6	8,3	8,6	9,5	10,4	9,5	9,6	8,9	9,0
Türkiye	8,1	8,1	8,1	8,1	7,5	7,8	7,9	7,8	7,7	7,8
Ukrayna	7,0	6,8	6,3	6,7	5,6	6,6	6,3	7,1	6,5	6,6
Arjantin	4,3	3,3	4,5	4,5	3,0	3,5	5,0	3,9	5,6	5,2
Dünya	**223,0**	**222,8**	**217,9**	**220,9**	**215,8**	**219,6**	**222,0**	**223,5**	**222,2**	**219,3**

Kaynak: IGC; (*)TÜİK, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2017/18 dönemi dünya buğday ekim alanları tahmini önceki döneme göre %1 azalarak 219 milyon hektara gerilemiştir. Ülkeler içinde ekim alanı Hindistan, Kanada ve Ukrayna'da artarken diğer ülkelerde genellikle düşüş göstermiştir.

Dünyada en büyük buğday ekim alanı sırasıyla Hindistan, Rusya ve AB'de bulunmaktadır. Son 10 yılda ekim alanlarındaki gelişmelere baktığımızda; Arjantin'de %21, Hindistan'da %14, Rusya'da %3 artış gözlenmektedir. ABD'de %33, Kazakistan'da %12, Kanada ve Avustralya'da %10 azalmış olup bu ülkelerde buğday ekim alanında sürekli bir düşüş eğilimi gözlenmektedir. Toplam buğday alanı yıllara göre sınırlı iniş çıkışlarla birlikte ortalamada yatay bir seyir izlemektedir.

Çizelge 19. Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

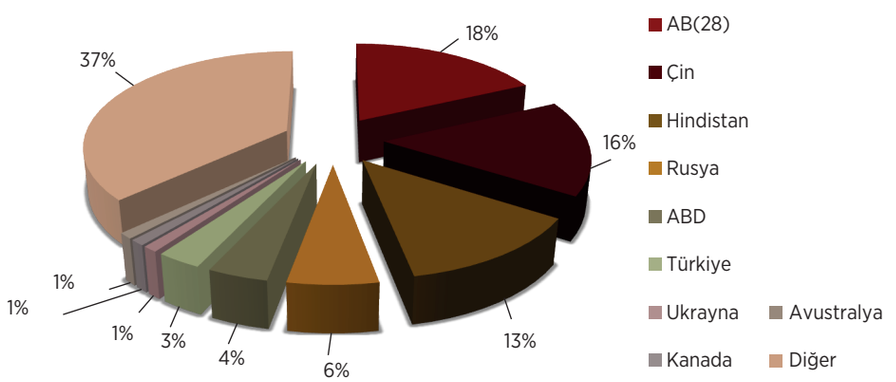
Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
AB(28)	115,3	126,5	128,5	123,0	126,4	113,6	124,8	129,3	126,5	128,8
Çin	105,6	106,5	113,1	123,8	122,0	122,7	122,8	115,9	117,3	119,3
Hindistan	71,0	78,3	81,7	81,4	83,9	94,0	92,5	88,7	97,3	97,9
Rusya	38,8	39,4	38,3	38,0	31,6	35,8	36,6	37,1	40,2	43,8
ABD	34,6	30,7	29,5	32,0	37,7	34,2	31,6	32,1	31,8	30,4
Türkiye	18,5	19,3	19,7	21,3	21,4	21,3	20,2	20,4	19,1	19,3
Ukrayna	13,5	11,8	11,4	14,8	11,4	11,9	11,9	11,8	10,4	10,1
Kanada	7,8	7,2	7,5	9,4	8,6	8,8	8,9	7,9	10,0	8,8
Avustralya	7,7	4,9	5,7	6,4	6,6	6,7	7,2	6,9	9,0	7,4
Diğer	234,0	232,2	224,1	250,8	228,6	247,6	257,9	270,4	276,2	275,9
Dünya	**646,7**	**656,7**	**659,3**	**700,7**	**678,3**	**696,6**	**714,4**	**720,4**	**737,9**	**741,7**

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2017/18 dönemi dünya buğday tüketimi, bir önceki yılın rekor seviyesini %1 oranında aşarak 742 milyon ton seviyesine yükselmiştir. Yemlik kullanımdaki azalış gıdalık tüketimdeki artışla fazlasıyla telafi edilmiştir.

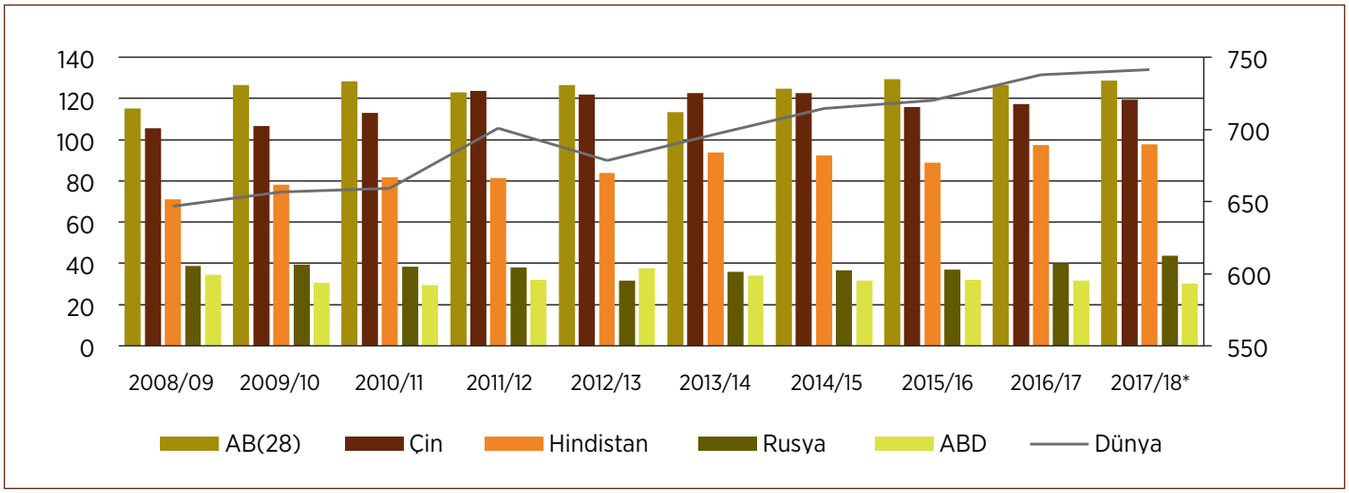
Grafik 11. 2017/18 Dünya Buğday Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018

Dünya buğday tüketiminde ilk sırada %18'lik pay ile AB (28) ve %16'lık pay ile Çin yer alırken onları %13'lük pay ile Hindistan takip etmektedir. Bu üç bölge dünyada üretilen buğdayın yaklaşık %47'sini tüketmektedir.

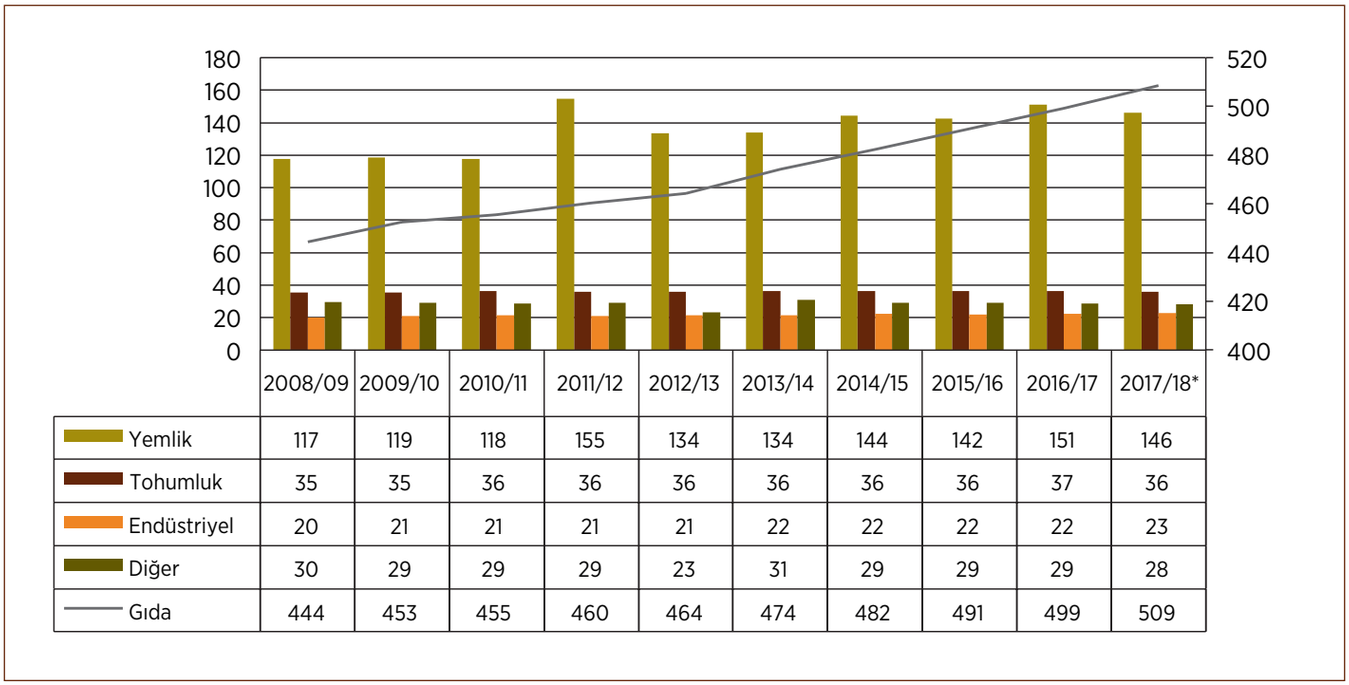
Grafik 12. Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Grafik 13. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Buğday Tüketimi (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Yemlik	117	119	118	155	134	134	144	142	151	146
Tohumluk	35	35	36	36	36	36	36	36	37	36
Endüstriyel	20	21	21	21	21	22	22	22	22	23
Diğer	30	29	29	29	23	31	29	29	29	28
Gıda	444	453	455	460	464	474	482	491	499	509

Kaynak: IGC, 2018

Dünyada üretilen buğdayın %69'u gıda amaçlı, %20'si yem amaçlı kullanılmaktadır. 2017/18 döneminde buğdayın küresel gıdalık kullanımı artmaya devam ederken yemlik kullanımı geçen yıla göre düşüş göstermiştir.

Gıdalık tüketim artışı Asya ve Afrika'da nüfus artışı ve beslenme alışkanlıklarının değişmesine bağlıyken yemlik kullanımdaki azalış, özellikle Asya ülkelerinde mısır gibi alternatif yemlik ürün fiyatlarının görece düşük olmasına bağlıdır. Yemlik kullanım genel olarak yurt içi üretimin yükseldiği yerlerde (Rusya, AB, Çin) artarken azaldığı yerlerde (Avustralya, Kanada, ABD) düşmüştür. Buğdayın biyo-yakıt gibi endüstriyel alanlardaki kullanımı, ortalama bir değere ulaşmış olmakla birlikte cari sezonda İngiltere'de biyo-yakıt kullanımının artmasına bağlı olarak toplamda artış beklenmektedir.

Çizelge 20. Dünyada Buğday İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Endonezya	5,5	5,4	6,6	6,5	7,2	7,5	7,4	10,3	10,1	11,8
Mısır	9,9	10,2	10,4	11,6	8,2	10,1	11,1	12,2	11,3	11,8
Cezayir	6,3	5,1	6,4	6,3	6,5	7,5	7,4	8,2	8,5	7,8
Brezilya	6,3	6,7	6,6	7,3	7,6	7,1	5,5	6,7	7,3	7,8
Japan	4,9	5,6	6,0	5,8	6,3	6,1	5,9	5,9	6,1	6,1
Bangladeş	2,7	3,5	3,4	1,9	2,7	3,4	3,6	4,6	5,6	6,1
AB(28)	7,9	5,1	4,7	7,2	5,3	4,5	6,6	7,6	6,0	6,0
Filipinler	3,2	3,0	3,2	4,0	3,6	3,5	5,1	5,0	5,7	5,7
Meksika	3,3	3,1	3,4	5,0	3,8	4,7	4,6	4,7	5,5	5,3
Nijerya	3,6	4,0	4,0	3,9	4,2	4,6	4,3	4,4	5,0	5,1
Fas	3,7	2,3	3,9	3,0	3,9	4,0	4,0	4,4	5,2	4,8
Türkiye	3,6	3,3	3,5	4,3	3,3	4,2	5,9	4,5	4,5	4,7
G.Kore	3,3	4,4	4,9	5,1	5,2	4,2	4,1	4,6	4,5	4,7
Irak	3,9	3,9	3,5	3,9	3,9	3,2	2,3	2,3	2,6	3,5
Diğer	69,2	63,0	55,6	70,7	70,1	82,1	75,4	81,0	87,8	82,6
Dünya	**137,3**	**128,6**	**126,1**	**146,5**	**141,9**	**156,5**	**153,1**	**166,2**	**175,7**	**173,8**

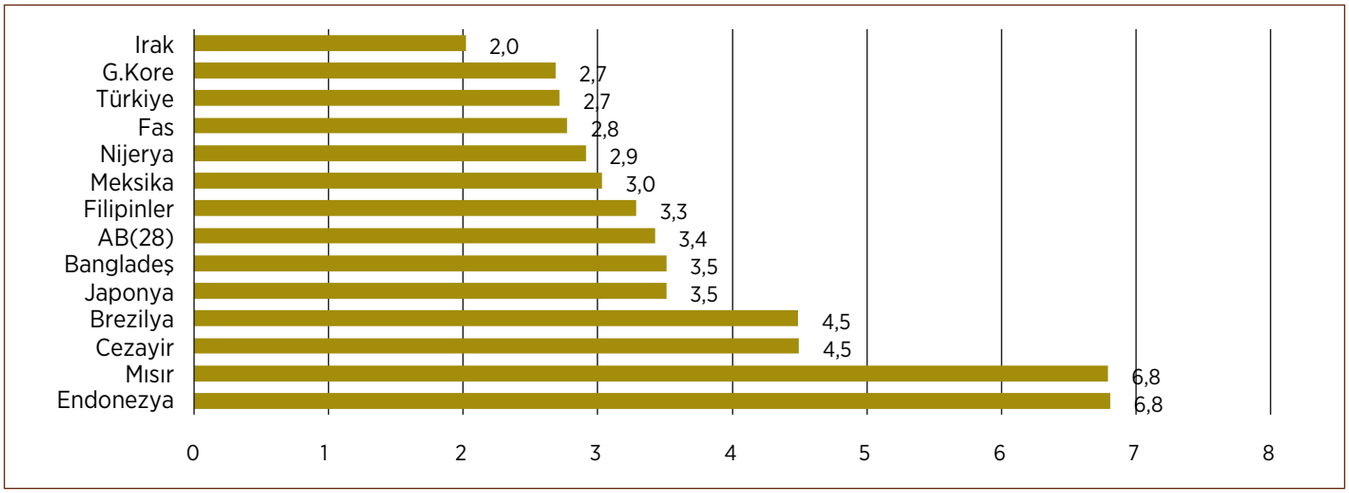
Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminde AB (28) içindir.

Dünyada buğday ithalatı buğday üretiminin kısıtlı ve nüfusun yüksek olduğu Kuzey Afrika ve Asya ülkelerinde yoğunlaşmıştır. İthalatta ilk sırada yer alan Mısır Arap Cumhuriyeti'ni Endonezya yakalamış olup Endonezya'yı Cezayir, Brezilya, Japonya ve Bangladeş takip etmektedir. Kanatlı ihracatında lider konumunda olan ve buğday mamulleri sanayisi büyüyen Brezilya da buğday ithalatında ön sıralarda gelmektedir. Türkiye ise üretiminin iç tüketimi karşılıyor olmasına karşın artan mamul madde ihracatıyla paralel olarak buğday ithalatını artırmaktadır.

Grafik 14. 2017/18 Dünya Buğday İthalatında Başlıca Ülkelerin Payları (Milyon Ton)

Kaynak: IGC, 2018

Dünya buğday ithalatında en fazla pay 2017/18 döneminde % 6,8 ile Mısır ve Endonezya'ya aittir. Bunu % 4,5 ile Cezayir ve Brezilya izlemektedir.

Çizelge 21. Dünya Buğday İthalatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

Ülkeler	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	2027/28
Mısır	11,9	12,3	12,8	13,1	13,3	13,6	13,9	14,1	14,4	14,7
Endonezya	10,6	10,8	10,9	11,1	11,4	11,6	11,8	12,1	12,3	12,6
Brezilya	7,5	7,5	7,5	7,6	7,6	7,6	7,6	7,6	7,6	7,6
Filipinler	5,6	5,7	6,0	6,1	6,3	6,4	6,5	6,6	6,7	6,9
Meksika	5,5	5,6	5,7	5,8	5,9	5,9	6,0	6,0	6,1	6,2
AB (28)	6,2	6,2	6,3	6,2	6,2	6,1	6,1	6,0	6,0	5,9
Japonya	5,7	5,7	5,7	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,5	5,5
Irak	3,6	3,8	3,8	4,1	4,2	4,4	4,6	4,8	5,0	5,2
G.Kore	4,6	4,7	4,7	4,8	4,8	4,9	4,9	5,0	5,0	5,0
ABD	3,7	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,3	3,3	3,3	3,3
Dünya	**182,4**	**186,0**	**189,3**	**192,6**	**195,6**	**198,8**	**201,9**	**204,9**	**208,5**	**212,1**

Kaynak: USDA 2027 Projeksiyonu, Şubat 2018

Amerikan Tarım Bakanlığı USDA verilerine göre 2018/19 ve 2027/28 dönemi arasında dünya buğday ithalatının % 16 artarak 212 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir.

Küresel buğday ticaretindeki büyüme, gelir ve nüfus artışının etkisiyle Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde yoğunlaşmakta olup artışın % 58'inin bu bölgelerde gerçekleşmesi beklenmektedir. Asya ülkelerinde de gelir arttıkça buğday mamullerine talep artmaktadır. Önümüzdeki 10 yılda Mısır ve Endonezya'nın ithalatta liderlik konumlarını korumaları beklenmektedir.

Çizelge 22. Dünya Buğday İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Rusya	18,3	18,8	4,0	21,6	11,2	18,6	22,4	25,5	27,8	36,3
ABD	27,6	23,9	35,1	28,6	27,5	32,0	23,2	21,1	28,7	25,2
AB (28)	11,2	24,5	20,8	22,1	15,6	32,3	35,7	35,1	27,6	24,2
Kanada	18,7	18,5	16,2	17,5	19,6	23,5	23,9	21,7	20,2	21,9
Avustralya	14,7	14,8	18,6	24,7	18,6	18,6	16,6	16,2	22,6	17,0
Ukrayna	13,0	9,3	4,3	5,4	7,1	9,6	11,2	17,4	18,1	17,0
Arjantin	6,8	5,1	9,6	13,0	3,7	2,3	5,3	9,6	13,9	12,8
Kazakistan	5,8	8,0	5,6	11,1	7,2	8,4	5,7	7,4	7,4	7,3
Dünya	**137,3**	**128,6**	**126,1**	**146,5**	**141,9**	**156,5**	**153,1**	**166,2**	**175,7**	**173,8**

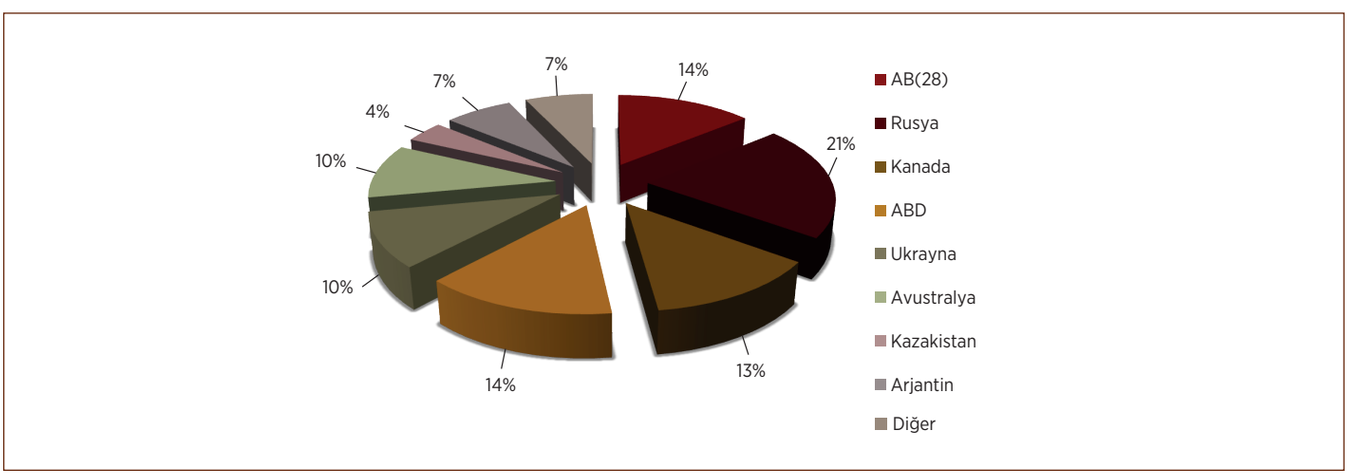
Kaynak: IGC, 2018

Not: AB (28) verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Son dört yılda başta Rusya olmak üzere üç majör Karadeniz ülkesinin (Rusya, Ukrayna ve Kazakistan) üretim artışıyla küresel ihracattaki payı sert artış göstererek %27'den % 35'e yükselmiştir. Diğer 5 majör ihracatçının küresel ihracattaki payı ise % 58'dir. Son iki sezondur üretim ve ihracatta rekor kıran Rusya'nın AB ve ABD'yi geride bırakarak dünya buğday ihracatında birinci sıraya yükseldiği görülmektedir.

Dünya buğday ticaretinde önemli paya sahip ülkeler, üretimlerinin büyük bölümünü ihraç etmektedirler.

Grafik 15. 2017/18 Dünya Buğday İhracatında Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018

Çizelge 23. Dünya Buğday İhracatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

Ülkeler	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	2027/28
AB(28)	33	34	35	35	36	36	37	38	39	40
Rusya	28	29	30	31	31	31	32	33	33	34
ABD	26	26	26	26	27	27	27	27	27	27
Kanada	21	21	21	22	22	22	23	23	23	23
Ukrayna	17	18	18	19	19	20	20	21	21	22
Avustralya	19	19	19	19	19	20	20	20	20	20
Arjantin	12	13	13	14	14	15	15	16	16	16
Dünya	**182**	**186**	**189**	**193**	**196**	**199**	**202**	**205**	**208**	**212**

Kaynak: USDA 2027 Projeksiyonu, Şubat 2018

Amerikan Tarım Bakanlığı (USDA) tarafından yapılan 2027/28 projeksiyonlarına göre önümüzdeki 10 yılda dünya buğday ticaretinde %16'lık bir artış beklenmektedir. Ticaretteki artış özellikle gelir, kentleşme ve nüfus artışının talep büyümesine neden olduğu gelişmekte olan ülkelerin talep artışından kaynaklanmaktadır.

7 majör ihracatçının küresel ihracatın 2027/28 döneminde de dünya ticaretinin % 86'sını ellerinde bulundurmaları beklenmektedir. AB (28)'nin en büyük ihracatçı olmaya devam edeceği; Rusya, ABD ve Kanada'nın bu bölgeyi takip edeceği; Ukrayna'nın ise sıralamada Avustralya'nın önüne geçeceği öngörülmektedir.

Majör ihracatçılardan olan üç Karadeniz ülkesi son yıllarda küresel ihracattaki payını en hızlı artıran bölge olmuştur. Bu ülkelerin 10 yılda toplam ihracatını 55 milyon tondan 66 milyon tona yükseltmesi öngörülmektedir. Ancak bu bölgede hava koşullarının çok değişiklik göstermesi yıllar arasında üretimin dolayısıyla da ihracatın keskin dalgalanma göstermesine neden olmaktadır.

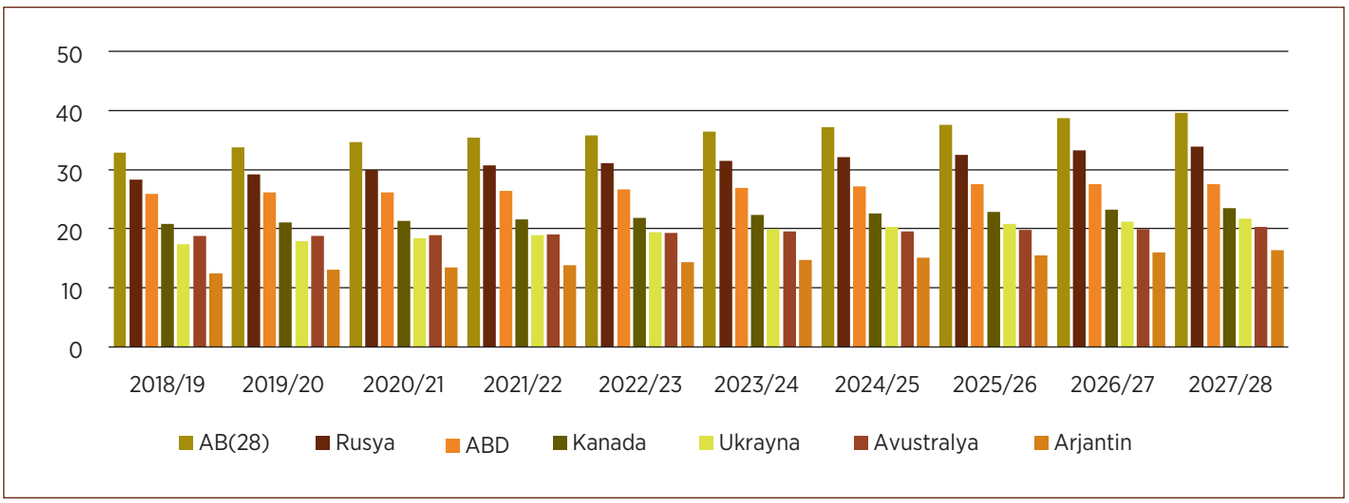
Kanada'da ekim alanında bir miktar düşüş beklenirken üretim artışının tamamıyla verim artışından kaynaklanması beklenmektedir. Yemlik kullanımın azalması ve iç tüketimde büyümenin yavaş olması ihracatın yükselmesini destekleyecektir.

Arjantin'in buğday ekim alanları, hükümetin buğday getirilerini sınırlayan ihracat vergisini kaldırmasıyla özellikle soya fasulyesiyle art arda ekim yapılabilen alanlarda ciddi ölçüde genişlemekte ve ülke üretimi artmaktadır. Böylece önümüzdeki 10 yılda Arjantin'in % 33 artışla ihracatını en çok yükselten ülke olması öngörülmektedir.

AB'nin buğdayın yemlik amaçlı iç kullanımını diğer yemlik hububat lehine azaltması beklenmekle birlikte verim artışı sayesinde üretiminin ve ihracatının büyümesi öngörülmektedir.

Buğday mamul madde ihracatında önde gelen ülke olan Türkiye'nin ihracatının % 23 yükselerek 7,0 milyon tona ulaşması öngörülmektedir.

Grafik 16. Dünya Buğday İhracatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2018

Çizelge 24. Dünya ve Bazı Ülkelerde Buğday Kapanış Stoku (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Çin	43,5	53,2	55,9	52,1	53,7	58,7	63,4	80,5	95,9	108,9
ABD	17,9	26,6	23,5	20,2	19,5	16,1	20,5	26,6	32,1	28,1
AB(28)	36,3	43,5	53,2	55,9	52,1	12,1	14,2	17,1	13,1	17,3
Rusya	11	14,7	14	11	7,3	6,1	6,6	5,7	10,5	15,7
Hindistan	13,4	16,1	15,4	20	24,2	17,8	18	15,3	9,8	12
Kanada	6,5	7,8	7,5	5,9	5,1	10,4	7,1	5,2	6,8	6,2
Avustralya	2,8	5	8,2	7,1	4,7	4,9	5	4,4	7,3	4,3
Kazakistan	2,9	4,2	2	6	2,1	1,7	2,6	2,6	3,2	3,5
Ukrayna	2,5	2,3	3,5	5,7	3	3,9	5,5	3,5	1,9	1,9
Türkiye	1,8	1,8	2,2	3,2	1,5	1,7	1,8	2,3	1,5	1,6
Arjantin	1,9	1,8	3,6	0,7	0,2	2,2	5,3	1,3	0,4	0,6
Dünya	**172,2**	**198,1**	**193,1**	**192,4**	**171,6**	**191,6**	**207,3**	**224,2**	**240,4**	**256,4**

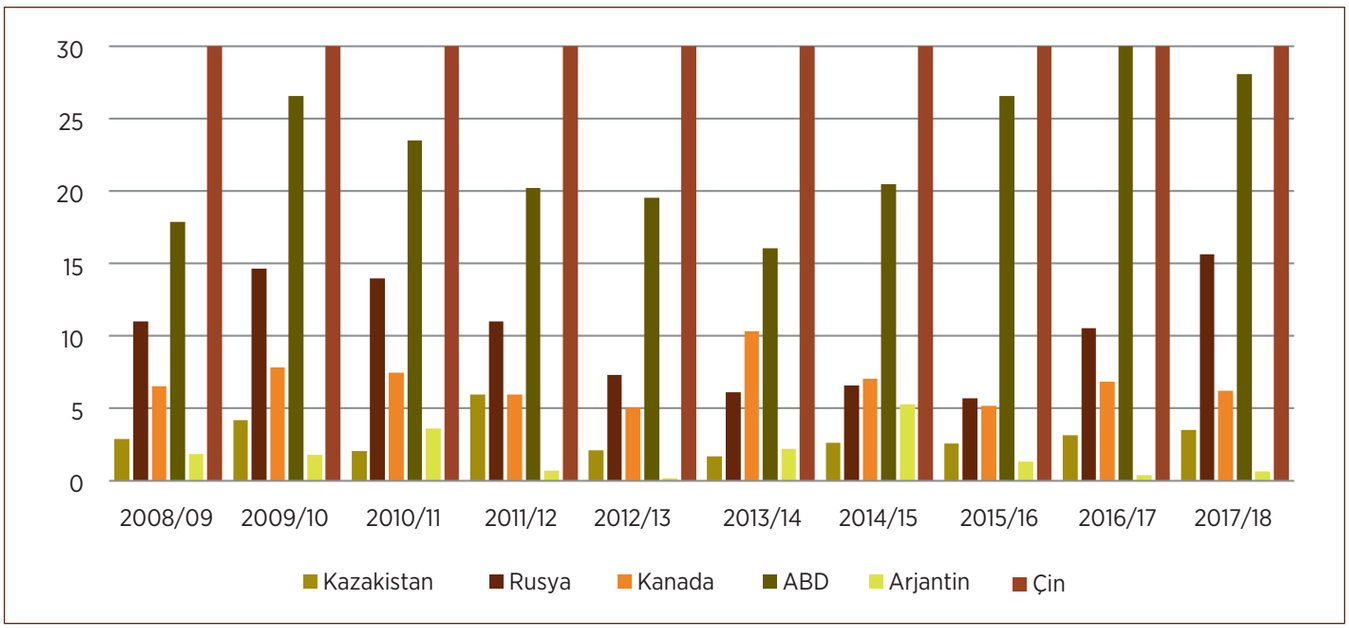
Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Çin, ABD, AB ve Rusya'nın kapanış stoku toplamı; 170 milyon ton ile dünya buğday kapanış stokunun %66'sını oluşturmaktadır.

2017/18 dönemindeki dünya buğday kapanış stoku tahmini, üretim artışına bağlı olarak bir önceki döneme göre 16 milyon ton (% 7) artarak 256 milyon tonluk rekor seviyeye ulaşmıştır. 2017/18 döneminde Çin, AB, Rusya, Hindistan ve Kazakistan kapanış stoklarında artış; ABD, Kanada ve Avustralya stoklarında ise düşüş beklenmektedir.

Grafik 17. Başlıca Buğday İhracatçısı Ülkelerde Buğday Kapanış Stoku (Milyon Ton)

Kaynak: IGC, 2018

AB ve Rusya'nın stoklarındaki artışa bağlı olarak majör ihracatçı stokları geçen yıla göre 2 milyon ton artışla 77 milyon ton düzeyinde öngörülmektedir (Çizelge 24, Grafik 17).

Çizelge 25. Dünya Durum Buğdayı Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
AB(28)	10,1	8,7	9,2	8,2	8,2	8,1	7,6	8,5	9,8	9,3
İtalya	5,1	3,6	4,1	3,9	4,2	3,9	3,9	4,2	5,0	4,2
Fransa	2,1	2,1	2,5	2,1	2,4	1,8	1,5	1,8	1,7	2,1
İspanya	1,2	1,4	0,9	0,9	0,4	0,9	0,8	0,9	1,0	1,1
Kanada	5,5	5,4	3,0	4,2	4,6	6,5	5,2	5,4	7,8	5,0
Türkiye**	2,8	3,7	3,5	3,9	3,3	4,1	3,3	4,1	3,6	3,8
Meksika	2,0	2,2	2,2	2,2	2,1	2,3	2,1	2,0	2,3	2,1
Kazakistan	2,5	2,6	1,7	3,0	1,4	2,0	2,0	2,1	2,1	2,0
ABD	2,2	2,9	2,8	1,3	2,2	1,6	1,5	2,3	2,8	1,5
Dünya	**38,5**	**41,4**	**35,4**	**37,6**	**35,7**	**38,8**	**34,3**	**38,8**	**40,2**	**37,4**

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünyada makarnalık üretiminde en büyük üretici ülkeler sırasıyla Kanada, İtalya ve Türkiye'dir. 2017/18 sezonunda dünya makarnalık buğday üretiminin %25'i AB ülkelerinde (%11 İtalya), %13'ü Kanada'da, % 10'u Türkiye'de ve %6'sı Meksika'da yapılmıştır.

2017/18 dönemi dünya durum buğday üretiminin ana ithalatçı bölge olan Kuzey Afrika'da artışa rağmen ana ihracatçı ülkelerde (Kanada, AB, ABD ve Meksika) azalış göstermesi nedeniyle geçen yılın yüksek seviyesinden %7 gerileyerek 37 milyon tona inmesi beklenmektedir

Durum buğdayı tüketimi, gıdalık kullanım artmasına rağmen yemlik kullanımdaki düşüşe bağlı olarak azalmıştır. Önceki yıl durum buğdayının yemlik tüketiminin yüksek olması, özellikle Kanada'da kalite düşüşü nedeniyle yemlik arzının normalin üzerinde olmasından kaynaklanmıştır.

Makarnalık buğday küresel kapanış stokları, majör ihracatçılarda stokların daralmasıyla 3 yılın en düşük seviyesine gerilemiştir. Kapanış stoklarındaki daralma büyük ölçüde stokların Kanada'da % 54 ve ABD'de % 36 azalmasından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 26. Dünya Durum Buğdayı İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
AB(28)	1,98	2,13	1,53	1,34	1,82	2,26	3,20	3,05	2,37	2,15
Cezayir	2,13	1,53	1,34	1,82	1,63	2,26	3,20	3,05	2,37	2,15
ABD	1,03	0,95	0,85	0,99	0,98	1,23	1,40	0,90	0,83	1,20
Fas	0,56	0,55	0,77	0,66	0,78	0,75	0,65	0,82	0,84	0,72
Japonya	0,20	0,23	0,23	0,27	0,48	0,66	0,62	0,62	0,68	0,65
Tunus	0,73	0,48	0,69	0,49	0,53	0,68	0,54	0,79	0,83	0,60
Venezuela	0,33	0,35	0,40	0,40	0,48	0,50	0,47	0,35	0,31	0,38
Libya	0,10	0,03	0,01	0,02	0,32	0,23	0,06	0,06	0,13	0,11
Diğer	0,43	1,30	1,52	1,39	0,38	-0,39	-0,85	-0,92	0,21	0,09
Dünya	**7,49**	**7,55**	**7,34**	**7,37**	**7,40**	**8,18**	**9,29**	**8,72**	**8,57**	**8,05**

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

AB bölgesi ve Cezayir, 2,2 milyon tonar durum buğdayı ithalatı ile dünyada en büyük durum buğdayı ithalatçısı konumundadırlar (Çizelge 26). AB ülkesi olan İtalya dünyanın en büyük makarna ihracatçısıdır.

Çizelge 27. Dünya Durum Buğdayı İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Bin Ton)

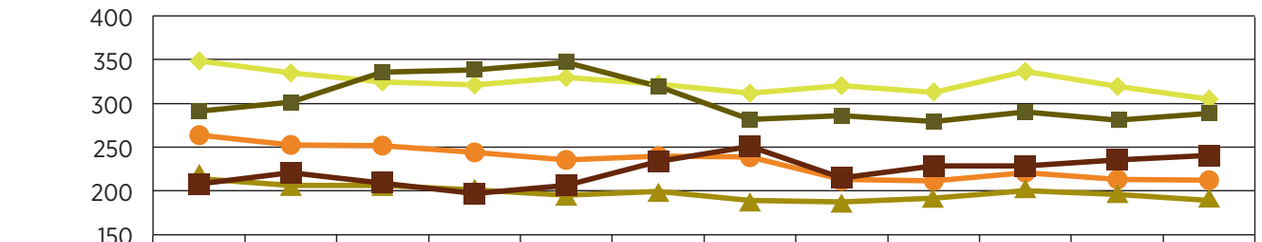
Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Kanada	3,64	3,82	3,30	3,66	4,30	5,07	5,17	4,52	4,53	4,80
AB (28)	1,73	1,05	2,06	1,38	1,39	2,20	2,30	2,44	2,56	2,30
Türkiye	0,16	0,70	0,36	0,47	1,46	1,74	1,80	1,76	1,94	1,95
Meksika	1,20	0,89	0,77	0,92	0,94	1,37	1,14	1,58	1,17	0,97
ABD	0,65	1,20	1,24	0,74	0,78	0,84	0,95	0,80	0,66	0,50
Kazakistan	0,15	0,17	0,03	0,18	0,07	0,12	0,16	0,18	0,31	0,33
Avustralya	0,30	0,25	0,23	0,35	0,24	0,23	0,10	0,18	0,38	0,18
Dünya	**7,49**	**7,55**	**7,34**	**7,37**	**7,40**	**8,18**	**9,29**	**8,72**	**8,57**	**8,05**

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB (28) verileri 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Çizelge 27'de Uluslararası Hububat Konseyi (IGC) verilerine göre 2017/18 döneminde 5 milyon ton ile en büyük durum buğdayı ihracatçı ülke konumunda bulunan Kanada, dünya toplam makarnalık buğday ihracatının yaklaşık %60'ını gerçekleştirmektedir. Kanada'yı sırasıyla 2,3 milyon tonla AB(28), 2 milyon tonla Türkiye ve 1 milyon tonla Meksika izlemiştir. AB ülkesi olan İtalya ile Türkiye sırasıyla dünyanın en büyük iki makarna ihracatçısıdır.

Grafik 18. 2013 Yılından İtibaren ABD 2HRW Buğday Fiyatı (FOB $/Ton)

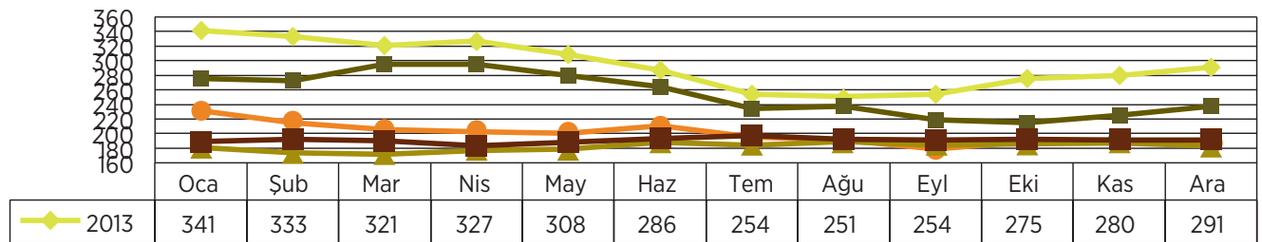

	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	349	335	324	321	330	322	312	321	312	337	320	305
2014	291	301	336	338	347	319	282	286	279	290	281	289
2015	264	252	252	244	235	240	239	213	211	221	213	213
2016	214	206	207	201	195	200	190	188	192	200	197	189
2017	208	221	209	197	207	234	251	215	229	229	236	240

Kaynak: Reuters'ten alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

Not: Kalite bakımından ABD 2HRW buğdayı (Körfez), ülkemizdeki Anadolu Kırmızı Sert Buğday eşdeğeri olarak değerlendirilebilir.

Grafik 19. 2013 Yılından İtibaren Fransız Ekmeklik Buğday Fiyatı (FOB $/Ton)

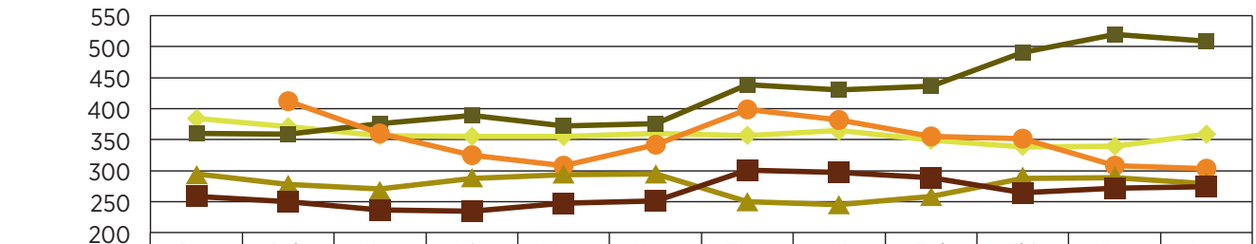

	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	341	333	321	327	308	286	254	251	254	275	280	291
2014	276	273	295	295	280	264	234	238	219	215	225	238
2015	232	215	206	203	201	211	196	191	179	189	191	187
2016	181	173	171	176	179	188	184	190	184	186	187	182
2017	189	192	190	183	188	194	198	192	192	193	191	191

Kaynak: Reuters'ten alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

Not: Kalite bakımından Fransız Buğdayı, ülkemizdeki Kırmızı Yarı Sert Buğday eş değeri olarak değerlendirilebilir.

Grafik 20. 2013 Yılından İtibaren Fransız Durum Buğday Fiyatı (FOB $/Ton)

	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	385	370	356	355	355	360	356	364	349	338	340	359
2014	360	359	376	389	372	376	438	430	436	490	520	508
2015		411	360	325	307	342	399	382	355	351	308	303
2016	295	278	270	287	293	294	249	245	258	288	288	279
2017	259	250	236	234	247	251	300	297	289	264	272	273

Kaynak: France Agrimer Raporlarına göredir.

Not: Kalite bakımından Fransız durum buğdayı ülkemizdeki Anadolu Durum Buğdayı eş değeri olarak değerlendirilebilir.

Grafik 18, 19 ve 20'de ABD 2HRW, Fransız ve Fransız durum buğdayına ait aylık ortalama fiyatlara ilişkin veriler görülmektedir.

2013 yılında dünya buğday üretiminin artan ekiliş alanları ve verime bağlı olarak 655 milyon tondan 709 milyon tona yükselmesi nedeniyle buğday fiyatlarında düşüşler görülmüştür. ABD 2 HRW buğdayın fiyatı ocak ayı ortalaması 349 $/Ton iken aralık ayı ortalamasında 305 $/Tona gerilemiştir. Fransız durum buğday fiyatı ocak ayı ortalaması 385 $/Ton iken aralık ayı ortalaması 359 $/Tona, Fransız buğday fiyatının da ocak ayı ortalaması 341 $/Ton iken aralık ayı ortalaması 291 $/Tona kadar düşmüştür.

2014 yılının ilk 5 ayında Karadeniz Bölgesi'nde görülen Rusya-Ukrayna arasındaki siyasi krizin yarattığı endişeler nedeniyle ABD 2 HRW buğdayın fiyatı ocak ayı ortalaması 291 $/Ton iken mayıs ayı ortalamasında 347 $/Tona, Fransız buğday fiyatının da ocak ayı ortalaması 276 $/Ton iken nisan ayı ortalaması 295 $/Tona kadar yükselmiştir. Ancak yaşanan krizin hububat ticaretini olumsuz etkilememesi ve yeni dönem üretim beklentilerinin olumlu olması nedeniyle ABD 2 HRW buğdayın aralık ayı ortalaması 289 $/Tona, Fransız ekmeklik buğdayın aralık ayı ortalaması 238 $/Tona gerilemiştir. Dünya makarnalık buğday üretiminin 38 milyon tondan 33 milyon tona düşmesi nedeniyle Fransız durum buğday fiyatı ocak ayı ortalaması 360 $/Ton iken aralık ayı ortalaması 508 $/Tona yükselmiştir.

Rusya Federasyonu Hükümeti, 17 Aralık 2014 tarihinden itibaren petrol fiyatlarındaki düşüşü takiben rubledeki aşırı değer kaybı nedeniyle ihracata tarife dışı engeller koymuş, 26 Aralık 2014 tarihli ve 1495 sayılı Karar'la buğday ihracatı üzerine 1 Şubat 2015 tarihinden 20 Temmuz 2015 tarihine kadar geçerli olmak üzere 35 avro/tondan düşük olmamak şartıyla gümrük değerinin %15'i artı 7,5 avro/ton vergi getirmiştir. 2015 yılının ocak ve aralık aylarında fiyatlar öncelikle Karadeniz ihracatına ilişkin belirsizliklerle yükselmiş, ihracat vergisinin getirilmesiyle belirsizliklerin dağılmasının ardından diğer menşelerdeki bol arzın baskısıyla düşüşe geçmiştir. Doların güçlenmeye devam etmesi ve 2015 ekilişleriyle ilgili olumlu beklentiler fiyatların düşüşünü sürdürmesini sağlamıştır. 2015 temmuz-ağustos hasat döneminde rekor seviyelerde üretim ve tüm zamanların en yüksek üretim beklentileri fiyatlardaki düşüşü derinleştirmiştir.

2015 yılı Ocak ayından itibaren durum buğdayına talebin daralması ve 2015 ekilişleri ile üretiminde artış beklenmesi nedeniyle fiyatlar düşüşe geçmiş ancak haziran ve temmuz aylarında hem Kanada hem de AB'de kuraklık ve aşırı sıcaklar nedeniyle fiyatlar tekrar artış eğilimine dönmüştür. Ağustos ayında hasat baskısıyla

düşen fiyatlar geçen yıla göre arzın yüksek olması ve talebi rahatlıkla karşılaması nedeniyle düşüşünü sürdürmüştür. Üretimdeki toparlanmayla birlikte 2014 yılı Aralık ayında 508 $/Ton olan Fransız makarnalık buğdayı 2015 Aralık ayında 303 $/Tona gerilemiştir.

2016 yılında küresel buğday fiyatları; üst üste dördüncü yıl rekor üretim beklentileri ve dolardaki güçlenme nedeniyle düşüşünü sürdürmüştür. Eylül ayından itibaren 2017 ekiliş beklentilerine ve ihracat talebine göre dar bantta dalgalanma göstermiş, aralık ortasından itibaren ABD'de ekim alanının 1908'den beri en düşük seviyede açıklanması, kur hareketleri ve bazı ülkelerde kuraklık endişesine bağlı olarak yükselişe geçmiştir. Ancak küresel hububat stoklarının bol olması ve 2017 yılıyla ilgili beklentilerin genel olarak olumlu olması nedeniyle artışlar sınırlı kalmıştır. Ancak cari sezonda majör ülkelerde kalitenin düşük olması, kaliteler arası fiyat farkının açılmasına neden olmuştur. Aynı şekilde küresel durum buğdayı arzının yüksek olmasına rağmen kalitenin düşük olması ihraç edilebilir kaliteli ürün arzını daraltmış ve fiyatların yüksek seyretmesine neden olmuştur. 2015 yılı Aralık ayında 213 $/Ton olan ABD 2 HRW buğdayı 2016 Aralık ayında 189 $/Tona gerilemiştir. 2015 yılı Aralık ayında 287 $/Ton olan Kanada durum buğdayı (CWAD) ise 2016 Aralık ayında 318 $/Tona yükselmiştir.

2017 yılında küresel ekmeklik buğday fiyatları, mayıs ayına kadar üst üste 4 sezon rekor üretim gerçekleşmesi ve 2017/18 sezonunda da rekor üretim beklenmesi nedeniyle genel olarak geçen yıl ile aynı düşük seviyelerde seyretmiştir. Ancak ABD 2017/18 hasadındaki düşüşe ve ABD 2018 ekilişlerindeki olumsuzluklara bağlı olarak özellikle ABD fiyatları yılı yükselişle kapatmıştır.

2016/17 sezonunda üretimin ve stokların yüksek olması 2017 yılına yine düşük fiyatla başlanmasını sağlamış ancak 2017/18 dünya üretim beklentileri olumlu olmasına rağmen ABD'nin kışlık ekim alanının 108 yılın en düşük seviyesinde açıklanması şubat ayında ABD fiyatlarında sıçramaya neden olurken yüksek üretim beklentileri artışların sınırlı kalmasını sağlamıştır. Mayıs ayının ardından yine yüksek dünya üretim beklentilerine rağmen ABD'nin 2017/18 sezonu verim ve hasadı ile ilgili olumsuz gelişmeler fiyatlarda hareketlenmelere neden olmuştur. ABD fiyatları sert yükseliş göstermiş, AB ve Rus buğdayında ise artışlar yüksek açılış stokları ve olumlu üretim beklentilerine bağlı olarak 5-10$ ile sınırlı kalmıştır. 2016 yılı Aralık ayında 189 $/Ton olan ABD 2 HRW buğdayı 2017 Aralık ayında 240 $/Tona yükselirken Fransız buğdayı 182 $/Tondan 191 $/Tona, Rus buğdayı 183 $/Tondan 193 $/Tona yükselmiştir.

2016 yılı Aralık ayında 318 $/Ton olan Kanada durum buğdayı (CWAD) ise 2017 Aralık ayında 275 $/Tona düşmüştür.

Çizelge 28. ABD Borsalarındaki Vadeli İşlem Buğday Fiyatları ($/Ton)

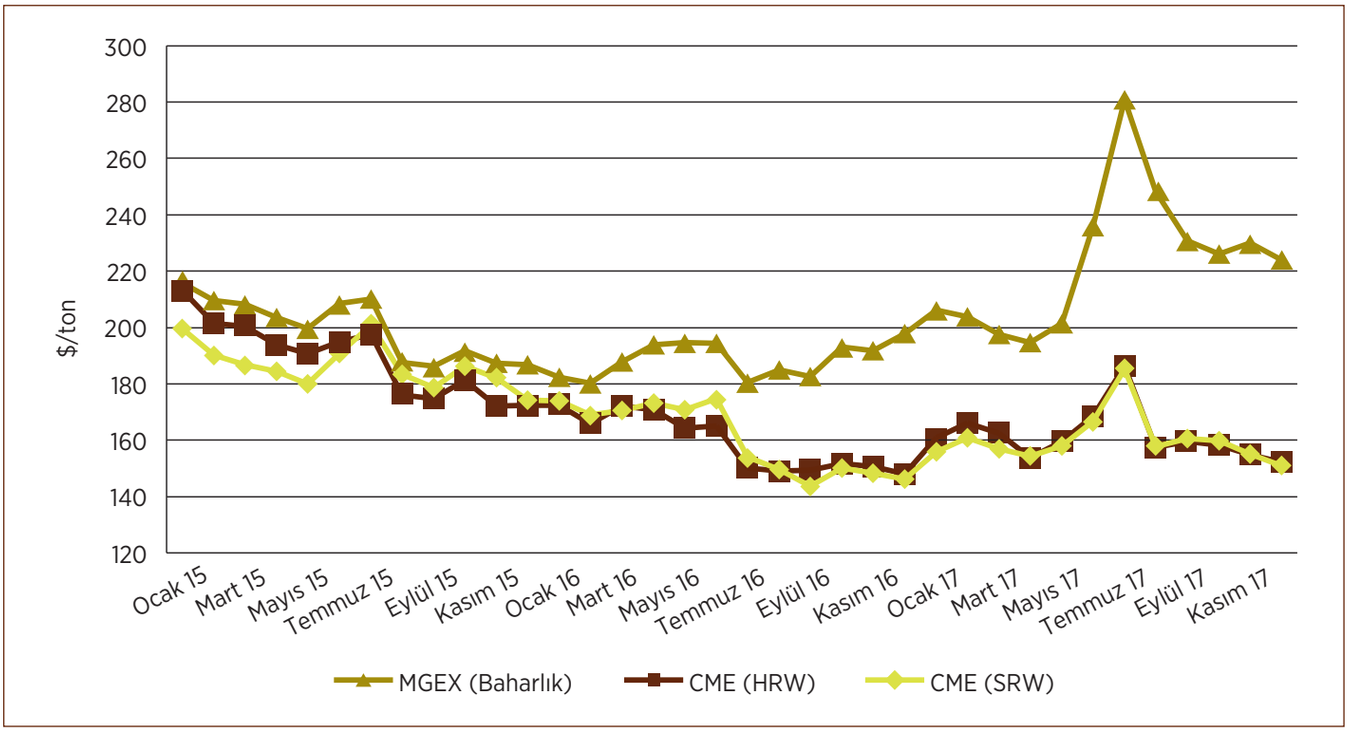
Borsalar	2013											
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Ek	Kas	Ara
CME (SRW)	282	270	261	257	257	253	243	236	238	253	239	229
Kansas (HRW)	302	285	274	273	279	265	256	258	259	278	260	247
MGEX (Baharlık)	315	301	295	296	305	297	279	269	260	275	258	240
Borsalar	2014											
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Ek	Kas	Ara
CME (SRW)	211	219	250	251	251	218	198	201	184	188	199	226
Kansas (HRW)	231	246	275	276	289	264	238	230	215	217	219	237
MGEX (Baharlık)	227	241	272	267	277	253	234	227	211	207	212	233
Borsalar	2015											
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Ek	Kas	Ara
CME (SRW)	200	190	187	184	180	191	201	183	179	186	182	174
Kansas (HRW)	213	201	201	194	191	195	197	176	175	181	172	172
MGEX (Baharlık)	216	210	208	204	199	209	210	187	186	192	187	187
Borsalar	2016											
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Ek	Kas	Ara
CME (SRW)	174	169	170	173	171	175	154	150	144	150	148	146
CME (HRW)	172	166	172	171	164	165	150	149	149	152	151	148
MGEX (Baharlık)	182	180	188	194	195	194	180	185	183	193	192	198
Borsalar	2017											
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Ek	Kas	Ara
CME (SRW)	156	161	157	154	158	167	185	158	161	160	155	151
CME (HRW)	161	166	162	154	159	169	186	157	160	158	155	152
MGEX (Baharlık)	206	204	197	195	201	236	281	248	231	226	230	224

Kaynak: IGC, 2018

Çizelge 28 ve Grafik 21'de ABD borsalarındaki vadeli işlem buğday fiyatları görülmektedir. Buğday ürünü vadeli işlem fiyatları, ABD'de Chicago (CME) ve Minneapolis (MGEX) borsalarında işlem gören ürünlere yönelik vadeli fiyatları temsil etmektedir. Tablo ve grafikte yer alan fiyatlar, borsaların en yakın vadedeki günlük kapanış fiyatlarının derlenmesi ve aylık ortalamalarının alınması ile oluşturulmuştur.

2017 yılında ABD borsalarında ekmeklik buğday fiyatlarının seyrine baktığımızda haziran ayına kadar CME (HRW) ve MGEX (DNS) ekmeklik buğday fiyatlarının üst üste küresel üretimin rekor kırması nedeniyle önceki yılın düşük seyrini koruduğu ancak haziran ayından itibaren ABD'nin hasat beklentisi ile ilgili olumsuz haberler nedeniyle yükselişe geçtiği görülmektedir. Hasat sonrası fiyatlar gevşeme göstermiştir ancak önceki yıl seviyelerine geri dönmemiştir. Nispeten düşük kaliteli ve dünyada alternatif ürünü bol olduğundan rekabet gücü zayıf olan SRW buğdayının ise fiyat artışı sınırlı kalmıştır.

Grafik 21. ABD Borsalarındaki Vadeli İşlem Buğday Fiyatları ($/Ton)

Kaynak: IGC, 2018

Not: SRW (Yumuşak kırmızı kışlık buğday), HRW (Sert kırmızı kışlık buğday)

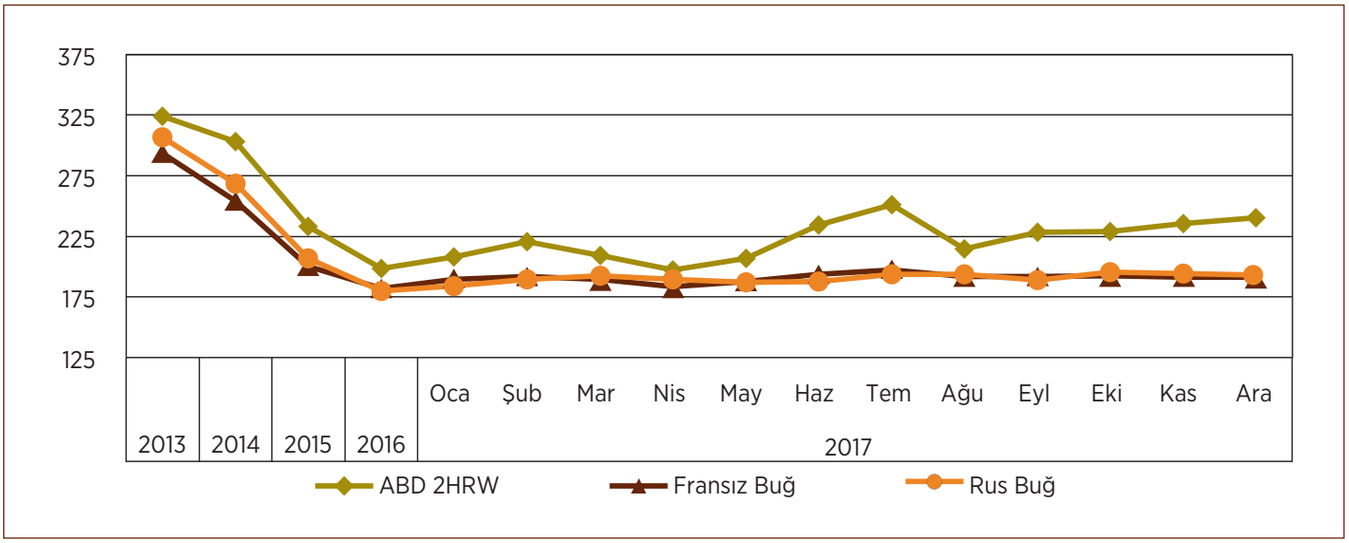
Buğday fiyatlarındaki dalgalanmaların en önemli sebebi üretim miktarlarında yaşanan artış ve azalış olmakla birlikte ülkelerin ihracat yasakları ve kota uygulamaları, yüksek ithalat talebi, biyoyakıt üretimi, girdi fiyatları, stok durumu ve para politikaları gibi unsurlar da fiyatların seyrinde etkili olmaktadır. Özellikle Kuzey Yarım Küre'nin hasat dönemleri olan yaz aylarında fiyatlar keskin yükseliş ve düşüşler göstermektedir. Hasat dönemini müteakip yaşanan artış ve azalışlarda ise taleple birlikte bir sonraki döneme ait üretim beklentileri önemli rol oynamaktadır.

Çizelge 29. Dünya Buğday Fiyatları (FOB $/Ton)

	2013	2014	2015	2016	2017	2017											
						Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
ABD 2HRW	324	303	233	198	208	221	209	197	207	234	251	215	229	229	236	240	324
Fransız Buğ	293	254	200	182	189	192	190	183	188	194	198	192	192	193	191	191	293
Rus Buğ.	307	269	207	180	184	190	193	189	187	188	194	193	189	195	195	193	307
Fransız Durum	357	421	349	277	264	259	250	236	234	247	251	300	297	289	264	272	273
Kanada Durum	363	408	374	293	282	303	276	259	275	275	255	-	343	303	271	267	275
$ Kuru	1,906	2,191	2,724	3,025	3,652	3,742	3,679	3,674	3,660	3,570	3,524	3,568	3,528	3,474	3,669	3,886	3,855

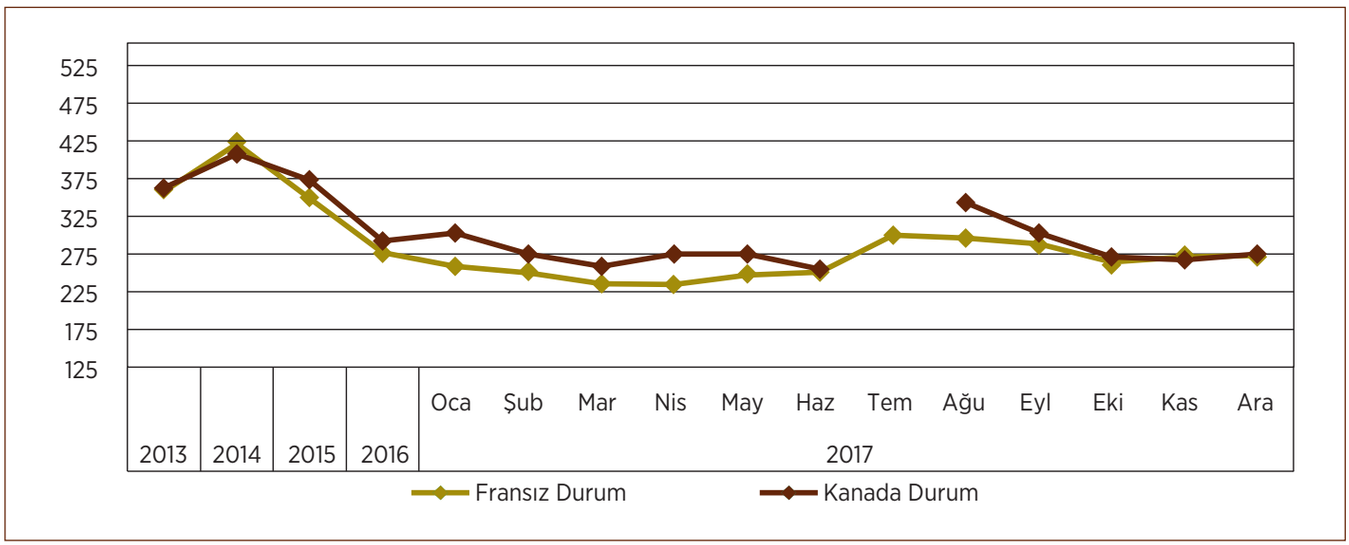
Kaynak: Dünya fiyatları Reuters'ten alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

Grafik 22. ABD, Fransız, Rus Buğday Fiyatları (FOB $/Ton)

Kaynak: Dünya fiyatları Reuters'ten alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

Grafik 23. Fransız ve Kanada Durum Buğday Fiyatı (FOB $/Ton)

Kaynak: Fransız Durum Buğdayı France Agrimer raporlarına göredir.

Makarnalık buğday fiyatları, önceki yıla göre üretimin yüksek seviyesinden sert düşüş göstermesine rağmen hem Kanada'da hem de Fransa'da kaliteli makarnalık buğday arzının artması nedeniyle düşüş göstermiştir. 2016 yılı Aralık ayında 318 $/Ton olan Kanada durum buğdayı (CWAD) ise 2017 Aralık ayında 275 $/Tona, Fransız durum buğdayı 279 $/Tondan 273 $/Tona düşmüştür.

2.2. Arpa

2.2.1. Bitkisel Özellikleri

Dünya tahıl üretimi içersinde buğday, çeltik ve mısırdan sonra 4. sırada arpa yer almaktadır. Türkiye'de ise buğdaydan sonra ikinci sıradadır. Arpa, buğdaygiller familyasından gelmektedir. Tek yıllık bir uzun gün bitkisi olan arpa, değişik gün uzunluklarına da uyum sağlayabilmektedir.

Kültüre alınmış arpalar;

- İki sıralı arpalar (Hordeum distichum)
- Altı sıralı arpalar (Hordeum hexastichum) olarak sınıflandırılmaktadır.

İlk arpa üretiminin Güneydoğu Asya ile Etiyopya'nın yüksek kesimlerinde yapıldığı sanılmaktadır. MÖ 5 bin yıllarından itibaren Mısır'da arpa ekildiğine inanılmaktadır.

Arpa; fazla soğuk ve fazla sıcak olmayan, nispi nemi yüksek olan yerlerde iyi gelişir. Sıcaklığın 0 ºC'nin altına düşmediği ve 18 – 20 ºC'nin üzerine çıkmadığı, nispi nemi % 70–80 olan yerler arpa için çok uygundur. Soğuk bölgelerde iki sıralı, ılıman bölgelerde ise altı sıralı arpalar yetiştirilmektedir.

Arpa, toprak isteği bakımından da seçicidir. Arpanın toprak isteği; havalanması iyi, en az %5 organik madde içeren, nötr ve tınlı topraklardır. Asitli topraklara duyarlı, tuzlu topraklara dayanıklıdır. Topraktan fazla miktarda tuz kaldırdığı için sulu tarım alanlarında ekim nöbetinde önemli bir yer tutmaktadır.

Dünya ekonomisinin olduğu kadar ülkemiz ekonomisinin de temelini oluşturan tahıllar içerisinde yer alan arpanın insan beslenmesinde doğrudan kullanımı çok azdır. Hayvansal üretim faaliyetinde ise yem rasyonlarına doğrudan katılarak tüketilebilme özelliğine sahiptir. Ayrıca malt sanayinin de önemli bir ham maddesidir. Arpa, bunların yanında etanol üretiminde de özellikle AB'de az miktarda kullanılmaktadır.

2.2.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Ülkemizde her bölgede üretimi yapılan arpa, tarla ürünleri içerisinde ekim alanı ve üretim miktarı bakımından buğdaydan sonra ikinci sırayı almaktadır. Türkiye'nin tüm bölgelerinde yetiştirilmekle birlikte özellikle İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri, arpa üretiminde önemli iki bölgedir. Son 10 yıla bakıldığında arpa ekim alanlarının 2,4–3,4 milyon hektar arasında, üretiminin ise 5,9– 8 milyon ton arasında değiştiği görülmektedir (Çizelge 30, Grafik 24).

Çizelge 30. Türkiye Arpa Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/Ha)
2008	2.950	5.900	2,17
2009	3.010	7.300	2,45
2010	3.400	7.250	2,41
2011	2.869	7.600	2,66
2012	2.749	7.100	2,58
2013	2.721	7.900	2,91
2014	2.787	6.300	2,32
2015	2.783	8.000	2,88
2016	2.740	6.700	2,48
2017	2.425	7.100	2,93

Kaynak: TÜİK, 2018

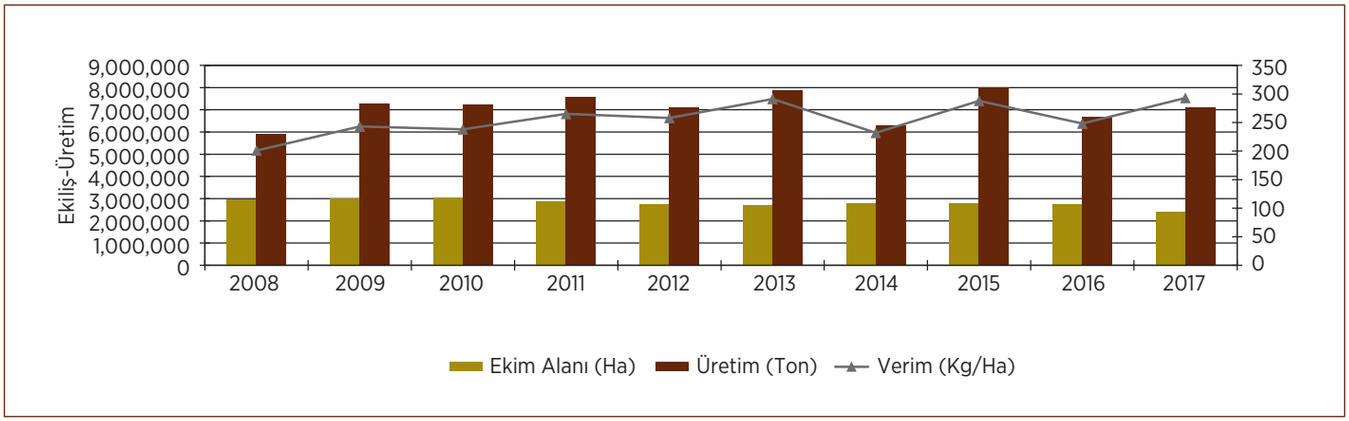
TÜİK verilerine göre 2016 yılında Türkiye'nin arpa üretimi 6,7 milyon ton iken 2017 yılında % 6 artışla 7,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 31. Maltlık ve Diğer Arpanın Ekim Alanları, Üretimleri ve Verimleri

	Maltlık Arpa			Diğer Arpa		
Yıllar	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/Ha)	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/Ha)
2008	250	523	2,09	2.700	5.400	2,00
2009	260	650	2,50	2.750	6.650	2,42
2010	240	600	2,50	2.800	6.650	2,38
2011	217	630	2,90	2.652	6.970	2,63
2012	194	590	3,04	2.554	6.510	2,55
2013	178	560	3,14	2.721	7.340	2,89
2014	180	481	2,82	2.787	5.819	2,28
2015	181	620	3,45	2.784	7.380	2,84
2016	142	390	3,01	2.740	6.310	2,45
2017	135	400	2,97	2.425	6.700	2,93

Kaynak: TÜİK, 2018

Grafik 24. Türkiye Arpa Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Kaynak: TÜİK, 2018

Ekiliş-hasat dönemleri ve serin iklim tahılı olması sebebiyle buğdaya benzerlik gösteren arpa, ülkemizde yetiştiği bölgelere göre buğdaydan yaklaşık iki hafta önce hasat edilmektedir.

Arpa üretimi Türkiye'de çoğunlukla kuru şartlarda yapıldığı için verim düşüktür. Türkiye'nin arpa verimi dünya veriminin altındadır. Arpa veriminde kaliteli tohumluk kullanımı önemli bir faktördür. Arpanın büyük oranda kendi kendine döllenen bir bitki olması nedeniyle tohumluğunun üç yılda bir değiştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca iklime bağlı olarak bazı yıllarda üretim miktarında belirgin azalışlar meydana gelmiştir. Ülkemizde üretilen arpanın büyük bölümü yem sanayinde kullanılırken bir kısmı doğrudan hayvan yemi olarak bir kısmı da bira sanayinde kullanılmaktadır.

Çizelge 32. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye'nin Arpa Üretimi (Milyon Ton)

Yıllar	Arpa Üretimi		
	TÜİK	IGC	USDA
2008	5,9	5,9	5,7
2009	7,3	7,3	6,5
2010	7,2	7,2	5,9
2011	7,6	7,6	7,0
2012	7,1	7,1	5,5
2013	7,9	7,9	7,3
2014	6,3	6,3	4,0
2015	8,0	8,0	7,4
2016	6,7	6,7	4,8
2017	7,1	7,1	7,0

Kaynak: TÜİK; USDA ve IGC, 2018

Arpa üretimimiz, tüketimimizi karşılamakta ancak bazı yıllar yaşanan kuraklık ve kalite sorunları nedeniyle ithalat yapılmaktadır. Ülkemizin 2016/2017 dönemi arpa tüketim miktarı 7,1 milyon ton civarında olup bunun yaklaşık 6,5 milyon tonu yemlik olarak kullanılmıştır (Çizelge 32).

Çizelge 33.Türkiye'nin Yıllar İtibarıyla Arpa Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi

Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Ton)	Gıda Olarak Tüketim (Ton)	Tohumluk Kullanım (Ton)	Yemlik Kullanım (Ton)	Endüstriyel Kullanım (Ton)	Kayıplar (Ton)	Stok Değişimi (Ton)	Kişi Başına Tüketim (Kg)	Yeterlilik Derecesi (%)
2007/08	7.057.657	68.684	685.603	5.891.660	240.000	171.710	-56	0,97	97,32
2008/09	5.675.778	55.676	590.000	4.649.423	241.488	139.191	33.377	0,78	98,09
2009/10	5.622.113	68.620	602.000	4.556.902	223.041	171.550	529.534	0,95	122,05
2010/11	6.510.144	68.150	608.000	5.440.443	223.176	170.375	319.055	0,92	104,68
2011/12	7.035.510	71.440	573.767	5.994.934	216.769	178.600	18.028	1,00	101,5
2012/13	7.270.250	66.740	549.753	6.243.686	243.221	166.850	-306.770	0,88	91,8
2013/14	7.366.711	74.260	544.102	6.320.378	242.321	185.650	219.592	1,00	100,8
2014/15	7.346.939	59.220	557.459	6.338.174	244.036	148.050	-628.223	0,80	80,6
2015/16	7.063.919	75.200	556.717	6.007.407	236.595	188.000	542.301	0,96	106.5
2016/17	7.060.546	62.980	548.010	6.061.132	230.974	157.450	-602.000	0,80	89,2

Kaynak: TÜİK, 2018

(*) Piyasa Yılı: 1 Haziran-31 Mayıs dönemini kapsamaktadır (Açıklama EK 1'de verilmiştir).

Ülkemiz arpa yeterlilik derecesi 2015/16 piyasa yılında %106,5; 2016/17 piyasa yılında %89 olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 34. Türkiye'nin Arpa İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)
2008	253.014	92.092	364	0,3	0,4	1.323
2009	91.649	27.770	303	301.316	42.155	140
2010	57.076	11.933	209	500.136	74.816	150
2011	36.132	13.693	379	3.221	1.047	325
2012	76.319	26.706	350	100.771	26.415	262
2013	256.812	85.782	334	110	54	491
2014	675.994	164.189	243	13.998	6.412	458
2015	199.597	48.081	241	134	55	411
2016	39.994	9.807	245	5.573	1.399	251
2017	384.109	72.391	188	8.646	1.596	185

Kaynak: TÜİK, 2018

Türkiye'nin arpa ithalat ve ihracat miktar ve değerlerine ilişkin bilgiler Çizelge 34'te verilmiştir. Ülkemizde arpa ithalat miktarı; üretime, yurt içi kullanım miktarına ve gelişen yem sanayinin ham madde ihtiyacını karşılamasına bağlı olarak yıllar itibarıyla değişiklik göstermektedir. 2017 yılında yaklaşık 384 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Arpa ihracat miktarları incelendiğinde ülkemizin arpa için bazı yıllar hariç net ihracatçı pozisyonda olduğu görülmektedir. Nitekim ülkemizden 2010 yılında 500 bin ton arpa ihraç edilmiştir. 2017 yılı arpa ihracat miktarı ise 8.646 ton olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 35. TMO Arpa Alım Fiyatı (TL/Ton)ve ÜFE Artış Oranı (%)

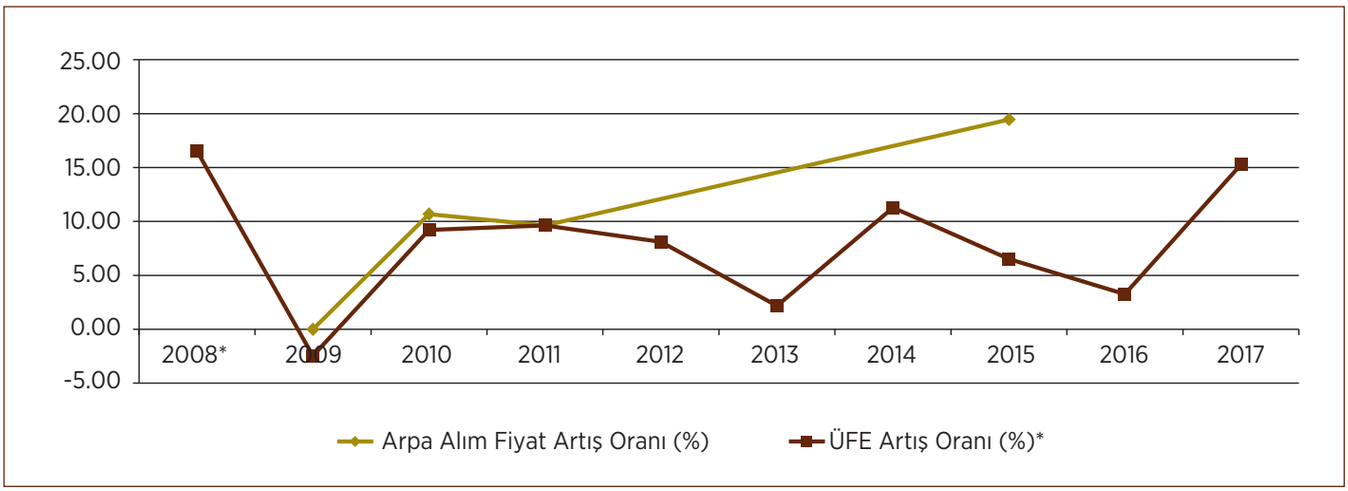
Yıllar	Arpa Alım Fiyatı (TL/Ton)	ÜFE Artış Oranı (%)*
2008	400,0	16,5
2009	375,0	-2,5
2010	415,0	9,2
2011	455,0	9,6
2012	-	8,1
2013	540,0	2,2
2014	-	11,3
2015	645,0	6,5
2016**	-	3,3
2017**	-	15,3

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

(*) ÜFE, Mayıs ayına göre yıllık değişim oranlarıdır.

(**)2016 ve 2017 yıllarında arpa fiyatı açıklanmamıştır.

Grafik 25. TMO Arpa Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

2012, 2014, 2016 ve 2017 yılında arpa alım fiyatı açıklanmamıştır.

2013 yılı artış miktarı 2011 yılı alım fiyatına, 2015 yılı artış miktarı da 2013 yılı alım fiyatına göre alınmıştır.

(*) ÜFE, Mayıs ayına göre yıllık değişim oranlarıdır.

Çizelge 36. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Arpa Borsa Ortalama Fiyatları

Yıllar	Eskişehir						Konya						Polatlı						Çorum					
	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	601	591	589	604	616	656	590	573	575	571	597	642	592	588	577	595	606	637	567	549	553	551	585	631
2014	713	702	721	739	746	733	704	695	711	742	743	740	702	689	693	720	735	739	691	669	678	708	718	717
2015	602	627	664	681	695	703	605	625	636	658	685	700	628	601	641	675	699	697	-	-	-	-	-	-
2016	729	758	752	772	792	803	754	751	768	789	791	802	735	740	749	773	780	805	674	-	679	-	732	-
2017	846	838	812	820	861	941	872	869	864	879	924	979	852	826	836	859	873	960	-	-	834	838	-	-

Kaynak: AKS buğday fiyatı Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. Fiyatlar borsa satış salonunda oluşan ortalama fiyatlardır.

Çizelge 36'da yurt içi borsalarda işlem gören arpanın 2013 yılından itibaren borsa bazında temmuz-aralık dönemine ait aylara göre fiyatları yer almaktadır. 2017'de arpa hasadı mayısta başlamış olup arpa üretimi bir önceki yıla göre %6 artışla 7,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında meydana gelen rekolte artışına rağmen 2016 senesinde gerçekleşen düşük üretimin bu seneyi de etkilemesi ve yem sektörünün talebindeki artışa bağlı olarak fiyatlar son beş yılın en yüksek seviyiyelerine çıkmıştır. Arpa fiyatı; 2017 yılında Eskişehir Ticaret Borsasında 812-

941 TL/Ton, Konya Ticaret Borsasında 864-979 TL/Ton, Polatlı Ticaret Borsasında 826-960 TL/Ton, Çorum Ticaret Borsasında ise 834-838 TL/Ton aralığında işlem görmüştür.

2017 yılında Konya, Polatlı, Çorum ve Eskişehir Borsalarında fiyatları dalgalı bir trend izleyen arpa; sezon içerisinde piyasada stokların azalmasına, yem ham maddesine olan talebin artmasına ve gümrük vergisinde yapılan düzenlemelerin akabinde gerçekleşen ithalat miktarlarına göre fiyat değişimleri göstermiştir.

Çizelge 37. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Arpa Borsa İşlem Hacimleri

Yıllar	Eskişehir						Konya						Polatlı						Çorum					
	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	3842	1970	1386	693	582	953	6534	4342	3545	1523	1371	1317	1415	1033	732	558	630	172	2428	668	468	387	321	227
2014	5408	1150	787,5	430	510	488	10638	1545	1025	821	822	1143	2291	951	825	465	257	332	2760	870	298	157	75	6
2015	7484	1842	1001	740	941	744	10038	349	223	190	463	532	3081	1309	634	361	329	198	0	0	0	0	0	0
2016	4841	1481	998	530	560	626	822	412	157	124	70	20	2071	1453	647	615	351	125	3205	0	45	0	27	0
2017	10548	2920	1051	77	1182	1376	4690	691	401	298	319	228	3821	1000	554	344	159	143	0	0	734	99	0	0

Kaynak: AKS buğday fiyatı Konya, Polatlı, Edirne ve Eskişehir Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. Fiyatlar borsa satış salonunda oluşan ortalama fiyatlardır.

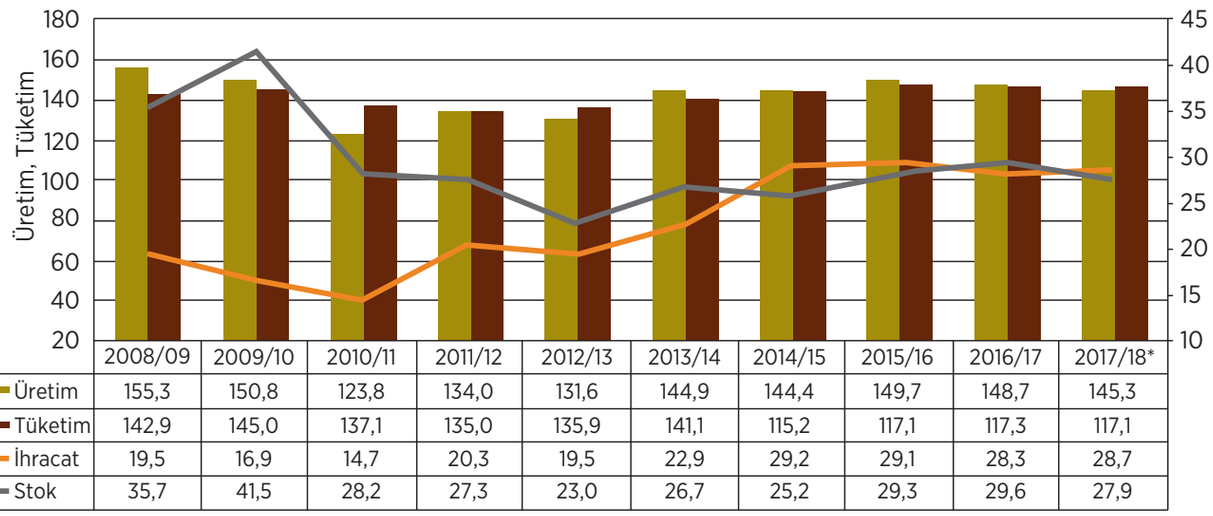
Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı ve Çorum borsalarının günlük bültenlerinden hesaplanmıştır.

Çizelge 37'de yurt içi borsalarda işlem gören arpanın 2013 yılından itibaren borsa bazında temmuz-aralık dönemine ait aylara göre işlem hacimleri yer almaktadır. 2017 yılında Konya, Polatlı, Çorum ve Eskişehir Borsalarındaki arpanın toplam işlem hacmi 30.635 ton olmuştur. Oluşan işlem hacminin % 56'sı Eskişehir Ticaret Borsasında, % 22'si Konya Ticaret Borsasında, % 20'si Polatlı Ticaret Borsasında ve % 3'ü Çorum Ticaret Borsasında gerçekleşmiştir. 2017 yılının temmuz-aralık dönemine Konya, Polatlı, Çorum ve Eskişehir Borsalarında işlem gören arpanın toplam işlem hacmi bir önceki seneye göre yaklaşık %12 azalmıştır.

2.2.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Grafik 26. Dünya Arpa Denge Grafiği (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Üretim	155,3	150,8	123,8	134,0	131,6	144,9	144,4	149,7	148,7	145,3
Tüketim	142,9	145,0	137,1	135,0	135,9	141,1	115,2	117,1	117,3	117,1
İhracat	19,5	16,9	14,7	20,3	19,5	22,9	29,2	29,1	28,3	28,7
Stok	35,7	41,5	28,2	27,3	23,0	26,7	25,2	29,3	29,6	27,9

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, (*) Tahmin

2017/18 döneminde küresel arpa üretimi, ortalama verimin geçen yılın rekor düzeyine göre % 2 düşmesi ve toplam ekim alanlarının 0,2 milyon ha (% 0,4) azalması sonucunda 2016/17 döneminin % 2 altında, 145 milyon ton seviyesinde tahmin edilmektedir.

Yüksek devir stokları ile 2017/18 dünya arpa arzı son 10 yılın ortalamasının üzerinde öngörülmektedir. Önceki döneme göre Rusya, Arjantin, Türkiye, Kazakistan ve Kuzey Afrika ülkelerinde arpa üretiminde artış; Avustralya, Ukrayna, Kanada ve ABD'de düşüş beklenmektedir.

Küresel arpa tüketiminin ise başta Suudi Arabistan olmak üzere AB, Rusya, Ukrayna, ABD ve Kanada'da yemlik ve maltlık arpa kullanımındaki azalışın İran, Türkiye, Kuzey Afrika ve Güney Asya ülkelerinin yemlik talebindeki artışını dengelemesi sonucunda 2016/17 döneminin seviyesinde 147 milyon ton olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir (Grafik 26).

2017/18 küresel arpa ticareti; Çin ve İran'ın ithalatındaki artışın etkisiyle önceki dönemin %1 üzerinde, 29 milyon ton (malt hariç) seviyesinde tahmin edilmektedir.2017/18 dönemi küresel arpa kapanış stoklarının üretimdeki düşüşün ardından tüketimin ve ithalatın bir miktar artması ile % 6 azalarak 27,9 milyon tona gerilemesi ancak hâlen son 5 yılın ortalamasının üzerinde kalması beklenmektedir. Söz konusu azalış, majör ihracatçılar stoklarının erimesinden kaynaklanmaktadır (Grafik 26).

Çizelge 38. Dünya Arpa Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	65,3	62,3	53,3	52,0	54,7	59,5	60,5	61,4	59,5	59,0
Rusya	23,1	17,9	8,4	16,9	14,0	15,4	20,0	17,1	17,5	20,2
Avustralya	8,0	7,9	8,0	8,2	7,5	9,2	8,6	9,0	13,4	8,9
Ukrayna	12,6	11,9	8,5	9,1	6,9	7,6	9,4	8,7	9,9	8,7
Kanada	11,8	9,5	7,6	7,9	8,0	10,2	7,1	8,2	8,8	7,9
Türkiye	5,9	7,3	7,3	7,6	7,1	7,9	6,3	8,0	6,7	7,1
Arjantin	1,7	1,4	3,0	4,1	5,2	4,7	2,9	4,9	3,3	3,7
Kazakistan	2,1	2,5	1,3	2,6	1,5	2,5	2,4	2,7	3,2	3,3
ABD	5,2	4,9	3,9	3,4	4,8	4,7	4,0	4,8	4,4	3,1
Diğer	19,6	25,2	22,5	23,1	22,0	23,2	23,1	24,9	21,9	23,4
Dünya	**155,3**	**150,8**	**123,8**	**134,9**	**131,6**	**144,9**	**144,4**	**149,7**	**148,7**	**145,3**

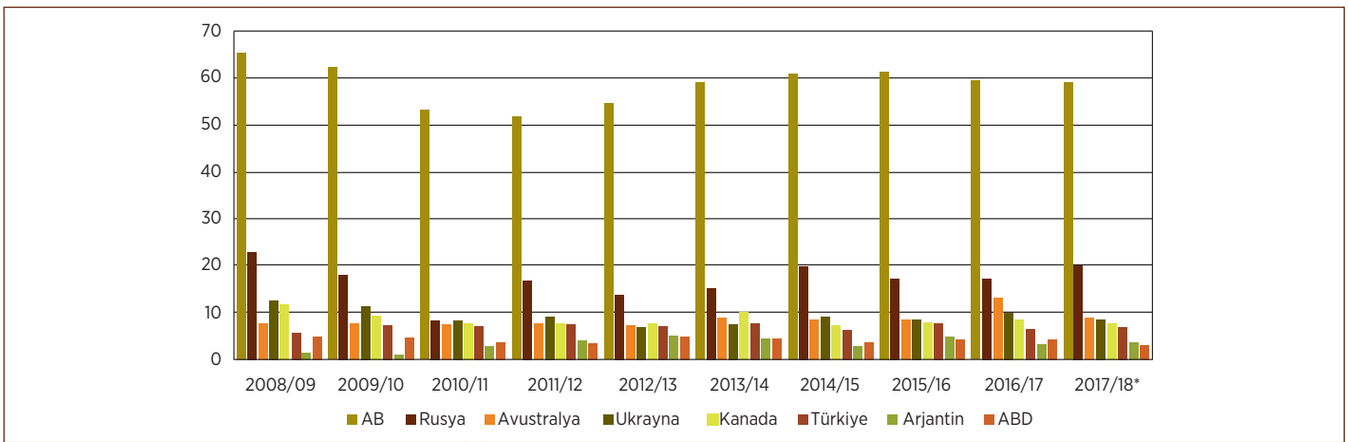
Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, Türkiye verileri; TÜİK, 2018 (*) Tahmin

Not: AB verileri; 2008/09'dan 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünya arpa üretimi, son beş sezon ekim alanlarının diğer ürünlere kayma sonucunda gitgide azalmasına rağmen uzun yıllar ortalamasının (142 milyon ton) üzerinde gerçekleşmektedir. 2017/18 sezonunda küresel arpa üretimi Avustralya, Ukrayna, Kanada, AB ve ABD'de üretim düşüşünün Rusya, Türkiye, Arjantin, Kazakistan ve Kuzey Afrika ülkelerindeki artışını aşmasıyla 2016/17 sezonuna göre 3,4 milyon ton azalarak 145 milyon tona gerilemiştir (Çizelge 38, Grafik 27).

Önemli ihracatçı ülkelerden Avustralya'da yaz ayları boyunca yaşanan kuraklık ve ekim ayındaki don olayları sonucunda arpa üretimi geçen yılın rekor seviyesine göre %34 azalarak 8,9 milyon tona gerilemiş ve maltlık arpa kalitesi zarar görmüştür. Ukrayna'da ise 2017/18 arpa üretimi, ekim alanlarındaki % 6 azalma nedeniyle geçen sezona göre %12 düşüş göstermiştir. AB üretimi, büyük ölçüde İspanya'da kuraklık nedeniyle verimin azalmasına bağlı olarak geçen yılın % 1 altında gerçekleşmiştir. Kanada'da aşırı yağışlı ve soğuk hava koşulları nedeniyle ekilişlerin eksik yapılmasına bağlı olarak arpa ekim alanının son 10 yılın minimum seviyesine inmesi ve verimin geçen yılın % 8 altında gerçekleşmesi sonucunda arpa üretimi %10 azalmıştır. ABD'de de 2017/18 sezonunda arpa ekim alanı % 30 düşüş göstermiştir. Bu nedenle arpa üretimi geçen yıla göre % 29 azalarak son 80 yılın en düşük seviyesine gerilemiştir.

Grafik 27. Dünya Arpa Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

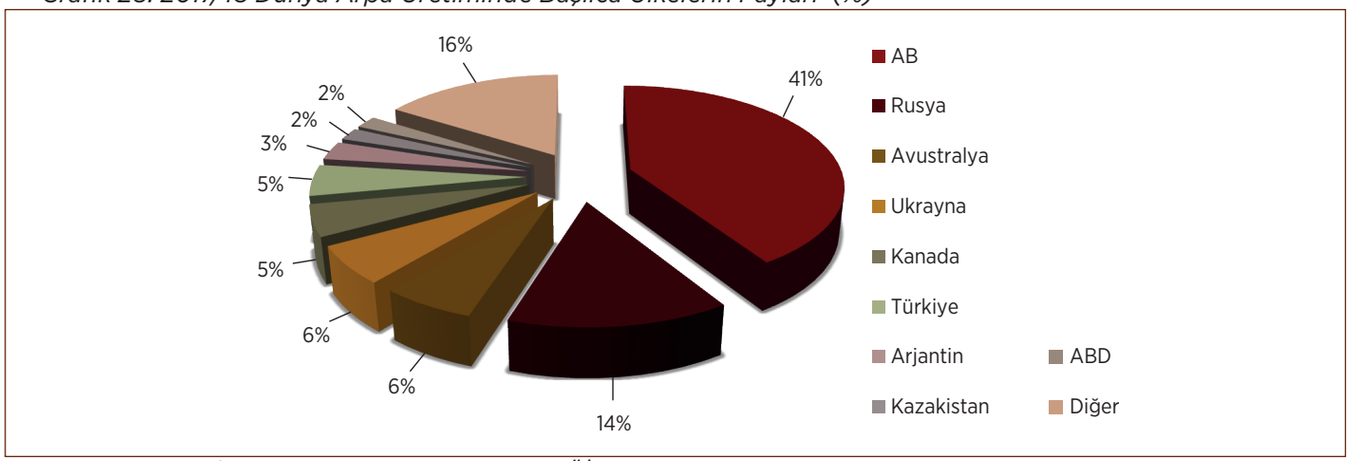

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, Türkiye verileri; TÜİK, 2018 (*) Tahmin

Not: AB verileri; 2008/09'dan 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünya arpa üretiminin % 41'ini karşılayan AB (28)'in en önemli üretici ülkeleri Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve İspanya'dır. Bu 4 ülke, 2017/18 döneminde toplam 36 milyon ton ile AB arpa üretiminin % 60'ını oluşturmuştur. Dünyanın ikinci en büyük arpa üreticisi %14'lük pay ile Rusya'dır. Dünya üretiminin % 6'sını karşılayan Avustralya ise ülkeler bazında dünyanın en büyük arpa ihracatçısıdır. Türkiye, küresel arpa üretiminin %5'ini gerçekleştirmektedir (Grafik 27, 28).

Grafik 28. 2017/18 Dünya Arpa Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, Türkiye verileri; TÜİK, 2018

Çizelge 39. Dünya ve Önemli Üretici Ülkelerde Arpa Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	4,5	4,5	4,3	4,3	4,4	4,8	4,9	5,0	4,8	4,9
Arjantin	3,0	2,7	4,0	3,6	3,0	3,9	3,3	4,0	3,8	4,3
ABD	3,4	3,9	3,9	3,7	3,7	3,9	3,9	3,7	4,2	3,9
Kanada	3,4	3,3	3,2	3,3	2,9	3,9	3,3	3,5	4,0	3,7
Ukrayna	3,1	2,4	2,0	2,5	2,1	2,3	3,0	2,9	3,2	3,3
Türkiye	2,0	2,4	2,4	2,7	2,6	2,9	2,3	2,9	2,5	2,7
Rusya	2,5	1,9	1,2	2,2	2,0	1,9	2,3	2,1	2,2	2,5
Avustralya	1,6	1,8	2,2	2,2	2,1	2,4	2,1	2,2	3,3	2,3
Kazakistan	1,0	1,5	1,0	1,7	0,9	1,4	1,3	1,3	1,7	1,6
Dünya	**2,8**	**2,7**	**2,5**	**2,7**	**2,7**	**2,9**	**2,9**	**3,0**	**3,1**	**3,1**

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, Türkiye verileri; TÜİK, 2018 (*) Tahmin

Not: AB verileri; 2008/09'dan 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Majör arpa üretici ülkelerinde kuraklığın yaşandığı 2010/11 sezonu hariç, 2008/09 sezonundan itibaren belirgin verim artışı kaydedilmiştir. Son on yılda % 29 artış gösteren dünya ortalama arpa veriminin 2017/18 sezonunda geçen sezonun rekor seviyesinin (3,14 ton/ha) bir miktar altında, hektar başına 3,07 ton olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. En yüksek arpa verimi başta Belçika, Almanya ve Birleşik Krallık olmak üzere AB (28) ülkelerinde elde edilmektedir (Çizelge 39).

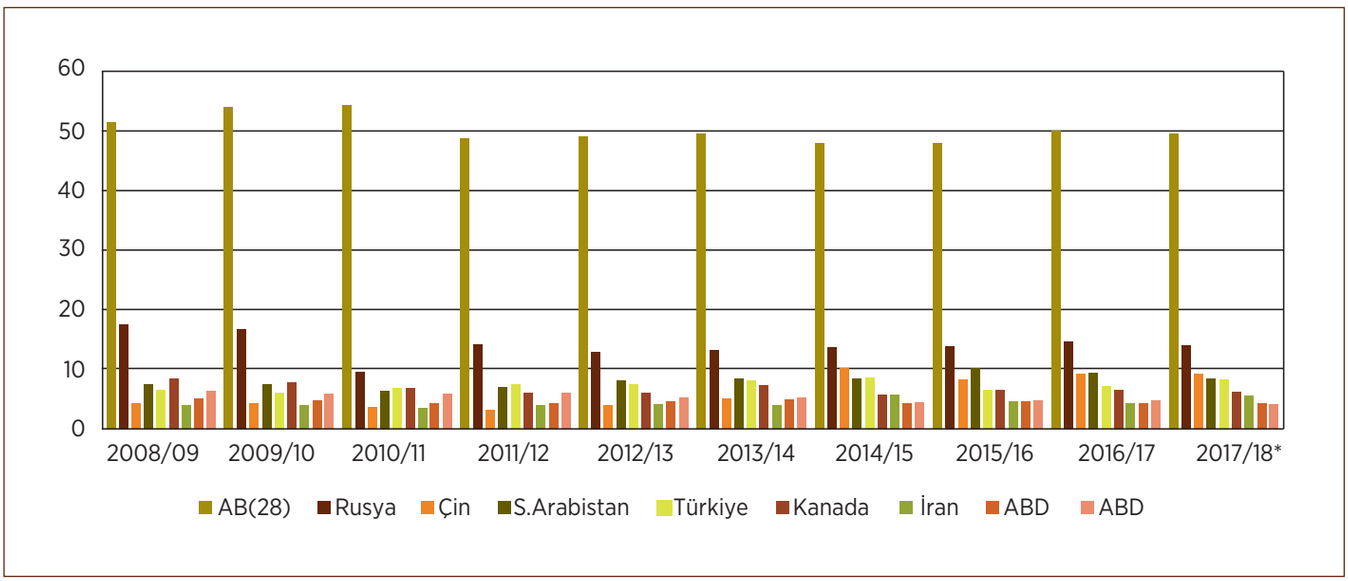
Çizelge 40. Dünya Arpa Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	51,4	54,2	54,3	48,9	49,0	49,9	48,0	47,6	50,1	49,5
Rusya	17,4	16,6	9,5	14,0	12,8	13,0	13,7	13,8	14,6	14,2
Çin	4,2	4,3	3,6	3,2	4,0	5,0	10,1	8,1	9,1	9,1
Suudi Arabistan	7,3	7,4	6,4	7,1	8,1	8,4	8,4	10,1	9,1	8,3
Türkiye	6,1	6,2	7,0	7,5	7,7	7,8	8,6	7,0	7,3	7,8
Kanada	8,2	7,7	6,8	6,2	6,2	7,1	5,6	6,3	6,4	6,2
İran	3,7	3,6	3,5	4,1	4,1	3,9	5,6	4,6	4,5	5,4
ABD	5,0	4,5	4,5	4,3	4,6	4,7	4,2	4,5	4,5	4,1
Ukrayna	6,3	5,9	6,0	6,2	5,2	5,3	4,5	4,9	4,7	4,1
Diğer	33,3	34,6	35,6	33,6	34,3	36,0	36,6	40,5	37,1	38,6
Dünya	**142,9**	**145,0**	**137,1**	**135,0**	**135,9**	**141,1**	**145,2**	**147,4**	**147,3**	**147,1**

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, Türkiye verileri; TÜİK, 2018 (*) Tahmin

Not: AB verileri; 2008/09'dan 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Grafik 29. Dünya Arpa Tüketiminde Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

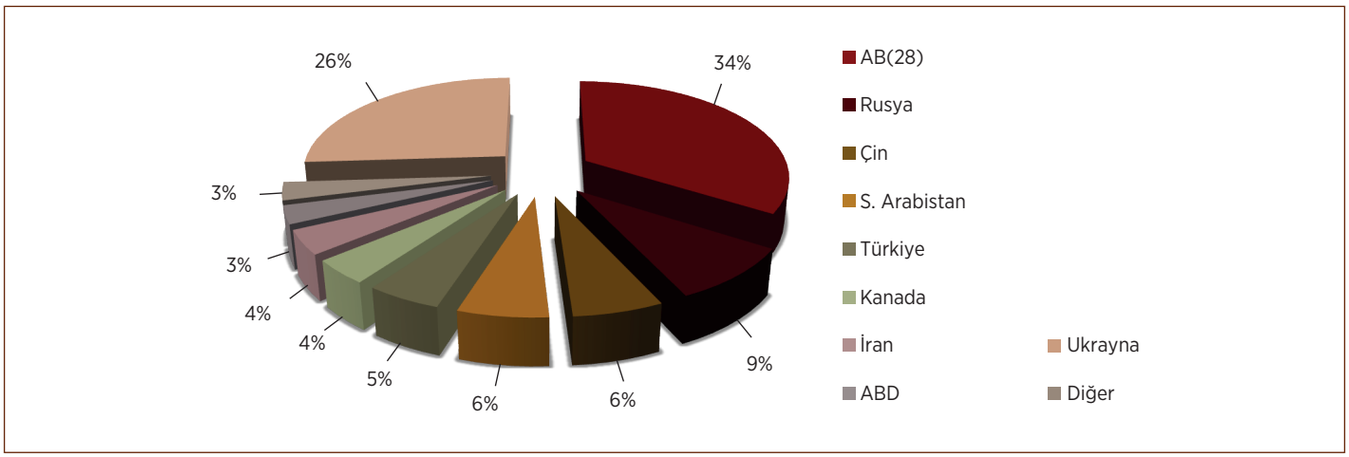
Kaynak: IGC, Mart/2018 raporu, Türkiye verileri; TÜİK, 2018 (*) Tahmin

Not: AB verileri; 2008/09'dan 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2017/18 küresel arpa tüketiminin yem ve gıda amaçlı arpa tüketimindeki artışın endüstriyel kullanımındaki düşüşü aşması neticesinde geçen yıla göre 0,2 milyon azalarak 147,1 milyon ton seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Arpanın endüstriyel kullanımının 2017/18 döneminde Kuzey ve Güney Amerika ülkelerinde maltlık arpa talebinin azalmasıyla düşüş göstereceği tahmin edilmektedir.

Dünyanın en büyük arpa tüketicilerinden AB, Rusya ve Ukrayna'da diğer yemlik ürünleri arzının bol olmasına bağlı olarak arpa tüketiminin sırasıyla 0,6 milyon ton, 0,4 milyon ve 0,6 milyon ton azalacağı; Suudi Arabistan tüketiminin ise arpa yerine mısır ve soyaya yönelmesi sonucunda 0,8 milyon ton gerileyeceği öngörülmektedir.

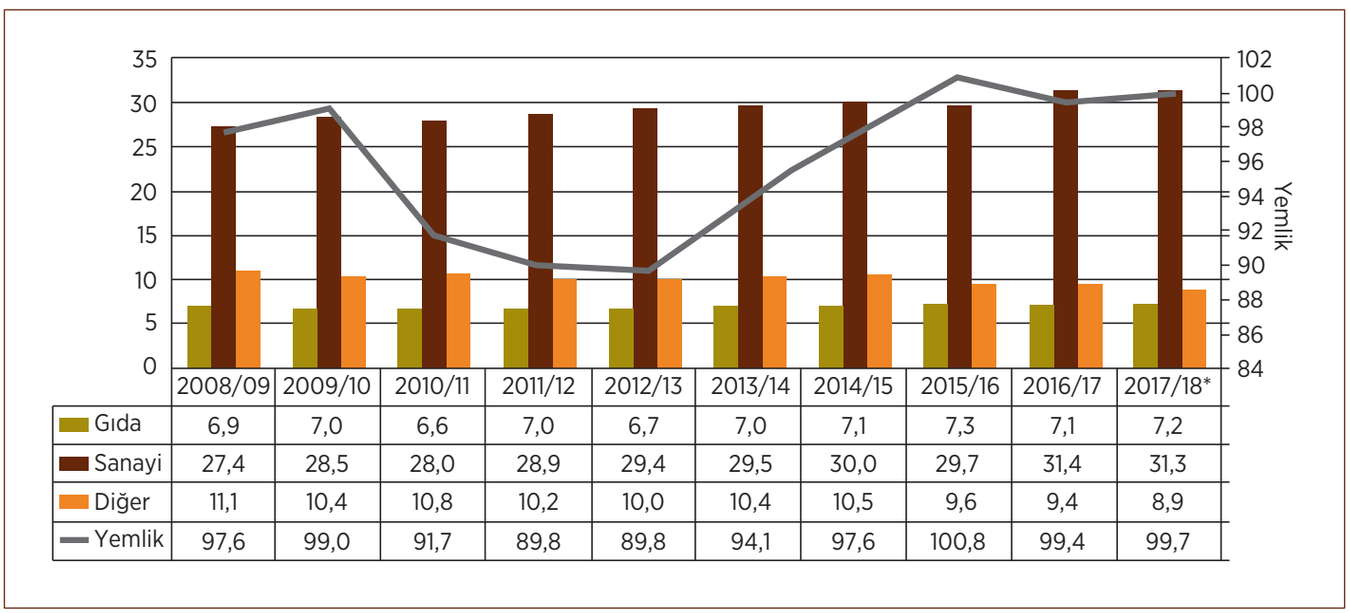
Grafik 30. 2017/18 Dünya Arpa Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, Mart/2018 raporu, Türkiye verileri; TÜİK, 2018

Dünya arpa tüketiminde ilk sırada yüksek yemlik talebi ile AB (28) gelirken bunu Rusya, Çin, Suudi Arabistan ve Türkiye takip etmektedir. Türkiye'nin küresel arpa tüketimindeki payı %5'tir (Grafik 29, 30).

Grafik 31. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Arpa Tüketimi (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Gıda	6,9	7,0	6,6	7,0	6,7	7,0	7,1	7,3	7,1	7,2
Sanayi	27,4	28,5	28,0	28,9	29,4	29,5	30,0	29,7	31,4	31,3
Diğer	11,1	10,4	10,8	10,2	10,0	10,4	10,5	9,6	9,4	8,9
Yemlik	97,6	99,0	91,7	89,8	89,8	94,1	97,6	100,8	99,4	99,7

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, (*) Tahmin

Dünyada üretilen arpanın yaklaşık % 68'i yem amaçlı ve %21'i sanayi amaçlı kullanılmaktadır. Gıdalık olarak kullanımı ise arpa tüketiminin %5'ini oluşturmaktadır. 2017/18 döneminde arpanın küresel yemlik kullanımının bir önceki döneme göre hafif artış göstermesi, endüstriyel kullanımının ise bir miktar gerilemesi beklenmektedir (Grafik 31). Arpanın biyoyakıt üretiminde kullanım miktarı ise değişmemiştir.

Çizelge 41. Dünya Arpa İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Suudi Arabistan	7,1	7,4	5,4	8,6	8,2	9,0	8,2	11,2	8,1	8,0
Çin	1,3	2,1	2,0	2,3	2,1	4,3	8,9	6,5	7,6	7,6
İran	1,9	0,9	0,3	1,2	1,6	0,8	2,2	1,7	1,2	2,2
Libya	0,3	0,5	0,3	0,1	0,3	0,7	0,9	1,1	1,5	1,5
Japonya	1,2	1,4	1,4	1,2	1,4	1,3	1,2	1,1	1,2	1,0
Ürdün	0,5	0,5	0,5	0,6	0,8	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8
Cezayir	0,4	0	0,1	0,7	0,3	0,5	0,9	0,8	0,6	0,7
Fas	0,3	0,3	0,2	0,5	0,1	0,4	0,4	0,8	0,4	0,8
Türkiye	0,2	0,2	0,1	0	0,3	0,1	0,7	0,1	0,3	0,4
Diğer	6,2	3,6	4,4	5,1	4,4	4,8	5,1	5,3	6,6	5,7
Dünya	**19,5**	**17,0**	**14,7**	**20,3**	**19,5**	**22,9**	**29,2**	**29,4**	**28,3**	**28,7**

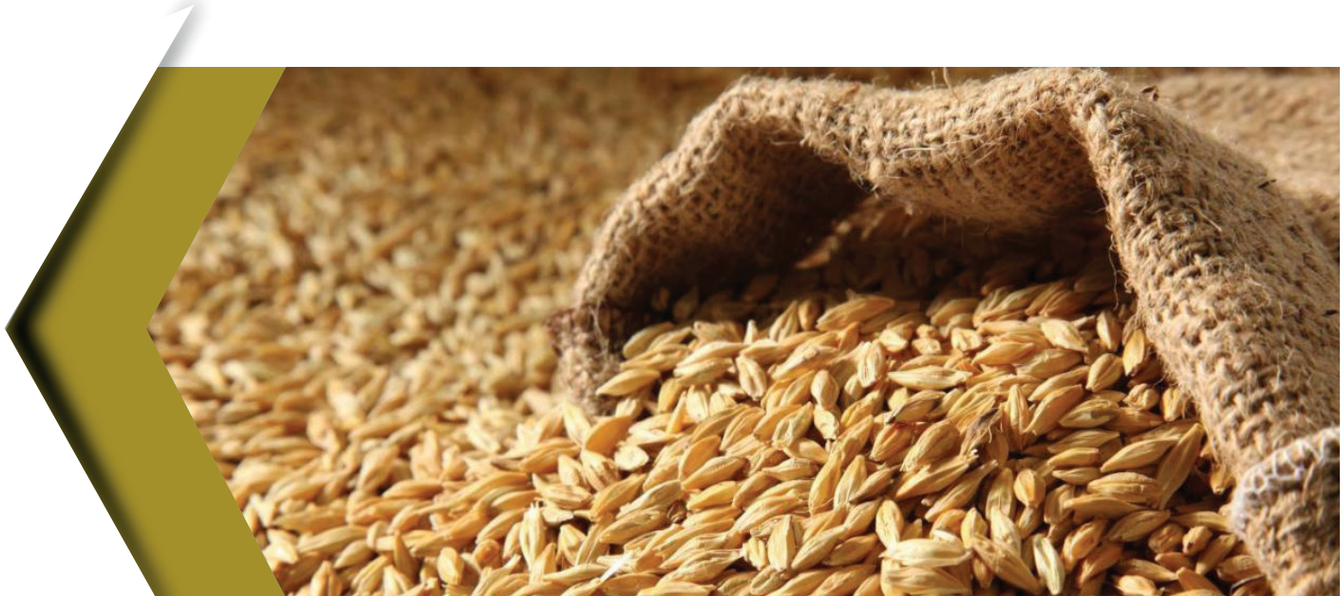
Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, (*) Tahmin

2017/18 küresel arpa ithalatı; başta Çin ve İran olmak üzere Asya ülkeleri ithalatındaki artışın Suudi Arabistan ve Japonya talebindeki düşüşü aşması sonucunda geçen sezonun %1 üzerinde, 29 milyon ton (malt hariç) seviyesinde tahmin edilmektedir.

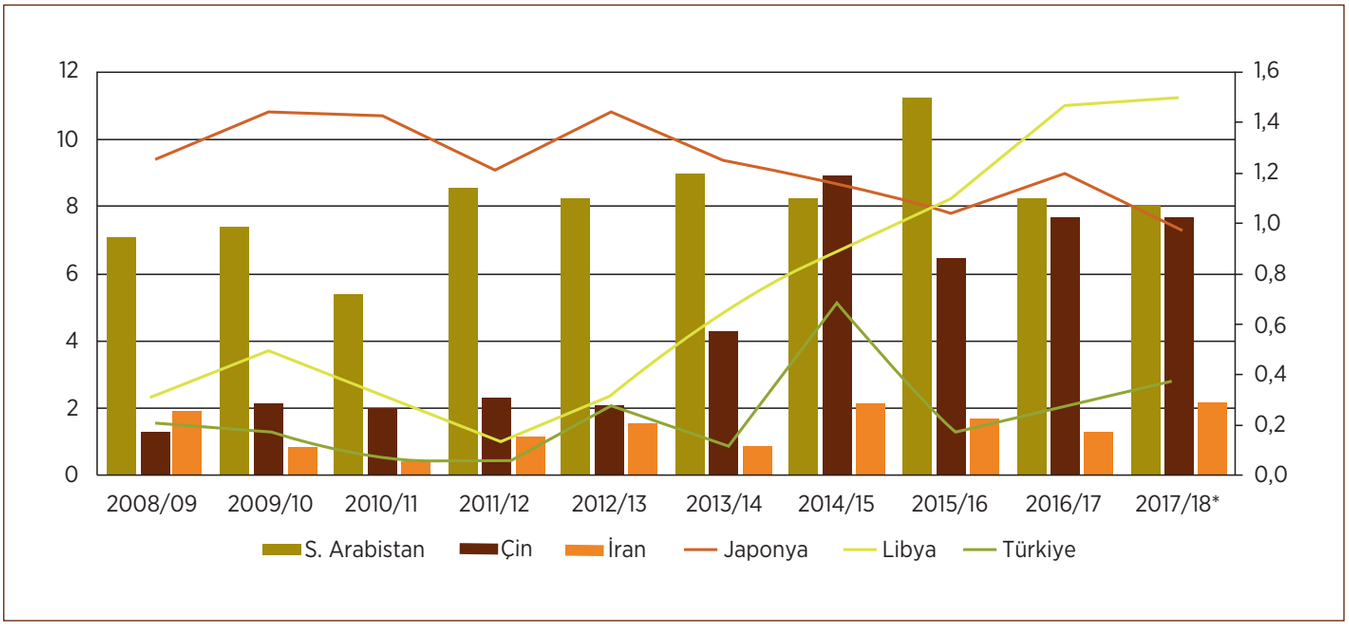
Dünyanın en büyük arpa ithalatçısı Suudi Arabistan'ın yem tüketiminde mısır ve soyaya yönelmesi neticesinde 2017/18 arpa ithalatının 0,1 milyon azalarak 8 milyon tona gerilemesi beklenmektedir.

Çin'in aşırı mısır stoklarının etanol üretiminde kullanılması kararının ardından yoğun yemlik arpa alımlarına başlaması, ithalat tahmininin 7,6 milyon ton seviyesine yükselmesine neden olmuştur.

2017/18 arpa ithalatında en büyük artış İran'da kaydedilmiştir. İç siyasetinde yaşanan gerginliğin etkisiyle stok oluşturmaya çalışan İran, büyüyen hayvancılık sektörünün yem talebini karşılamak üzere cari sezonda arpa ithalatını 1 milyon ton (% 83) arttırmıştır.

Grafik 32. Başlıca Arpa İthalatçısı Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak IGC Mart/2018 raporu, (*) Tahmin

Not: Grafikte, sol eksen Suudi Arabistan, Çin ve İran'a, sağ eksen ise Libya, Japonya ve Türkiye'ye aittir.

2016/17 sezonunda kuraklık nedeniyle arpa üretiminin neredeyse 6 kat düştüğü Fas'ta arpa stoklarının tükenmesi üzerine 2017/18 ithalatının % 100 artışla 0,8 milyon tona yükselmesi beklenmektedir (Grafik 32).

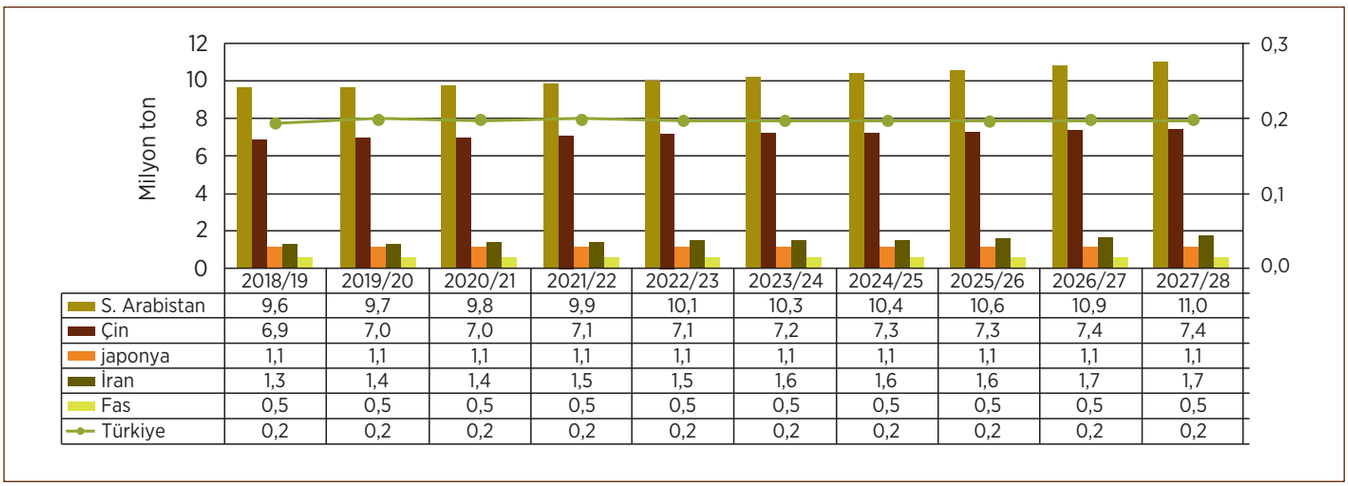
Çizelge 42. Dünya Maltlık Arpa İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Brezilya	982	1.170	1.123	1.162	1.189	1.146	1.079	1.014	1.039	895
Japonya	692	682	660	645	626	683	650	651	656	660
Vietnam	247	321	383	360	429	430	506	558	577	590
ABD	425	411	424	449	433	478	542	549	564	545
Meksika	453	394	361	303	315	401	474	514	670	535
Tayland	256	235	273	319	333	307	326	392	327	345
Güney Kore	215	177	223	247	237	267	315	230	222	230
Nijerya	124	117	133	156	167	168	178	195	176	185
Diğer	2.464	2.384	2.634	2.586	2.793	3.023	3.178	3.195	2.966	3.215
Dünya	**5.858**	**5.891**	**6.214**	**6.227**	**6.522**	**6.903**	**7.248**	**7.298**	**7.197**	**7.200**

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, (*) Tahmin

Küresel maltlık arpa ticareti, dünya nüfusundaki büyümenin etkisiyle son 10 yılda istikrarlı bir artış eğilimi göstermiştir. 2017/18 döneminde ise majör ithalatçıların çoğunun malt alımlarını artırmasına rağmen küresel maltlık arpa ithalatının büyük ölçüde Brezilya'nın zor ekonomik şartlar nedeniyle alımlarını azaltılmasına bağlı olarak 2016/17 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Çizelge 42).

Grafik 33. Arpa İthalatı Projeksiyonu

	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	2027/28
S. Arabistan	9,6	9,7	9,8	9,9	10,1	10,3	10,4	10,6	10,9	11,0
Çin	6,9	7,0	7,0	7,1	7,1	7,2	7,3	7,3	7,4	7,4
japonya	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
İran	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7
Fas	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Türkiye	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Kaynak: USDA 2027 Projeksiyonu, Şubat 2018

USDA 2027 Projeksiyonu'nda, küresel arpa ticaretinin 28 milyon ton seviyesinden 32 milyon tona yükselmesi öngörülmektedir.

Önümüzdeki yıllarda Suudi Arabistan'ın yemlik arpa ithalatının son on yılın ortalamasının üzerinde kalacağı ve %35'lik payla dünyanın en büyük arpa ithalatçısı olmaya devam edeceği değerlendirilmektedir.

Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde artan nüfus ve gelir düzeyine bağlı olarak hayvancılık ürünlerine talebin yükselmesi, aynı zamanda kısıtlı arazi ve su kaynaklarının yerli üretimini sınırlaması nedeniyle arpa ithalatının önümüzdeki on yılda artış göstereceği tahmin edilmektedir. 2027/28 dönemine kadar Kuzey Afrika ülkeleri arpa ithalatının % 18, Orta Doğu ülkeleri ithalatının % 19 artması beklenmektedir. İran arpa ithalatının %30 artışla 2027/28 döneminde 1,7 milyon tona yükseleceği, Türkiye arpa ithalatının ise 0,2 milyon ton seviyesinde istikrarlı kalacağı öngörülmektedir.

Küresel arpa fiyatlarının mısır fiyatlarına göre daha düşük kalacağı öngörüsüne dayanarak Çin'in yemlik arpa talebinin artacağı tahmin edilmektedir. 2027/28 döneminde Çin arpa ithalatının 7,4 milyon tona yükselmesi beklenmektedir. Aynı zamanda Çin'in artan bira üretimi nedeniyle maltlık arpa talebinin yükselmesi, yurt içi malt üretiminin ise nispeten yavaş artması üzerine Çin'in önümüzdeki yıllarda maltlık arpa ithalatını artıracağı düşünülmektedir (Grafik 33).

Çizelge 43. Dünya Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Avustralya	3,3	3,5	3,9	5,8	4,4	6,4	5,5	4,9	8,9	7,4
AB (28)	3,5	1,1	4,7	3,1	5,0	5,7	9,5	10,8	5,7	6,6
Rusya	3,4	2,8	0,3	3,5	2,2	2,7	5,3	4,2	3,0	5,0
Ukrayna	6,3	6,2	2,8	2,5	2,1	2,5	4,4	4,4	5,3	4,7
Arjantin	0,9	0,6	1,2	3,2	3,3	2,8	1,6	2,7	2,9	2,1
Kanada	1,4	1,3	1,4	1,2	1,5	1,5	1,7	1,2	1,4	1,7
Kazakistan	0,3	0,4	0,2	0,7	0,2	0,4	0,5	0,8	0,8	0,8
ABD	0,3	0,1	0,2	0,1	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1	0,2
Dünya	**19,5**	**17,0**	**14,7**	**20,3**	**19,5**	**22,9**	**29,2**	**29,4**	**28,3**	**28,7**

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, (*) Tahmin

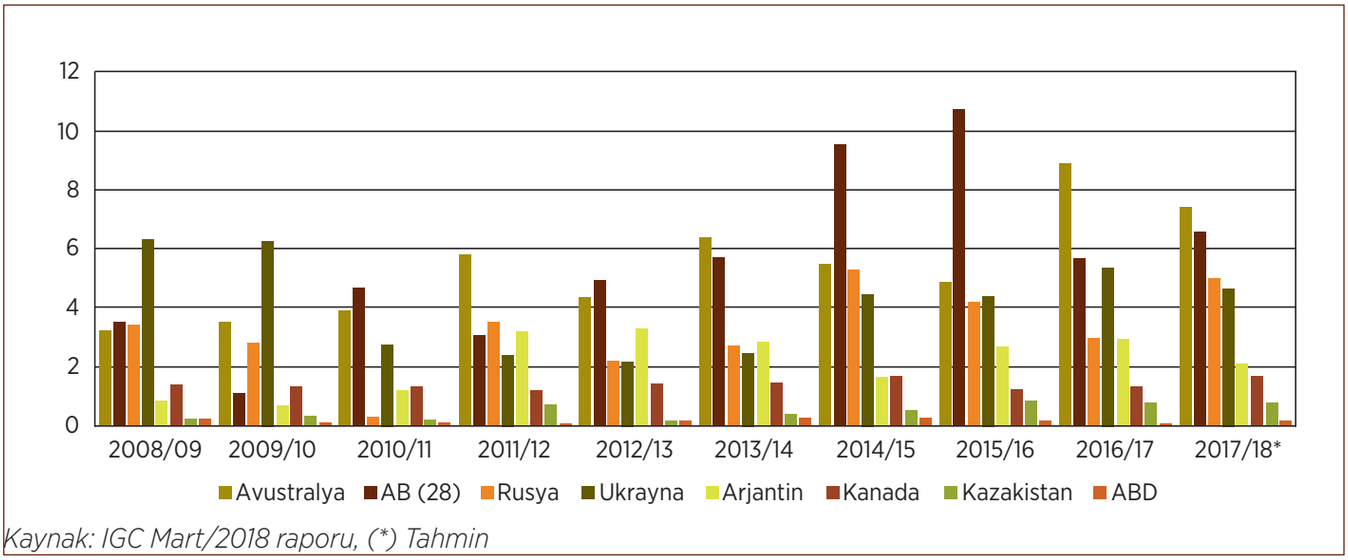
Not: AB verileri; 2008/09'dan 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Son on yılda AB, Avustralya ve Arjantin arpa ihracatında %100'e yakın artış kaydedilmiştir. 2017/18 döneminde ise ana ithalatçı ülkelerin talebinin yükselmesine bağlı olarak küresel arpa ihracatında %1 artış beklenmektedir.

AB ve Rusya'da üretimin artması ve ürün kalitesinin geçen yıla göre iyileşmesi üzerine arpa ihracatlarında artış öngörülmektedir. Fransız yemlik arpasının AB dışı ülkelere ihracatının geçen yıla göre % 35 artması beklenirken Rusya arpa ihracatının lojistik sorunlarına rağmen % 67 yükseleceği tahmin edilmektedir.

Üretim azalmasına bağlı olarak Avustralya'nın arpa ihracatında % 17, Ukrayna'nın %11, Arjantin'in ise % 28 düşüş öngörülmektedir.

Grafik 34. Başlıca Arpa İhracatçısı Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, (*) Tahmin

Not: AB verileri; 2008/09'dan 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Küresel arpa ihracatının % 80'i AB, Avustralya ve Karadeniz ülkeleri tarafından gerçekleştirilmektedir. AB'nin ise üçüncü ülkelere ihracatının % 85'i Fransa, Almanya ve Romanya tarafından sağlanmaktadır.

Çizelge 44. Dünya Maltlık Arpa İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	2.407	2.552	2.977	2.804	2.956	3.174	3.372	3.557	3.359	3.550
Kanada	868	769	752	771	723	756	778	797	806	800
Avustralya	681	703	696	765	795	747	738	619	647	650
Arjantin	429	513	627	601	710	740	753	762	629	600
ABD	608	495	484	429	457	495	507	446	590	450
Çin	378	353	280	319	366	407	424	443	464	450
Uruguay	330	364	305	444	420	459	430	293	421	375
Diğer	157	142	93	94	95	125	246	381	281	325
Dünya	**5.858**	**5.891**	**6.214**	**6.227**	**6.522**	**6.903**	**7.248**	**7.298**	**7.197**	**7.200**

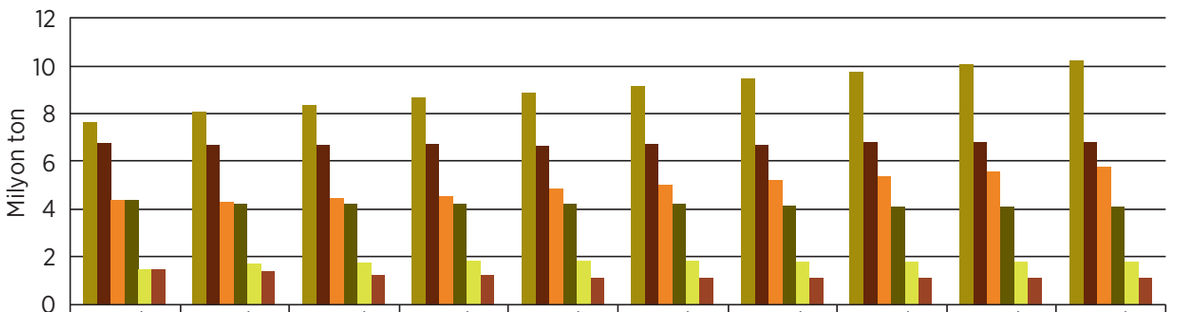
Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, (*) Tahmin

Not: AB verileri; 2008/09'dan 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2017/18 sezonunda, küresel maltlık arpa talebinin geçen yılın seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Dünya maltlık arpa ihracatının yaklaşık yarısını karşılayan AB'nin maltlık arpa ihracatında üretimin geçen yıla göre 1,5 milyon ton artması ve ürün kalitesinin yükselmesi üzerine hafif artış beklenirken üretimin önemli düşüş gösterdiği ABD'nin ihracatında % 24 azalma öngörülmektedir (Çizelge 44).

Grafik 35. Arpa İhracatı Projeksiyonu

	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	2027/28
AB (28)	7,6	8,1	8,4	8,7	8,9	9,2	9,5	9,8	10,1	10,3
Avustralya	6,8	6,8	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,8	6,8	6,8
Rusya	4,4	4,3	4,5	4,6	4,8	5,0	5,2	5,4	5,6	5,8
Ukrayna	4,4	4,2	4,3	4,2	4,3	4,2	4,2	4,1	4,1	4,1
Kanada	1,5	1,7	1,8	1,8	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7
Arjantin	1,5	1,4	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2

Kaynak: USDA 2027 Projeksiyonu, Şubat 2018

USDA 2027 Projeksiyonu'na göre dünyanın en büyük arpa ihracatçıları AB (28) ve Rusya'nın önümüzdeki on yıl boyunca dış satışlarını artıracağı; Avustralya, Ukrayna ve Arjantin ihracatının ise düşüş eğilimine gireceği öngörülmektedir.

207/28 sezonuna kadar AB'nin dünya arpa ihracatındaki payının % 28'den % 33'e, Rusya'nın ise % 16'dan % 18'e yükseleceği tahmin edilmektedir (Grafik 35).

Çizelge 45. Dünya Arpa Fiyatları (FOB $/Ton)

Arpa	Yıllar									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Fransız Yemlik	258	155	192	277	292	266	226	194	161	173
Rusya Yemlik	191	127	141	171	286	281	226	189	164	174
Ukrayna Yemlik	191	155	182	263	283	275	227	190	162	172

Kaynak: IGC, 2018

AB'de şiddetli kuraklığın yaşandığı 2007 ve 2008 yıllarında arpa fiyatları %75 artış göstererek 260 $/Ton seviyesine yükselmiştir. 2009 yılında ise rekor seviyedeki üretim ile fiyatlar ortalama 151 $/Tona gerilemiştir.

2010 yılında Rusya, kuraklığa bağlı önemli üretim düşüşü nedeniyle 5 Ağustos 2010 tarihinden 31 Aralık 2010

tarihine kadar tüm hububat ürünlerine ihracat yasağı getirmiştir. Bu yasak daha sonra 1 Temmuz 2011 tarihine kadar uzatılmıştır. Ayrıca Ukrayna'da 31 Mart 2011 tarihine kadar hububat ürünlerinde ihracat kotası uygulaması yapılmıştır. Buna bağlı olarak 2010 yılı Haziran ayından itibaren arpa fiyatları önemli bir artış göstermiş ve bu durum 2011 yılı hasadına kadar devam etmiştir. 2012 yılında önemli arpa ihracatçısı Karadeniz Bölgesi ülkelerinde ve Avustralya'da yetersiz yağış nedeniyle dünya arpa üretiminin 4 milyon ton kadar azalması, fiyatların yükselen bir seyir izleyerek rekor seviyesi olan 290 $/Tona çıkmasına neden olmuştur. 2013 ve 2014 yıllarında ise verimin yükselmesine bağlı üretimdeki artış sonucunda fiyatlarda 30-60 $/Ton aşamalı düşüş kaydedilmiştir. 2014 yılının Haziran ayından itibaren yeni ürüne dair olumlu beklentilerin baskısı ile fiyatlar kademeli olarak ortalama 218 $/Tona gerilemiştir.

2015 yılının Ocak ayında ABD Doları'nın güçlenmesi fiyatların düşmesine neden olurken artan ithalat talebi bu düşüşü sınırlamıştır. Yüksek hasadın baskısıyla AB ve Karadeniz Bölgesi'nde ağustos ayında 177 $/Tona inen fiyatlar, ekim ayından itibaren Avustralya üretimine dair endişeler ve Karadeniz Bölgesi'nde kışlık ürün tahminlerindeki belirsizlik nedeniyle ortalama 188 $/Ton düzeyine yükselmiştir.

2015 Aralık ayının ikinci yarısında Arjantin ve Avustralya hasatlarının tamamlanmasına ve Fransa, Rusya, Ukrayna'da 2016 üretim tahminlerinin olumlu olmasına bağlı olarak gerilemeye başlayan fiyatlar; 2016 Şubat ayında 165-176 $/Ton seviyesine düşmüştür.

2016 Mart-Mayıs aylarında ise küresel arpa piyasasının farklı eğilimler göstermesi sonucunda fiyatlar istikrarlı seyretmiştir (166-172 $/ton). Majör ihracatçılarda yeni ürün beklentilerinin genel olarak iyimser olması fiyatları baskılarken Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin güçlü ithalat talebi ve mısır ile soya fiyatlarındaki yükselişler fiyatları desteklemiştir.

2016 Haziran ayında Karadeniz Bölgesi'nde yeni ürün satışlarının başlamasıyla fiyatlar 163-165 $/Tona gerilerken Avustralya'da fiyatlar Çin'in talebiyle 183 $/Tona yükselmiştir. Fransa'da ise yoğun yağışlar nedeniyle ürün kalitesine ilişkin endişelerin artması üzerine fiyatlar 173 $/Tona çıkmıştır. 2016 Temmuz ayında yemlik arpa fiyatları Avustralya ve Karadeniz Bölgesi'nde üretimin yükselmesi ve ithalat talebinin nispeten yavaşlaması sonucunda önemli düşüş gösterirken (sırasıyla 165 $/Ton ve 148-149 $/Tona) Fransa'da verim ve kalite ile ilgili kaygılar, fiyatlardaki düşüşü (155 $/Ton) sınırlamıştır. 2016 Ağustos ayında AB kışlık arpa üretiminin beklenenin altında gerçekleşmesi üzerine yükselen Fransa ve Karadeniz arpa fiyatları, kasım ayına kadar istikrarlı seyrederek 153-155 $/Ton seviyelerinde kalmıştır. Avustralya fiyatlarında ise elverişli hava koşullarının etkisiyle düşüş eğilimi devam etmiş, fiyatlar eylül ayında 137 $/Tona inmiştir.

2016 Kasım ayında fiyatlar Avustralya'da hasat çalışmalarında yaşanan gecikmeler ve Çin'in alımları ile desteklenerek 159 $/Ton seviyesine, Rusya'da ise rublenin güçlenmesi ve ihracat satışlarının artması sonucunda 161 $/Tona yükselmiştir. Ukrayna'da da olumsuz hava koşulları ve lojistik problemler, fiyatların 159 $/Ton seviyesine çıkmasına neden olmuştur (Çizelge 45).

Çizelge 46. 2017 Yılı Aylar Bazında Dünya Arpa Fiyatları (FOB $/Ton)

Arpa	Aylar												
	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Ort.
Fransız Yemlik	161	165	163	160	169	176	171	172	183	187	186	185	173
Avustralya Yemlik	147	158	162	161	166	194	213	200	208	203	211	212	186
Rus Yemlik	164	171	172	169	163	161	165	179	181	187	190	193	175
Ukrayna Yemlik	160	167	169	168	162	158	163	176	178	186	189	192	172
Avustralya Maltlık	164	178	182	191	193	211	228	218	225	212	254	262	210
Arjantin Yemlik	151	159	159	159	160	160	163	170	181	194	188	176	168

Kaynak: IGC, 2018

Aralık 2016 - Ocak 2017 döneminde Avustralya arpa fiyatları, üretim tahminlerinin ve kalite durumunun iyileşmesinin yanı sıra Suudi Arabistan'a satışların beklenenin altında gerçekleşmesine bağlı olarak 147 $/Ton seviyesine inerken AB ve Karadeniz fiyatlarında hafif artış devam etmiş; Fransız arpası 161 $/Tona, Rus arpası 164 $/Tona, Ukrayna arpası 160 $/Tona yükselmiştir.

2017 Şubat ayında Rusya'da demir yolları ücret tarifesindeki artış ve rublenin daha da değerlenmesine bağlı olarak arpa fiyatları 7 $/Ton artarak 171 $/Ton seviyesine yükselirken Ukrayna'da fiyatlar, daralan arz ortamında güçlü ithalat talebinin devam etmesi üzerine 166-168 $/Tona çıkmıştır. Fransa'da ise şubat başında avronun değer kazanması ve Suudi Arabistan'a ihracatın artması sonucunda arpa fiyatları 165 $/Tona yükselmiştir. Avustralya'da fiyatlar, Suudi Arabistan ve Çin'e büyük miktarlarda satışlarla desteklenerek 158 $/Ton seviyesine kadar artmıştır.

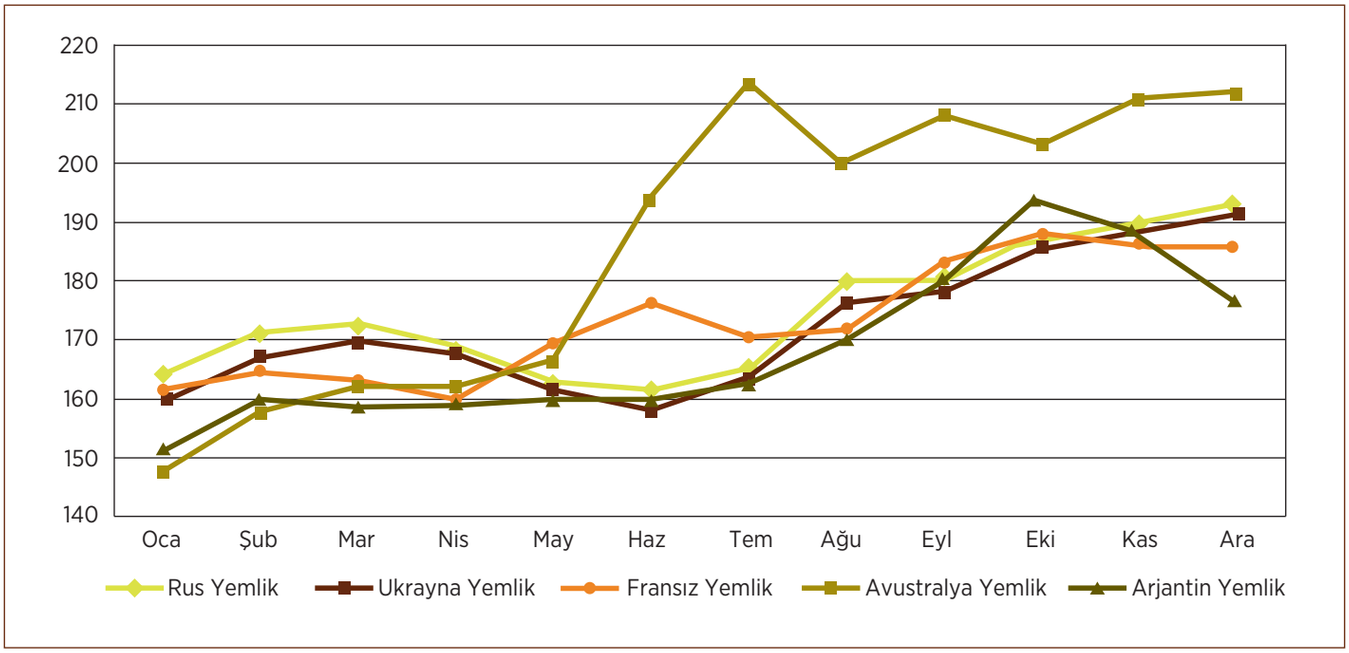
2017 Mart -Nisan döneminde güçlenen ithalat talebinin etkisiyle küresel yemlik arpa fiyatları hafif artış göstererek Rusya'da 172 $/Ton, Ukrayna'da 169 $/Ton, Avustralya'da 162 $/Ton seviyelerine yükselmiştir. Fransa'da ise fiyatlar kışlık ürün durumunun ve baharlık ekiliş koşullarının olumlu olması üzerine mart sonuna doğru 5-6 $ düşerek FOB 160 $/Tona gerilemiştir. Nisan ayında ise ihracat satışlarının toparlanması ve kur hareketleri fiyatlardaki düşüşü sınırlamıştır.

2017 Mayıs ayında ise Rusya'da yaklaşan hasadın ve yüksek stokların baskısıyla 163 $/Tona gerileyen arpa fiyatları, haziran ayında yoğun yağış nedeniyle hasadın ertelenmesi ve yeni ürüne ilişkin endişelerle desteklenerek 161 $/Ton seviyesinde kalmıştır. Ukrayna'da da yemlik arpa fiyatları, yeni ürüne ilişkin iyimser beklentilerin baskısıyla mayıs ayında 162 $/Ton, haziran ayında da 158 $/Ton seviyesine düşmüştür. Temmuz ayında ise ithalatçıların artan talebi üzerine arpa fiyatları Rusya'da 165 $/Tona, Ukrayna'da 163 $/Tona yükselmiştir.

Avustralya'da yemlik arpa fiyatları, Çin ve Suudi Arabistan'ın güçlü ithalat talebinin etkisiyle mayıs ayında 166 $/Tona, haziran ayında ise ortalama 30 $/Ton artışla 194 $/Ton'a yükselmiştir. Temmuz döneminde de arpa üretim bölgelerinde kuraklığın devam etmesi nedeniyle fiyatlar 210 $/Ton seviyesini aşmıştır.

Fransa'da yağış miktarının yetersiz kalması sonucunda üretim tahminlerinin azalması ve liman yüklemelerindeki sorunlar nedeniyle fiyatlar, mayıs ayında 169 $/Tona yükselmiştir. Haziran ayında da sıcak hava dalgası nedeniyle artan kuraklık endişeleri ve hasadın ilk aşamalarında verimin beklenenin altında gerçekleşmesi sonucunda yemlik arpa fiyatları, ortalama 7 $/Ton artışla 176 $/Tona yükselmiştir. Temmuz ayının ilk yarısında ise hasadın ilerlemesiyle ve hava koşullarının nispeten iyileşmesi üzerine fiyatlar 171 $/Tona gerilemiştir.

Grafik 36. 2017 Yılı Aylar Bazında Dünya Arpa Fiyatları (FOB $/Ton)

Kaynak: IGC, 2018

Güney Amerika'nın en büyük arpa üreticisi Arjantin'de ocak ayında hasadın tamamlanmasıyla 151 $/Ton seviyesine inen fiyatlar, şubat-haziran döneminde Suudi Arabistan'ın alımları ile desteklenerek 159 -160 $/Ton seviyesinde seyretmiştir.

2017/18 küresel arpa arzının geçen yıla göre sadece 2 milyon ton azalmasına rağmen dünya arpa fiyatları; Suudi Arabistan, Çin, İran ve Kuzey Afrika ülkelerinin yoğun talebiyle desteklenerek 2017 Ağustos ayından itibaren önemli artış göstermiştir. Ayrıca ruble ve avronun değer kazanması ve ekmeklik buğday fiyatlarının bir miktar yükselmesi de fiyat artışında etken olmuştur. Karadeniz Bölgesi'nde ağustos ayında ortalama 14 $/Ton artan arpa fiyatları, aşamalı yükselerek aralık ayında 192-193 $/Ton seviyesine ulaşmıştır. AB fiyatları ise Karadeniz Bölgesi'nin güçlü rekabetinin baskısıyla daha az artış göstermiştir; Eylül ayında 183-185 $/Ton'a çıkan Fransız arpa fiyatları, aralık ayına kadar 185-188 $/Ton bandında seyretmiştir. Avustralya'da ürün koşullarının iyileşmesiyle ağustos – Ekim döneminde gerileyen arpa fiyatları, kasım – aralık aylarında iç ve dış talebin artması sonucunda tekrar 210-214 $/Ton seviyesine yükselmiştir (Çizelge 46, Grafik 36).

Çizelge 47. Dünya ve Bazı Ülkelerde Arpa Kapanış Stokları (Milyon Ton)

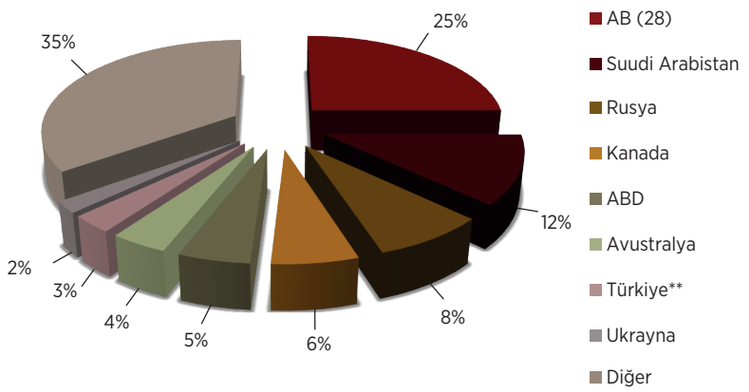
Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	14,0	18,4	9,8	7,5	5,3	6,2	6,1	6,0	7,1	6,9
Suudi Arabistan	2,2	2,2	1,3	2,8	3,0	3,6	3,4	4,5	3,5	3,2
Rusya	3,9	2,4	1,4	1,3	0,6	0,5	1,7	0,9	1,2	2,3
Kanada	2,8	2,6	1,4	1,2	1,0	2,0	1,3	1,5	2,4	1,8
ABD	1,9	2,5	1,9	1,3	1,7	1,8	1,7	2,3	2,3	1,5
Avustralya	1,5	1,6	1,5	1,2	0,5	0,1	0,8	0,6	1,8	1,2
Türkiye	0,8	1,4	1,7	1,7	1,4	1,6	0,1	1,3	1,0	0,8
Ukrayna	1,2	1,1	0,8	1,3	0,9	0,8	1,3	0,7	0,6	0,5
Diğer	7,3	9,4	8,3	8,9	8,5	10,2	9,5	10,4	9,9	9,6
Dünya	**35,7**	**41,5**	**28,2**	**27,3**	**23,0**	**26,7**	**25,9**	**28,3**	**29,6**	**27,9**

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, (*) Tahmin

Not: AB verileri; 2008/09'dan 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2017/18 dönemi küresel arpa kapanış stoklarının üretimdeki düşüşün ve tüketim ile ithalat talebindeki artışın etkisiyle 2 milyon ton azalarak son 3 yılın en düşük seviyesi olan 27,9 milyon tona gerilemesi ancak hâlen ortalamanın üzerinde kalması beklenmektedir. 2017/18 majör ihracatçı kapanış stokları geçen yılın % 6 altında, 15 milyon ton seviyesinde öngörülmektedir. Arpa ihracatçıları arasında sadece Rusya'nın sezonu yüksek devir stoklarıyla kapatacağı tahmin edilmektedir. Diğer tüm ihracatçı ülkelerde stokların düşmesi beklenmektedir (Çizelge 47)

Grafik 37. 2017/18 Dünya Arpa Kapanış Stokunda Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, Türkiye verileri; TÜİK, 2018

AB ve Suudi Arabistan kapanış stoklarının toplamı, 10 milyon ton ile dünya arpa kapanış stokunun %37'sini oluşturmaktadır (Çizelge 47, Grafik 37).

2.3. Çavdar

2.3.1. Bitkisel Özellikleri

Çavdar (Secale), buğdaya göre geç kültüre alınmış bir bitkidir. Çavdar tanesi; buğdaydan daha ince, uzun ve kavuzsuzdur. Bitkisel özellikler açısından arpa ve buğdaya çok benzeyen bir bitkidir. Çavdarın ana yurdunun Orta Asya ve Anadolu olduğu kabul edilmektedir. Çavdar genellikle mart ayında ekilmekte, haziran-ağustos aylarında da hasat edilmektedir (Elçi vd. 1994). Ülkemizde çavdar, ağırlıklı olarak yem sanayinde kullanılmaktadır. Ancak son zamanlarda değişen beslenme alışkanlıkları neticesinde insan beslenmesinde de kullanımı artmaya başlamıştır.

2.3.2 Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

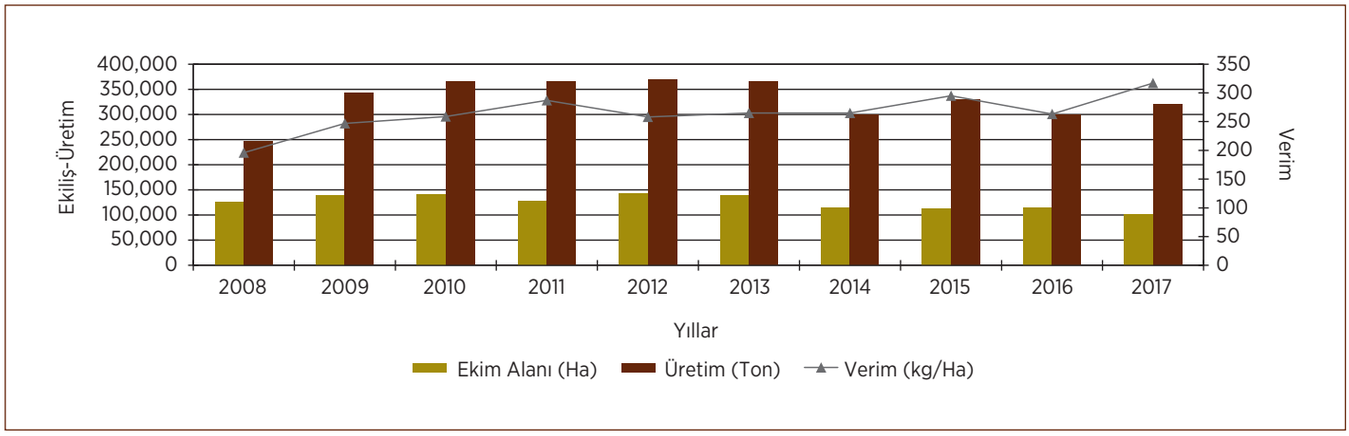
Türkiye'de son yıllarda çavdar ekim alanları azalmış ancak verimin artması nedeniyle üretim miktarı artmıştır. Nitekim 2008 yılında 126 bin hektar olan ekim alanı, 2017 yılında 101 bin hektara gerilemiştir. Üretim miktarı ise 2008 yılında 254 bin ton iken 2017 yılında 320 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 48, Grafik 38).

Çizelge 48. Türkiye Çavdar Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
2008	125.962	254.000	1.960
2009	138.440	343.330	2.470
2010	141.000	365.560	2.590
2011	127.653	365.750	2.870
2012	143.222	370.000	2.580
2013	138.166	365.000	2.650
2014	115.080	300.000	2.650
2015	112.312	330.000	2.938
2016	114.649	300.000	2.630
2017	101.092	320.000	3.170

Kaynak: TÜİK, 2018

Grafik 38. Türkiye Çavdar Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Kaynak: TÜİK, 2018

Serin iklim tahılı olan çavdar, ekiliş ve hasat dönemleri açısından buğdaya benzerlik göstermesine rağmen ülkemizde buğdaydan sonra hasat edilmektedir.

Çizelge 49. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Çavdar Üretimi (Ton)

Yıllar	TÜİK	IGC	USDA
2008	254.000	250.000	247.000
2009	343.330	270.000	343.000
2010	365.560	270.000	365.000
2011	365.750	366.000	366.000
2012	370.000	370.000	370.000
2013	365.000	365.000	365.000
2014	300.000	300.000	300.000
2015	330.000	330.000	350.000
2016	300.000	300.000	350.000
2017	320.000	320.000	350.000

Kaynak: TÜİK; USDA ve IGC, 2018

Türkiye çavdar üretimine ait IGC, USDA ve TÜİK verileri; Çizelge 49'da verilmiştir. Çizelgeden de görüleceği üzere 2017 yılı çavdar üretimi, IGC ve TÜİK'e göre bir önceki yıldan yaklaşık % 6,5 artarak 320 bin tona yükselirken USDA'ya göre 350 bin tonluk üretim miktarıyla değişim göstermemiştir.

Üretimin genel anlamda azalması ya da durağan kalmasında yem sektöründe ikame ürünlerin daha cazip olması gibi nedenlerle çavdara olan talebin az olması etkili olmuştur.

Çizelge 50. Türkiye Çavdar Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi

Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Ton)	Gıda Olarak Tüketim (Ton)	Tohumluk Kullanım (Ton)	Yemlik Kullanım (Ton)	Kayıplar (Ton)	Stok Değişimi (Ton)	Kişi Başına Tüketim (Kg)	Yeterlilik Derecesi (%)
2007/08	252.415	43.213	23.900	178.180	7.122	-	3,34	94,06
2008/09	245.545	43.577	22.673	171.996	7.299	-	0,61	99,09
2009/10	290.554	18.201	24.980	237.207	10.166	48.177	-	116,63
2010/11	345.726	56.956	25.380	252.565	10.824	15.000	0,77	104,36
2011/12	373.272	86.700	22.978	252.765	10.830	-13.792	1,20	96,70
2012/13	373.445	81.076	25.780	255.633	10.956	-9.366	1,07	97,79
2013/14	362.881	75.021	24.870	252.183	10.808	-2.696	1,00	99,28
2014/15	308.355	71.646	20.714	207.112	8.883	-12.323	0,90	96,00
2015/16	316.718	114.701	20.216	172.029	9.771	8.964	1,5	102,8
2016/17	304.994	92.724	20.637	182.750	8.883	-8.964	1,2	97,1

Kaynak: TÜİK, 2018

(*) Piyasa Yılı: 1 Haziran -31 Mayıs dönemini kapsamaktadır. (Açıklama EK 1'de verilmiştir).

Ülkemizde çavdar tüketimine ilişkin endüstriyel veriler elde edilemediği için Çizelge'de de yer verilmemiştir. Burada yurt içi kullanım miktarı gıda olarak tüketim, tohumluk kullanım, yemlik kullanım ve kayıplar toplamına eşittir. Çavdarın yurt içi kullanım miktarı, 2016/17 döneminde yaklaşık 305 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 50).

Çizelge 51. Türkiye'nin Çavdar İthalat Miktarı

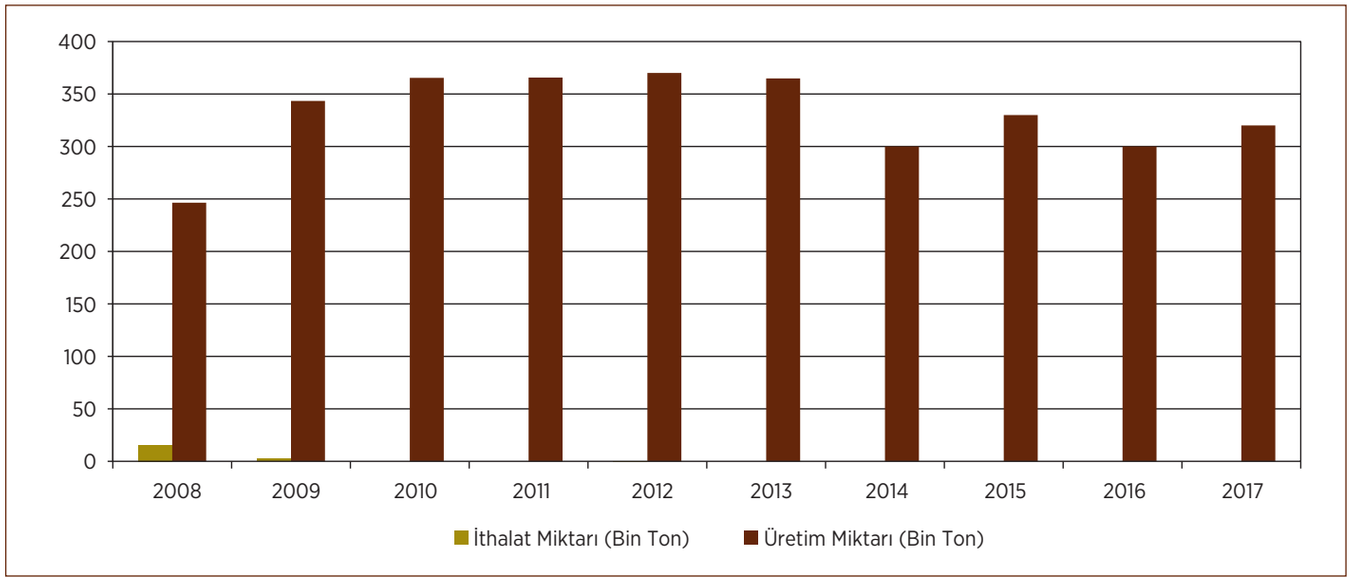
Yıllar	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)
2008	15.561	5.061	325
2009	2.393	270	113
2010	0	0	0
2011	0	0	0
2012	0,2	1,3	6.137
2013	0	0	0
2014	0	0	0
2015	0,02	0,1	7.467
2016	0	0	-
2017	0	0	-

Kaynak: TÜİK, 2018

Türkiye'nin çavdar ithalat miktar ve değeri Çizelge 51'de verilmiştir. TÜİK verilerine göre 2016/17 dönemi ülkemiz çavdar ürünü yeterlilik derecesi % 97,1 ile oldukça yüksek düzeydedir. Ülkemiz çavdar ithalatı yıllar içerisinde değişmekle birlikte genel olarak oldukça düşük seviyededir. Nitekim 2013, 2014, 2016 ve 2017 yıllarında ülkemizde çavdar ithalatı yapılmamış; 2015 yılında ise sadece 15 kg yapılmıştır.

TÜİK verilerine göre ülkemizin çavdar ihracatı 2010, 2011, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 1 ton, 0,5 ton, 2.643 ton, 0,5 ve 26 ton olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında ise çavdar ihracatı yapılmamıştır. 2016 ve 2017 yıllarında da ülkemizin çavdar ihracatı 2 ton olmuştur.

Grafik 39. Türkiye'nin Çavdar Üretim ve İthalat Miktarları

Kaynak: TÜİK, 2018

Grafik 39'da ülkemizin çavdar üretim ve ithalat verileri yer almaktadır. Çavdar üretiminde ülkemiz kendi kendine yeter düzeydedir.

Çizelge 52. TMO Çavdar Alım Fiyatı (TL/Ton) ve ÜFE Artış Oranı (%)

Yıllar	2008 *	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016**	2017**
Çavdar Alım Fiyatı	400	375	415	455	-	-	-	645	-	-
ÜFE Artış Oranı (%)	16,5	-2,5	9,2	9,6	8,1	2,2	11,3	6,5	3,3	15,3

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

Not: ÜFE, Mayıs ayına göre yıllık değişim oranlarıdır. (*) 2008 yılına ait fiyatlar emanet alım fiyatı olup müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.

**2016 ve 2017 yıllarında çavdar alım fiyatı açıklanmamıştır.

TMO hasat döneminde piyasa fiyatları üretici lehine olması nedeniyle 2012, 2013, 2014, 2016 ve 2017 yıllarında çavdar alım fiyatı açıklanmamıştır (Çizelge 52).

Çizelge 53. 2013-2017 Yılları Arasında Çavdar Borsa Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	Eskişehir						Konya						Polatlı					
	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	573	584	560	600	600	-	543	547	541	-	570	-	570	546	595	615	-	685
2014	675	625	601	-	-	735	672	-	632	-	680	691	712	690	723	610	-	-
2015	661	624	510	-	641	-	576	611	-	-	-	-	613	611	645	661	718	713
2016	726	695	674	-	-	-	732	689	-	-	-	-	691	-	715	750	-	-
2017	824	793	-	-	-	-	814	-	-	-	-	-	788	815	780	-	-	-

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları

Çizelge 53'te Eskişehir, Konya ve Polatlı Ticaret Borsalarına ait çavdar fiyatları görülmektedir. 2017 yılı çavdar fiyatları ikame ürün piyasalarındaki dalgalanmaların etkisi ile 2016 yılına göre yüksek seyretmiştir.

Çizelge 54. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Çavdar Borsa Ortalama Fiyatları (TL/Ton)

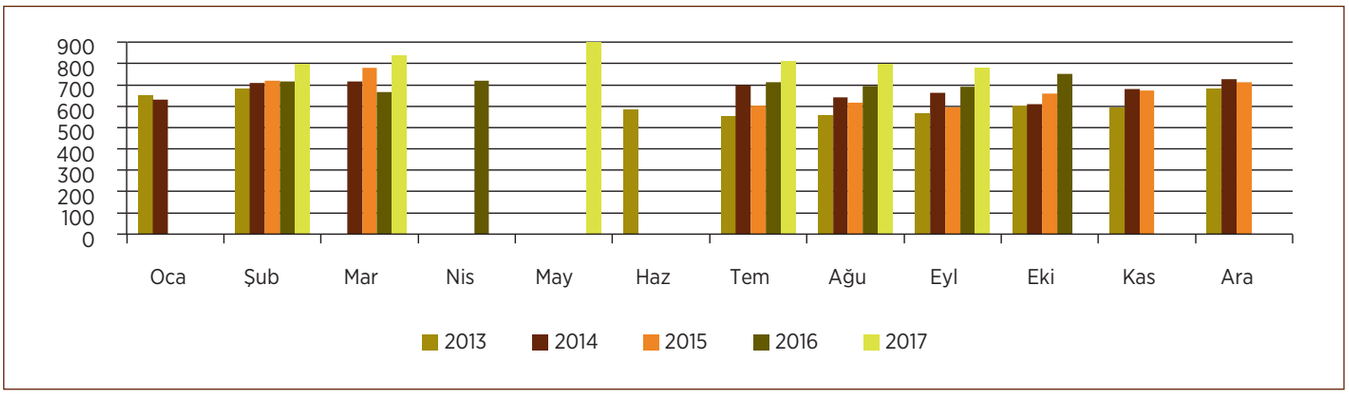
Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	651	680	-	-	-	583	553	560	568	601	596	685
2014	631	710	715	-	-	-	698	642	663	610	680	727
2015	-	720	778	-	-	-	604	616	594	661	674	713
2016	-	715	665	720	-	-	711	694	691	750	-	-
2017	-	799	840	-	902	-	813	796	780	-	-	-

Kaynak: Eskişehir, Konya ve Polatlı Ticaret Borsaları

Çizelge 54'te ise son 5 yılda aylar bazında çavdar fiyatları gösterilmektedir. 2017 yılının ikinci yarısında fiyatların bir önceki yıla göre % 20 artış gösterdiği gözlenmektedir.

Genel itibarıyla çavdar piyasasında fiyatlar ikame ürün piyasalarındaki dalgalanmaların etkisi altında seyretmektedir (Çizelge 54, Grafik 40).

Grafik 40. Son Beş Yıllık Dönemde Aylar Bazında Çavdar Borsa Ortalama Fiyatı (TL/Ton)

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları

Çizelge 55. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Çavdar Borsa İşlem Hacimleri (Ton)

Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	61	8	-	-	-	93	206	321	14	103	30	8
2014	57	7	9	-	-	-	149	39	32	6	3	22
2015	-	3	19	-	-	-	217	238	8	11	7	24
2016	-	467	30	23	-	-	233	25	19	12	-	-
2017	-	32	5	-	4	-	104	27	3	-	-	-

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları

Çizelge 55'te çavdarın Eskişehir, Konya ve Polatlı Borsalarında aylar bazında toplam işlem hacimleri incelendiğinde hasadın yoğunluk kazandığı temmuz ve ağustos aylarında işlem hacimlerinin genelde arttığı; devam eden aylarda ise özellikle ekilişlerin tamamlandığı ekim ayından itibaren azaldığı görülmektedir.

2.3.3 Dünyadaki Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

2017/18 döneminde dünya çavdar üretimi bir önceki döneme göre neredeyse değişmemiş 13 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir.

Bir önceki dönem ile kıyaslandığında 2017/18 döneminde AB, Ukrayna, Çin ve ülkemizin çavdar üretiminde bir miktar artış gerçekleşirken Kanada üretimi azalmış görülmekte ise de son on yıllık ortalamaların üzerinde bir üretim olmuştur.

Çizelge 56. Dünya Çavdar Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Bin Ton)

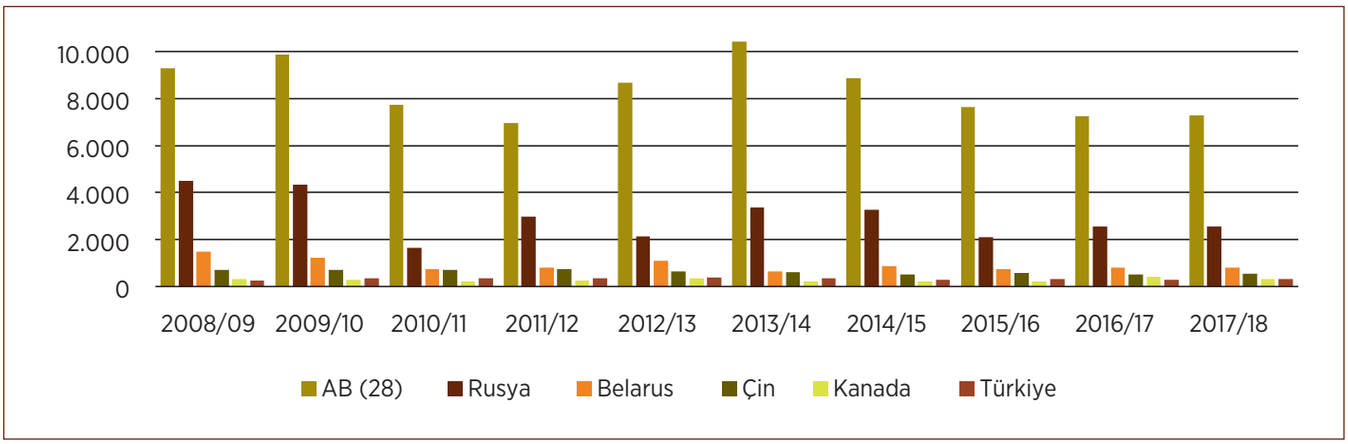
Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
AB (28)	9.297	9.876	7.734	6.943	8.685	10.427	8.866	7.625	7.242	7.294
Rusya	4.505	4.329	1.636	2.969	2.133	3.360	3.281	2.086	2.544	2.545
Belarus	1.492	1.227	735	801	1.082	648	867	753	800	800
Çin	700	700	700	750	650	620	520	572	525	550
Ukrayna	1.051	954	465	589	676	638	478	391	394	510
Kanada	316	281	237	241	337	223	218	226	409	330
Türkiye	247	343	366	366	370	365	300	330	300	320
Diğer	550	528	527	482	495	522	613	692	724	607
Dünya	**18.157**	**18.238**	**12.400**	**13.141**	**14.428**	**16.803**	**15.143**	**12.675**	**12.938**	**12.955**

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

En büyük çavdar üreticisi ülke Rusya olup son 10 yıllık üretim dönemi gözlemlendiğinde üretimin dalgalı bir düşüş seyri izlediği gözlenmektedir. AB ve Rusya'nın çavdar üretimleri dünya çavdar üretimini %76'sına karşılık geldiğinden buralardaki üretim dalgalanması dünya üretimini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle son 10 yılda AB'nin üretimindeki %22 düşüş ile Rusya'daki %44'lük azalış küresel üretimi de olumsuz etkilemiştir. Son 10 yılda küresel üretim %30 gerilemiştir.

Grafik 41. Dünyada Önemli Çavdar Üreticisi Ülkeler (Bin Ton)

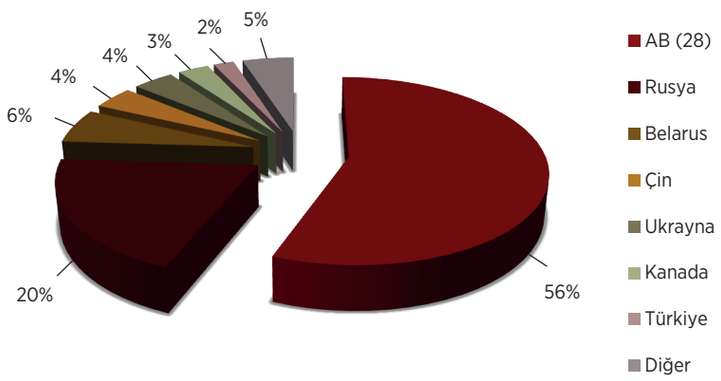

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

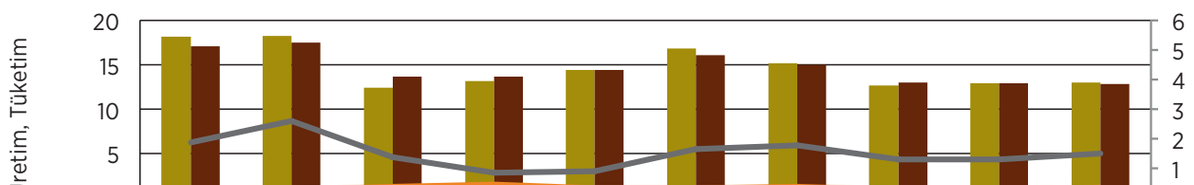
Grafik 42. 2017/18 Dönemi Dünya Çavdar Üretiminin Dağılımı (%)

Kaynak: IGC, 2018

Dünya çavdar üretiminin %56'sı AB ülkeleri ve Rusya tarafından karşılanmaktadır. 2017/18 dönemi dünya çavdar üretiminde ülkemizin payı % 2'dir.

Grafik 43. Dünya Çavdar Denge Grafiği (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Üretim	18	18	12	13	14	17	15	13	13	13
Tüketim	17	18	14	14	14	16	15	13	13	13
İhracat	0,2	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,3
Stok	1,9	2,6	1,4	0,8	0,9	1,7	1,8	1,3	1,3	1,5

Kaynak: IGC, 2018

2017/18 döneminde üretim bir önceki sezona göre bir miktar artış görülse de son 10 yılda üretim %29, tüketim %25 ve stoklar %20 azalmıştır.

Çizelge 57. Dünya Çavdar Ekim Alanları (Bin Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
AB(28)	2.751	2.787	2.598	2.270	2.316	2.569	2.169	1.964	1.924	1.977
Rusya	1.900	2.150	1.400	1.522	1.420	1.777	1.853	1.249	1.245	1.200
Belarus	542	448	343	327	392	322	320	250	325	300
Ukrayna	465	461	279	280	300	279	185	145	145	172
Çin	420	420	420	200	190	180	170	185	164	165
Türkiye	126	139	141	128	143	138	113	112	115	125
Kanada	132	115	97	96	123	87	82	98	131	114
Diğer	347	343	335	296	306	319	354	378	393	338
Dünya	**6.683**	**6.863**	**5.613**	**5.119**	**5.190**	**5.672**	**5.246**	**4.381**	**4.442**	**4.391**

Kaynak: IGC, 2018 Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünyada çavdar ekim alanları 2017/18 döneminde bir önceki döneme göre 4,4 milyon hektarla %1 düşüş göstermiştir. 2008/09 yılından itibaren sürekli azalış eğilimindeki ekim alanları 10 yılda %34 daralmıştır. Son 10 yılda başlıca üretici ülkelerin tamamının ekilişlerinde %30 – 60 arasında gerileme görülmüştür. (Çizelge 57).

Çizelge 58. Dünya Çavdar Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
AB	3,38	3,54	2,98	3,06	3,75	4,06	4,09	3,88	3,76	3,69
Çin	1,67	1,67	1,67	3,75	3,42	3,44	3,06	3,09	3,20	3,33
Ukrayna	2,26	2,07	1,67	2,10	2,25	2,29	2,58	2,70	2,72	2,97
Kanada	2,39	2,44	2,44	2,51	2,74	2,56	2,66	2,31	3,12	2,89
Belarus	2,75	2,74	2,14	2,45	2,76	2,01	2,71	3,01	2,46	2,67
Türkiye	1,96	2,47	2,59	2,87	2,58	2,64	2,65	2,95	2,62	2,56
Rusya	2,37	2,01	1,17	1,95	1,50	1,89	1,77	1,67	2,04	2,12
Dünya	**2,72**	**2,66**	**2,21**	**2,57**	**2,78**	2,96	**2,89**	**2,89**	**2,91**	**2,95**

Kaynak: IGC, 2018 Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Dünya çavdar verimi hava şartlarına bağlı olarak dalgalanmalar göstermiş olup son 10 yılın verim ortalaması 2,75 Ton/ha düzeyindedir. Önceki yıla göre %1 artış gösteren dünya verimi son 10 yılda %8 civarında ilerleme göstermiştir. En büyük gelişmeyi %99 ile Çin gerçekleştirirken onu %31 artışla Türkiye ile Ukrayna ve %21 artışla Kanada takip etmiştir. (Çizelge 58)

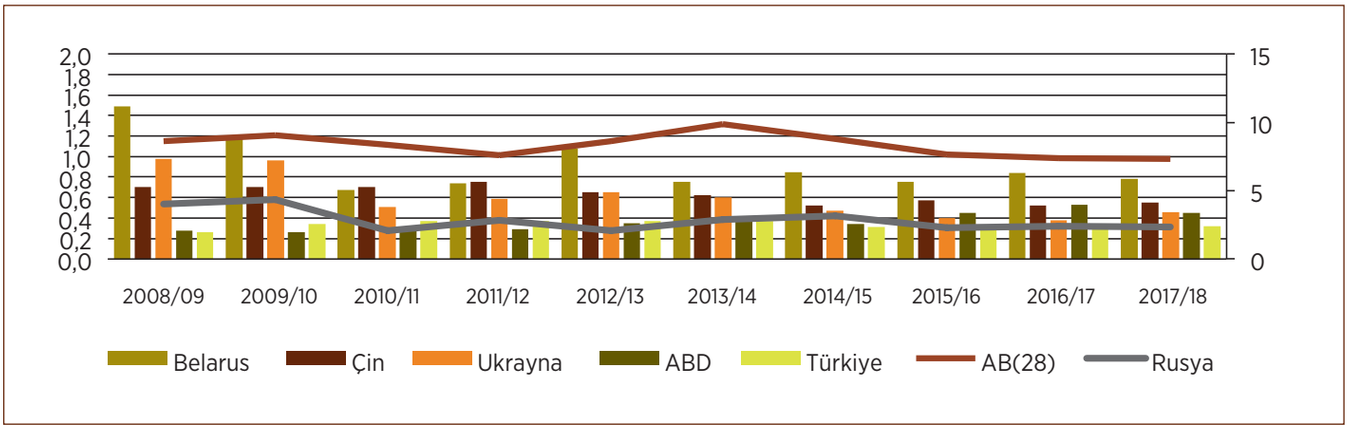
Çizelge 59. Dünya Çavdar Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
AB(28)	8,65	9,04	8,37	7,59	8,61	9,88	8,79	7,63	7,39	7,32
Rusya	4,00	4,34	2,09	2,81	2,06	2,90	3,18	2,29	2,40	2,36
Belarus	1,49	1,18	0,67	0,74	1,08	0,75	0,85	0,75	0,84	0,78
Çin	0,70	0,70	0,70	0,75	0,65	0,62	0,52	0,57	0,52	0,55
Ukrayna	0,98	0,96	0,51	0,59	0,65	0,60	0,47	0,40	0,38	0,46
ABD	0,28	0,26	0,28	0,29	0,35	0,36	0,34	0,45	0,53	0,45
Türkiye	0,26	0,34	0,37	0,37	0,37	0,37	0,31	0,33	0,30	0,32
Kanada	0,25	0,22	0,09	0,09	0,15	0,11	0,15	0,14	0,16	0,17
Diğer	0,45	0,47	0,56	0,43	0,45	0,45	0,42	0,47	0,40	0,41
Dünya	**17,06**	**17,51**	**13,64**	**13,66**	**14,37**	**16,04**	**15,03**	**13,03**	**12,92**	**12,82**

Kaynak: IGC, 2018 Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Küresel tüketim miktarı önceki sezona göre %1 gerilerken son 10 yıldaki gerileme eğilimi sonucunda %25 azalmıştır. 2017/18 sezonunda, önceki sezona göre tüketim en çok Ukrayna'da (%21) artarken ABD'nin tüketimi %15 gerilemiştir. Son 10 yılda ABD'nin tüketimi %61, Türkiye'nin tüketimi %21 artarken Ukrayna'nın %53, Belarus'un %48, Rusya'nın %41 ve Kanada'nın %32 azalmıştır.

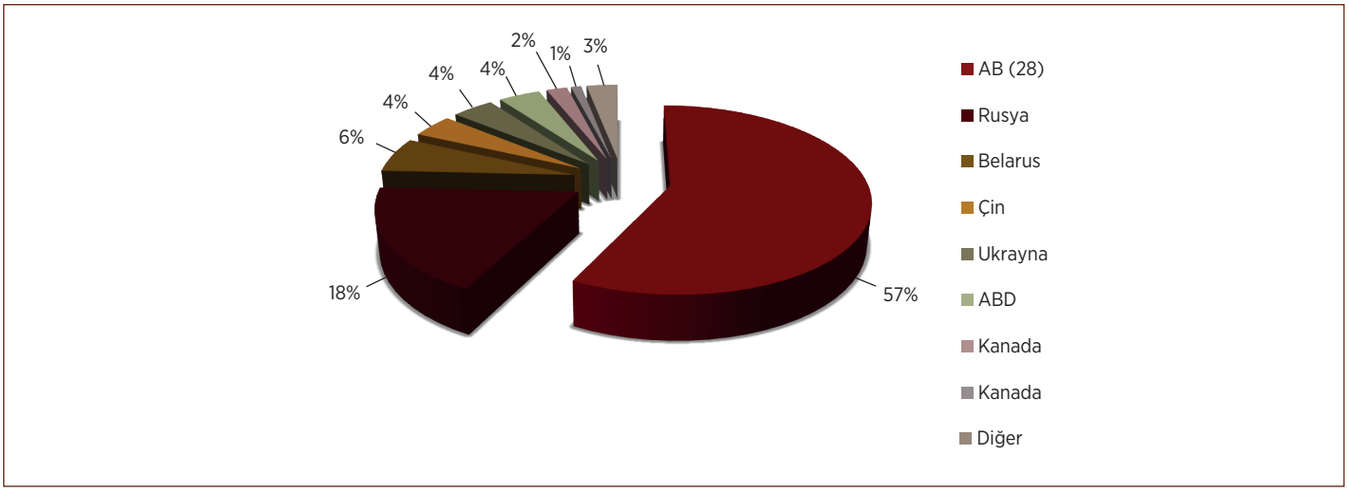
Grafik 44. Dünya Çavdar Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Grafik 45. 2017/2018 Dönemi Dünya Çavdar Tüketiminin Dağılımı (%)

Kaynak: IGC, 2018

Dünyanın en büyük çavdar tüketicileri olan AB ve Rusya'nın 2017/18 dönemi küresel çavdar tüketimindeki payları sırasıyla %57 ve %18'dir. Türkiye'nin dünya çavdar tüketimindeki payı %2'dir (Grafik 44, 45).

Çizelge 60. Dünya Çavdar İhracatı ve Önemli İhracatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	113	83	109	60	100	170	180	160	70	150
Kanada	70	70	150	170	160	120	50	90	140	140
ABD	20	10	0	200	90	60	110	50	10	40
Rusya	10	60	40	10	20	50	20	20	10	30
Ukrayna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
Diğer	-3	47	61	0	-50	-70	10	-50	-40	-30
Dünya	**210**	**270**	**360**	**440**	**320**	**330**	**370**	**270**	**190**	**340**

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Dünya çavdar ihracatının son 10 yıllık ortalaması 310 bin tondur. Dünya çavdar ihracatı 2011/12 döneminde en yüksek seviyesine çıkmış, daha sonra üretim ve tüketimdeki azalış nedeniyle aynı seviyelere yükselmemiştir.

2017/18 dönemi ihracatı bir önceki yıla göre %79, 10 yıl öncesine göre %62 artmıştır. Gerçekleşen ihracatın %44'ünü AB ülkeleri, %41'ini ise Kanada gerçekleştirmektedir.

Çizelge 61. Dünya Çavdar İthalatı ve Önemli İthalatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
ABD	80	80	100	120	170	160	230	120	170	200
AB (28)	30	30	40	230	110	100	100	50	20	70
Ukrayna	0	0	0	0	0	0	0	0	20	20
Japonya	60	70	130	50	20	40	20	20	20	20
İsrail	10	10	10	0	30	30	20	10	0	10
Diğer	30	305	371	120	82	71	40	87	57	31
Dünya	**210**	**270**	**360**	**440**	**320**	**330**	**370**	**270**	**190**	**340**

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Son 10 yıllık ithalat ortalamalarına bakıldığında 143 bin ton ile ABD ve 78 bin ton ile AB en fazla çavdar ithal eden ülkeler konumundadır. 2017/18 sezonunda AB'nin ithalatı önceki yıla göre %250 artarken ABD'ninki %18 artmıştır.

Çizelge 62. Dünya ve Bazı Ülkelerde Çavdar Kapanış Stokları (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	980	1.732	1.000	500	500	1.020	1.010	900	690	580
Rusya	590	560	100	60	40	440	430	180	320	470
Ukrayna	190	130	50	40	50	40	30	0	20	60
Kanada	60	50	40	20	40	40	60	50	160	180
Diğer	40	118	170	220	260	110	230	170	110	210
Dünya	**1.860**	**2.590**	**1.360**	**840**	**890**	**1.650**	**1.760**	**1.300**	**1.300**	**1.500**

*Kaynak: USDA, 2018 *Tahmin, ** Öngörü*

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Dünya çavdar kapanış stokları 2017/18 döneminde bir önceki döneme göre %15 büyüse de son 10 yılda küresel çavdar kapanış stoklarında %19 düşüş kaydedilmiştir. Bir önceki sezona göre Ukrayna'nın stokları %200, Rusya'nın stokları %47 artarken 10 yıl öncesine göre Ukrayna'nın stokları %68, AB'nin stokları %41 ve Rusya'nın stokları %20 daha küçüktür.

2.4. Yulaf

2.4.1. Bitkisel Özellikleri

Yulaf (Avena) bitkisi de çavdar bitkisinde olduğu gibi buğday ve arpaya göre daha yeni bir kültür bitkisidir. Dünyada ve Türkiye'de kültürü yapılan yulaflar, hexaploid grubundandır. 2n = 42 kromozomdan olan bu gruba denticulatae adı da verilmektedir. Bu grup iki alt gruba ayrılmaktadır. Bunlar:

- Avena Fatua Alt Grubu: Beyaz yulaflar (Avena Sativa) türü bu alt gruba girer. Dünyada kültür yulaflarının 2/3'ünü oluşturmaktadır.
- Avena Sterilis Alt Grubu: Kültür formu olan kırmızı yulaf (Avena Byzantina) türünün bu alt gruptan çıktığı kabul edilmektedir (Geçit vd. 2009).

Yulaf da çavdar bitkisi gibi genellikle mart ayında ekilmekte ve haziran-ağustos aylarında hasat edilmektedir. Yulaf bitkisi, son yıllara kadar sadece hayvan beslenmesinde kullanılırken bugün insan beslenmesinde de aranan bir ürün olmaya başlamıştır.

2.4.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

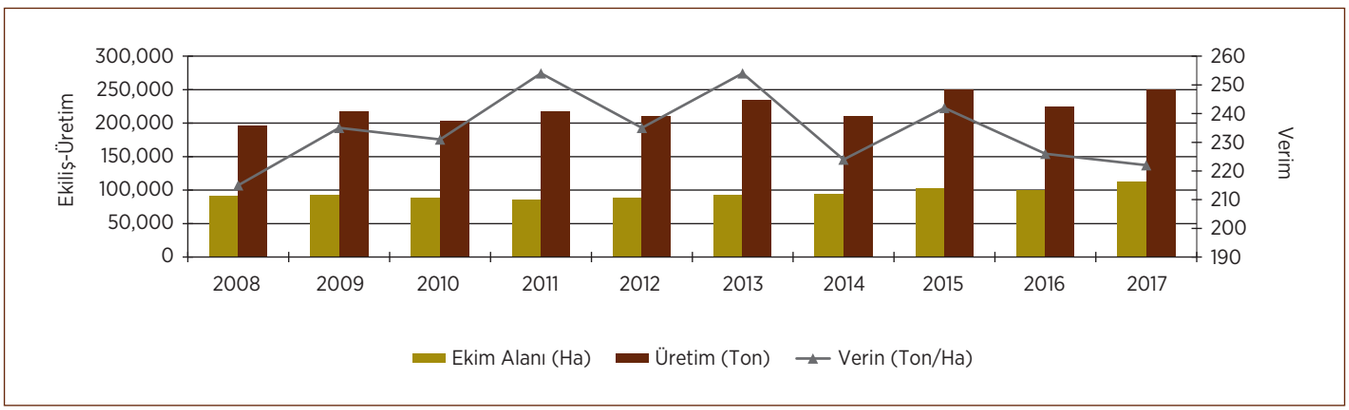
Ülkemizde yulaf ekim alanları, 2008 yılında 91.036 hektar iken 2017 yılında 112.880 hektara kadar yükselmiştir. Verim miktarı ise 2008 yılında 2.150 kg/ha iken 2017 yılında 2.220 kg/ha'a yükselmiştir (Çizelge 63, Grafik 46).

Çizelge 63. Türkiye Yulaf Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
2008	91.036	207.000	2.150
2009	92.778	218.286	2.350
2010	88.390	203.870	2.310
2011	85.863	218.040	2.540
2012	89.327	210.000	2.370
2013	92.549	235.000	2.540
2014	93.862	210.000	2.240
2015	103.457	250.000	2.416
2016	99.438	225.000	2.260
2017	112.880	250.000	2.220

Kaynak: TÜİK, 2018

Grafik 46. Türkiye Yulaf Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Kaynak: TÜİK, 2018

Serin iklim tahılı olan yulaf, buğdaya benzerlik göstermekle birlikte buğdaydan daha sonra hasat edilmektedir.

Çizelge 64. TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Yulaf Üretimi (Ton)

Yıllar	TÜİK	IGC	USDA
2008	207.000	220.000	196.000
2009	218.286	210.000	218.000
2010	203.870	210.000	204.000
2011	218.040	210.000	218.000
2012	210.000	210.000	210.000
2013	235.000	235.000	210.000
2014	210.000	210.000	210.000
2015	250.000	250.000	210.000
2016	225.000	225.000	210.000
2017	250.000	250.000	210.000

Kaynak: TÜİK; USDA ve IGC, 2018

Türkiye yulaf üretimine ait IGC, USDA ve TÜİK verileri Çizelge 64'te verilmiştir. Çizelgeden de görüleceği üzere 2017 yılı yulaf üretimimiz TÜİK ve IGC'ye göre 250 bin ton, USDA'ya göre ise 210 bin tondur.

Çizelge 65. Türkiye Yulaf Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi

Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Ton)	Gıda olarak Tüketim (Ton)	Tohumluk Kullanım (Ton)	Yemlik Kullanım (Ton)	Kayıplar (Ton)	Stok Değişimi	Kişi Başına Tüketim Kg	Yeterlilik Derecesi %
2007/08	202.835	90.201	11.337	95.669	5.628	-	1,28	92,48
2008/09	201.917	85.947	10.924	99.210	5.836	-	1,20	96,34
2009/10	214.691	86.626	11.133	110.435	6.496	3.739	1,00	100,86
2010/11	214.518	94.702	10.607	103.142	6.067	-3.739	1,28	94,28
2011/12	224.960	97.856	10.304	110.311	6.489	-	1,30	96,10
2012/13	209.679	86.467	10.719	106.243	6.250	-	1,14	99,35
2013/14	234.739	97.748	11.106	118.891	6.994	-	1,27	99,31
2014/15	208.320	88.731	11.263	106.243	6.250	-	1,10	98,00
2015/16	249.632	103.297	12.415	126.480	7.440	71	1,3	99,3
2016/17	224.685	92.224	11.933	113.832	6.696	-71	1	99,3

Kaynak: TÜİK, 2018(*) Piyasa Yılı 1 Haziran-31 Mayıs dönemini kapsamaktadır. (Açıklama EK 1'de verilmiştir.)

Ülkemizde yulaf tüketimine ilişkin veriler Çizelge 65'te verilmiştir. Ancak endüstriyel kullanımına ilişkin veriler elde edilememiştir. Yulafın yurt içi kullanım miktarı 2016/17 döneminde ise yaklaşık 225 bin ton olmuştur.

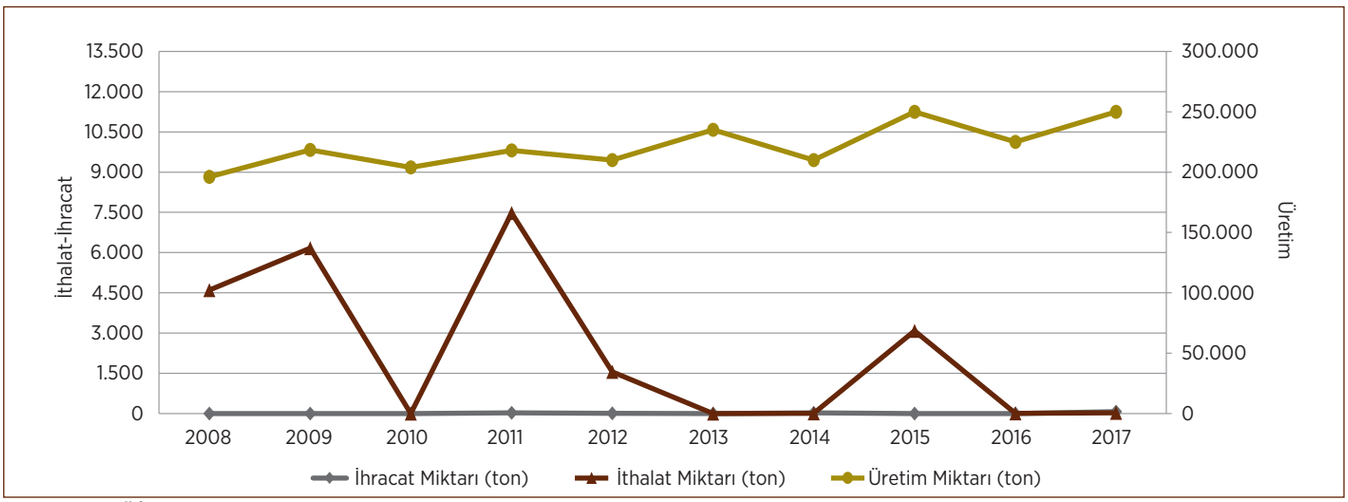
Çizelge 66. Türkiye'nin Yulaf İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)
2008	4.606	1.450	315	0	0	0
2009	6.166	760	123	1	0,3	313
2010	0	0	0	0	0	0
2011	7.476	2.815	376	25	31	1.236
2012	1.554	495	319	11	5	475
2013	0,2	0,3	1.352	6	5	800
2014	10	27	2.665	25	15	610
2015	3.086	674	218	5	2	340
2016	7,5	7,3	971	1,1	4,1	3.665
2017	26	36	1.375	77	35	458

Kaynak: TÜİK, 2018

Türkiye'nin 2008–2017 yılları arasındaki yulaf ithalat miktarları incelendiğinde 2011 yılında yaklaşık 7.500 ton ile en yüksek seviyede gerçekleştiği görülmektedir. 2013 yılı yulaf ithalat miktarı yalnızca 210 kg olup 2017 yılında ülkemizin yulaf ithalat miktarı ise 26 ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 66). Ülkemizin 2008–2017 yılları arasında yulaf ihracat miktarları incelendiğinde 2017 yılında 77 ton ile son yılların en yüksek seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir (Çizelge 66).

Grafik 47. Türkiye'nin Yulaf Üretim, İhracat ve İthalat Miktarları

Kaynak: TÜİK, 2018

Grafik 47'de ülkemiz yulaf üretim, ihracat ve ithalat verileri yer almaktadır. Yulaf üretiminde ülkemiz kendi kendine yeter düzeydedir.

Çizelge 67. TMO Yulaf Alım Fiyatı (TL/Ton)ve ÜFE Artış Oranı (%)

Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yulaf Alım Fiyatı	400	375	415	455	-	-	-	645	-	-
ÜFE Artış Oranı (%)	16,5	-2,5	9,2	9,6	8,1	2,2	11,3	6,5	3,3	15,3

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

Not: ÜFE, Mayıs ayına göre yıllık değişim oranlarıdır. 2008 yılına ait fiyatlar emanet alım fiyatı olup müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.

Kurumumuz 2012, 2013, 2014, 2016 ve 2017 yıllarında yulaf alım fiyatı açıklamamıştır. Yulaf alım fiyatı en son 2015 yılında 645TL/Ton olarak açıklanmıştır (Çizelge 67).

Çizelge 68. 2013-2017 Yıllar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	Eskişehir						Konya						Polatlı					
	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	691	710	767	-	893	910	724	707	729	892	937	-	697	702	776	896	971	930
2014	709	738	723	845	872	839	644	716	0	0	870	853	651	693	745	823	873	865
2015	730	761	768	787	778	801	724	752	-	749	-	815	735	763	759	750	779	783
2017	777	729	703	747	755	801	731	717	725	706	734	873	728	725	713	742	766	818

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları

Çizelge 68'de Eskişehir, Konya ve Polatlı Borsalarında işlem gören yulafın yılın son 6 ayı için aylık ortalama fiyatları verilmiştir. 2017 yılında yulaf fiyat aralığı Eskişehir Borsasında 703-801 TL/Ton, Konya Borsasında 717-873 TL/Ton, Polatlı Borsasında ise 713-818 TL/Tondur. Her üç borsada işlem gören yulafın ortalama fiyatları ise 751TL/Ton'dur.

Çizelge 69. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatı (TL/Ton)

Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	692	706	676	675	692	-	610	603	549	613	659	672
2014	778	682	690	673	710	700	698	704	758	893	959	926
2015	907	931	966	983	1.000	-	651	714	742	826	872	848
2016	816	849	856	811	780	-	733	760	762	759	773	792
2017	815	847	849	825	790	-	743	725	716	729	758	812

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları

Çizelge 69'da ise Eskişehir, Konya ve Polatlı Borsalarında işlem gören yulafın ortalama fiyatları verilmiştir. Fiyat artışının en yüksek olduğu dönemler kış aylarına denk gelmekte olup hasat dönemi olan temmuz ayına yaklaşıldıkça fiyatlarda ciddi bir azalış gözlenmektedir.

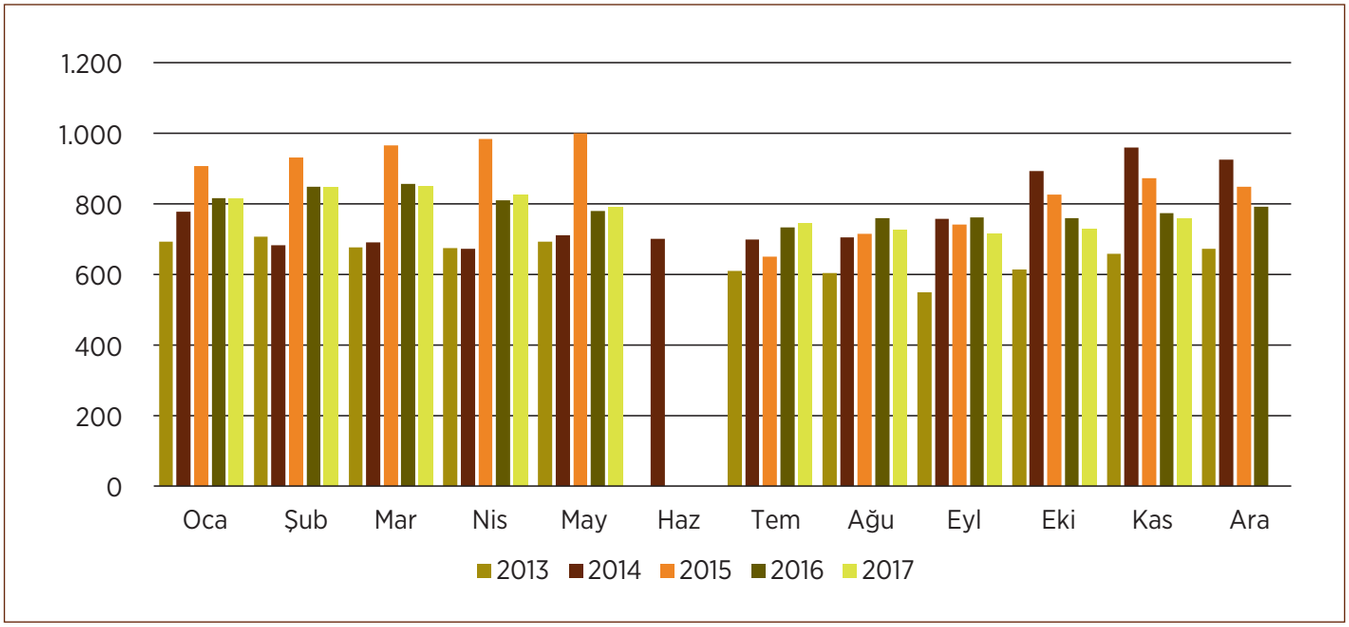
Çizelge 70. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Yulaf Borsa İşlem Hacimleri (Ton)

Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	163	348	95	65	33	-	1.861	583	280	51	53	50
2014	197	66	48	12	8	4	507	428	333	80	52	30
2015	3	44	5.094	44	5	-	357	647	159	102	134	159
2016	14	218	156	58	7	-	516	565	126	152	81	71
2017	11	325	218	46	8	-	1.373	1.592	363	186	202	160

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları

Çizelge 70'de Eskişehir, Konya ve Polatlı Borsalarında yulafın toplam işlem hacimleri ton olarak gösterilmiştir. 2017 yılında en çok işlem hacmi ağustos ayında gerçekleşmiştir. Yıl bazında toplam işlem hacmi 2016 yılında 3.980 ton iken 2017 yılında 4.484 tona yükselmiştir.

Grafik 48. Son Beş Yıllık Dönemde Aylar Bazında Yulaf Borsa Ortalama Fiyatı (TL/Ton)

Kaynak: Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları

Yulaf fiyatları son beş yıllık dönemde 2015 yılı Mart ayında en yüksek seviyesine ulaşırken 2013 yılı Eylül ayında ise en düşük seviyesini görmüştür. (Grafik 48).

2.4.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Çizelge 71'de dünya, ülkemiz ve önemli yulaf üreticisi ülkelere ait değerler verilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere dünya ülkelerinin 2017/18 dönemine ait yulaf üretimleri, 2016/17 dönemine göre bir miktar artış göstermiştir. Ülkemizde ise 2017/18 dönemi yulaf üretiminin bir önceki döneme göre %11 artması tahmin edilmektedir. Ülkemizin son 10 yıllık yulaf üretim ortalaması 222 bin tondur.

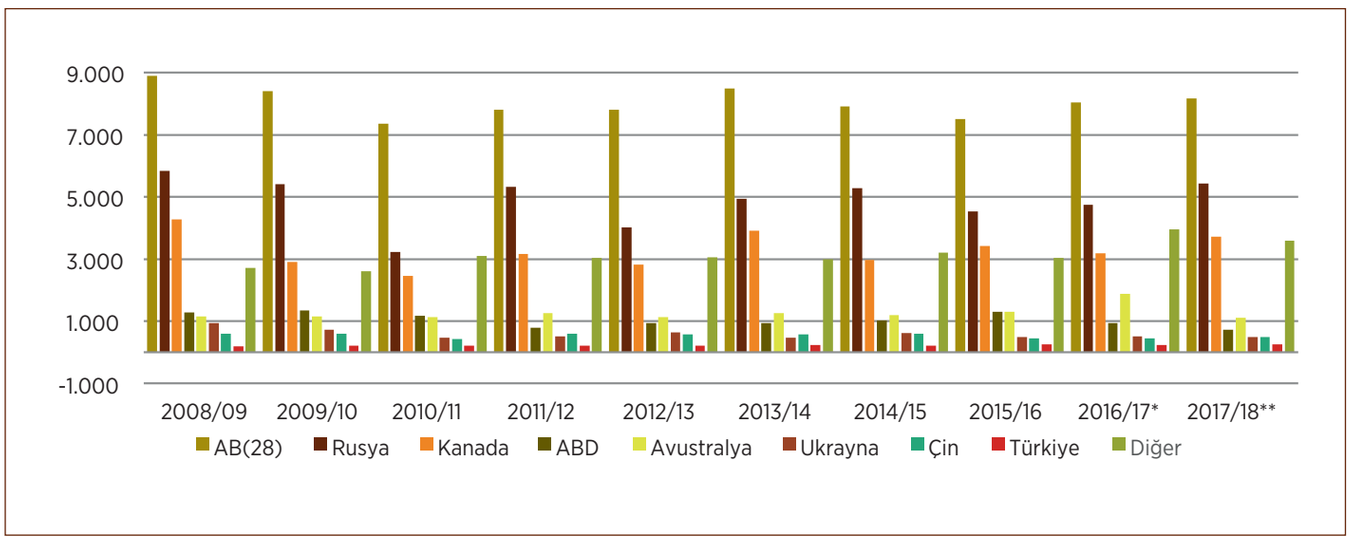
Çizelge 71. Dünya Yulaf Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
AB(28)	8.895	8.411	7.366	7.809	7.815	8.493	7.905	7.510	8.050	8.178
Rusya	5.835	5.401	3.218	5.334	4.027	4.932	5.274	4.536	4.756	5.441
Kanada	4.273	2.906	2.451	3.158	2.812	3.906	2.979	3.428	3.195	3.724
ABD	1.287	1.351	1.178	779	929	938	1.019	1.300	940	717
Avustralya	1.160	1.162	1.128	1.262	1.121	1.255	1.198	1.300	1.873	1.119
Ukrayna	944	731	458	505	630	467	610	487	510	481
Çin	600	600	420	600	580	580	600	445	446	490
Türkiye	196	218	204	218	210	235	210	250	225	250
Diğer	2.706	2.612	3.091	3.043	3.046	2.998	3.210	3.035	3.954	3.588
Dünya	**25.896**	**23.392**	**19.514**	**22.708**	**21.170**	**23.804**	**23.005**	**22.291**	**23.949**	**23.988**

Kaynak: IGC, Mart 2018 raporu (*) Tahmin, (**) Öngörü

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

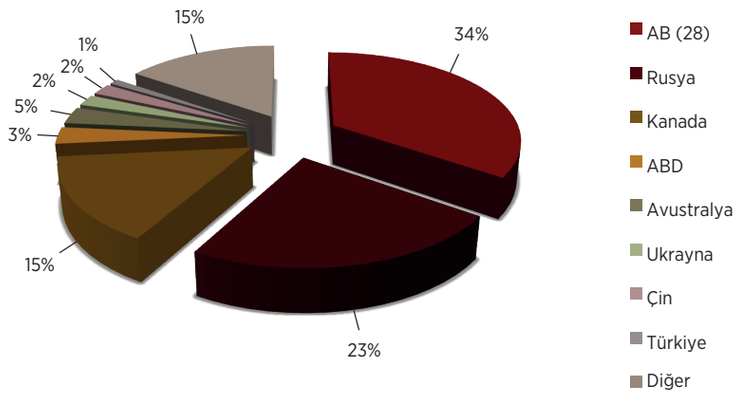
Grafik 49. Dünya Yulaf Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Bin Ton)

Kaynak: IGC, Mart 2018 raporu (*) Tahmin, (**) Öngörü

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

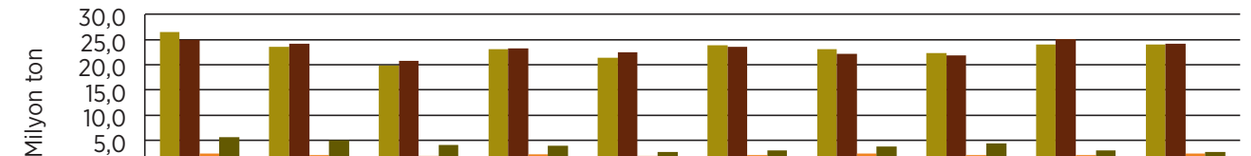
Grafik 50. 2017/18 Dönemi Dünya Yulaf Üretiminin Dağılımı (%)

Kaynak: IGC Mart 2018 raporu, (*) Tahmin, (**) Öngörü

En büyük yulaf üreticisi ülke AB (28) olup dünya yulaf üretiminin %34'ünü karşılamaktadır. AB'yi %23'lük pay ile Rusya takip etmektedir. Türkiye'nin dünya yulaf üretimindeki payı ise %1 civarındadır (Grafik 49, 50).

Grafik 51. Dünya Yulaf Denge Grafiği (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
Üretim	26,5	23,6	19,8	23,0	21,3	23,8	23,0	22,3	24,0	24,0
Tüketim	24,9	24,2	20,7	23,2	22,5	23,5	22,1	21,9	25,1	24,2
İhracat	2,3	2,1	1,9	2,2	1,9	2,1	2,3	2,1	2,1	2,4
Stok	5,6	5,0	4,1	3,9	2,6	2,9	3,8	4,4	2,9	2,7

Kaynak: IGC Mart/2018 raporu, (*) Tahmin, (**) Öngörü

2016/17 döneminde 24 milyon ton olan dünya yulaf üretiminin 2017/18 döneminde de bir miktar artışla aynı seviyede kalması, dünya yulaf tüketiminin ise aynı dönemde 25,1 milyon tondan 24,2 milyon düşmesi beklenmektedir. (Grafik 51).

Çizelge 72. Dünya Yulaf Ekim Alanları (Bin Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15*	2015/16	2016/17*	2017/18**
AB (28)	2.990	2.889	2.699	2.695	2.705	2.735	2.601	2.527	2.611	2.692
Rusya	3.700	3.350	2.895	2.930	2.850	3.007	3.091	2.829	2.740	2.776
Kanada	1.448	948	892	1.084	985	1.113	928	1.055	895	1.049
ABD	565	558	511	380	423	417	419	516	397	324
Ukrayna	455	416	311	279	300	241	245	215	214	208
Türkiye	91	93	88	86	89	93	94	103	99	100
Çin	400	500	240	200	200	200	280	190	153	190
Avustralya	870	850	826	731	729	715	854	821	914	742
Diğer	1.301	1.274	1.441	1.312	1.364	1.341	1.346	1.301	1.482	1.586
Dünya	**11.820**	**10.878**	**9.903**	**9.697**	**9.646**	**9.861**	**9.857**	**9.557**	**9.505**	**9.667**

Kaynak: IGC Mart 2018 raporu, (*) Tahmin, (**) Öngörü

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Çizelge 72'de dünya, ülkemiz ve önemli yulaf üreticisi ülkelere ait ekim alanları gösterilmektedir. Dünya yulaf ekim alanlarının uzun yıllar ortalaması 10,2 milyon hektardır. Ancak 2009/10 döneminden itibaren yulaf ekim alanlarında düşüş eğilimi gözlemlenmektedir. Rusya geçmiş yıllardan beri yulaf ekim alanı en geniş ülkedir. Rusya'yı AB, Kanada, Avustralya ve ABD izlemektedir.

Çizelge 73. Dünya Yulaf Verim Ortalaması (Ton/Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
AB (28)	2,97	2,90	2,73	2,90	2,89	3,11	3,04	2,97	3,08	3,04
Rusya	1,58	1,61	1,11	1,82	1,41	1,64	1,71	1,60	1,74	1,96
Ukrayna	2,07	1,76	1,47	1,81	2,10	1,94	2,49	2,27	2,38	2,31
Kanada	2,95	3,07	2,75	2,91	2,85	3,51	3,21	3,25	3,57	3,55
ABD	2,28	2,42	2,31	2,05	2,20	2,25	2,43	2,52	2,37	2,21
Türkiye	2,15	2,35	2,31	2,54	2,35	2,54	2,24	2,42	2,26	2,50
Çin	1,50	2,90	2,56	4,35	3,18	3,43	3,13	2,34	2,92	2,58
Avustralya	1,33	1,37	1,37	1,73	1,54	1,76	1,40	1,58	2,05	1,51
Dünya	**2,19**	**2,21**	**1,99**	**2,36**	**2,20**	**2,42**	**2,36**	**2,33**	**2,52**	**2,48**

Kaynak: IGC Mart 2018 raporu, (*) Tahmin, (**) Öngörü

Not: AB verileri; 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Çizelge 73'te önemli yulaf üreticisi ülkelere ait verim ortalamaları incelendiğinde Kanada, Ukrayna ve Çin'de bazı yıllarda düşüş olmakla birlikte genelde verim artışı olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 74. Dünya Yulaf Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

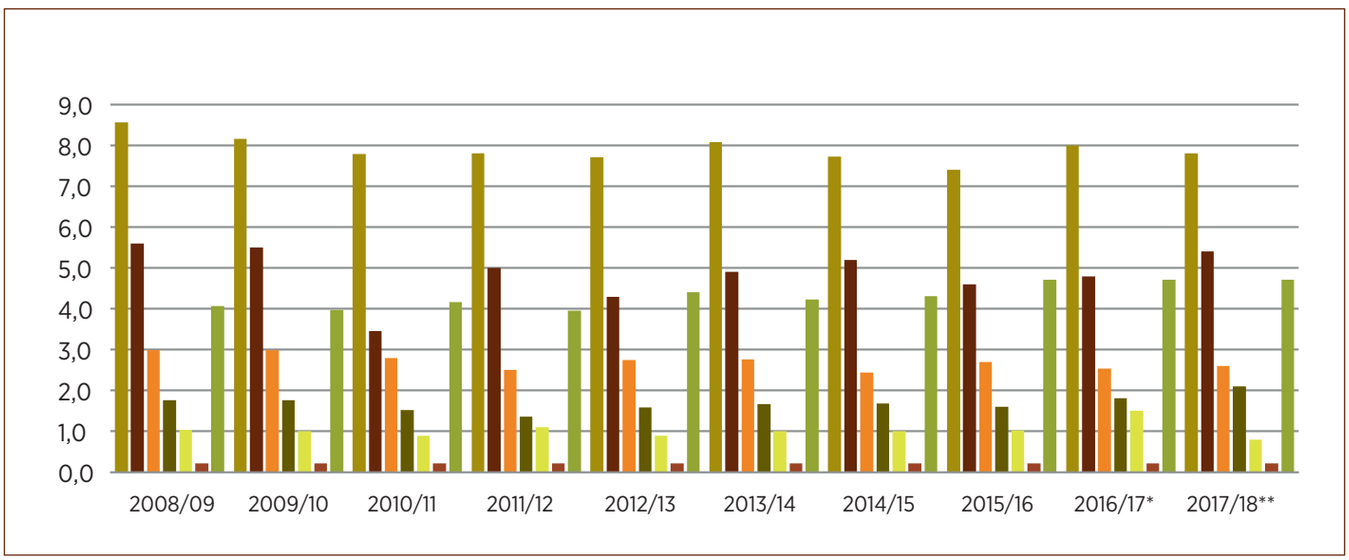
Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
AB (28)	8,6	8,2	7,8	7,8	7,7	8,1	7,7	7,4	8,0	7,8
Rusya	5,6	5,5	3,5	5,0	4,3	4,9	5,2	4,6	4,8	5,4
ABD	3,0	3,0	2,8	2,5	2,7	2,8	2,4	2,7	2,5	2,6
Kanada	1,8	1,8	1,5	1,4	1,6	1,7	1,7	1,6	1,8	2,1
Avustralya	1,0	1,0	0,9	1,1	0,9	1,0	1,0	1,0	1,5	0,8
Türkiye	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Diğer	4,1	4,0	4,2	3,9	4,4	4,2	4,3	4,7	4,7	4,7
Dünya	**23,9**	**23,2**	**20,5**	**21,6**	**21,6**	**22,4**	**22,2**	**21,7**	**23,9**	**24,0**

Kaynak: USDA, 2018 (*) Tahmin, (**) Öngörü

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Çizelge 74'te dünya yulaf tüketim değerleri incelendiğinde en yüksek tüketimin AB ülkelerine ait olduğu ve bunun toplam dünya yulaf tüketiminin yaklaşık % 33'üne karşılık geldiği görülmektedir. 2017/18 döneminde dünya yulaf tüketimindeki bir önceki yıla göre bir miktar (% 0,4) artış beklenmektedir.

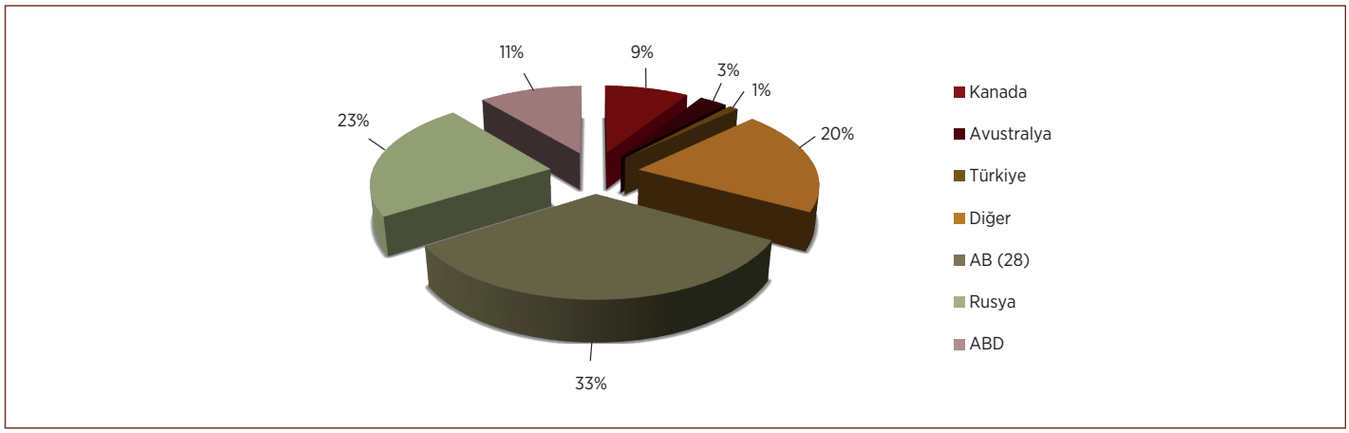
Grafik 52. Dünya Yulaf Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC Ocak 2017 raporu, (*) Tahmin, (**) Öngörü

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Grafik 53. 2017/18 Dönemi Dünya Yulaf Tüketiminin Dağılımı (%)

Kaynak: IGC Mart 2018 raporu, (2017/18 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.)

Çizelge 75. Dünya Yulaf İhracatı ve Önemli İhracatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
Kanada	1,946	1,526	1,374	1,738	1,606	1,662	1,697	1,571	1,642	1,600
AB (28)	92	229	109	167	106	316	219	213	151	200
Avustralya	161	208	208	174	270	260	260	225	461	550
Şili	30	64	139	66	44	56	84	13	34	30
ABD	49	31	41	35	20	23	27	29	50	29
Diğer	1.965	1.548	1.401	1.772	1.626	1.687	1.757	1.641	1.697	1.678
Dünya	**2.299**	**2.082**	**1.899**	**2.216**	**2.068**	**2.344**	**2.349**	**2.123**	**2.395**	**2.489**

Kaynak: IGC Mart 2018 raporu, (*) Tahmin, (**) Öngörü

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Çizelge 75 incelendiğinde Kanada'nın dünya yulaf ihracatında önemli paya sahip olduğu açıkça görülmektedir. Oransal olarak bakıldığında Kanada'nın 2017/18 dönemi dünya ihracatının %64'üne karşılık gelen 1,6 milyon ton yulaf ihracatı gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Çizelge 76. Dünya Yulaf İthalatı ve Önemli İthalatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
ABD	1.975	1.636	1.468	1.621	1.601	1.674	1.876	1.475	1.556	1.500
Meksika	61	84	72	132	109	97	84	103	123	120
İsviçre	52	54	51	52	41	52	52	43	52	50
Japonya	46	56	64	54	51	46	47	50	48	50
Türkiye	11	0	5	4	0	0	3	0	0	5
Diğer	-41	92	176	309	-60	438	184	346	386	630
Dünya	**2.104**	**1.922**	**1.836**	**2.172**	**1.742**	**2.307**	**2.246**	**2.017**	**2.165**	**2.355**

Kaynak: IGC Mart 2018 raporu, (*) Tahmin, (**) Öngörü

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir.

Çizelge 76'da en çok yulaf ithal eden ülkenin ABD olduğu görülmekte, 2017/18 döneminde dünya yulaf ithalatının %64'ünü gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Çizelge 77. Dünya ve Bazı Ülkelerde Yulaf Kapanış Stokları (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18**
Kanada	1.527	1.162	733	805	446	1.054	673	930	690	700
ABD	1.221	1.166	982	797	527	359	780	824	731	315
AB (28)	972	1.229	831	795	901	894	770	690	579	613
Rusya	499	397	167	485	203	230	289	199	147	183
Avustralya	147	126	146	134	60	105	93	151	151	151
Türkiye	4	12	11	18	13	8	6	6	6	6
Diğer	381	309	295	321	339	336	320	348	705	352
Dünya	**4.751**	**4.401**	**3.165**	**3.355**	**2.489**	**2.986**	**2.931**	**3.148**	**3.009**	**2.320**

Kaynak: IGC Mart 2018 raporu, (*) Tahmin, (**) Öngörü

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB(28) içindir

Çizelge 77'de, 2017/18 döneminde dünya yulaf kapanış stokunun %23'lük azalışla 2,3 milyon ton olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Çizelge'de yer alan ülkeler arasında Kanada, AB ve Rusya'nın kapanış stoklarında artış, ABD'de ise yaklaşık %57 oranında ciddi bir azalış öngörülmektedir.

2. 5. Mısır

Mısır, binlerce yıldan beri tarımı yapılan bir bitkidir. Ana vatanı Amerika olan mısırın buradan dünyanın her yerine yayıldığı bilinmektedir. ABD'nin New Mexico eyaletinde yapılan arkeolojik kazılarda, kayalardan oluşmuş barınaklarda ve mağaralarda bulunan mısır taneleri ve mısır koçanı parçalarının yaklaşık 5 bin yıllık oldukları tespit edilmiştir. Öte yandan 1954 yılında Meksika'nın başkenti Mexico City'de yapılan arkeolojik kazılarda ise toprağın 50–60 m derinliğinde yaklaşık 7 bin yıllık olduğu belirlenen mısır çiçek tozlarına rastlanmıştır (Geçit vd. 2009).

Mısır; tropik, subtropik ve ılıman iklim kuşaklarında yetişebildiği için dünyanın hemen her yerinde tarımı yapılabilmektedir. Günümüzde Antarktika haricinde, dünyanın her yerinde mısır bitkisi yetiştirilebilmektedir (Geçit vd. 2009).

Türkiye'de önceleri Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgelerinde önemli ölçüde birinci ürün olarak ekimi yapılan mısır; son yıllarda özellikle Çukurova, Amik Ovası, Güneydoğu, İç Anadolu ve Ege Bölgelerinde ikinci ürün olarak yetiştirilmektedir.

2.5.1. Bitkisel Özellikleri

Mısır, ılıman ve tropik bölgelerde tarımı yapılan bir bitkidir. En uygun büyüme sıcaklığı 25–30 °C arasındadır. Çimlenme için minimum sıcaklık 10 °C'dir. Mısırın vejetasyon süresi 90–120 gün arasında değişmektedir. Birinci ürün mısır için en uygun ekim zamanı nisan-mayıs dönemi, ikinci ürün için haziran–temmuz ortasına kadar olan zaman dilimidir (Geçit vd. 2009).

Mısır bitkisinde sulama için kritik olan 4 dönem vardır. Bu dönemlerde mutlak suretle su ihtiyacı karşılanmalıdır Bunlar; fide dönemi, tepe püskülü öncesi, koçan püskülü çıkarma ve son olarak da tane dolum (koçan dolum) dönemleridir. Ancak tane verimi açısından en kritik dönem, tepe püskülü çıkarma döneminden 2 hafta öncesi ile koçan püskülü çıkarma döneminden 2 hafta sonrasına denk gelen periyottur.

Yüksek bir verim için gelişim döneminde 400–750 mm su isteği bulunmaktadır. İyi bir verim ve kalitesi yüksek tane için toprağın organik madde ve bitki besin maddelerince zengin olması gerekmektedir. Mısır tarımı için en uygun toprak; su tutma kapasitesi, besin maddesi

depolaması, işlenme kolaylığı, iyi drenaj ve havalanma özellikleri nedeniyle killi topraklardır.

Mısırı hastalık ve zararlılardan korumak için vejetasyon döneminde ilaçlı mücadele yapmak gerekmektedir.

Mısır tane hasadı; bitki yaprakları, koçan havuzları iyice sarardıktan ve tanelerdeki su oranı %20'ye kada düştükten sonra yapılmaktadır.

Mısır çeşitleri; her biri kendi içinde farklı tipleri içeren, yedi gruptan (çeşitler grubu) oluşmaktadır. Bunlar aşağıda verilmiştir (Emeklier vd. 2009).

Botanik Adı	İngilizce Adı	Türkçe Adı
Zea mays indentata sturt.	dent corn	At dişi mısır
Zea mays indurata sturt.	flint corn	Sert mısır
Zea mays amylaceae sturt.	floury corn	Unlu mısır
Zea mys sacharata sturt.	sweet corn	Şeker mısır
Zea mays everta sturt.	pop corn	Patlak (cin) mısır
Zea mays ceratina kulesch	waxy corn	Mumlu mısır
Zea mays tunicata sturt	pod corn	Kavuzlu mısır

Türkiye'de mısır üretiminin çoğunluğu at dişi mısır olarak gerçekleşmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde yerel ve evsel tüketim amacıyla sert mısır üretimi yapılmaktadır. Çerezlik olarak daha çok cin ve şeker mısır çeşitleri kullanılmaktadır.

2.5.2. Türkiye'de Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Ülkemizde mısır üretimi, 1950'li yıllarda ağırlıklı olarak Karadeniz ve Marmara Bölgeleri'nde yapılırken 1980'li yıllardan sonra Akdeniz ve Ege Bölgeleri'ne kaymıştır. Son yıllarda ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi'nde mısır üretiminde önemli miktarda artış kaydedilmiştir.

Ülkemizde tahıllar içerisinde buğday ve arpadan sonra en geniş ekim alanına sahip olan mısır, ana ürün ve ikinci ürün olarak üretilmektedir.1980'li yıllardan sonra Türkiye'de mısır üretiminde belirgin artışlar kaydedilmiştir. Bunun nedeni devletin mısır üretimini teşvik etmesi, üreticilerin modern mısır üretim tekniklerini uygulamaları, hibrit tohum kullanımının yaygınlaştırılması, mısır üretiminin sulanan alanlara kaydırılması ve belli düzeylerde gübre kullanımının sağlanmasıdır. Özellikle GAP ile sulanabilen alanlarda mısır üretiminin yaygınlaştırılmasıyla Türkiye mısır üretiminde gözle görülür bir artış olmuştur.

Çizelge 78. Türkiye 1930-2000 Yılları Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/Ha)
1930	379	470	1,01
1935	409	450	1,11
1940	510	750	1,48
1945	510	290	0,57
1950	593	620	1,05
1955	706	850	1,21
1960	695	1.090	1,56
1965	650	940	1,45
1970	648	1.040	1,60
1975	600	1.200	2,00
1980	583	1.240	2,13
1985	567	1.900	3,35
1990	515	2.100	4,07
1995	515	1.900	3,69
2000	555	2.300	4,14

Kaynak: TÜİK, 2018

1930 yılında ekim alanı yaklaşık 379 bin hektar, verim 1,01 Ton/Ha iken 2000 yılında ekim alanı yaklaşık 1,5 kat artarak 555 bin hektara ulaşmış; verim ise yaklaşık 4 kat artarak 4,14 Ton/Ha'a yükselmiştir (Çizelge 78).

Çizelge 79. Türkiye 2008-2017 Yılları Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/Ha)
2008	595	4.270	7,20
2009	592	4.250	7,18
2010	594	4.310	7,26
2011	589	4.200	7,13
2012	623	4.600	7,39
2013	660	5.900	8,94
2014	659	5.950	9,03
2015	688	6.400	9,30
2016	680	6.400	9,41
2017	640	5.900	9,23

Kaynak: TÜİK, 2018

Son yıllarda sulanabilen alanlarda mısır üretiminin yaygınlaştırılmasıyla Türkiye mısır verimi 9,23 Ton/Ha olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 79).

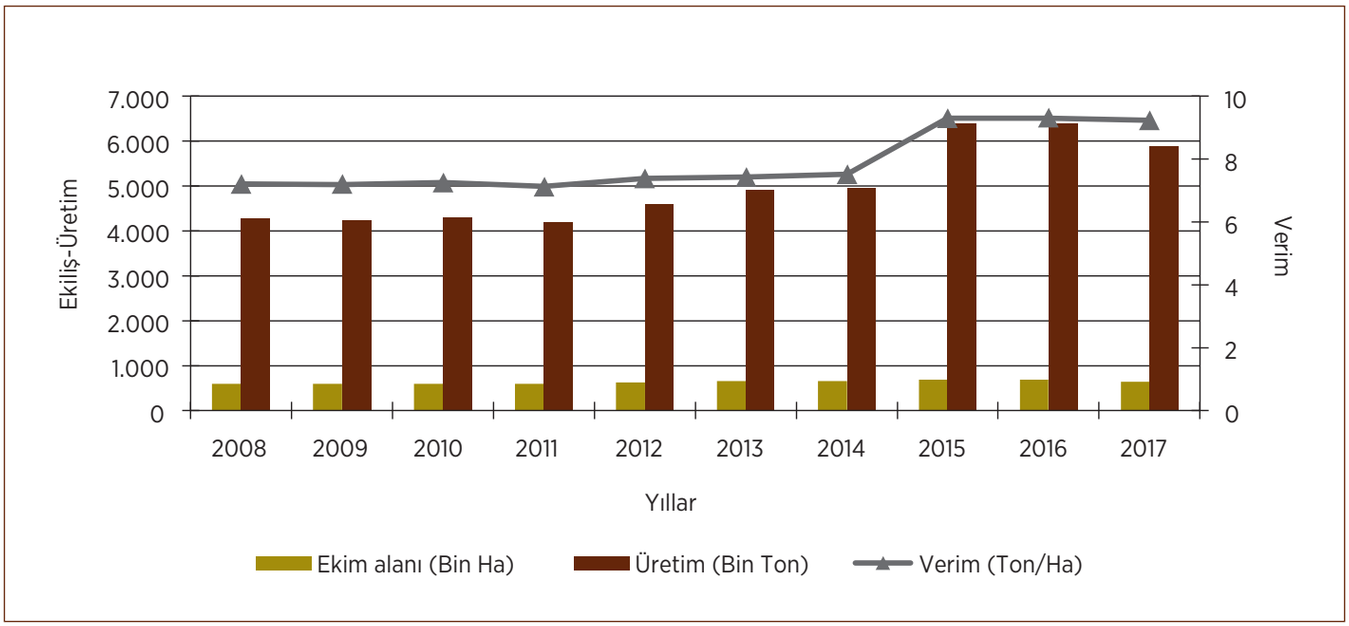
Çizelge 80.TÜİK, IGC ve USDA Verilerine Göre Türkiye Tane Mısır Üretimi (Milyon Ton)

Yıllar	TÜİK	IGC	USDA
2008	4,27	4,30	4,15
2009	4,25	4,30	4,00
2010	4,31	4,30	3,60
2011	4,20	4,20	3,60
2012	4,60	4,60	4,40
2013	5,90	5,90	5,10
2014	5,95	6,00	4,80
2015	6,40	6,40	6,20
2016	6,40	6,40	6,50
2017	5,90	5,90	6,00

Kaynak: TÜİK; IGC ve USDA, 2018

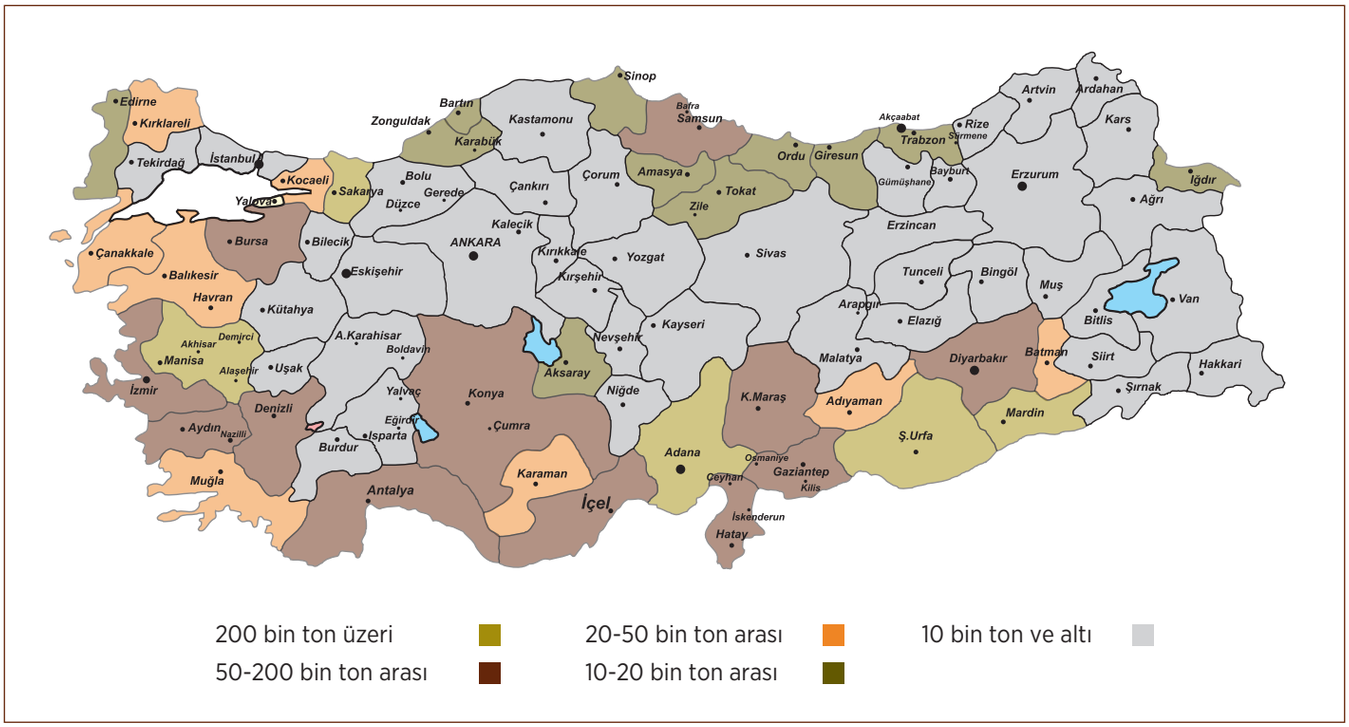
Grafik 54. Türkiye Tane Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Kaynak: TÜİK, 2018

2017 yılında Türkiye mısır üretimi 2008 yılına göre %38'lik bir artışla 5,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Mısır üretimindeki bu artışın en önemli nedeni yoğun üretim yapan bölgelerde hibrit tohum kullanımının yaygınlaşması, üretim tekniklerindeki gelişmeler, sulanabilir alanların artması ve bunlara bağlı olarak artan mısır verimidir

Türkiye'de Tane Mısır Üretimi Yapılan İller ve Üretim Miktarları Haritası

Not: TÜİK 2016 verilerine göre hazırlanmıştır.

Ülkemizde mısır üretimi I. ürün ve II. ürün olarak farklı dönemlerde yapılmakta olup yoğun olarak Adana, Osmaniye, Hatay, Sakarya, Gaziantep, Manisa, İzmir, Aydın ve Konya illerimizde I. ürün; Şanlıurfa ve Mardin illerinde II. ürün mısır üretilmektedir. Özellikle GAP ile günden güne artan sulanabilir alanlarla Güneydoğu Anadolu Bölgemiz de potansiyel mısır üretim alanı olma yolundadır.

Çizelge 81. Bölgelere Göre Mısır Ekiliş Alanları ve Üretimi

BÖLGELERE GÖRE MISIR ÜRETİMİ				
BÖLGELER	2016		2017	
	EKİLİŞ (DA)	ÜRETİM (TON)	EKİLİŞ (DA)	ÜRETİM (TON)
MARMARA	621.512	560.791	638.541	555.180
KARADENİZ	656.617	259.171	646.288	264.552
İÇ ANADOLU	1.004.226	997.578	1.107.041	1.059.606
EGE	740.826	775.132	630.914	643.874
AKDENİZ	2.016.399	2.148.250	1.866.909	1.942.990
G.DOĞU ANADOLU	1.723.109	1.630.385	1.459.065	1.404.125
DOĞU ANADOLU	37.503	28.693	42.084	29.673
TOPLAM/ORTALAMA	6.800.192	6.400.000	6.390.842	5.900.000

Kaynak: TÜİK, 2018

Ayrıca çok yönlü kullanım alanına sahip olan mısırın son yıllarda silaj üretimi amacıyla ekim alanı artmıştır. Birim alan veriminin yüksekliği, silaj yapımına uygunluğu ve elde edilen silajın besleme değerinin yüksekliği gibi nedenlerle tercih edilmektedir

Mısır tanesi, hasıl ve silaj olarak değerlendirilmektedir. Mısır bitkisinin bütün aksamları ile hayvanın yiyebileceği boyutta parçalanmış hâline hasıl adı verilmektedir. Silajlık mısır üretimi için mısırın süt olum dönemi sonunda, yaprakları henüz yeşilken hasat edilmesi gerekmektedir. Bitki koçanları ile dipten kesilmekte, kıyım işlemi silaj makinesi ile yapılmaktadır.

Hammadde ve Şeker Fiyatları Yönetmeliği'nde 16/05/2009 tarihinde yapılan değişiklikle yurt içine arz edilecek olan NBŞ üretiminde yerli mısır kullanılması şartı da yurt içi mısır talebinin artmasına katkı sağlamıştır.

Çizelge 82. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Mısır Tüketimi ve Yeterlilik Oranı

Piyasa Yılı*	Üretim (Ton)	Kullanabilir Üretim	Yurt İçi Kullanım (Milyon Ton)	Gıda Olarak Tüketim (Milyon Ton)	Tohumluk Kullanım (Ton)	Yemlik Kullanım (Milyon Ton)	Endüstriyel Kullanım (Ton)	Kayıplar (Ton)	Kişi Başı Tüketim (Kg)	Yeterlilik Derecesi (%)
2007/08	3.535.000	3.428.950	4.210.988	1.025.702	14.000	2.947.691	120.726	102.869	14,5	81,4
2008/09	4.274.000	4.145.780	5.187.487	1.040.842	14.875	3.866.667	140.730	124.373	14,6	79,9
2009/10	4.250.000	4.122.500	5.153.535	1.203.427	14.800	3.693.760	117.873	123.675	16,6	80
2010/11	4.310.000	4.180.700	5.253.425	1.263.167	14.850	3.745.907	104.080	125.421	17,1	79,6
2011/12	4.200.000	4.074.000	5.168.648	1.217.379	14.725	3.650.304	164.020	122.220	16,3	79,7
2012/13	4.600.000	4.462.000	5.757.400	1.439.853	15.565	3.997.952	170.170	133.860	19	77,5
2013/14	5.900.000	5.723.000	6.649.887	1.160.000	16.500	5.086.000	215.697	171.690	15,1	86,1
2014/15	5.950.000	5.771.500	6.834.907	1.339.879	16.466	5.125.000	180.417	173.145	17,2	84,4
2015/16	6.400.000	6.208.000	5.912.901	1.028.404	17.204	4.656.000	25.053	186.240	13,1	105,0
2016/17	6.400.000	6.208.000	7.074.330	1.571.029	17.000	5.276.800	23.261	186.240	19,7	87,8

Kaynak: TÜİK, 2018

(*) Piyasa Yılı: 2005/06-2014/15 yılları için 1 Eylül-31 Ağustos dönemini kapsamaktadır

Mısır insan gıdası, hayvan yemi ve endüstri ham maddesi olarak kullanılan bir bitkidir. Ayrıca sap ve yaprakları hayvan yemi olarak değerlendirilmekte, kâğıt yapımı ve küçük çapta hasır el işleri yapımında da kullanılmaktadır. Bu tüketim alanlarının yanı sıra çerezlik olarak da tüketilmektedir. Mısırın son yıllarda artan üretim miktarına paralel olarak yem, yağ ve tatlandırıcı sektörü ile biyoyakıt-biyoetanol üretiminde kullanımı da artmaktadır. Ülkemiz yeterlilik oranı yaklaşık %80 civarındadır (Çizelge 82).

Çizelge 83. Mısır Tüketiminin 2017 Yılı Sektörel Dağılımı

Kullanım Alanı	Miktar (Ton)	Açıklama (Ortalama)
Yem Maddesi Olarak Kullanımı	5.750.000	2.400.000 tonu broiler ve hindi (% 42)
		2.000.000 tonu yumurta ve damızlık (% 35)
		1.350.000 tonu büyük- küçükbaş ve diğer (%23)
Nişasta San.	1.372.000	
Mahalli Tüketim	200.000	
Endüstriyel Tüketim	250.000	
Kayıplar ve Tohumluk	187.686	
Toplam	7.759.686	

Kaynak: TÜİK, Şeker Kurumu, TÜYEM, TMO

Türkiye mısır tüketiminde sektörel dağılıma göre en büyük pay %76 ile yem sektörüne aittir (Çizelge 83). TÜİK verilerine göre Türkiye mısır tüketimi, ikame ürünlerin fiyatına bağlı olarak 7-7,5 milyon ton arasında değişiklik göstermektedir.

Çizelge 84. Türkiye'nin Mısır İthalat ve İhracat Miktarları

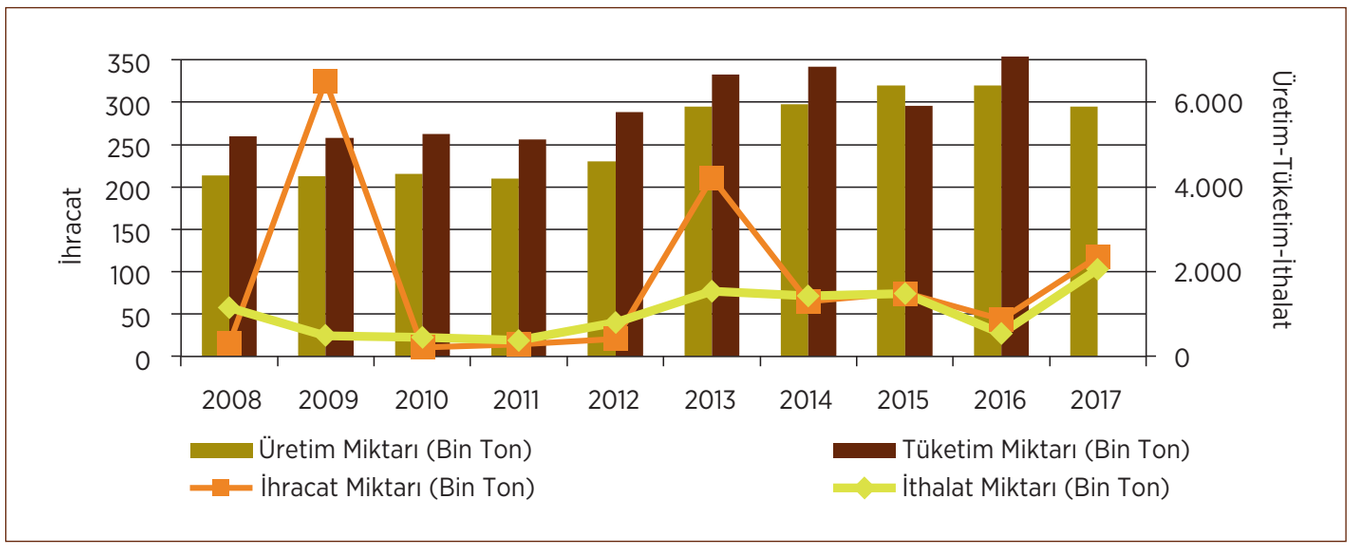
Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)
2008	1.151.407	381.938	332	15.056	24.948	1.657
2009	485.131	135.136	279	325.434	81.323	250
2010	452.362	124.157	274	10.649	26.006	2.442
2011	381.293	136.119	357	13.945	27.923	2.002
2012	807.480	245.919	305	20.359	33.820	1.661
2013	1.548.133	473.138	306	210.927	88.124	418
2014	1.423.595	350.247	246	64.618	63.290	979
2015	1.487.005	343.046	231	75.185	51.033	679
2016	534.791	128.639	241	44.136	49.044	1.111
2017	2.055.543	428.738	209	117.976	53.226	451

Kaynak: TÜİK, 2018

Ülkemiz mısır ithalat ve ihracat miktarlarına ait veriler Çizelge 84'te görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2016/17 dönemi ülkemiz mısır ürünü yeterlilik derecesi % 87,8 olarak gerçekleşmiştir. Mısır ürününde gelişen imalat sanayi ve sürekli artan mamul madde ihracatımızla birlikte sektörün ham madde ihtiyacı, üretimin yanı sıra ithalat yoluyla da giderilmektedir. Son dönemde en fazla mısır ithalatı 2 milyon 56 bin ton ile 2017 yılında, en fazla ihracat ise 325 bin ton ile 2009 yılında gerçekleşmiştir. 2017 yılında mısır ihracatı yaklaşık 118 bin ton olmuştur.

Ülkemiz; son dönemde mısır ithalatını ağırlıklı olarak Rusya Federasyonu, Romanya, Bulgaristan, Sırbistan, Ukrayna, Macaristan ve Bosna Hersek'ten yapmaktadır.

Grafik 55. Türkiye'nin Mısır Üretim, Tüketim, İthalat ve İhracatı

Kaynak: TÜİK, 2018

Mısır üretimimiz, uzun yıllar yurt içi tüketimi karşılayamamış; mısır ihtiyacı ithalatla karşılanmıştır. 2004 yılında mısır üretiminin primle desteklenmeye başlamasıyla ekim alanları ve üretimde önemli artış gerçekleşmiştir. Böylelikle üretim açığı 2005 yılında genel olarak kapanmıştır. 2005 yılında artan üretimle fiyatlar düşmüştür. 2005 yılındaki düşük mısır fiyatından dolayı 2006 yılında ekim alanı ve üretim azalmıştır.

2007 yılında dünya genelinde yaşanan olumsuz iklim şartlarından Türkiye de etkilenmiştir. Kuraklık sonucunda azalan mısır üretimi nedeniyle mısır fiyatları yükselmiştir. 2007 yılında yaşanan kuraklık sonucunda TMO tarafından piyasayı düzenlemek amacıyla ithalat gerçekleştirilmiştir.

2008 yılında ise yüksek fiyat beklentisi içerisinde olan üreticiler, ekim alanlarını artırmışlardır. Bu bağlamda 2008 yılı mısır üretimi, bir önceki yıla göre artış göstermiştir. Toplam tüketim ise 2007 yılı ile aynı miktarda olup genel olarak yemlik kullanım, endüstriyel kullanım ve stok değişiminde azalma gözlemlenmiştir. 2007 yılında %86 olan yeterlilik derecesinin 2008 yılında %81'e düşmesi, ithalatın gerçekleşmesinde etkili olmuştur.

2009 yılı üretim miktarı önceki yıla göre %0,5 düşüşle 4,25 milyon ton, 2010 yılı üretim miktarı önceki yıla göre %1,4 artışla 4,31 milyon ton, 2011 yılı üretim miktarı önceki yıla göre %2,6 düşüşle 4,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılı üretim miktarı ise önceki yıla göre %9,5 artışla 4,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı üretimi bir önceki yıla göre %28 artış göstererek 5,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılı üretimi de 5,95 milyon ton olmuştur. 2015 yılı üretim miktarı ise bir önceki yıla göre %7,6 - artarak 6,4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında ise mısır üretimi aynı seviyelerde gerçekleşmiştir. Ülkemizde mısır üretiminde son yıllarda yaşanan artışa rağmen hâlâ üretimimiz tüketimimizi karşılayamamakta, aradaki fark ithalat yoluyla giderilmektedir. 2017 yılı ükemiz mısır üretimi 5,9 milyon ton ve ithalatı da 2 milyon 56 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Grafik 55).

Çizelge 85. TMO Mısır Alım Fiyatı (TL/Ton) ve ÜFE Artış Oranı (%)

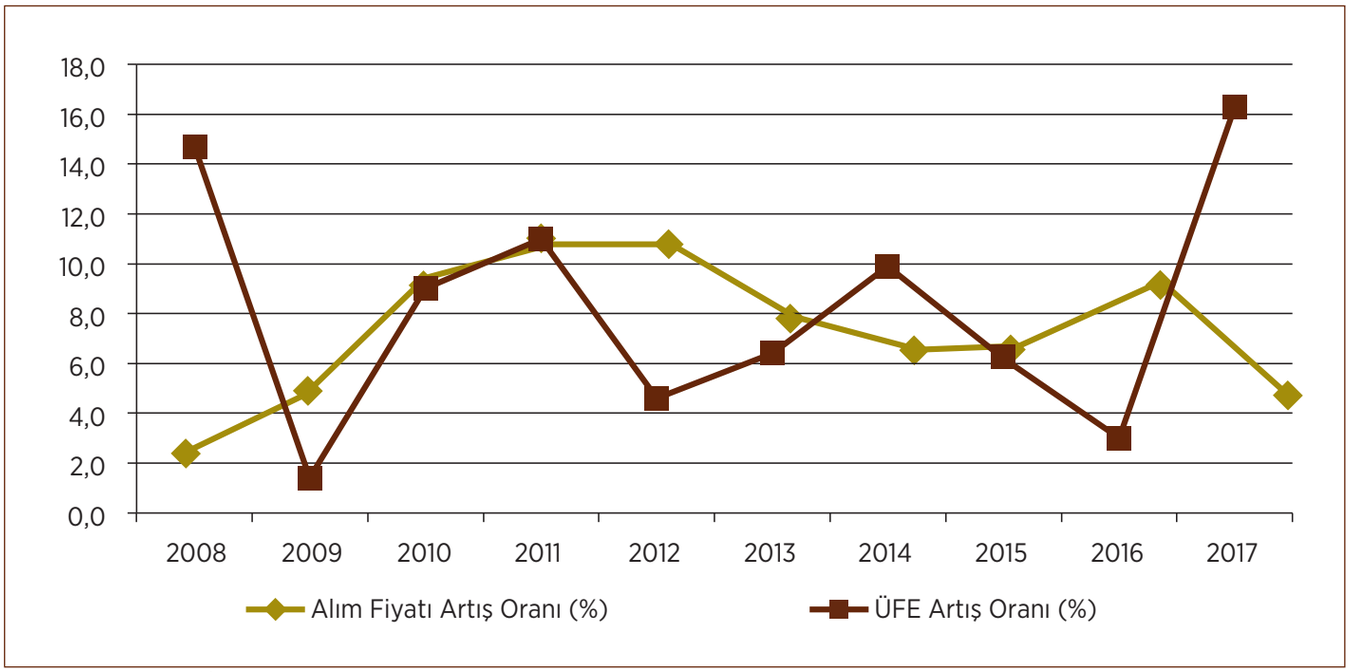
Yıl	TMO Alım Fiyatı (TL/Ton)	ÜFE Artış Oranı (%)**
2008	430	14,7
2009	450	1,4
2010	490	9,0
2011	540	11,0
2012	595	4,6
2013	640	6,4
2014	680	9,9
2015	725	6,2
2016	740	3,0
2017	760	16,3

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

(*) Borsa Fiyatıdır. TMO alım fiyatı açıklamamıştır. (**) ÜFE (Ağustos-Ağustos)yıllık değişim oranlarıdır.

Grafik 56. TMO Mısır Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı

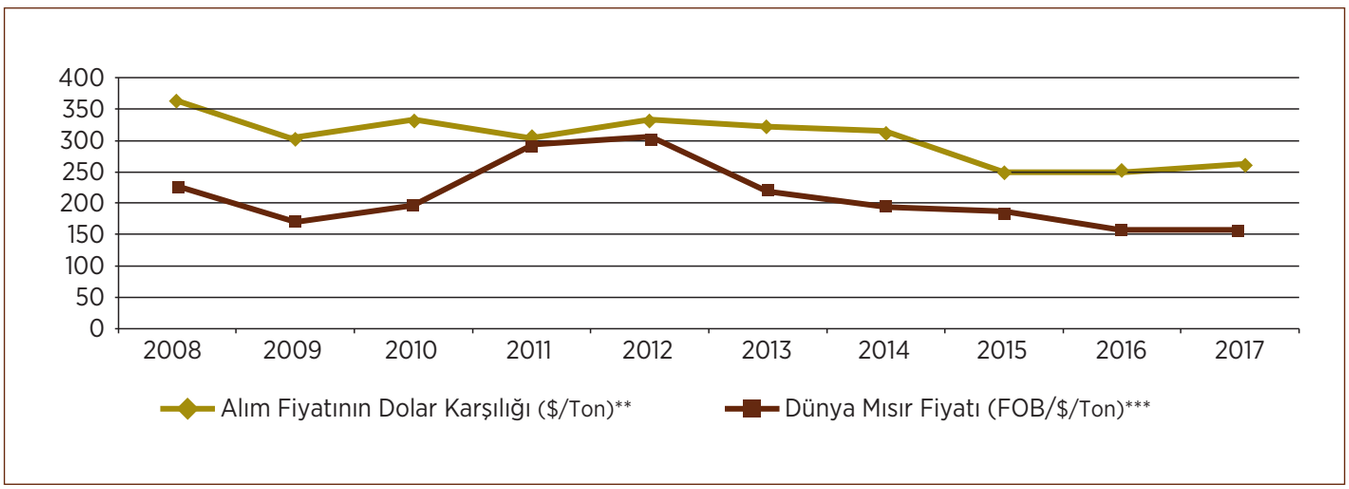

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

(*) ÜFE Ağustos ayına göre değişim oranlarıdır.

Mısır alım fiyatındaki artış ile ÜFE artış oranları Grafik 56'da verilmiştir.

Grafik 57. TMO Alım Fiyatı ve ABD 3YC Fiyatı Mukayesesi

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

(*) ÜFE Ağustos ayına göre değişim oranlarıdır.

Mısır alım fiyatındaki artış ile ÜFE artış oranları Grafik 57'de verilmiştir.

Çizelge 86. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Mısır Borsa Ortalama Fiyatı (TL/Ton)

Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	605	641	641	638	638	653	685	585	576	576	574	587
2014	612	626	664	709	740	772	782	677	671	677	686	689
2015	686	694	705	719	726	734	732	711	679	671	623	640
2016*	649	696	697	696	706	762	781	695	686	679	695	728
2017	750	772	793	869	890	884	877	752	746	764	799	832

**Kaynak: 2017 ve 2016 yılı Adana ve Konya Ticaret Borsası'ndan, 2016'dan önceki yıllar ise Adana Ticaret Borsası'ndan alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.*

Adana ve Konya Ticaret Borsalarında 2017 yılı mısır fiyatı(784TL/Ton), 2016 yılı fiyatına(694TL/Ton) göre yaklaşık %15 artmıştır. 2017 yılında motorine gelen zam ve kış şartlarının nakliye fiyatlarına yansıması, tüccarın fiyatlar yükselecek beklentisiyle mısırı elinde tutması ve yüksek seyreden arpa fiyatlarının etkisiyle şubat ayından itibaren fiyatlar yüksek seyretmiştir. Hasadın başlamasıyla ağustos ayında düşüşe geçen fiyatlar TMO müdahale alım fiyatının açıklanmasını müteakip düşüşünü durdurmuş, kasım ayında döviz kuru artışı, yemlik buğday ve arpa gibi ikame ürünlerin üretimlerinde yaşanan azalmaya bağlı olarak mısır talebinin artmasıyla mısır piyasa fiyatları tekrar yükselişe geçmiştir (Çizelge 86).

Çizelge 87. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Mısır Borsa İşlem Miktarları (Ton)

Yıllar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	35,201	28,369	37,648	71,773	65,114	27,673	27,892	29,34	252,679	90,046	56,965	85,38
2014	68,685	28,157	49,102	69,848	23,556	33,323	10,867	67,318	415,188	234,281	134,907	94,251
2015	74,394	24,349	26,931	36,272	48,578	50,515	36,455	42,352	292,282	161,709	32,598	57,624
2016*	64,337	59,035	49,876	35,912	37,242	35,567	16,135	127,403	296,673	137,357	174,034	69,886
2017	42,358	43,254	54,797	11,802	19,256	23,220	31,977	55,684	186,705	154,872	129,816	57,746

**Kaynak: 2017 ve 2016 yılı Adana ve Konya Ticaret Borsası'ndan, 2016'dan önceki yıllar ise Adana Ticaret Borsası'ndan alınan günlük işlem miktarlarından hesaplanmıştır.*

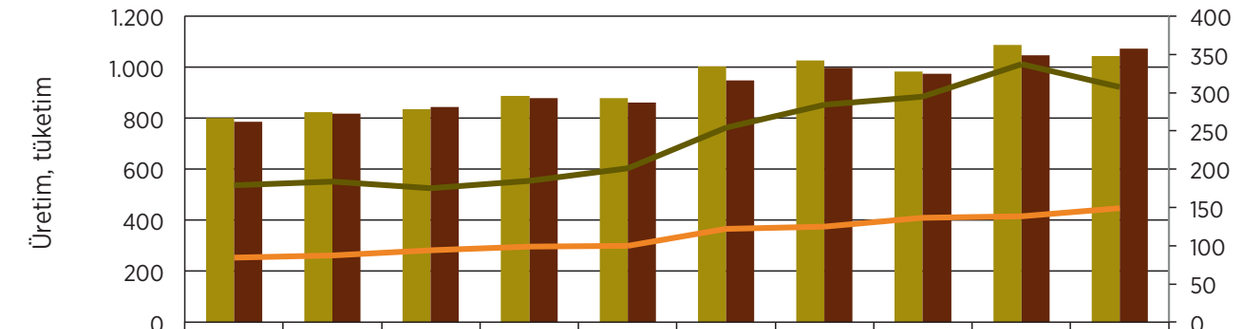
2016 yılında 6,4 milyon ton olarak gerçekleşen üretim 2017 yılında 5,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak Adana ve Konya Ticaret Borsalarında 2017 yılı işlem hacminde 2016 yılına göre % 26 azalış gerçekleşmiştir (Çizelge 87).

2.5.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

Dünya mısır üretimi hem ekiliş alanlarındaki daralma hem de verimdeki düşüşe bağlı olarak 2017/2018 piyasa yılında bir önceki yıla kıyasla 40 milyon tonun üzerinde azalışla 1.045 milyon ton seviyesine gerilemiştir. Söz konusu azalış büyük oranda Güney Amerika ülkeleri, ABD ve Ukrayna'nın üretim seviyesindeki düşüşten kaynaklanmaktadır. Buna karşın son yıllarda üretim ve stok seviyelerinin yüksek olmasıyla baskılanan fiyatların etkisiyle ticaret miktarı %8 artışla 149 milyon ton seviyesine yükselmiştir. Bunun neticesinde tüketim talebi 30 milyon ton civarında (%3) artış göstererek yeni bir rekor seviyeye ulaşmıştır. Üretimdeki azalış ve tüketimin rekor bir seviyeye yükselmesine bağlı olarak kapanış stokları 2010 yılından bu yana ilk defa azalış (-%8) göstererek 308 milyon ton seviyesine gerilemiştir.

Dünya stoklarındaki azalışta Çin'in 2015/16 sezonundaki desteklemelerin etkisiyle oluşan üretim fazlasının eritilmesi politikalarının payı büyüktür. Stokların eritilmesine yönelik tüm çalışmalara rağmen Çin dünya genelindeki stokların %40'ına (80 milyon ton) sahiptir.

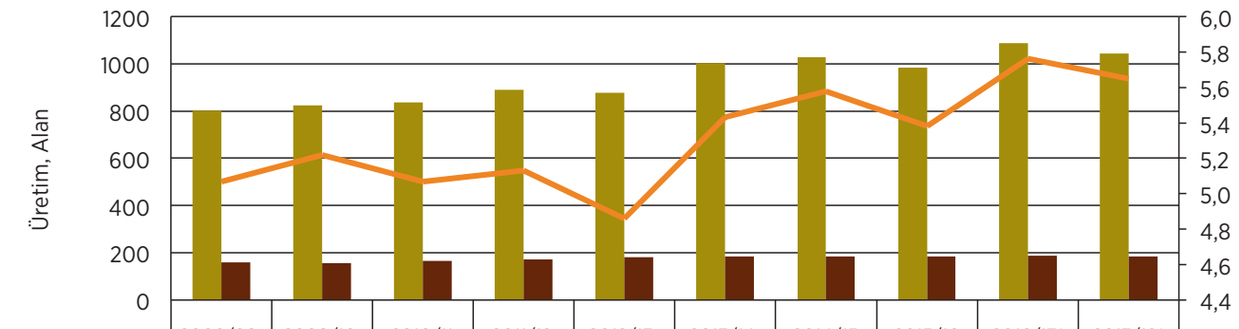
Grafik 58. Dünya Mısır Denge Grafiği (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18*
Üretim	802	823	836	888	877	1.002	1.027	984	1.088	1.045
Tüketim	786	818	845	878	861	948	998	974	1.046	1.074
İhracat	84	87	94	99	100	122	125	136	138	149
Stok	179	184	175	185	201	254	284	295	337	308

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmin

Grafik 59. Dünya Mısır Üretim, Verim ve Ekim Alanı

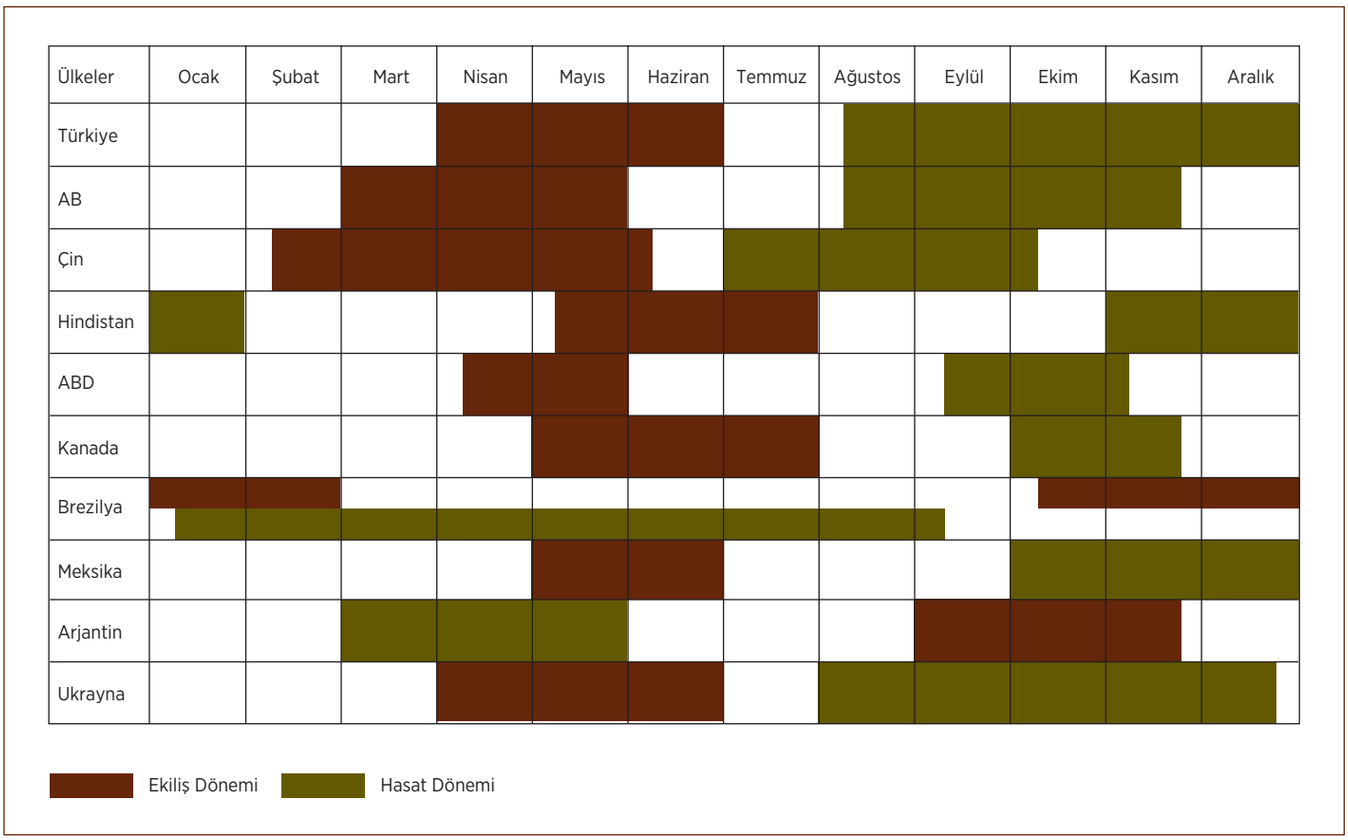
	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18*
Üretim	802	823	836	888	877	1002	1027	984	1088	1045
Alan	158	158	165	173	180	185	184	183	189	185
Verim	5,1	5,2	5,1	5,1	4,9	5,4	5,6	5,4	5,8	5,7

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmin

Aşağıdaki tablo, mısırın ekiliş ve hasat dönemlerini göstermektedir. Buna göre 1'inci ürün mısırda; Kuzey Yarım Küre ülkelerinde mısır ekilişleri bahar aylarında başlamakta, hasat ise ağustos ayından itibaren yapılmaktadır.

Güney Yarım Küre ülkelerinde ise (Brezilya ve Arjantin gibi) mısır ekilişleri eylül ayında başlamakta, hasat ise bahar aylarında yapılmaktadır. Söz konusu tarihler hava koşullarına bağlı olarak değişebilmektedir.

Tablo 3. Mısır Ekiliş ve Hasat Dönemleri

Çizelge 88. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Üretimi (Milyon Ton)

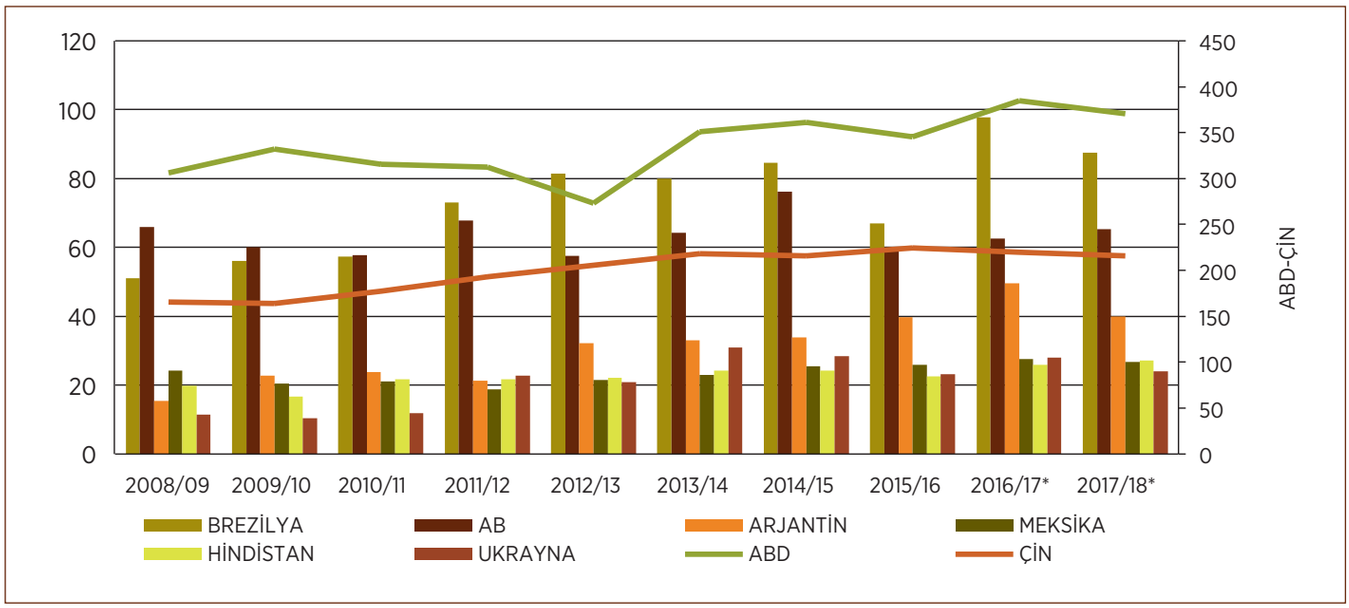
Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18*
ABD	306	332	316	313	273	351	361	346	385	371
Çin	166	164	177	193	206	218	216	225	220	216
Brezilya	51	56	57	73	82	80	85	67	98	88
AB	66	60	58	68	58	64	76	59	63	65
Arjantin	16	23	24	21	32	33	34	40	50	40
Meksika	24	20	21	19	22	23	25	26	28	27
Hindistan	20	17	22	22	22	24	24	23	26	27
Ukrayna	11	10	12	23	21	31	28	23	28	24
Romanya	7,8	8,0	9,1	10,5	5,6	10,3	11,3	8,9	10,7	14,8
Kanada	10,6	9,6	12,0	11,4	13,1	14,2	11,5	13,6	13,2	14,1
Rusya	6,7	4,0	3,1	6,7	8,2	11,6	11,3	13,2	15,3	13,2
G.Afrika	12,3	13,6	11,2	12,1	12,4	15,0	10,6	8,2	17,6	12,7
Türkiye	4,3	4,3	4,3	4,2	4,6	5,9	6,0	6,4	6,4	5,9
Sırbistan	6,1	6,4	6,8	6,3	3,5	5,9	7,7	6,0	7,5	4,0
Diğer	94	95	103	106	115	114	120	120	121	123
Dünya	**802**	**823**	**836**	**888**	**877**	**1002**	**1027**	**984**	**1088**	**1045**

Kaynak: IGC, 2018 Not: AB verileri 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

ABD'de arzın yüksek olmasıyla baskılanan piyasa fiyatlarına paralel olarak karlılığın azalması ekiliş alanlarının ikame ürünlerin lehine kullanılmasına yol açmıştır. Ekiliş alanlarındaki daralmaya bağlı olarak ABD üretimi yaklaşık 15 milyon ton (%4) azalış göstermiştir. Bununla birlikte Brezilya ve Arjantin'de kuraklığın mısır bitkisi açısında kritik olan tane dolum aşamasını da içeren uzun bir süre boyunca etkili olması neticesinde Güney Yarım Küre için üretim tahmini toplam 20 milyon ton civarında düşürülmüştür. Ukrayna'da ise üretim verimdeki azalışa bağlı olarak düşüş göstermiştir.

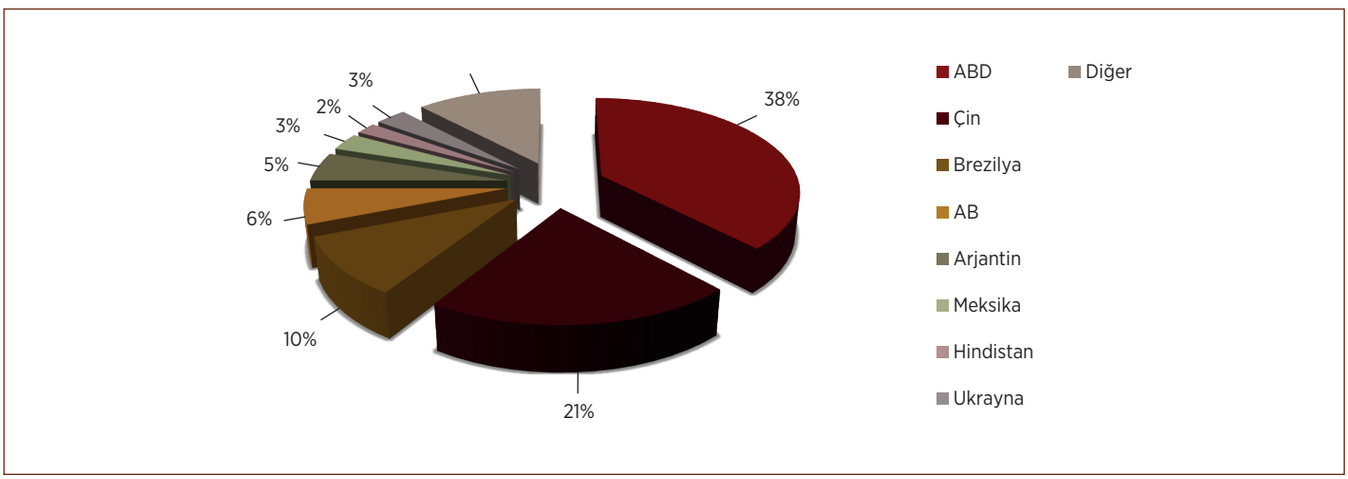
Çin'in 2015/16 yılı rekor üretiminin ardından mısır stoklarının eritilmesi amacıyla destekleme politikalarının yeniden şekillendirmesi ekim alanlarının her yıl daralmasına yol açmıştır. Bunun neticesinde ülkenin üretimi 2015/16 sezonundan bu yana yaklaşık 10 milyon ton gerilemiştir.

Grafik 60. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Üretimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC, 2018 Not: AB (28) verileri 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminden sonra AB (28) içindir.

Grafik 61. 2017/18 Dünya Mısır Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018

2017/18 sezonunda Ukrayna, Hindistan, AB, Çin, Güney Amerika ülkeleri ile Arjantin ve Brezilya'nın üretimlerindeki düşüş neticesinde dünya üretimindeki payları önceki sezona kıyasla %1 düşüş göstermiştir. ABD'nin üretimindeki azalışa rağmen küresel mısır üretimndeki payı önceki sezona kıyasla değişmemiştir.

Çizelge 89. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
ABD	9,6	10,3	9,6	9,2	7,7	9,9	10,7	10,6	11,0	11,1
Kanada	9,1	8,4	9,8	8,9	9,2	9,6	9,4	10,3	10,0	10,0
Türkiye	7,2	7,2	7,3	7,1	7,4	8,9	9,0	9,3	9,4	9,1
AB	7,2	6,9	7,0	7,3	6,0	6,5	7,9	6,4	7,4	7,8
Arjantin	6,6	7,8	6,4	5,7	6,6	6,8	7,3	7,4	7,5	6,4
Çin	5,6	5,3	5,5	5,8	5,9	6,0	5,8	5,9	6,0	6,1
Romanya	3,2	3,4	4,1	4,0	2,2	3,9	4,5	3,4	4,1	5,9
Ukrayna	5,0	5,0	4,5	6,5	4,8	6,4	6,2	5,7	6,6	5,4
Brezilya	3,6	4,3	4,2	4,8	5,2	5,1	5,4	4,2	5,6	5,3
Rusya	3,9	2,9	2,2	4,3	4,2	5,0	4,2	4,8	5,5	4,9
G.Afrika	4,2	4,2	3,9	3,9	3,8	4,8	3,5	3,7	5,9	4,8
Sırbistan	4,8	5,2	5,2	5,0	2,7	4,7	6,5	5,4	7,3	4,0
Meksika	3,3	3,3	3,0	3,1	3,1	3,2	3,5	3,6	3,7	3,7
Hindistan	2,4	2,0	2,5	2,5	2,6	2,7	2,6	2,6	2,7	2,9
Dünya	**5,1**	**5,2**	**5,1**	**5,1**	**4,9**	**5,4**	**5,6**	**5,4**	**5,8**	**5,7**

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

Dünya mısır verimi 2012/13 sezonundan bu yana ilk defa bu sezon önceki yıla kıyasla azalış göstermiştir. Verimin majör üreticilerden Arjantin, Brezilya ve Ukrayna'da düşmesi üretimde azalışa yol açmıştır. Son yıllarda hibrit tohum ve GDO'lu çeşitlerin kullanılması verimi artırmış ve üretimdeki artışı desteklemiştir.

Çizelge 90. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Ekim Alanı (Milyon Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Çin	29,9	31,2	32,5	33,5	35,0	36,3	37,1	38,1	36,8	35,4
ABD	31,8	32,2	33,0	33,9	35,4	35,4	33,6	32,7	35,1	33,5
Brezilya	14,1	13,0	13,8	15,2	15,8	15,7	15,7	15,9	17,6	16,5
Hindistan	8,2	8,3	8,6	8,8	8,7	9,1	9,2	8,8	9,6	9,5
AB	9,2	8,7	8,3	9,3	9,6	9,8	9,6	9,3	8,5	8,3
Meksika	7,4	6,2	7,1	6,1	6,9	7,1	7,3	7,2	7,5	7,2
Arjantin	2,4	2,9	3,7	3,7	4,9	4,8	4,6	5,3	6,6	6,3
Ukrayna	2,3	2,1	2,6	3,5	4,4	4,8	4,6	4,1	4,2	4,4
Rusya	1,7	1,4	1,4	1,6	1,9	2,3	2,7	2,8	2,8	2,7
G.Afrika	2,9	3,3	2,9	3,1	3,2	3,1	3,0	2,2	3,0	2,6
Romanya	2,4	2,3	2,2	2,6	2,5	2,6	2,5	2,6	2,6	2,5
Kanada	1,2	1,1	1,2	1,3	1,4	1,5	1,2	1,3	1,3	1,4
Sırbistan	1,3	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,1	1,0	1,0
Türkiye	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Diğer	43	43	46	49	49	50	51	51	52	53
Dünya	**158,2**	**158,2**	**157,8**	**164,9**	**180,4**	**184,5**	**184,1**	**183,1**	**188,9**	**185,1**

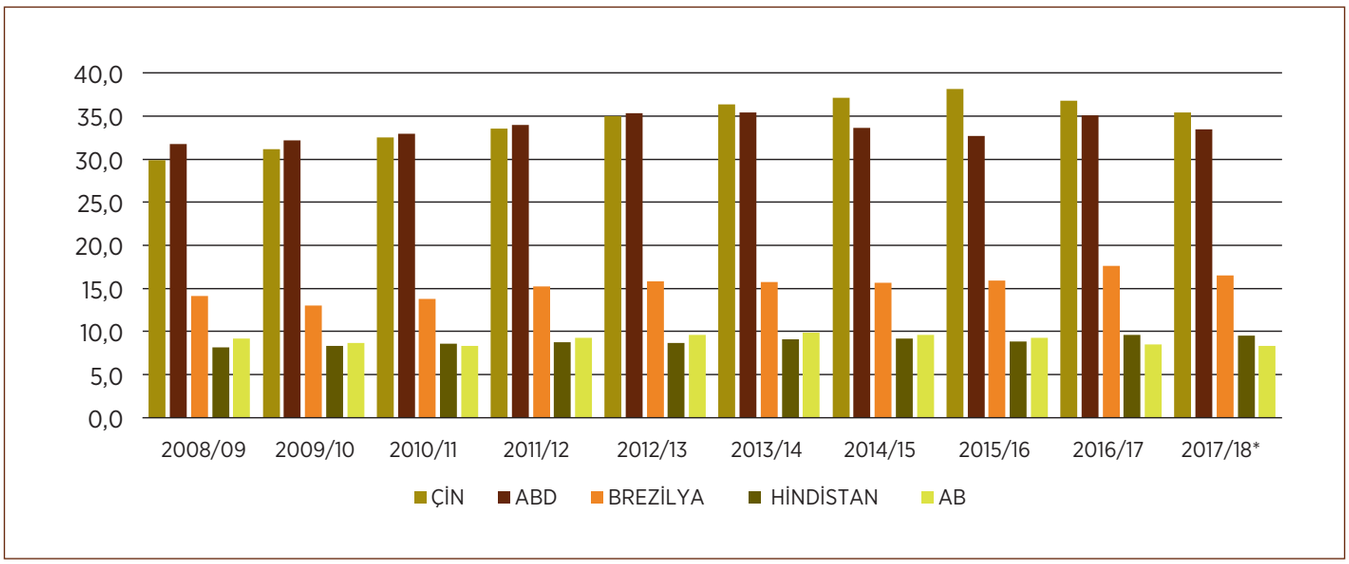
Kaynak: IGC, 2018 Not: AB verileri 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

Dünya mısır ekim alanları 2016/17 dönemindeki rekor seviyenin ardından bu sezon 2,5 milyon ha (%3) civarında azalış göstermiştir. Dünya genelinde yüksek üretim ve stok düzeyinin mısır fiyatlarını baskılaması sonucunda düşen karlılığa bağlı olarak ABD ekiliş alanlarında %4 azalış gerçekleşmiştir.

Ekiliş alanlarındaki artış ya da azalmalar dünya piyasalarındaki değişkenlerle birlikte ülkelerin kendine özgü sosyo-ekonomik koşulları, nüfus hareketlerinin kontrol edilmesi ya da kırsal kalkınmanın sağlanması kapsamında verilen ürün destekleme kararları doğrultusunda gerçekleşebilmektedir.

Grafik 62. Başlıca Ülkelerin Mısır Ekim Alanı (Milyon Ha)

Kaynak: IGC, 2018

Not: AB verileri 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

Ekiliş alanı ve üretim arasında korelasyon yüksek olsa da verim de üretim miktarı açısından belirleyicidir. Söz gelimi Hindistan küresel ekiliş alanı sıralamasında 4. sırada iken verim düzeyinin düşük olması neticesinde (2,9 Ton/Ha) üretim miktarı bakımından 8. sırada yer almaktadır.

Çizelge 91. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Tüketimi (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
ABD	258,0	281,0	284,6	277,9	263,0	292,9	301,8	298,8	313,9	320,0
Çin	151,2	158,0	169,7	186,5	187,1	196,6	203,6	209,6	215,3	231,3
AB	63,9	59,5	64,1	68,6	67,3	76,3	80,9	70,9	74,5	80,2
Brezilya	46,3	46,9	48,9	51,0	53,7	54,6	56,1	57,0	62,4	63,3
Meksika	32,4	30,4	29,4	29,3	26,8	31,7	34,7	37,8	40,6	42,1
Hindistan	16,9	15,1	18,2	17,2	17,3	19,7	22,5	23,3	24,9	27,0
Arjantin	6,2	6,5	6,8	5,6	12,2	13,6	15,2	16,3	18,6	19,0
Mısır	12,1	12,7	12,9	11,9	11,9	12,6	13,7	14,8	15,3	15,7
Japonya	16,7	16,5	15,7	14,9	14,5	15,2	14,9	15,8	15,0	15,0
Vietnam	5,6	5,6	5,6	6,1	6,5	8,3	10,1	11,6	12,8	13,9
Kanada	11,6	11,6	12,1	11,7	11,6	12,7	12,9	12,1	12,6	13,4
G. Afrika	10,1	11,3	10,5	9,9	11,1	11,6	11,9	10,4	12,2	12,3
Rusya	5,3	3,8	3,1	4,6	6,4	8,1	8,5	8,6	9,4	8,8
Türkiye	4,6	4,7	4,6	5,0	6,0	6,5	7,9	7,8	8,1	8,1
Diğer	134,1	143,7	147,7	166,1	154,8	174,1	188,4	166,5	198,8	194,6
Dünya	**785,8**	**817,5**	**845,1**	**878,4**	**861,3**	**948,3**	**997,5**	**973,6**	**1.045,7**	**1.074,0**

Kaynak: IGC, 2018

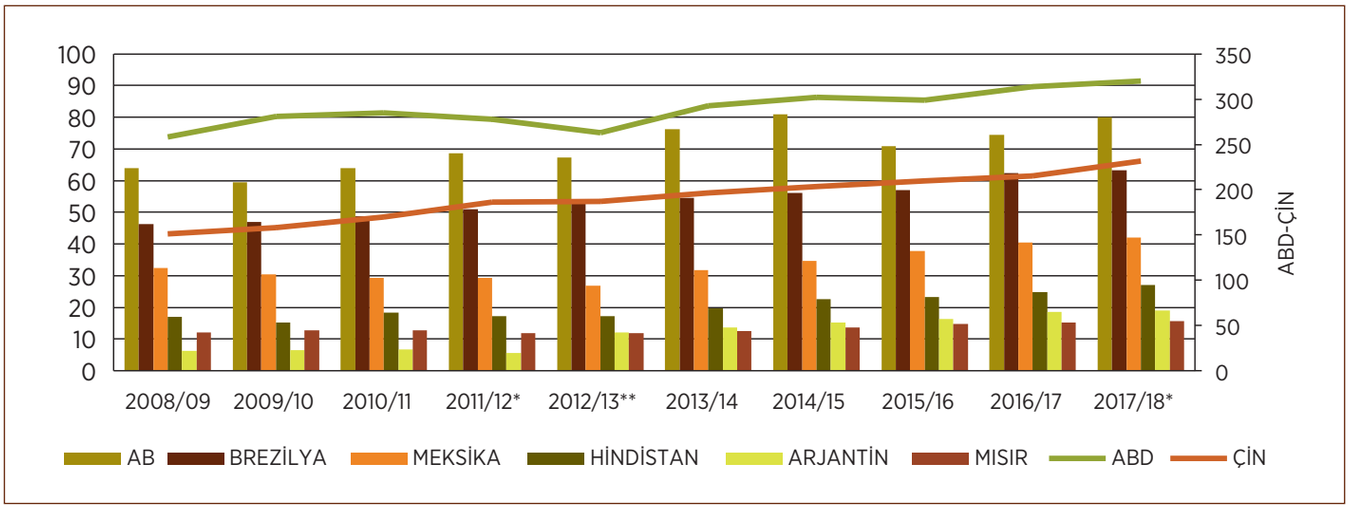
Not: AB verileri 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

Küresel mısır tüketimi, etanol ve yem talebindeki artışa bağlı olarak son yıllarda rekor seviyelere ulaşmıştır. FAO Gıda Görünüm Raporlarına göre (2009, 2017) gelişmekte olan ülkelerin gelir artışına bağlı olarak son 10 yılda (2008-2017) toplam et talebi %70, kanatlı et talebi %30 artış göstermiştir. Söz konusu artışla mısır ve diğer yem ham maddelerine yönelik talep artmıştır.

Ayrıca küresel ısınma ile mücadele kapsamında karbon salınımının azaltılması amacıyla fosil yakıtların kullanımının sınırlanması politikaları birçok ülkenin mevzuatında yer bulmuştur. Dünya genelinde etanol üretimi ve tüketimi giderek artmaktadır. IGC verilerine göre etanol üretimi için mısır kullanımı son 5 yılda yaklaşık %20 artış göstererek 157 milyon ton seviyesine yükselmiştir. Dünyanın 3. büyük ethanol üreticisi olan Çin yeni açılan ve kapasitesi arttırılan ethanol üretim tesisleri ile önümüzdeki 5 yıl içerisinde etanol üretimini %30 oranında arttırmayı hedeflemektedir.

Bunlara ek olarak mısır veriminin dünya genelinde yüksek olması, GDO'lu ve hibrit tohum kullanımıyla birlikte ürün zararının sınırlanması gibi etkenler de küresel mısır üretimini desteklemektedir.

Grafik 63. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır Tüketimi (Milyon Ton)

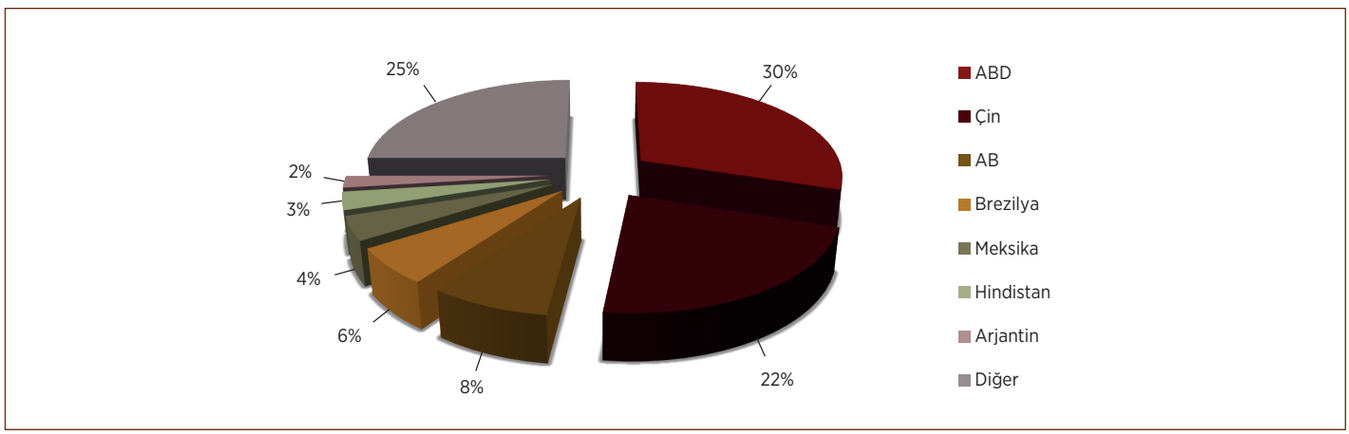

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmin

Not: AB verileri 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminden sonra AB (28) içindir.

Dünya mısır tüketimi, yıllar itibarıyla yükseliş göstermekte olup 2011 yılından itibaren son on yıllık ortalamanın üzerinde seyretmektedir. Küresel arzın bir önceki sezona göre yükselmesi, buna bağlı olarak fiyatların düşük seyretmesi ve üretimin tüm dünyada artmasına bağlı olarak ürünün ulaşılabilir olması neticesinde dünya genelinde tüketim miktarı artmış, ilk defa tüketim 1 milyar ton seviyesine yükselmiştir.

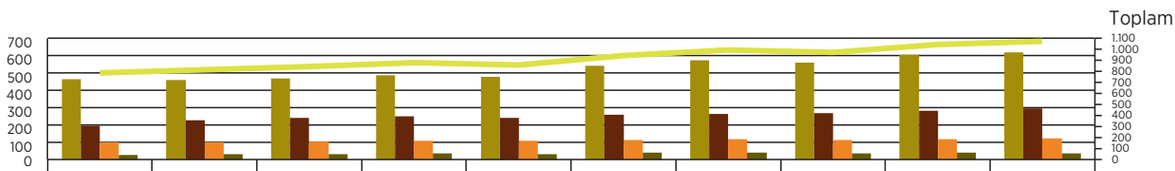
Grafik 64. 2017/18 Dünya Mısır Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018

2017/18 dönemi dünya mısır tüketimi öngörüsünde % 30'luk pay ile ilk sırada yer alan ABD'yi Çin, AB, Brezilya ve Meksika izlemektedir. Arjantin dünya üretimine %5 katkı sağlarken ülkenin tüketime katılımı %2 seviyesindedir. Benzer biçimde Ukrayna üretime %3 katkı sağlarken tüketime katılımı %1'in altındadır. Ancak söz konusu ülkeler bu sayede dünya mısır piyasasında ihracatçı ülkeler arasına girebilmektedirler.

Grafik 65. Kullanım Alanlarına Göre Dünya Mısır Tüketimi (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Yemlik	466	461	468	488	480	541	574	561	604	621
Sanayi	194	226	243	250	240	257	265	267	280	295
Gıda	98	102	104	108	108	111	117	113	119	121
Diğer	27	29	30	33	33	39	41	33	42	37
Toplam	786	818	845	878	861	948	998	974	1.046	1.074

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmin

2017/18 dönemi toplam tüketimi bir önceki sezona göre yaklaşık %3 artış gösterirken bu artış yemlik tüketim ve sanayi amaçlı tüketim miktarının artmasından kaynaklanmakta olup yemlik olarak kullanım dünya genelinde mısır tüketiminin de %58'ine denk gelmektedir.

Yemlik mısır üretimindeki artış, dünya genelindeki beslenmenin hayvansal gıdalar lehine değişmesini içeren genel trendin yanı sıra Asya ve Latin Amerika'da hayvansal gıdaya olan talebin artmasıyla ilişkilidir.

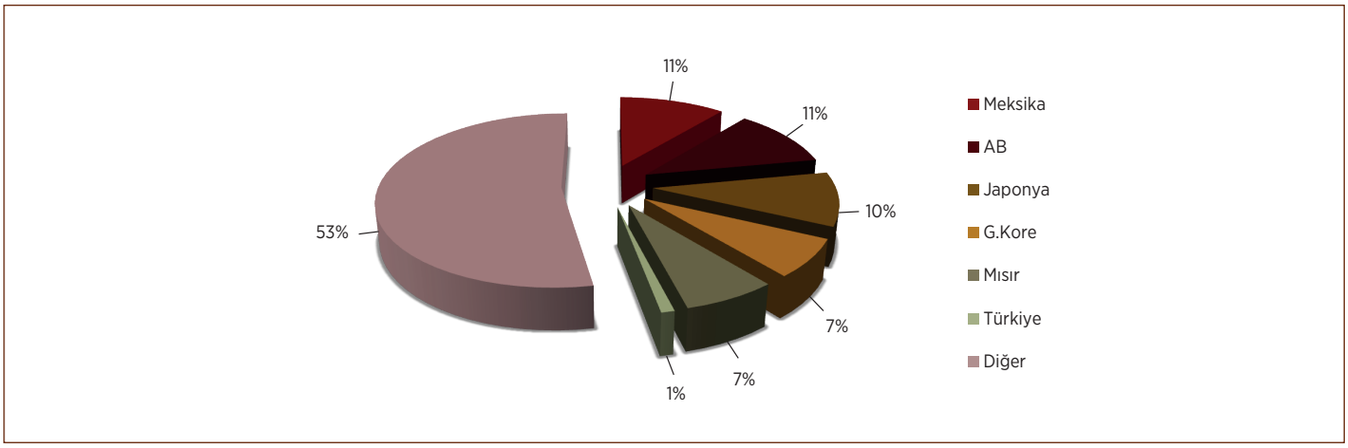
Çizelge 92. Dünya ve Başlıca Ülkelerin Mısır İthalatları (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Meksika	7,8	8,4	7,8	11,6	5,6	9,8	10,8	13,8	14,0	16,2
AB	3,8	2,3	7,9	5,8	10,8	15,7	8,9	13,7	13,2	15,6
Japonya	16,0	16,6	15,7	14,5	14,5	15,2	14,2	14,7	15,6	15,3
G.Kore	6,8	7,9	7,5	7,2	8,2	9,2	10,1	9,6	9,1	10,1
Mısır	5,2	5,3	5,9	6,7	5,8	7,7	7,7	8,5	8,2	10,0
Türkiye	0,5	0,6	0,4	0,7	1,7	1,3	2,1	1,4	1,3	2,1
Diğer	68,8	54,6	56,6	64,4	58,7	72,6	82,0	88,4	90,5	95,5
Dünya	**101,1**	**87,2**	**94,1**	**99,3**	**99,6**	**121,8**	**125,1**	**136,3**	**138,0**	**148,6**

Kaynak: IGC, 2018 Not: AB verileri 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

2009 yılından itibaren küresel mısır ithalatının seyrine bakıldığında küresel ithalatın genel olarak artış eğiliminde olduğu gözlenmektedir.

Grafik 66. 2017/18 Mısır İthalatı Yapan Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018

Küresel mısır ithalatı içerisinde önemli paya sahip olan Japonya, Meksika, Güney Kore büyük oranda ABD'den ithalat yapmaktadır. Üretimlerini artıran Ukrayna ve Rusya geleneksel olan pazarları Mısır ve Türkiye'nin yanı sıra Japonya ve Güney Kore'ye de ithalat yapmaktadır. AB ise birlik dışından olan talebini büyük oranda Ukrayna, Brezilya ve ABD'den karşılamaktadır.

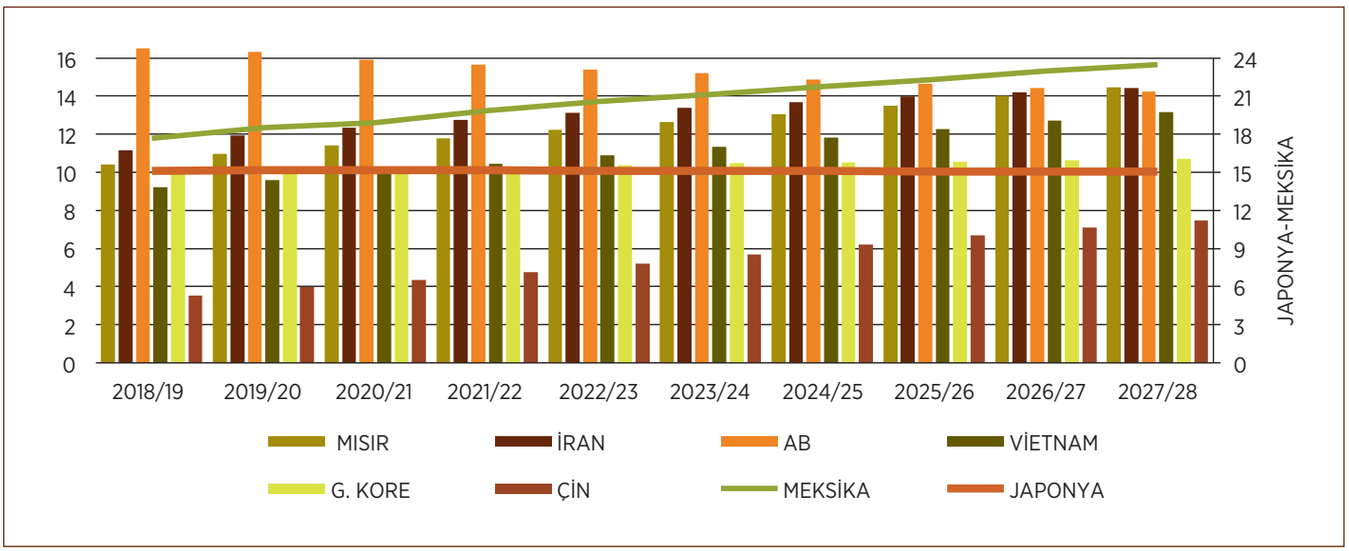
Bu sezon ithalatının 4 milyon ton civarında olması öngörülen Çin, ABD ile yaşadığı ticaret uyuşmazlığı neticesinde mısır tihalat alımlarını Karadeniz Bölgesi'ne yöneltmiştir. Arjantin'de üretim öngörüsünün düşürülmesine bağlı olarak fiyatların yüksek olmasının da bu yönelimde payı bulunmaktadır.

Çizelge 93. Mısır İthalat Projeksiyonları (Milyon Ton)

Ülkeler	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	2027/28
Meksika	17,7	18,5	18,9	19,8	20,6	21,2	21,7	22,3	23,0	23,5
Japonya	15,1	15,2	15,2	15,1	15,1	15,1	15,1	15,1	15,0	15,0
Mısır	10,4	11,0	11,4	11,8	12,2	12,6	13,0	13,5	14,0	14,4
İran	11,2	11,9	12,4	12,7	13,1	13,4	13,7	14,0	14,2	14,4
AB	16,5	16,3	15,9	15,6	15,4	15,2	14,9	14,6	14,4	14,2
Vietnam	9,2	9,6	10,0	10,4	10,9	11,3	11,8	12,2	12,7	13,1
G. Kore	9,9	10,1	10,2	10,3	10,4	10,5	10,5	10,6	10,6	10,7
Çin	3,5	4,0	4,3	4,8	5,2	5,7	6,2	6,7	7,1	7,5
Suudi Arabistan	5,1	5,2	5,3	5,4	5,5,	5,6	5,7	5,8	5,9	6,0
Malezya	4,0	4,1	4,2	4,3	4,4	4,5	4,6	4,7	4,8	4,9
Tayvan	4,5	4,5	4,5	4,5	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4
Fas	2,6	2,7	2,7	2,8	2,9	2,9	3,0	3,1	3,1	3,2
Türkiye	1,5	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Diğer	45	46	47	49	50	51	52	54	55	56
Dünya	157	161	163	167	171	175	178	182	186	189

Kaynak: USDA 2027/28 Projeksiyonu, Şubat 2018

Grafik 67. Başlıca Ülkelerin Geleceğe Yönelik Mısır İthalat Projeksiyonları (Milyon Ton)

Kaynak: USDA 2027 Projeksiyonu, Şubat 2018

Çin, Mısır, İran ve Meksika'nın mısır ithalatında önümüzdeki on yılda belirgin artışlar beklenirken Japonya'nın ithalatının neredeyse değişmeden kalacağı öngörülmektedir.

Çizelge 94. Dünya Mısır İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
ABD	45,8	50,7	48,0	42,7	20,0	42,8	47,2	45,8	61,9	52,6
Brezilya	6,8	6,4	11,5	8,5	26,4	23,5	20,6	35,9	12,8	32,6
Arjantin	12,5	13,4	15,7	16,1	21,6	12,0	19,8	18,6	22,7	27,3
Ukrayna	5,5	5,3	5,1	13,6	13,6	19,9	18,2	17,3	20,6	18,6
Rusya	1,3	0,4	0,1	1,8	1,9	4,1	2,9	4,7	5,2	4,8
Diğer	12,4	10,9	13,8	16,6	16,1	19,4	16,4	13,9	14,8	12,7
Dünya	**84,4**	**87,2**	**94,1**	**99,3**	**99,6**	**121,8**	**125,1**	**136,3**	**138,0**	**148,6**

Kaynak: IGC, 2018 Not: AB verileri 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

ABD, Brezilya ve Arjantin gibi dünya mısır ihracatında önde gelen ülkeler grubuna son yıllarda mısır üretimi ve ihracatında büyük sıçramalar yapan Ukrayna da katılmıştır. 2017/18 döneminde bu dört ülkenin ihracatı, toplam dünya ihracatının %85'ini oluşturmaktadır.

Geçmiş yıllarda kayda değer bir mısır ihracatçısı olan Çin, artan iç talep nedeniyle 2008 yılından itibaren mısır ithalatçısı konumuna gelmiştir.

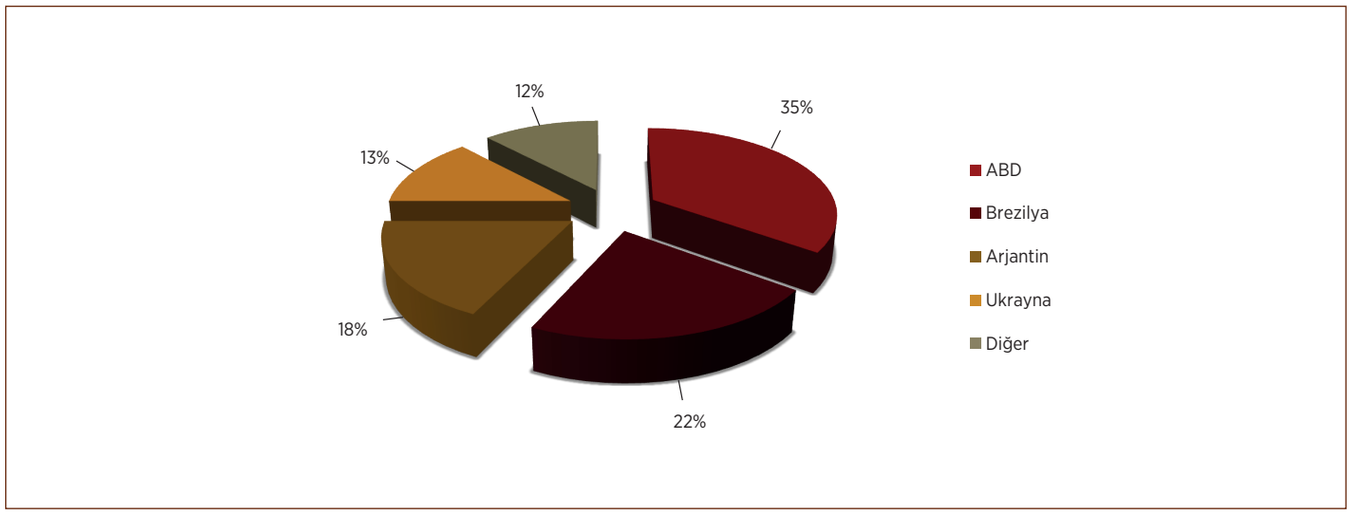
2008/09 döneminde 84 milyon ton olan küresel mısır ihracatı her yıl düzenli olarak yükselmiştir. 2012 yılında ABD'nin ihracatının büyük oranda düşmesi nedeniyle küresel pazarda oluşan açığı ihracatlarını artıran Brezilya ve

Arjantin kapatmış ve küresel mısır ticaretinin bir önceki sezona yakın bir değerde gerçekleşmesinde etkili olmuştur.

2015/16 sezonunda uzun süren kuraklığa bağlı olarak Brezilya'nın ikinci ürün mısır verimindeki keskin azalışla birlikte üretim miktarı %20'nin üzerinde düşüş göstermiş ve kapanış stokları önemli ölçüde azalmıştır. Bunlara ek olarak yem sektörünün yoğun ürün talebinin iç fiyatları desteklemesi ve Brezilya Reali'nin dolar karşısında aşırı güçlenmesi gibi etkenler neticesinde Brezilya'nın 2016/17 sezonu ihracat miktarı yarı yarıya azalmıştır.

Bu sezon üretim miktarının azalmasına rağmen tüketim talebindeki artışa bağlı olarak ihracatın yeni bir rekor seviyesine yükselmesi beklenmektedir.

Grafik 68. 2017/18 Mısır İhracatı Yapan Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018

ABD'nin 2017/18 döneminde küresel mısır ihracatındaki payı önceki sezona kıyasla %10 azalış göstermiştir. Bu azalış, yine önceki sezona kıyasla Brezilya'nın ihracat payı %12, Arjantin'in %2 arttırmış olmasından kaynaklanmaktadır. Ukrayna'nın üretimindeki düşüşe bağlı olarak ihracattaki payı %2 düşüş göstermiştir.

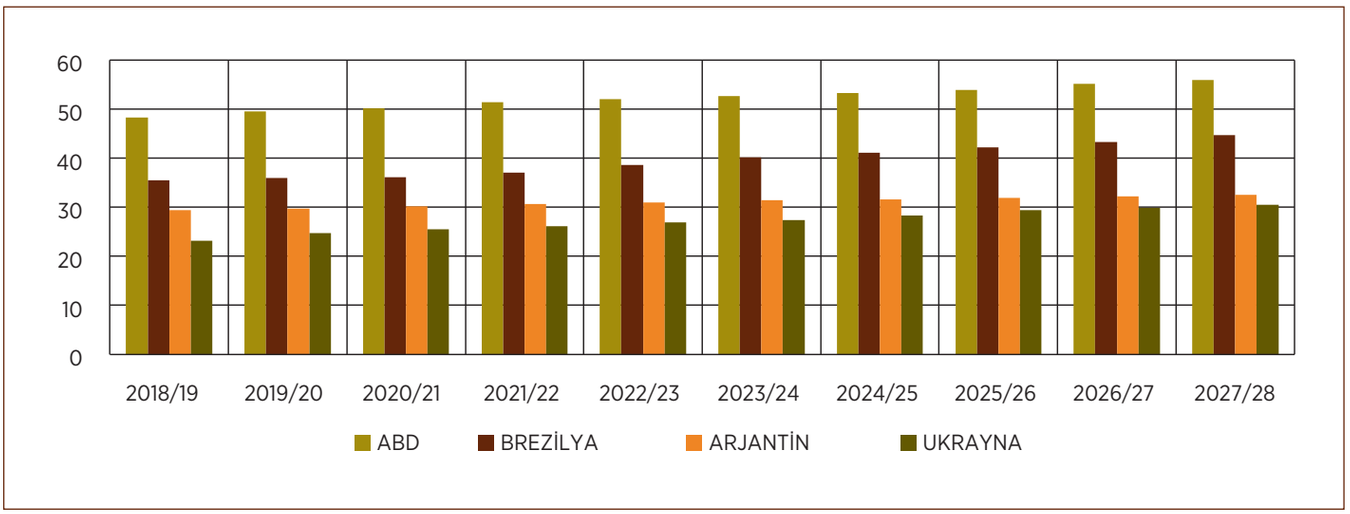
Çizelge 95. Mısır İhracat Projeksiyonları (Milyon Ton)

Ülkeler	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	2027/28
ABD	48	50	50	51	52	53	53	54	55	56
Brezilya	36	36	36	37	39	40	41	42	43	45
Arjantin	29	30	30	31	31	31	32	32	32	32
Ukrayna	23	25	25	26	27	27	28	29	30	30
Dünya	**157**	**161**	**163**	**167**	**171**	**175**	**178**	**182**	**186**	**189**

Kaynak: USDA 2027/28 Projeksiyonu, Şubat 2018

USDA'nın 2027/28 Projeksiyonu'na göre 2027/28 döneminde küresel mısır ihracatı 2017/18 dönemine göre %27 artış göstererek 189 milyon tona ulaşacaktır.

Grafik 69. Başlıca Ülkelerin Mısır İhracat Projeksiyonları (MilyonTon)

Kaynak: USDA 2027/28 Projeksiyonu, Şubat 2018

Mısır; uluslararası piyasalarda ticareti yapılan yemlik hububat içerisinde önemli bir yere sahiptir. Mısırın toplam hububat içerisindeki payının artması beklenmektedir. Mısırın payındaki bu artış; veriminin diğer hububat türlerine kıyasla daha hızlı yükselmesi, geniş iklim bölgelerinde daha dirençli ve rekabetçi olmasını sağlayabilen yeni çeşitlerinin varlığı, yem ve biyoyakıt üretiminde kullanılabilmesi sebeplerinden kaynaklanmaktadır.

ABD'nin mısır ihracatının 2027/28 yılında 56 milyon ton gibi rekor bir seviyeye ulaşması ve ticaret payının 2027/28 yılında %29 olması beklenmektedir. Major ihracatçı ülkeler arasında oransal olarak en büyük artış %30 seviyesi ile Ukrayna'dan beklenmektedir. Bunu %17 artış ile ABD, %25 yükseliş ile Brezilya izlemektedir.

Çizelge 96. Dünya ve Başlıca Ülkelerde Kapanış Mısır Stokları (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Çin	85,4	92,6	101,0	112,4	133,6	158,5	175,9	194,2	200,8	188,7
ABD	42,5	43,4	28,6	25,1	20,9	31,3	44,0	44,1	58,2	55,2
Brezilya	7,7	5,6	6,6	5,1	8,5	13,9	8,4	7,8	12,5	9,2
Arjantin	1,6	1,3	2,0	0,5	1,8	4,2	3,8	5,7	9,1	8,2
AB	-	-	-	-	-	6,6	7,3	7,3	8,7	7,0
Meksika	3,6	1,4	1,1	1,3	1,0	2,7	4,0	4,7	4,9	4,4
G.Afrika	2,2	2,5	1,1	1,5	0,9	2,2	2,5	1,7	4,7	3,4
Kanada	1,9	1,8	1,3	1,4	1,5	1,6	1,4	2,2	1,9	2,3
Hindistan	0,9	0,6	0,6	0,6	0,7	1,5	2,1	1,2	1,8	1,6
Mısır	2,0	1,9	1,3	1,6	1,3	2,3	2,3	2,3	1,8	1,6
Vietnam	0,3	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9	1,3	1,1	1,1
Ukrayna	1,0	0,7	1,1	1,1	1,3	2,6	2,3	1,0	0,9	0,8
Japonya	1,1	0,8	0,7	0,6	0,5	0,8	0,5	0,6	0,7	0,7
Türkiye	0,7	0,5	0,6	0,5	0,5	0,9	1,0	1,0	0,7	0,5
Rusya	0,3	0,1	0,1	0,4	0,3	0,4	0,5	0,3	0,7	0,4
Sırbistan	0,7	1,0	1,0	0,6	0,2	0,4	0,6	0,6	0,9	0,4
Diğer	37,9	39,9	35,4	40,3	34,8	37,2	40,9	31,0	42,6	34,9
Dünya	**179**	**184**	**175**	**185**	**201**	**254**	**284**	**295**	**337**	**308**

Kaynak: IGC, 2018 Not: AB verileri 20012/13'e kadar AB(27), 2013/14 ve sonrası AB (28) içindir.

Dünya genelindeki kapanış stokları arzdaki yükseliş neticesinde son yıllarda düzenli olarak artmıştır. Bu sezon geçen sezona kıyasla üretimdeki azalışa rağmen tüketimin artış göstermesine bağlı olarak kapanış stoklarının 2012/13 sezonundan bu yana ilk defa azalış göstermesi beklenmektedir. Kapanış stoklarındaki azalışta Çin'in stoklarını eritme çabaları önemli bir etkendir.

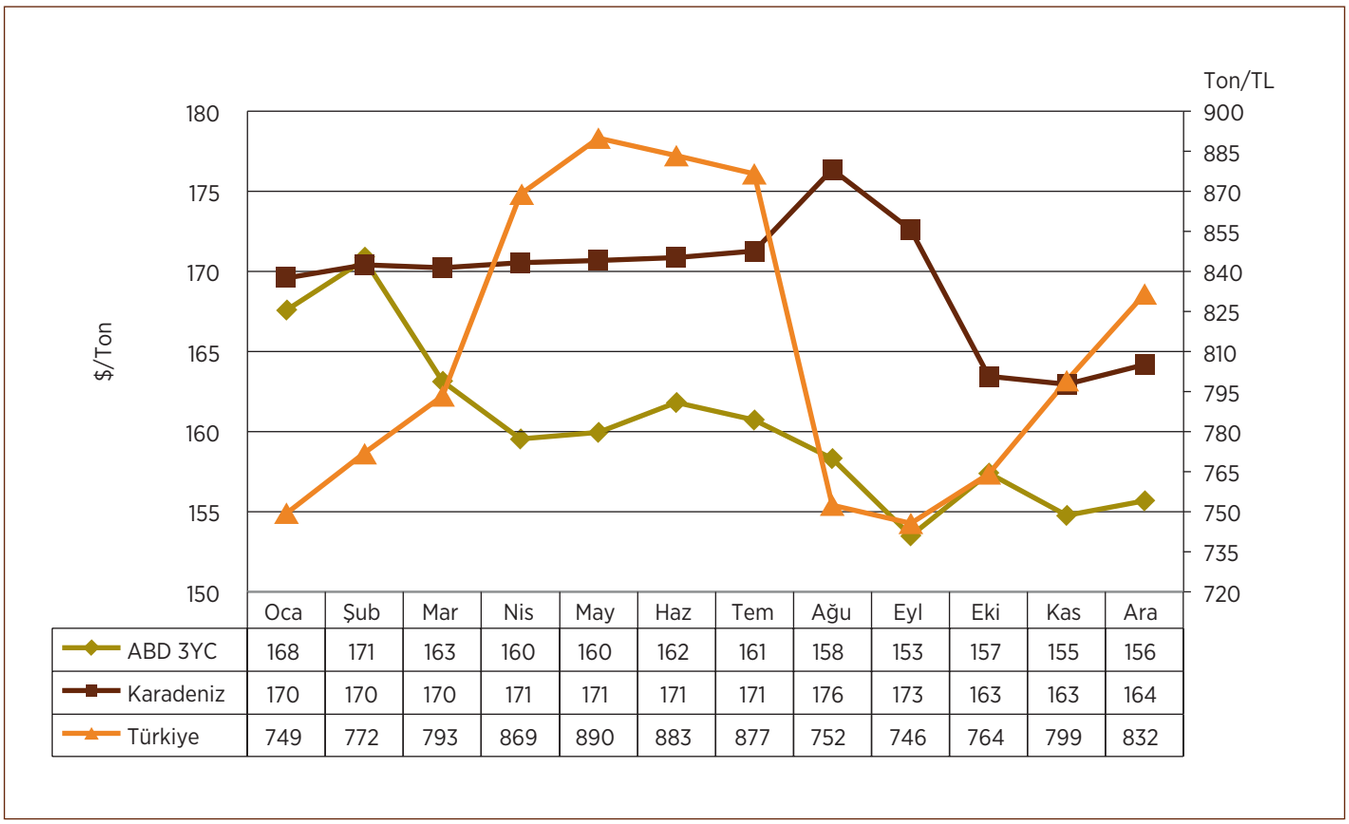
Çizelge 97. Dünya Mısır Fiyatları (FOB $/Ton)

Yıllar	ABD 3YC Gulf	Arjantin Up River	Karadeniz*
2007	169	159	-
2008	228	206	-
2009	172	170	-
2010	195	197	-
2011	293	288	264
2012	300	270	280
2013	266	244	245
2014	206	200	208
2015	176	169	175
2016	168	176	177
2017	160	160	171

*Kaynak: IGC, 2018 *Karadeniz fiyatları APK'dan alınmıştır.*

2017 yılı dünya genelinde mısır fiyatları üretimdeki artış ve yüksek stok seviyeleri neticesinde baskılanmaktadır. Arjantin ve Brezilya mısır üretiminin rekor düzeyde olması, majör ihracatçılar arasındaki güçlü rekabet ve doların değer kazanmasına bağlı olarak 2017 yılı FOB ihracat ortalama fiyatları 2016 yılına kıyasla ABD'de %5, Arjantin'de %10, Karadeniz'de %3 düşüş göstermiştir.

Grafik 70. 2017 Yılı Dünya (FOB $/Ton) ve Türkiye (TL/Ton) Mısır Fiyatları

	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
ABD 3YC	168	171	163	160	160	162	161	158	153	157	155	156
Karadeniz	170	170	170	171	171	171	171	176	173	163	163	164
Türkiye	749	772	793	869	890	883	877	752	746	764	799	832

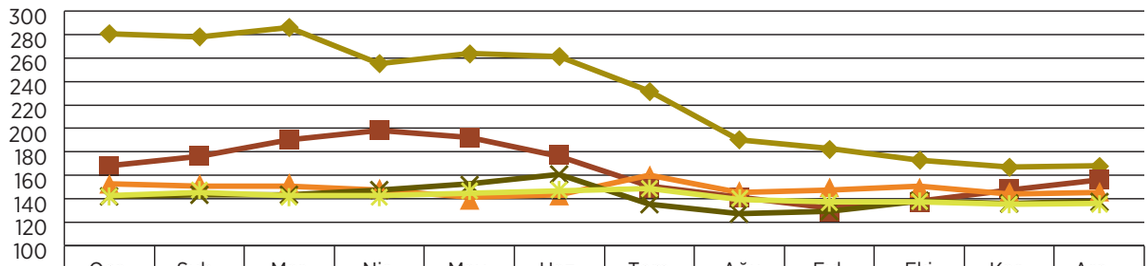
Kaynak: Reuters, Adana ve Konya Ticaret Borsası

2017 yılında mazota gelen zam ve kış şartlarının nakliye fiyatlarına yansıması, tüccarın fiyatlar yükselecek beklentisiyle mısırı elinde tutması ve yüksek seyreden arpa fiyatlarının etkisiyle şubat ayından itibaren fiyatlar yüksek seyretmiştir. Hasadın başlamasıyla ağustos ayında düşüşe geçen fiyatlar TMO müdahale alım fiyatının açıklanmasını müteakip düşüşünü durdurmuştur. Kasım ayında döviz kuru artışı, yemlik buğday ve arpa gibi ikame ürünlerin üretimlerinde yaşanan azalmaya bağlı olarak mısır talebinin artmasıyla mısır piyasa fiyatları tekrar yükselişe geçmiştir.

2017 yılı Ocak ayı itibarıyla ABD 3YC mısırı Körfez fiyatları geçen yıl ocak ayıyla aynı seviyededir. Ocak ayında ABD CME'deki vadeli mısır fiyatlarındaki yükselişin etkisiyle güçlenen ABD 3YC mısırı, Körfez FOB fiyatları şubat ayından itibaren çiftçi satışlarının hızlanması, Körfez'de mısır arzının yoğun ve ihracatın düşüş olması gibi etkenler yüzünden haziran ayına kadar düşüş göstermiştir. Haziran ayında çiftçi satışlarının zayıflaması neticesinde fiyat bir miktar güçlenmiştir. Fakat temmuz-eylül ayları arasında ABD CME mısır vadeli piyasasındaki düşüşün etkisiyle ABD 3YC FOB ihracat fiyatı yeniden gevşeme trendine girmiştir. Ekim ayında fiyatlar ihracat yüklemelerinin hava muhalefeti nedeniyle engellenmesi, nehir taşımacılığı maliyetlerinin artması ve çiftçi satışlarının azalması gibi etkenler yüzünden bir miktar yükselmiştir.

2017 yılı Ocak ayında Karadeniz mısırı FOB fiyatları bir önceki yıl aynı döneme kıyasla %3 kazanç kaydetmiştir. Karadeniz ihracat fiyatları AB, Çin, Mısır ve G. Kore'den gelen güçlü talep ve kur hareketlerinin etkisiyle ağustos ayına kadar istikrarlı bir seyir izlemiştir. Ağustos ayında yeni mahsul ürüne olan talebin artması ve kuraklığa bağlı olarak verimin düşmesi yüzünden FOB ihracat fiyatı güçlenmiştir. Eylül ayından itibaren mevsimsel hasat baskısı neticesinde fiyatlar gevşek seyretmiştir.

Grafik 71. ABD Chicago Borsası Mısır Vadeli İşlem Aylık Ortalama (ABD 3YC) Fiyatları ($/Ton)

	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013	281	278	286	255	264	261	232	190	183	173	167	168
2014	168	176	190	198	192	176	151	141	132	138	147	156
2015	153	151	151	147	141	143	160	145	147	151	144	145
2016	142	143	143	147	153	161	135	127	129	138	136	138
2017	142	145	143	143	144	147	149	139	137	138	135	136

Kaynak: IGC, 2018

Not: ABD Borsalarında vadeli işlemler, Mart, Mayıs, Temmuz, Eylül, Aralık ayları için gerçekleşmekte olup, grafikte en yakın ayın verileri bulunmaktadır.

ABD Şikago Borsasında (ABD 3YC) 2017 yılı vadeli mısır ortalama fiyatı, ocak ayında ihracat talebinin artmasının yanı sıra diğer piyasalarda ve dolardaki güçlenme ile yıla kazançla başlamıştır. Şubat ayında mısır vadeli ortalama fiyatı ihracatçılar ve etanol işleyicilerin yüksek talebine bağlı olarak artışını sürdürmüştür. Mart ve nisan aylarında Güney Amerika'daki rekor üretim ve buna bağlı olarak Brezilya ile keskin rekabet beklentisi fiyatları baskılamıştır. Buna karşın mayıs-temmuz ayları arasında Midwest Bölgesinde yağışlı ve soğuk hava, Corn Belt'de ise aşırı sıcaklar ve kuraklık tahminleri, ekiliş alanlarının önemli ölçüde azalacağı söylentisi ve diğer piyasalardaki yükselişin etkisiyle vadeli mısır ortalama fiyatı yükselmiştir.

Ağustos ayında USDA Raporu'nun üretim ve verim konusundaki iyimser tahminleri piyasayı baskılamıştır. Bununla birlikte mahsul için yararlı olacak yağışların alınması ve ihracat konusundaki keskin rekabet vadeli mısır fiyatlarındaki düşüşü hızlandırmıştır.

Eylül ayında Midwest'te etkili olan kurak koşullar neticesinde vadeli mısır piyasası kazanç sağlamıştır. Ekim ayından itibaren verimin yükselmesi beklentisi ve ihracat talebinin cansız olmasına bağlı olarak vadeli mısır fiyatları gevşemiş, verimin resmi beklentilerin üzerinde olması düşüşü hızlandırmıştır.

2.6. Çeltik/Pirinç

2.6.1. Bitkisel Özellikleri

Çeltik sıcak bölgelerde yetişen ve bu bölgelerde medeniyetin sembolü olarak değerlendirilen bir kültür bitkisidir. Bu bitkinin ana vatanının Güneydoğu Asya (Muson Asya'sı), muhtemelen de Hindistan olduğu belirtilmektedir.

5000 yıldan beri tarımı yapılmaktadır. MÖ 3000 yıllarında Güney Hindistan'dan Çin'e, MÖ 1000 yıllarında da Java'ya doğru yayılış alanı genişlemiştir. Avrupa'ya da Büyük İskender tarafından MÖ 300 yıllarında getirilmiş ancak tarımına MS 700 yıllarında başlanmıştır. ABD'de de 17. yüzyılın sonlarında yetiştirilmeye başlanmıştır. Ülkemize ise Suriye, Tuna kıyıları, Meriç ve kollarının suladığı alanlardan özelliklede Filibe'den tohumlarının alındığı ve 1750'de Tosya'ya (Kastamonu) getirilerek tarımına başlandığı bilinmektedir.

Bu bitki buğdaygiller familyasından olup botanik dilindeki ismi Oryza sativa ve Oryza glaberrima

sleuddur. Dünya'da 25 kadar çeşidi var olmasına rağmen en fazla bu iki türün tarımı yapılmaktadır. Coğrafi anlamda ise pirinç bitkisi, dağ pirinci ve ova pirinci şeklinde tanımlanmaktadır. Dağ pirinci daha çok doğal olarak yağışlarla yetişirken ova pirinci de sulamalı tarım şeklinde yetiştirilmektedir.

Çeltik, sıcaklık isteği fazla olan bir bitkidir. Yetişme devresi boyunca ortalama sıcaklıkların 20–25 ºC arasında olduğu yerler yetişmesi için en uygun alanlardır. Yetişme süresi de 90–180 gün (3 – 4 ay) arasında değişmektedir.

Çeltik, su içinde çimlenebilen ve suda erimiş oksijenden kökleri aracılığıyla yararlanabilen tek tahıl cinsidir. Ekiminden hasat dönemine kadar su içinde yetişir. Çünkü suda erimiş oksijen ile yapraklarda fotosentez sırasında açığa çıkıp köklere ulaşan oksijenden yararlanmaktadır. Sulama suyu sıcaklığı gelişimin her döneminde 12 ºC'nin altına düşmemeli ve 30 ºC'yi geçmemelidir. İdeal sulama suyu sıcaklığı 25–30 ºC arasındadır.

Toprak isteği bakımından seçici bir bitki değildir. Suyu tutabilen hemen her cins toprakta yetişebilir. pH'ı 3-8 arası olan tüm topraklarda iyi bir gelişim gösterir.

Salkımların %80'inin saman rengini aldığı, alt kısımdaki tanelerin sert mum dönemine ulaştığı zaman çeltik hasat edilir. Bu dönemde tanelerin rutubet oranı % 22-24 arasındadır.

Çeltik bitkisi dünya nüfusunun yarısından fazlasının temel gıdası olmasından dolayı çok önemlidir. Özellikle Uzak Doğu ve Güney Asya ülkelerinde insan gıdası olarak son derece önemli olan ve bazı ülkelerde kişi başına tüketimi 200 kilograma kadar çıkan pirinç, dünyada buğdaydan sonra en fazla tüketilen üründür.

Çeltik ekimi dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de izne bağlı olarak 23/6/1936 tarihli ve 3337 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu çerçevesinde yapılmaktadır.

Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğünün (TTSM) 2018 yılı verilerine göre ülkemizde; 49 adet tescilli, 9 adet üretim izinli olmak üzere toplam 58 adet çeltik çeşidi mevcuttur. Bu çeşitlerden ağırlıklı olarak 10-15 tanesi üretimde kullanılmaktadır. Önceki yıllarda ekimi yapılan çeltiklerin tamamına yakını yerli çeşitlerden oluşurken son birkaç yılda verimi daha yüksek olan ithal çeşitlerin ekim alanlarının arttığı görülmektedir. Buna göre üretimde yer alan çeltik çeşitlerinin yaklaşık %60'ı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlı araştırma enstitülerinin çeşitlerinden, 40'ı ise özel firmaların tescil ettirdiği veya üretim izni aldığı çeşitlerden oluşmaktadır. Üretimde en çok kullanılan çeşit ise Osmancık'tır. Çeltik ekim alanlarının yaklaşık %50'sinde bu çeşit yetiştirildiği tahmin edilmektedir.

Çeltik işleme teknolojisine ilişkin temel tanımlar aşağıda verilmiştir:

Çeltik: Buğdaygiller (Gramineae) familyasının Oryza sativa L. türüne giren kültür bitkilerinin kavuzu soyulmamış taneleri.

Kahverengi Pirinç (Kargo Pirinç): Kavuzları soyulmuş, ancak herhangi bir parlatma ve ön pişirme işleminden geçirilmemiş tane.

Pirinç: Oryza sativa L. türüne giren kültür bitkilerinin tanesi olan çeltiğin tekniğine uygun olarak kavuzları soyulduktan sonra çeşitli değirmenleme işlemleri uygulanarak embriyo ve kabuk ile alöronun kısmen veya tamamen alınması suretiyle elde edilen tane ürünü.

Kırık Taneler: Tam tanelerin 3/4'ünden daha küçük olan pirinç taneleridir. Belirli oranda maltlık olarak bira üretiminde değerlendirilir.

Kavuz: Çeltiğin soyulduktan sonra elde edilen dış kabuğudur. Yakacak ve izolasyon malzemesi olarak kullanılır. Tavukçuluk ve ahır hayvancılığında altlık, metalurji sanayinde ısı izolasyonu, renk verici ve parlatıcı olarak kullanılır.

Kepek: Pirincin üst tabakası olup çeltiğin pirince işlenmesi aşamalarından olan kabuk soyma kısmından elde edilir. Soyulan kavuz ve kapçıklardan oluşur. Sığır besiciliği ve pastacılık sektöründe değerlendirilir.

Ham Tane: Tam olgunlaşmamış yeşil pirinç taneleridir. Ham tanenin büyük bir kısmı hayvan yemi olarak kullanılıyor olsa da az bir miktarı da bira sanayinde kullanılmaktadır.

Fotosel İadesi: Kırıkları ayrılmış olan tam pirinç taneleri lazerli sistemle çalışan optik ayıklama cihazına aktarılır. Bu cihazlar kusurlu olan sarı, amber, kahverengi, beyaz (tebeşiri) renkteki taneler ile kırmızı çizgili pirinç tanelerini ayıklar. Bu ayrılmış olan kusurlu pirinç taneleri sektör içerisinde fotosel iadesi veya sorteks iadesi olarak tanımlanmaktadır. Fotosel iadesinden ayrılan kusurlu pirinç tanelerinin büyük bir kısmı midye dolma yapımında kullanılmaktadır. Hiç kullanılamayacak taneler ise hayvan yemi olarak değerlendirilmektedir.

Pirinç Kepeği Yağı: Pirinç kepeğinden çıkarılmış olan yüksek kaliteli bir yemeklik yağdır.

Pirinç Unu: Kabuk soyma işlemi esnasında elde edilir. Soyulan kabuğun testa ve pericarp kısımlarından oluşur. Pastacılık sektöründe, insan ve hayvan beslenmesinde kullanılır. Pirinç hamuru, cips ve başka aperatif yiyecekler ile kahvaltı amaçlı tahıl ürünleri üretilmek üzere tabaka hâline getirilebilir.

Buna göre; 100 Kg çeltiğin işlenmesi ile randımana bağlı olarak ortalama;

55-60 kg sağlam pirinç (ana ürün),

7-8 kg kırık pirinç (yan ürün),

8-10 kg pirinç kepeği (yan ürün),

2-3 kg fotosel iadesi (kırmızı çizgili, hasarlı, tebeşiri olan pirinç taneleri) (yan ürün)

2-3 kg ham tane (yan ürün)

15-20 kg kavuz (yan ürün) elde edilir.

2.6.2 Türkiye'deki Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stoklar ve Fiyatlar

Türkiye çeltik bitkisinin yetişmesi için oldukça uygun iklimsel koşullara sahip bir ülkedir. Özellikle ülkemizde bu ürünün yetiştirildiği alanlarda yaz aylarında sıcaklık ortalamaları 25 ºC civarındadır. Bu sıcaklık değeri de pirincin yetişmesi açısından oldukça uygundur. Bu yüzden çeltik ülkemizde yaz aylarında yetiştirilmektedir.

Türkiye toprak özellikleri bakımından da bu bitkinin yetişmesine oldukça elverişli bir yapıdadır. Bu nedenle çeltik tarımı ülkemizde daha çok akarsuların delta ovalarında ve vadi tabanlarında yapılmaktadır. Çünkü ülkemizdeki yağış değerleri çeltiğin yetişmesi için yeterli değildir. Bu yüzden ülkemizde bu bitki sulamalı olarak yetiştirilmektedir.

Türkiye, çeltik ve pirinçte ithalatçı bir ülke konumunda olmasına rağmen özellikle 2000 yılından sonra uygulamaya konulan tarımsal politikalar ve yapılan desteklemelerin yanında kaliteli ve yüksek verimli çeşitlerin kullanılması, çeltik yetiştirme tekniği uygulamalarının iyileştirilmesi ve çeltik üreticisinin modern tarım yöntemlerini kullanmasına bağlı olarak üretimde ciddi artışlar olmuştur.

2007 yılında 94 bin hektar ekim alanında 648 bin ton üretim ve 6,90 Ton/Ha verim elde edilmişken 2017 yılında 110 bin hektar ekim alanında 900 bin ton üretim ve 8,22 Ton/Ha verim elde edilmiştir. Çeltik ekiliş, üretim ve veriminde ciddi bir artış söz konusudur (Çizelge 99, Grafik 72).

Çizelge 98. 1950–2010 Yılları Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Ton/Ha)
1950	24.125	51.358	2,1
1960	42.500	110.000	2,6
1970	67.000	266.600	4,0
1980	52.000	238.000	4,6
1990	53.000	230.000	4,3
2000	58.000	350.000	6,0
2010	99.000	860.000	8,7

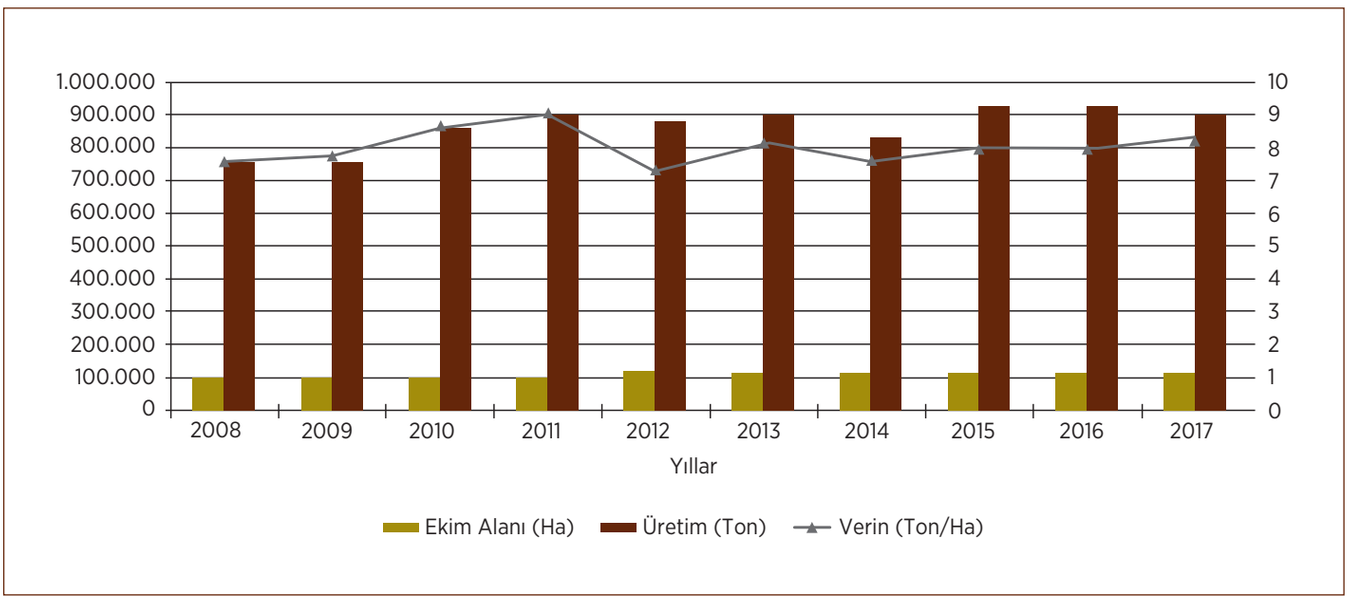
Kaynak: TÜİK, 2018

Çizelge 99. Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıl	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Ton/Ha)
2008	99.500	753.000	7,57
2009	97.000	750.000	7,75
2010	99.000	860.000	8,69
2011	99.400	900.000	9,05
2012	119.725	880.000	7,35
2013	110.592	900.000	8,14
2014	110.884	830.000	7,64
2015	115.856	920.000	7,94
2016	116.056	920.000	7,93
2017	109.505	900.000	8,22

Kaynak: TÜİK, 2018

Grafik 72. Türkiye Çeltik Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Kaynak: TÜİK, 2018

2008 yılında 753 bin ton seviyelerinde olan çeltik üretimimiz, 2017 yılında % 20 artış göstererek 900 bin ton seviyelerine ulaşmıştır (Grafik 72).

Çizelge 100. TÜİK ve USDA Verilerine Göre Türkiye Çeltik Üretimi

Yıllar	Türkiye Çeltik Üretimi (Ton)	
	TÜİK	USDA
2008	753.000	700.000
2009	750.000	667.000
2010	860.000	749.000
2011	900.000	749.000
2012	880.000	721.000
2013	900.000	746.000
2014	830.000	687.000
2015	920.000	746.000
2016	920.000	746.000
2017	900.000	776.000

Kaynak: TÜİK; USDA, 2018

Çizelge 101. Türkiye'nin Yıllar İtibarıyla Pirinç Tüketimi, Stok Değişimi ve Yeterlilik Derecesi

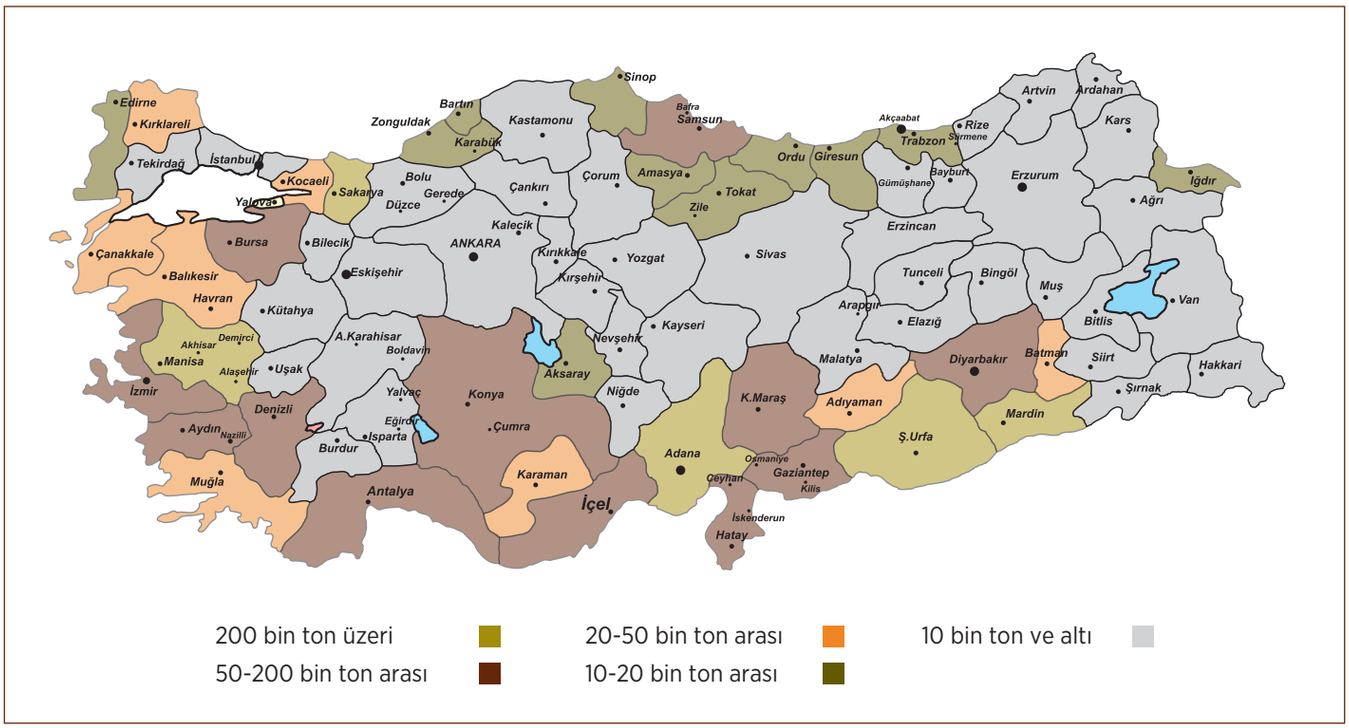
Piyasa Yılı*	Yurt İçi Kullanım (Ton)	Tohumluk Kullanım (Ton)	Gıda Olarak Tüketim (Ton)	Kayıplar (Ton)	Stok Değişimi (Ton)	Kişi Başına Tüketim (Kg)	Yeterlilik Derecesi (%)
2007/08	636.651	11.268	612.874	12.510	-36.324	8,68	60,46
2008/09	591.436	19.900	556.993	14.543	3.165	7,79	75,66
2009/10	736.347	19.351	702.517	14.479	4.882	9,68	60,5
2010/11	563.376	19.800	526.974	16.602	116.857	7,15	90,7
2011/12	734.131	19.880	696.877	17.375	-132.565	9,33	72,8
2012/13	601.296	14.367	569.941	16.988	92.068	7,5	86,9
2013/14	667.701	13.271	637.055	17.375	152.343	8,30	80,1
2014/15	754.189	13.306	724.860	16.023	-8.095	9,33	65,4
2015/16	781.757	13.903	750.094	17.761	-97.655	9,53	69,9
2016/17	781.862	13.927	750.074	17.761	-59.322	9,40	69,9

Kaynak: TÜİK, 2018

(*) Piyasa Yılı: Eylül-Ağustos dönemini kapsamaktadır. (Açıklama EK 1'de verilmiştir.)

Türkiye'nin son yıllardaki pirinç tüketimi 535–750 bin ton arasında değişmektedir. 2007 yılında 613 bin ton olan tüketim, her geçen yıl artış göstererek 2016 yılında 750 bin tona çıkmıştır. Pirinç, doğrudan tüketimin yanında pirinç unu ve pirinç kepeği olarak yem sanayinde, çeşitli rasyonlara dâhil edilerek besicilikte kullanılmaktadır. TÜİK tarafından; dış satım, stok değişimi, kayıplar göz önüne alınarak hazırlanan denge tablolarına göre yılda kişi başına tüketilen pirinç miktarı 2000 yılında 7 kg iken 2016 yılında 9,40 kg'a çıkmıştır.

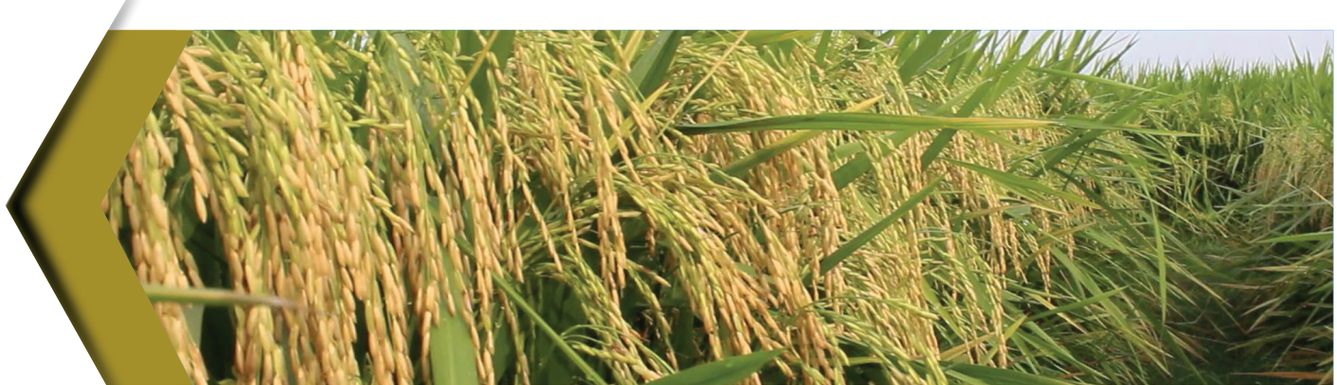
Türkiye Çeltik Ekim Bölgeleri Haritası

Not: TÜİK 2017 verilerine göre hazırlanmıştır.

Çeltik, Türkiye tahıl ekim alanları içerisinde %1 pay alırken üretimde %2,5 paya sahiptir. Toplam 28 ilde 1 milyon 95 bin dekar alanda çeltik tarımı yapılmaktadır. Ekilen alan ve üretim bakımından ilk sırada Marmara Bölgesi yer almaktadır. Buna göre üretimin %70'i Marmara Bölgesi'ndedir. Karadeniz ise üretimin %26'sına sahiptir ve bu iki bölge Türkiye üretiminin %96'sını oluşturmaktadır. Kalan %4'lük kısmı ise İç Anadolu (%2), Güneydoğu Anadolu (%1) ve diğer (%1) bölgeler oluşturmaktadır.

Çeltik üretiminde il düzeyinde de yoğunlaşma vardır. Edirne %44, Samsun %15, Balıkesir %13, Çanakkale %7 ve Çorum %6'lık bir paya sahiptir. 5 ilin üretimleri toplam üretimin %85'ini oluşturmaktadır. Kalan %15'lik kısmı ise Sinop, Tekirdağ, Kırklareli, Bursa, Çankırı, Diyarbakır ve Mersin gibi diğer iller oluşturmaktadır (Çizelge 102).

Çizelge 102. Türkiye'de Çeltik Tarımı Yapılan İller (2017)

İller	Ekili Alan (Da)	Üretim (Ton)	İller	Ekili Alan (Da)	Üretim (Ton)
Edirne	456.846	398.534	Kırıkkale	3.500	3.567
Samsun	165.965	133.038	İstanbul	2.900	2.410
Balıkesir	144.376	113.829	Düzce	2.200	1.646
Çanakkale	82.367	67.357	Amasya	1.238	1.081
Çorum	69.131	57.076	Ankara	1.100	961
Tekirdağ	9.439	7.329	Hakkari	750	146
Sinop	41.324	33.217	Tokat	1.000	679
Bursa	25.720	20.212	Bingöl	250	63
Kırklareli	20.831	18.405	Karabük	390	331
Çankırı	22.119	15.580	Osmaniye	152	91
Diyarbakır	13.528	6.427	Bolu	185	36
Mersin	11.989	8.308	Kahramanmaraş	30	12
Kastamonu	10.219	6.521	Mardin	1.500	844
Şanlıurfa	6.000	2.300	**Toplam**	**1.095.049**	**900.000**

Kaynak: TÜİK, 2018

Çizelge 103. Türkiye'nin Çeltik İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)
2008	45.307	19.823	438	235	269	1.147
2009	63.203	26.188	414	199	316	1.591
2010	409.199	172.977	423	307	371	1.209
2011	277.083	112.349	405	834	564	677
2012	227.539	88.819	390	363	349	962
2013	164.537	70.535	429	108	166	1.539
2014	299.966	140.043	467	341	342	1.001
2015	188.905	86.585	458	437	362	830
2016	202.464	73.731	364	49	64	1.322
2017	165.052	58.675	355	614	169	275

Kaynak: TÜİK, 2018

2008–2017 yılları arasında Türkiye çeltik ithalat-ihracat miktar ve değerlerine ilişkin veriler, Çizelge 103'te görülmektedir. 2010 yılında çeltik ithalatı 409.199 ton ile son dönemin en yüksek seviyesindedir. 2014 yılında ise üretimde bir önceki yıla göre yaşanan % 7,8'lik azalışa bağlı olarak çeltik ithalat miktarı yaklaşık 300 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizin 2017 yılı çeltik ithalatı ise 165 bin ton olmuştur.

Ülkemizde son dönemde en yüksek çeltik ihracatı, 834 ton ile 2011 yılında yapılmıştır. 2017 yılı çeltik ihracatımız ise bir önceki yıla göre ciddi bir artışla 614 ton olmuştur.

Ülkemizde son dönemde çeltik ithalatının büyük çoğunluğu ABD, Rusya Federasyonu, Bulgaristan, Portekiz ve Yunanistan'dan yapılmaktadır.

Çizelge 104. Türkiye'nin Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)
2008	179.603	144.310	803	4.058	4.986	1.229
2009	158.335	105.770	668	18.662	19.529	1.046
2010	125.643	91.340	727	50.825	46.549	916
2011	41.011	28.591	697	85.126	74.786	879
2012	25.111	17.688	704	86.335	68.960	799
2013	118.563	79.625	672	6.597	6.281	952
2014	191.067	136.414	714	19.467	19.261	989
2015	119.830	78.026	651	24.065	23.122	961
2016	73.046	36.826	504	45.812	35.956	785
2017	148.608	77.687	523	49.072	36.488	744

Kaynak: TÜİK, 2018

TÜİK verilerine göre 2016/17 dönemi ülkemiz pirinç ürünü yeterlilik derecesi % 69,9 olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında ülkemizin pirinç ithalatı yaklaşık 149 bin ton, ihracatı ise 49 bin ton olmuştur.

Ülkemizde pirinç ithalatının büyük çoğunluğu ise İtalya, Hindistan, Yunanistan, Bulgaristan ve Çin'den yapılmaktadır.

Çizelge 105. Türkiye'nin Kargo (Kahverengi) Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin $)	Ort. Fiyat ($/Ton)
2008	15.087	8.654	574	86	165	1.912
2009	5.172	3.314	414	133	249	1.871
2010	264	224	848	242	452	1.870
2011	31.473	11.499	365	716	778	1.086
2012	10.879	4.839	445	297	411	1.381
2013	603	362	600	305	502	1.648
2014	928	485	523	322	625	1.939
2015	3.547	1.445	407	262	433	1.648
2016	17.337	5.650	326	347	470	1.353
2017	34.614	12.426	359	51	68	1.333

Kaynak: TÜİK, 2018

Ülkemiz kargo (kahverengi) pirinç ihracat ve ithalat miktarlarına ait bilgiler, Çizelge 105'te verilmiştir. 2011 yılı kargo (kahverengi) pirinç ihracatı 716 ton ile son dönemin en yüksek seviyesindedir. 2017 yılı kargo pirinç ihracatı 51 ton olmuştur. 2017 yılı kargo pirinç ithalat miktarı da 34 bin 614 tondur.

2013–2017 yılları arasında ülkemizin hububat ürünleri ithalat ve ihracat miktarları toplu olarak Çizelge 121'de görülmektedir.

Çizelge 106. Çeltik ve Pirinç Piyasa Fiyatları (TL/Ton)

			Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Ort.
2013	ÇELTİK	Baldo	1,604	1,573	1,601	1,627	1,661	1,664	1,661	1,659	1,707	1,737	1,816	1,946	1,750
		Osmancık	1,214	1,249	1,239	1,291	1,357	1,363	1,364	1,368	1,367	1,336	1,447	1,516	1,409
	PİRİNÇ	Baldo	2,824	2,903	2,907	2,921	2,995	2,995	3,011	3,013	2,994	3,000	3,171	3,588	3,027
		Osmancık	2,110	2,176	2,195	2,236	2,323	2,335	2,361	2,380	2,402	2,315	2,536	2,716	2,340
2014	ÇELTİK	Baldo	2,039	2,075	2,165	2,162	2,197	2,200	2,200	2,200	2,463	2,646	2,750	2,600	2,488
		Osmancık	1,586	1,637	1,708	1,796	1,768	1,752	1,750	1,750	1,726	1,844	1,842	1,700	1,780
	PİRİNÇ	Baldo	3,788	3,831	3,842	3,858	3,888	3,871	3,911	3,917	3,911	4,019	4,114	4,158	3,926
		Osmancık	2,838	2,816	2,802	2,838	2,869	2,875	2,886	2,890	2,883	2,993	3,105	3,021	2,901
2015	ÇELTİK	Baldo	2,600	2,600	2,581	2,479	2,450	2,450	2,450	2,450	2,390	2,246	2,185	2,160	2,497
		Osmancık	1,830	1,853	1,837	1,799	1,707	1,700	1,700	1,698	1,735	1,651	1,641	1,560	1,727
	PİRİNÇ	Baldo	4,186	4,186	4,189	4,192	4,198	4,196	4,201	4,204	4,189	4,143	4,103	4,065	4,171
		Osmancık	3,048	3,121	3,123	3,111	3,110	3,110	3,107	3,099	3,096	3,029	2,993	2,928	3,073
2016	ÇELTİK	Baldo	2,160	2,160	2,160	2,118	2,100	2,111	2,130	2,130	2,078	2,075	2,101	2,175	2,111
		Osmancık	1,571	1,569	1,525	1,506	1,579	1,660	1,655	1,668	1,572	1,578	1,636	1,769	1,608
	PİRİNÇ	Baldo	4,033	4,019	4,027	4,002	4,034	4,062	4,082	4,080	3,993	3,946	3,981	4,071	4,024
		Osmancık	2,917	2,904	2,873	2,858	2,847	2,872	2,911	2,917	2,894	2,881	2,834	3,054	2,870
2017	ÇELTİK	Baldo	2.306	2.315	2.614	2.591	2.584	2.670	2.670	2.670	2.700	2.751	2.820	2.820	2.511
		Osmancık	1.904	2.015	2.030	2.023	2.028	2.029	2.021	2.011	2.025	2.127	2.182	2.248	2.110
	PİRİNÇ	Baldo	4.125	4.224	4.364	4.360	4.360	4.364	4.359	4.345	4.397	4.630	4.826	4.919	4.468
		Osmancık	3.147	3.303	3.404	3.405	3.414	3.425	3.425	3.422	3.387	3.538	3.748	3.843	3.479

Kaynak: Şube Müdürlüklerince Alınan Piyasa Fiyatlarıdır. (Pirinç fiyatları toptandır.)

Çizelge 106'da 2013-2017 yılları arasında çeltik ve pirinç fiyatları görülmektedir. 2015 yılında yüksek rekolte ve yüksek ithalatın etkisiyle piyasaya ürün arzı artmış, buna bağlı olarak nisan ayından itibaren çeltik fiyatlarında düşüş görülmüştür. İthal maliyetlerinin 2016 yılının ikinci yarısından itibaren ABD Doları'nın Türk Lirası karşısında değer kazanması ile artması sonucu çeltik fabrikaları yerli ürün kullanmaya yönelmiş, yerli ürüne olan talep de yurt içi çeltik fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur.

2017 yılında çeltik ekim alanlarında sulama yetersizliğine bağlı olarak % 6 düşüş gözlenmiştir. Ekim alanlarındaki düşüşe rağmen yüksek verimli çeşitlerin ekilmesi üretimdeki düşüşü % 2 ile sınırlandırmıştır. (900 bin ton üretim) Buna ilave olarak Baldo çeltiğin veriminin düşmesiyle Osmancık çeltiğe olan talebin artması, aynı zamanda Osmancık çeltik ekili alanların kırmızı taneyi önlemesi adına "Luna" çeşidi çeltik lehine daralması ve çeltik ithal maliyetlerinin artması gibi nedenlerle eylül ayı itibarıyla yükselişe geçen çeltik fiyatları, kasım ayının son haftası itibarıyla piyasalarda alım –satım hacminin daralması ve mali yılsonuna yaklaşılması nedeniyle durağanlaşmış ve yatay bir seyir izlemiştir.

31.12.2017 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan İthalat Rejimi Kararı ile Gümrük Vergisi oranları, 1 Temmuz 2018 tarihine kadar geçerli olmak üzere; çeltikte % 34'ten %5'e, kahverengi pirinçte(kargo) % 36'dan % 10'a, pirinçte % 45'ten %15'e düşürülmüştür. Bu durum çeltik ve pirinç ithal maliyetlerini % 20 düşürmüştür.

Çizelge 107. TMO Uzun ve Orta Tane Çeltik Alım Fiyatı (TL/Ton)

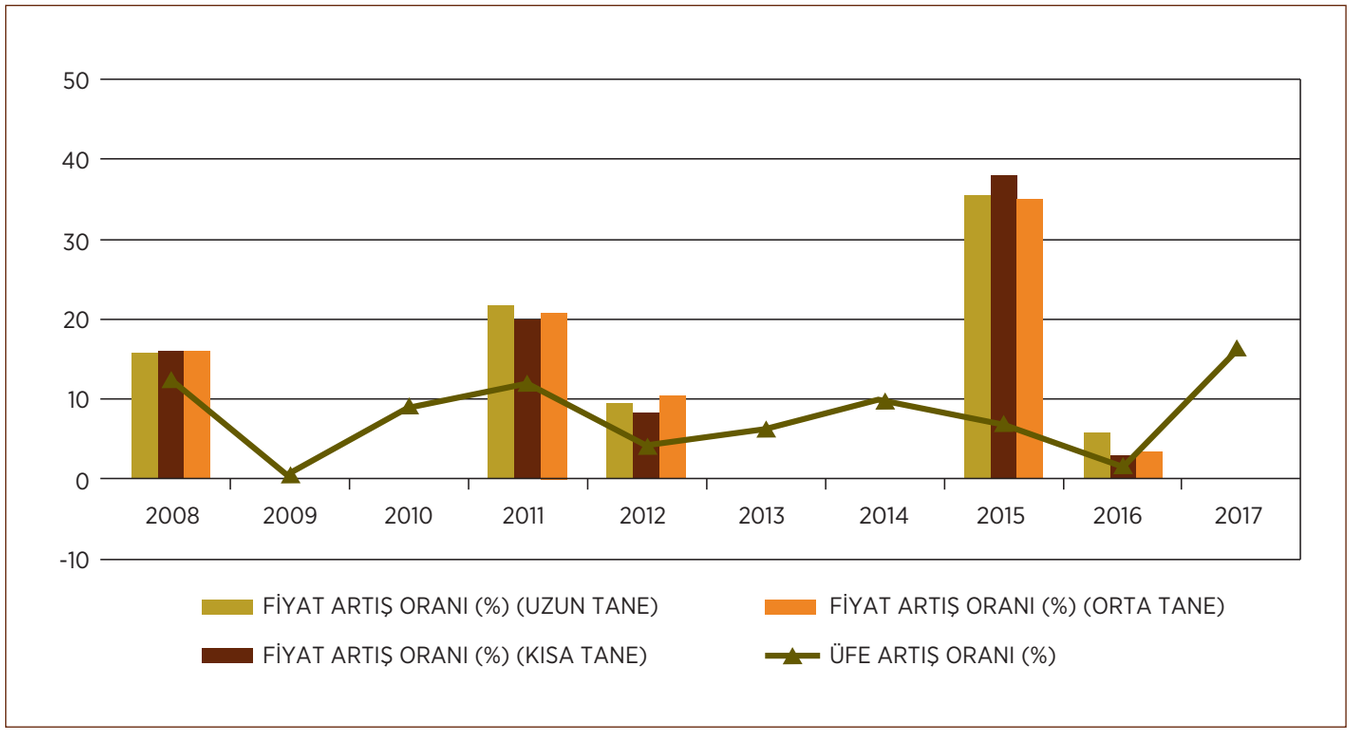
Yıllar	Çeltik (Uzun Tane) Alım Fiyatı (TL/Ton)	Çeltik (Orta Tane) Alım Fiyatı (TL/Ton)	ÜFE Artış Oranı (%)*
2008	870	790	12,5
2009**	-	-	0,5
2010**	-	-	8,9
2011	1.060	950	12,2
2012	1.165	1.030	4,0
2013**	-	-	6,2
2014**	-	-	9,8
2015	1.580	1.422	6,9
2016	1.675	1.470	1,8
2017**	-	-	16,3

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

(*) ÜFE, Eylül ayına göre yıllık değişim oranlarıdır.

(**) Serbest piyasa fiyatları üretici lehinde oluştuğundan TMO müdahale Alım fiyatı açıklanmamıştır.

Grafik 73. TMO Çeltik Alım Fiyatındaki Artış ile ÜFE Artış Oranı

Kaynak: TMO; TÜİK, 2018

TMO çeltik alım ve satış fiyatları belirlenirken devir stoku, üretim miktarı, maliyet, iç ve dış piyasa fiyatları, enflasyon, ithalat-ihracat ve dış ticaret verileri, refah payı, üretimin sürdürülebilirliği ve diğer ürün alımlarında uygulanan fiyatlar dikkate alınmaktadır.

Tablo 4'te ülkemizde ekimi yapılan çeltiklerin bölgelere göre ekim ve hasat dönemleri gösterilmektedir.

Tablo 4.Türkiye'de Bölgelere Göre Çeltik Ekim ve Hasat Dönemleri

Bölgeler	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
Marmara												
Karadeniz												
İç Anadolu												
Akdeniz												
G.D. Anadolu												

Büyük Hacimli (ana) Hasat Dönemi Küçük Hacimli (ara) Hasat Dönemi Ekiliş Dönemi

2.6.3. Dünyada Üretim, Tüketim, İthalat, İhracat, Stok ve Fiyatlar

Küresel tarım alanının yaklaşık % 10'una tekabül eden 161 milyon hektar alanda çeltik tarımı yapılmaktadır. Çeltik ekim alanının kıtasal dağılımı, beslenme alışkanlıkları ve iklim şartları nedeniyle homojen değildir.

2016/17 sezonunda pirinç üretimi Asyalı kilit üreticilerin hasatlarındaki gelişme sayesinde % 2 (10 milyon ton) artmış ve 482 milyon ton gibi rekor seviyeye ulaşmıştır. 2016/17'de arzın gelişmesi ve 2017/18 sezonu için üretim beklentilerinin olumlu olması nedeniyle pirinç fiyatları genel olarak düşmüştür. Arz bolluğu ile genel fiyatların düşmesi sayesinde tüketim ve ticaret artmıştır.

2016/17'de ana ihracatçı ülkelerin stoklarındaki azalmaya rağmen Çin'in stoklarındaki toparlanma sayesinde küresel kapanış stokları artmıştır.

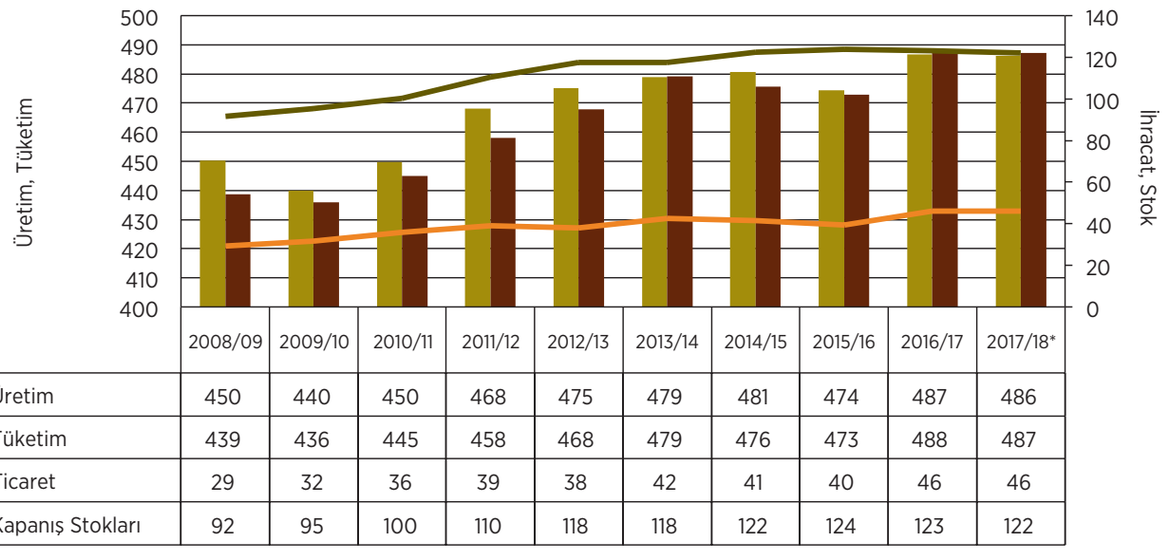
Tablo 5. Çeltik Üretici Ülkelerdeki Ekiliş ve Hasat Dönemleri

Ülkeler	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
AB		■	■	■	■		■	■	■	■		
Türkiye					■	■			■	■		
Mısır	■				■	■	■	■		■		■
Pakistan					■	■	■			■	■	
Hindistan	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Burma					■	■					■	■
				■	■	■				■	■	■
Endonezya	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Tayland	■	■	■	■	■	■	■	■		■	■	
	■	■	■	■	■	■	■	■			■	■
Bangladeş				■	■	■	■	■				■
				■	■		■	■	■	■	■	■
Çin		■	■	■	■	■	■					
						■	■	■	■	■	■	
Japonya				■	■				■	■	■	
Avustralya			■	■	■					■	■	
ABD				■	■			■	■			
Meksika	■				■	■	■			■	■	■
Arjantin				■	■	■	■			■	■	

■ Ekiliş Dönemi ■ Hasat Dönemi

Subtropikal iklim koşulları çeltik yetiştiriciliği için en ideal şartları sağlamaktadır. Çeltik en çok ana vatanı olan Asya kıtasında yetiştirilmektedir. Uygun iklim şartları sayesinde Bangladeş, Tayland, Hindistan ve Endonezya'da yılın önemli bir kısmında çeltik ekimi ve hasadı yapılabilmektedir. (Tablo 5).

Grafik 74. Dünya Pirinç Denge Grafiği (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Üretim	450	440	450	468	475	479	481	474	487	486
Tüketim	439	436	445	458	468	479	476	473	488	487
Ticaret	29	32	36	39	38	42	41	40	46	46
Kapanış Stokları	92	95	100	110	118	118	122	124	123	122

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmindir

2017/18 sezonunda fırtınalar, sel felaketleri ve düşen verimlilik nedeniyle pirinç üretimi 1 milyon ton azalışla 486 milyon tona gerilemiştir. Güney Amerika, Bangladeş, ABD ve Avrupa Birliğinde üretimin azalırken Çin, Hindistan, Tayland ve Filipinler'de üretimin artması sonucu durum kısmen dengelenmiştir. Ancak kısıtlı üretim alanına sahip orta tane çeltik üretimindeki gerileme nedeniyle ürün arzı daralmış, geleneksel müşterilerin talebi sürdüğü için orta tane pirinç ve çeltik fiyatları %60-115 arası artmıştır. Tüketim ise Afrika ve Asya'nın artan talebiyle üretimi üst üste ikinci sezonda da 1 milyon ton aşarak 487 milyon tona ulaşacaktır.

Üretimdeki azalışa rağmen ticaret hacmi 46 milyon ton ile önceki sezonla aynı seviyeyi korumuştur. Buna ek olarak tüketimin üretimi aşması, Hindistan ile Tayland'ın stoklarının küçülmesi nedeniyle küresel kapanış stokunun 1 milyon ton azalışla 122 milyon tona ve ana ihracatçı ülkelerin devir stokları son 9 yılın en düşük seviyesi olan 25 milyon tona gerilemiştir. (Grafik 74)

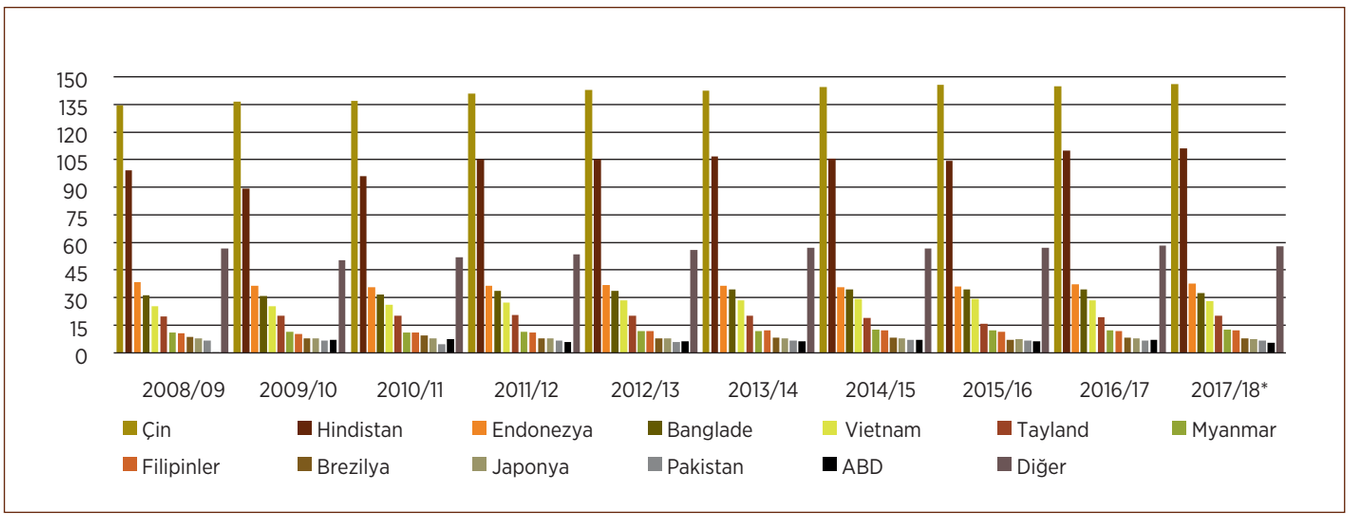
Çizelge 108. Dünya Pirinç Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Çin	134,3	136,6	137,0	140,7	143,0	142,5	144,6	145,8	145,0	146,0
Hindistan	99,2	89,1	96,0	105,3	105,2	106,7	105,5	104,4	109,7	111,0
Endonezya	38,3	36,4	35,5	36,4	36,7	36,3	35,6	36,2	37,2	37,5
Bangladeş	31,2	31,0	31,7	33,7	33,8	34,4	34,5	34,5	34,6	32,7
Vietnam	25,2	25,3	26,0	27,5	28,4	28,6	29,2	29,3	28,4	28,1
Tayland	19,9	20,3	20,3	20,5	20,3	20,3	19,1	15,8	19,2	20,3
Myanmar	11,2	11,6	11,1	11,5	11,7	11,9	12,6	12,2	12,4	12,6
Filipinler	10,8	10,1	10,9	11,0	11,8	12,2	12,3	11,3	12,0	12,2
Brezilya	8,6	7,9	9,3	7,9	8,0	8,2	8,5	7,3	8,4	7,9
Japonya	8,0	7,7	7,8	7,8	7,9	7,9	7,8	7,6	7,8	7,5
Pakistan	6,9	6,8	4,8	6,6	6,0	6,8	6,9	6,7	6,8	6,9
ABD	6,6	7,1	7,6	5,9	6,4	6,1	7,1	6,1	7,1	5,7
Diğer	50,3	50,2	51,9	53,6	56,0	56,9	56,9	57,1	58,4	57,9
Dünya	**450,3**	**440,0**	**449,8**	**468,2**	**475,0**	**479,0**	**480,5**	**474,3**	**486,8**	**486,2**

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmindir

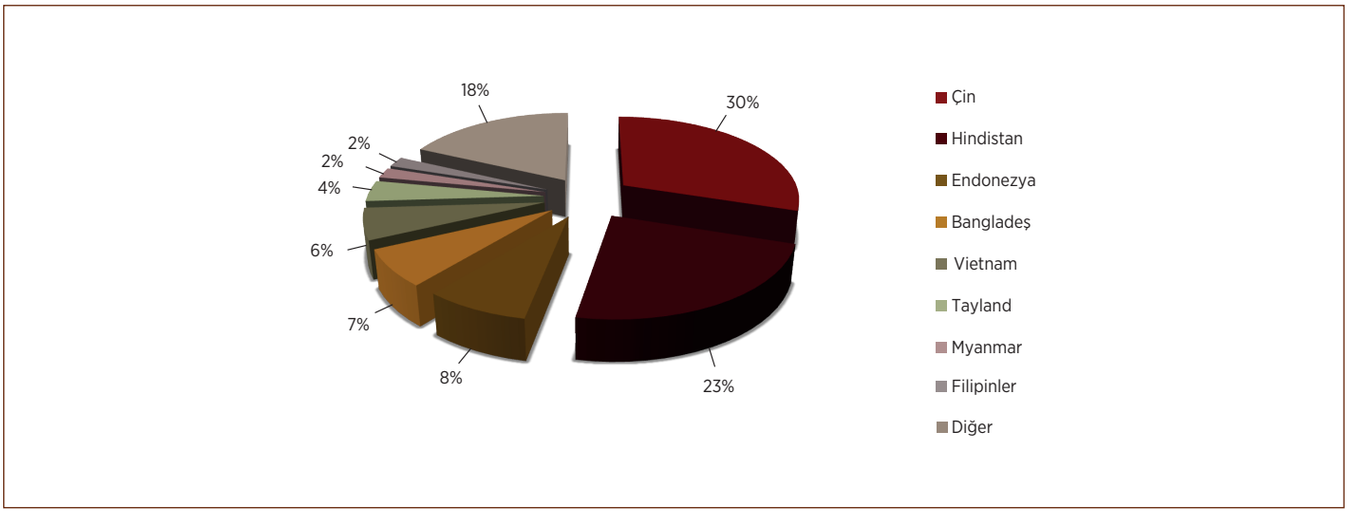
Geleneksel beslenme alışkanlıkları, iklimin uygunluğu ve nüfus büyüklükleri nedeniyle toplam pirinç üretimi ve tüketiminin yarısından fazlasını Asya gerçekleştirmektedir. Dünya nüfusunun %60'ı Asya'da yaşamakta, pirinç ekim alanlarının %88'i (142 milyon ton hektar) Asya'da bulunmakta ve pirinç üretiminin yaklaşık %90'ı (438 milyon ton) Asya'da yapılmaktadır.

Grafik 75. Dünya Pirinç Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmindir

Grafik 76. 2017/18 Dünya Pirinç Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018

2017/18 dönemi dünya pirinç üretiminde ilk sırada % 30'luk payla Çin, ikinci sırada % 23'lük payla Hindistan yer almaktadır. (Grafik 76).

Çizelge 109. Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerdeki Çeltik Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Avustralya	5,40	7,47	6,85	6,42	7,40	7,86	7,10	7,31	7,19	7,20
ABD	5,44	5,68	5,19	5,54	5,86	6,12	5,99	5,86	5,68	5,89
Uruguay	5,60	4,96	5,87	5,51	5,50	5,65	6,07	5,67	6,02	5,81
Mısır	6,95	6,81	6,89	6,07	6,07	6,17	6,97	6,15	5,65	5,64
G.Kore	5,17	5,32	4,81	4,95	4,72	5,08	5,20	5,42	5,39	5,26
Türkiye	4,69	4,47	4,78	4,78	4,69	5,10	4,85	5,10	5,10	5,25
Çin	4,59	4,60	4,59	4,68	4,74	4,70	4,77	4,82	4,80	4,84
Japonya	4,94	4,71	4,91	4,85	4,98	4,94	4,95	4,82	4,93	4,83
Brezilya	2,96	2,86	3,28	3,25	3,35	3,47	3,69	3,61	4,23	4,07
Vietnam	3,43	3,41	3,42	3,57	3,59	3,65	3,74	3,73	3,66	3,64
Endonezya	3,15	3,01	2,94	3,00	3,01	3,01	2,99	2,99	3,04	3,07
Bangladeş	2,75	2,67	2,71	2,88	2,90	2,93	2,93	2,93	2,94	2,90
Hindistan	2,18	2,13	2,24	2,39	2,46	2,42	2,39	2,40	2,56	2,57
Filipinler	2,41	2,29	2,42	2,41	2,51	2,54	2,61	2,51	2,55	2,54
Tayland	1,84	1,85	1,90	1,87	1,86	1,88	1,86	1,68	1,87	1,90
Burma (Myanmar)	1,67	1,66	1,58	1,63	1,66	1,69	1,80	1,78	1,79	1,80
Dünya	**2,85**	**2,83**	**2,85**	**2,93**	**2,98**	**2,96**	**2,99**	**2,97**	**3,04**	**3,03**

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmindir

2017/18 sezonunda ortalama çeltik verimliliğinde önceki yıla göre çok az gerileme gözlemlense de 10 yıl öncesine göre küresel çeltik verimliliği yaklaşık %7 artmıştır. Verimlilikte ilk sıralarda Avustralya, ABD ve Uruguay yer almaktadır.

2017/18 sezonu ile 10 yıllık ortalama verim kıyaslandığında en büyük ilerlemeyi Brezilya (%19), Hindistan (%9), Türkiye (%8), Myanmar (%6) ve Pakistan (%6) göstermiştir. En büyük gerileme ise Mısır (-%12), Arjantin (-%3) ve Japonya'da (-%1) olmuştur.

Çizelge 110. Dünya Pirinç Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Çin	132,76	133,71	134,79	139,50	142,00	143,79	142,85	143,00	144,10	145,10
Hindistan	91,20	86,41	90,76	91,90	93,75	98,90	97,20	95,30	98,00	99,75
Endonezya	37,50	37,90	37,90	38,15	38,13	38,05	37,49	37,70	37,50	37,84
Bangladeş	31,73	31,33	32,41	34,11	34,09	34,80	34,90	34,90	35,20	35,10
Sahra-altı Afrika	20,48	19,94	22,85	24,71	26,32	27,15	27,47	28,36	29,78	29,59
Vietnam	19,27	19,20	19,31	19,64	22,00	22,38	22,70	24,12	23,57	22,90
Filipinler	12,37	11,84	12,46	13,41	11,88	13,50	13,48	12,64	13,35	13,50
Tayland	9,59	10,20	10,37	10,50	10,70	10,70	10,30	9,50	11,50	11,20
Burma (Myanmar)	10,65	11,10	10,44	10,30	10,50	10,60	10,50	10,50	10,50	10,50
Japonya	8,20	8,14	8,48	8,41	8,12	8,32	8,46	8,68	8,73	8,50
Brezilya	8,18	8,14	8,32	7,96	8,54	8,10	7,87	7,80	7,81	7,85
Nijerya	4,57	4,65	5,15	5,70	5,80	5,90	6,00	6,15	6,20	6,32
G. Kore	4,87	4,86	4,89	4,89	4,77	4,55	4,57	4,50	4,75	4,70
Mısır	4,10	4,20	3,16	4,60	4,29	4,50	4,39	4,22	4,62	4,62
ABD	4,04	3,96	4,28	3,48	3,72	4,03	4,09	3,56	4,15	3,81
Diğer	39,3	40,3	39,3	40,9	43,2	43,8	43,4	42,0	47,9	45,9
Dünya	**438,80**	**435,87**	**444,87**	**458,11**	**467,86**	**479,04**	**475,62**	**472,95**	**487,63**	**487,20**

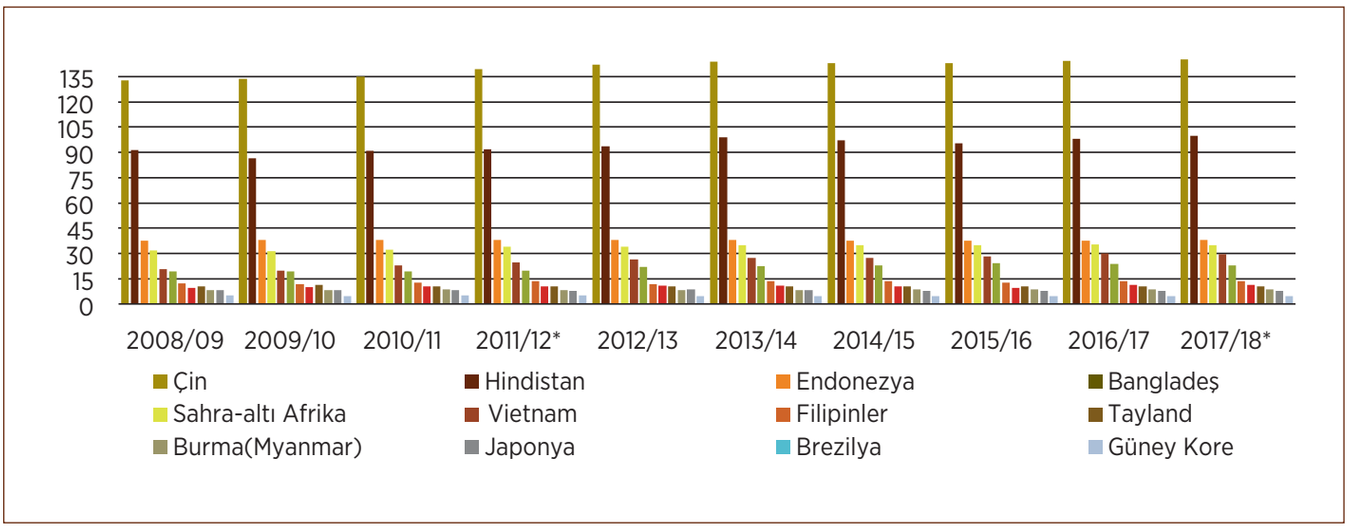
Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmindir

Dünya pirinç tüketimi 2017/18'de üretimdeki azalışa rağmen özellikle Asya ve Sahra-altı Afrika'nın yüksek nüfus artışı sayesinde üretimi 1 milyon ton aşarak 487 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Küresel tüketimin %56'sını Çin, Hindistan ve Sahra-altı Afrika gerçekleştirmiştir.

2017/18 pirinç tüketimi önceki sezona göre Sahra-altı Afrika'da %15, Mısır'da %8, Tayland'da %7, Vietnam'da %7 ve Hindistan'da %6 artarken; Brezilya'da %3, ABD'de %3 ve Güney Kore'de %1 azalmıştır.

Tüketimi büyüten ana etmen nüfus artışıyken çoğunu gelişmekte olan ülkelerin oluşturduğu tüketimin azaldığı yerlerde artan refah sonucu değişen tüketim alışkanlıkları etkili olmaktadır.

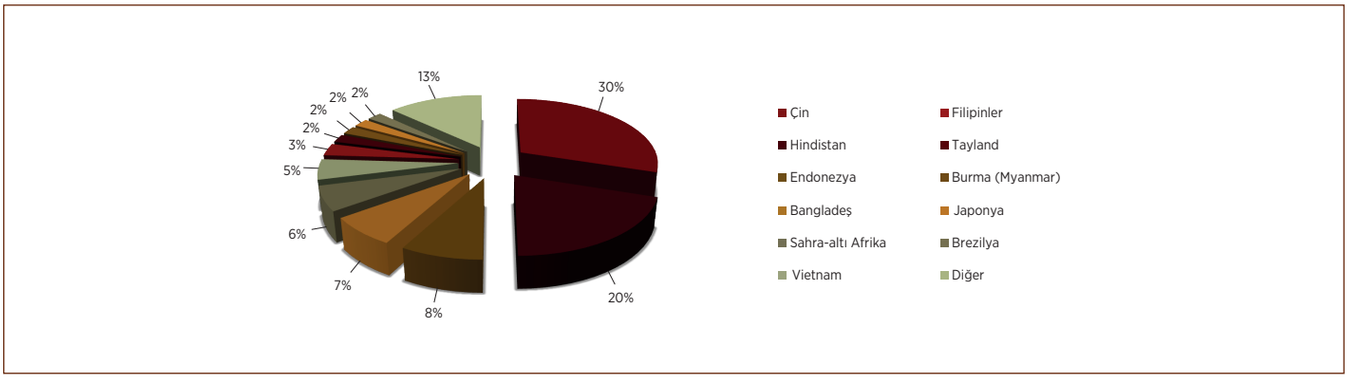
Grafik 77. Dünya Pirinç Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmindir

10 yıl öncesine göre tüketim Sahra-altı Afrika'da %45, Vietnam'da %19, Tayland'da %17, Bangladeş'te %11 ve Hindistan'da %10 artarken; ABD'de %6, Brezilya ve Güney Kore'de %4 azalmıştır. (Grafik 77)

Grafik 78. 2017/18 Dünya Pirinç Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018 (2017/18 dönemine ilişkin tahmini verilerden hesaplanmıştır.)

2017/18 döneminde dünya pirinç tüketiminde Çin'in payı %30 ve Hindistan'ın payı %20 ile sezonla aynı seviyededir. (Grafik 78).

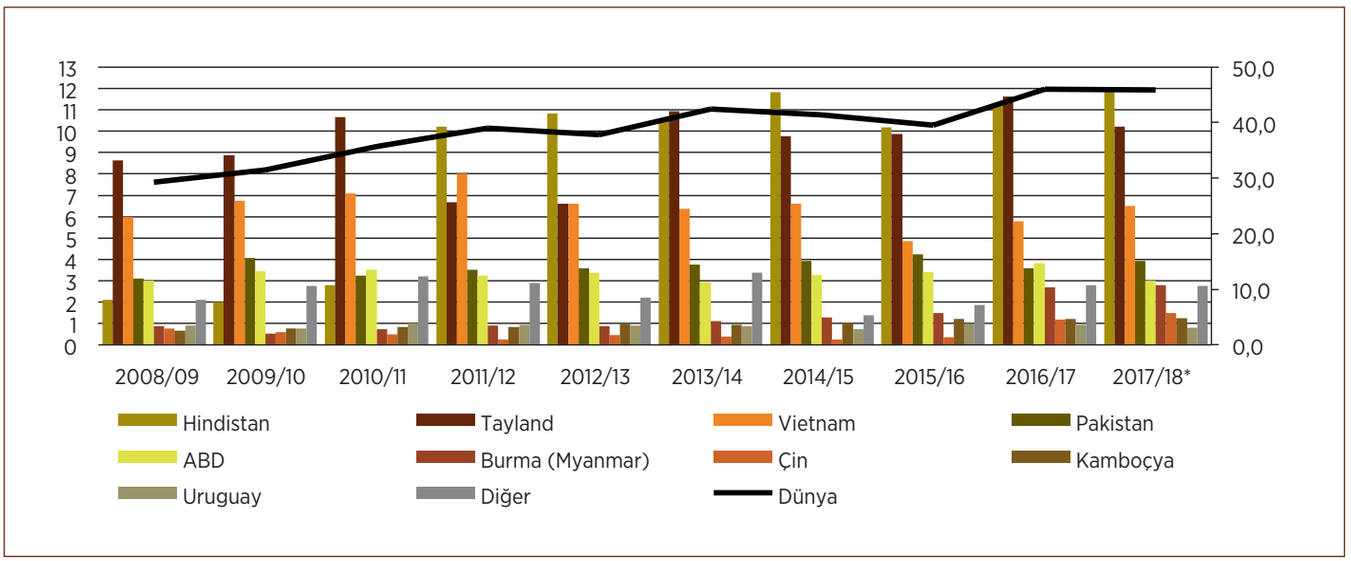
Çizelge 111. Dünya Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Hindistan	2,1	2,0	2,8	10,2	10,8	10,5	11,8	10,2	11,2	12,1
Tayland	8,6	8,9	10,7	6,7	6,6	10,9	9,8	9,9	11,6	10,2
Vietnam	6,0	6,7	7,1	8,0	6,6	6,4	6,6	4,8	5,8	6,5
Pakistan	3,1	4,1	3,3	3,5	3,6	3,8	3,9	4,3	3,6	3,9
ABD	3,0	3,5	3,5	3,2	3,4	2,9	3,3	3,4	3,8	3,0
Burma (Myanmar)	0,9	0,5	0,7	0,9	0,9	1,1	1,3	1,5	2,7	2,8
Çin	0,8	0,6	0,5	0,3	0,5	0,4	0,3	0,4	1,2	1,5
Kamboçya	0,7	0,8	0,8	0,9	1,0	0,9	1,1	1,2	1,2	1,3
Uruguay	0,9	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9	0,7	1,0	0,9	0,8
Brezilya	0,6	0,5	1,5	1,0	0,8	0,8	0,9	0,5	0,8	0,6
Arjantin	0,6	0,5	0,7	0,6	0,5	0,5	0,3	0,5	0,4	0,4
Diğer	2,1	2,8	3,2	2,9	2,2	3,4	1,4	1,9	2,8	2,8
Dünya	**29,3**	**31,5**	**35,7**	**39,0**	**37,8**	**42,5**	**41,3**	**39,5**	**46,0**	**45,9**

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmindir

Pirinç ticareti 2017/18'de önceki yılın çok az altında kalsa da son 10 yılda %57 büyümüştür. Özellikle Hindistan ihracat hacmini son 10 yılda %474 büyütürken Myanmar %222 artırarak küresel ticaretteki yerlerini sağlamlaştırmışlardır.

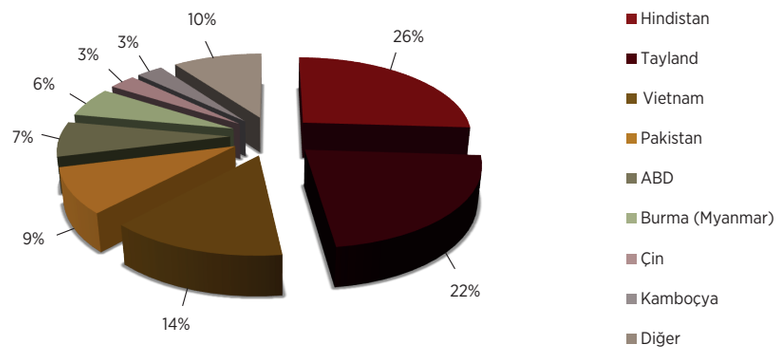
Grafik 79. Dünya Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmindir.

2017/18 sezonunda ihracatını önceki yıla göre en çok artıran ülke %28 ile Çin olmuştur. Onu %12 ile Vietnam, %9 ile Pakistan ve %7 ile Hindistan takip etmektedir. 2017/18'de üretimindeki düşüşün etkisiyle ABD'nin ticaret hacmi önceki yıla göre %22 küçülürken Brezilya %18, Uruguay %14 ve Tayland %12 gerilemiştir.

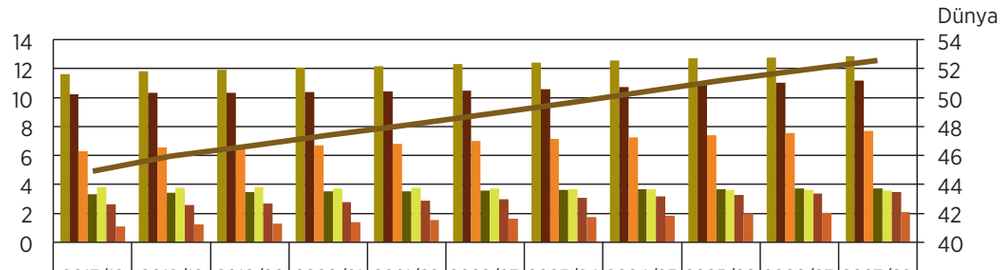
Grafik 80. 2017/18 Yılı Dünya Pirinç İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018

2017/18 döneminde dünya pirinç ihracatının %26'sını Hindistan, %22'sini Tayland, %14'ünü ise Vietnam gerçekleştirmiştir. Hindistan ve Tayland'ın paylarında önceki yıla göre %2'lik bir gerileme yaşanırken Vietnam payını %2 artırmıştır. Pakistan ve Çin de paylarını yaklaşık %1 artırmışlardır.

Grafik 81. Pirinç İhracatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	2027/28
Hindistan	11,60	11,83	11,91	12,06	12,18	12,31	12,42	12,55	12,70	12,75	12,84
Tayland	10,20	10,30	10,33	10,36	10,40	10,46	10,57	10,72	10,86	11,02	11,19
Vietnam	6,30	6,54	6,61	6,70	6,81	6,99	7,14	7,22	7,38	7,54	7,67
ABD	3,30	3,43	3,48	3,51	3,54	3,57	3,60	3,65	3,68	3,71	3,73
Pakistan	3,80	3,76	3,82	3,74	3,75	3,73	3,68	3,66	3,63	3,60	3,58
Burma (Myanmar)	2,60	2,59	2,66	2,77	2,86	2,97	3,08	3,18	3,27	3,37	3,46
Çin	1,10	1,23	1,29	1,40	1,51	1,61	1,73	1,85	1,96	2,02	2,10
Dünya	44,91	45,97	46,67	47,41	48,10	48,85	49,59	50,36	51,16	51,87	52,58

Kaynak: USDA 2027 Projeksiyonu

2017-2027 sezonları arasını içeren projeksiyona göre küresel pirinç ihracatının önümüzdeki 10 yılda %14 artarak 53 milyon tona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Asya'nın ticaretteki payının önümüzdeki 10 yıl içinde %1 azalarak 2027/28 sezonunda %81'e gerileyeceği beklenmektedir. Özellikle Tayland, Hindistan, Vietnam ve Pakistan'ın küresel ticaretteki payı %3 azalışla %67'ye gerilerken Çin, Myanmar ve Kamboçya'nın payının %2 artarak %14'e yükseleceği öngörülmektedir.

Sonraki 10 yılda Burma ve Kamboçya'nın ihracatlarını yaklaşık %35, Çin'in ise %71 artıracağı; Pakistan'ın tüketiminin artması yüzünden ihracatının %5 civarında azalacağı; ABD'de pirinç tüketiminin verimlilikteki ve üretimdeki artışın gerisinde kalması nedeniyle pirinç ihracatının %9 artacağı ve Güney Amerika'nın ihracatının %37 aratak ticaretteki payının %8'e ulaşacağı düşünülmektedir.

Çizelge 112. Dünya Pirinç İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Sahra-altı Afrika	10,7	9,2	11,1	13,5	15,5	15,3	13,7	15,2	16,8	17,1
Çin	0,3	0,4	0,6	2,9	3,5	3,7	4,4	4,6	5,0	4,9
Bangladeş	0,3	0,3	1,3	0,2	0,0	0,8	0,9	0,1	0,2	2,5
AB	1,2	1,0	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,9	1,9	1,9
Suudi Arabistan	1,1	1,1	1,1	1,2	1,3	1,4	1,6	1,3	1,4	1,4
İran	1,3	1,2	1,4	1,6	2,2	1,6	1,3	1,1	1,6	1,4
Filipinler	2,1	2,4	1,2	1,3	0,4	1,1	1,8	1,5	1,1	1,2
Irak	1,2	1,2	1,1	1,4	1,3	1,1	1,0	0,9	1,1	1,1
Malezya	0,8	0,8	1,0	1,0	0,8	1,2	1,2	0,9	1,0	1,0
Diğer	10,3	14,0	15,5	14,5	11,2	14,6	13,7	12,0	16,2	13,5
Dünya	**29,3**	**31,5**	**35,7**	**39,0**	**37,8**	**42,5**	**41,3**	**39,5**	**46,0**	**45,9**

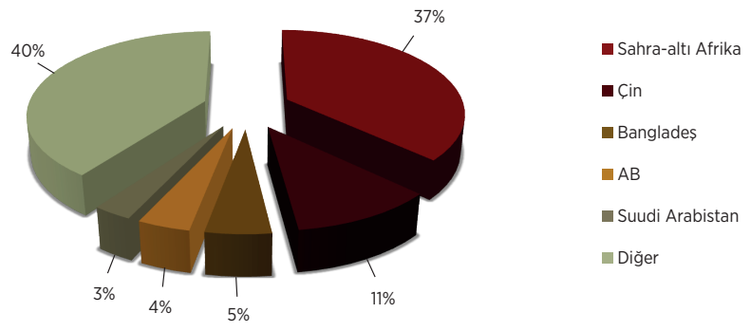
Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmindir

Not: AB (28) verileri 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 dönemi ve sonrası AB (28) içindir.

2017/18 sezonunda Bangladeş (%94), Filipinler (%8), Suudi Arabistan (%5), AB'nin (%3) ithalatı bir önceki yıla göre artarken İran (-%20) ve Çin'in (-%1) ithalatı azalmıştır.

Son 10 yılda Çin (%1302), Bangladeş (%888), Sahra-altı Afrika (%60), AB (%55) ve Suudi Arabistan (%26) ithalatını en çok artıran ülkelerdir. Filipinler ise son 10 yılda yurt içi üretimini artırması sayesinde ithalatını %42 azaltmıştır.

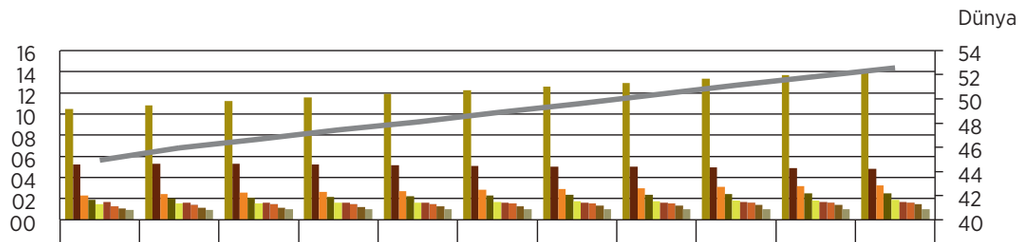
Grafik 82. 2017/18 Dünya Pirinç İthalatçısı Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahminidir.

2017/18 dönemi dünya pirinç ithalatında başı yüksek nüfus artışı ve üretim/altyapı olanaklarındaki kısıtlılık nedeniyle Sahra-altı Afrika Bölgesi çekmektedir. Çin %11 ile en yüksek paya sahipken onu %5 ile Bangladeş, %3 ile Suudi Arabistan ve İran izlemektedir. (Grafik 82)

Grafik 83. Pirinç İthalatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	2027/28
Sahra-altı Afrika	10,50	10,85	11,19	11,57	11,91	12,24	12,57	12,96	13,34	13,67	13,98
Çin	5,25	5,32	5,28	5,22	5,15	5,10	5,05	5,00	4,95	4,90	4,85
Nijerya	2,30	2,43	2,55	2,65	2,73	2,81	2,91	3,00	3,08	3,17	3,24
Avrupa Birliği	1,90	2,01	2,07	2,13	2,20	2,27	2,34	2,38	2,43	2,48	2,53
S.Arabistan	1,45	1,51	1,56	1,60	1,64	1,68	1,73	1,76	1,80	1,84	1,88
Filipinler	1,70	1,64	1,60	1,60	1,60	1,61	1,62	1,63	1,67	1,69	1,71
İran	1,30	1,43	1,47	1,49	1,51	1,53	1,55	1,57	1,59	1,60	1,61
Irak	1,10	1,13	1,17	1,20	1,24	1,28	1,31	1,34	1,38	1,42	1,46
Malezya	0,90	0,96	0,97	0,98	0,99	1,00	1,01	1,01	1,02	1,02	1,02
Dünya	44,91	45,97	46,67	47,41	48,10	48,85	49,59	50,36	51,16	51,87	52,58

Kaynak: USDA 2027 Projeksiyonu

Not: AB (28) verileri 2007/08'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 dönemi ve sonrası AB (28) içindir.

2017-2027 yılları arasında küresel pirinç ithalatının % 14 artarak 53 milyon tona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Özellikle Sahra-altı Afrika'nın yüksek nüfus artış hızına rağmen üretimindeki artışın sınırlı olması nedeniyle ithalatının sonraki 10 yılda %29 artması beklenmektedir. Tahminlere göre Nijerya ithalatındaki %33 artışla dünyanın ikinci büyük pirinç ithalatçısı olmaya devam edecektir.

Afrika ve Orta Doğu Bölgesinin önümüzdeki 10 yıl boyunca ticarette yaşanacak artışın %88'ini gerçekleştireceği öngörülmektedir. Çin'in beslenme alışkanlıklarındaki değişiklikler nedeniyle önümüzdeki 10 yıl içinde ithalatının %9 gerileyeceği düşünülmektedir. Tahminlere göre önümüzdeki 10 yılda ithalatını en çok arttırcak diğer ülkeler; Irak (%30), AB (%26), S. Arabistan (%24) ve İran'dır (%13) (Grafik 83).

Çizelge 113. Dünya ve Başlıca Ülkelerde Pirinç Kapanış Stokları (Milyon Ton)

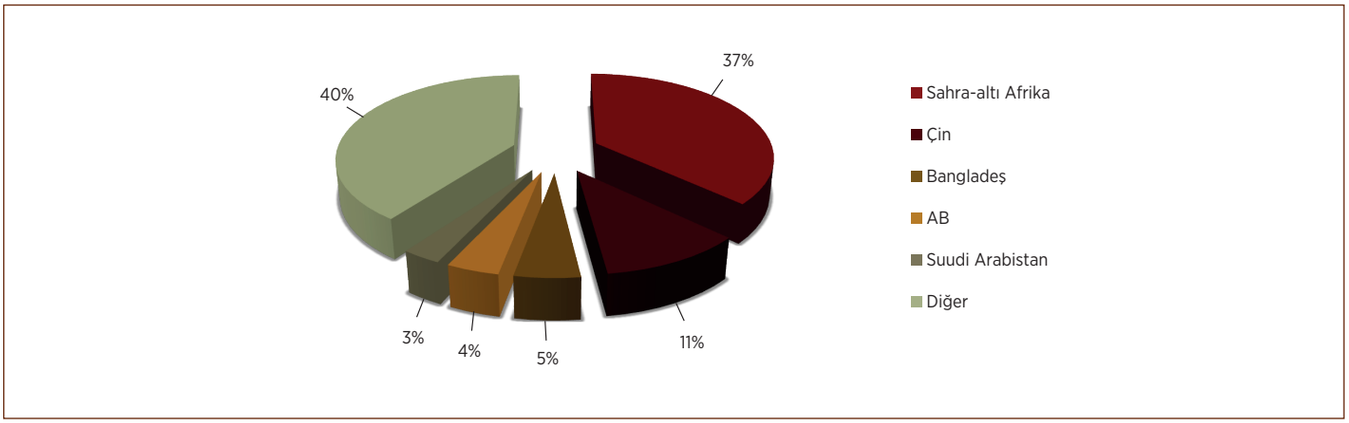
Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Çin	36,8	39,4	41,8	45,6	49,6	51,7	57,5	64,5	69,1	73,4
Hindistan	18,7	19,4	21,8	25,0	25,6	22,9	19,4	18,3	18,8	18,0
Tayland	4,4	6,0	5,5	9,5	13,2	12,2	11,5	8,2	4,6	3,8
Endonezya	6,9	6,4	6,8	6,7	5,7	4,9	4,2	3,6	3,7	4,0
Japonya	4,3	4,3	4,1	3,9	4,2	4,4	4,4	4,0	3,6	3,3
Pakistan	1,2	1,1	0,2	0,8	0,5	0,7	1,1	0,9	1,1	1,2
ABD	1,0	1,2	1,5	1,3	1,2	1,0	1,6	1,5	1,3	0,9
Vietnam	3,1	2,7	2,7	2,6	2,5	2,7	3,0	3,5	2,7	1,7
Bangladeş	0,6	0,5	1,0	0,8	0,6	1,0	1,5	1,2	0,8	0,8
Nijerya	0,6	0,3	0,4	0,9	1,2	1,6	1,1	0,7	0,8	0,7
Filipinler	2,8	3,4	3,0	1,9	2,2	2,0	2,6	2,7	2,5	2,4
Diğer	10,9	10,8	11,4	11,3	11,1	12,4	14,5	14,7	14,1	12,1
Dünya	**91,2**	**95,3**	**100,2**	**110,4**	**117,6**	**117,5**	**122,4**	**123,9**	**123,0**	**122,12**

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahminidir.

2017/18'de Vietnam (%39), ABD (%31), Tayland (%8) ve Hindistan (%4) gibi başlıca üretici ülkelerde kapanış stokları azalsa da Çin'in kapanış stoklarındaki %6 artış bu durumu dengeleyerek önceki yıla göre dünya kapanış stoklarındaki azalışı %1 seviyesinde tutmuştur.

Son 10 yılda Vietnam (%46), Endonezya (%43), Tayland (%15), Filipinler (%14) ve ABD (%5) stokları erirken Çin'in stoklarındaki %99'luk artış sayesinde küresel stoklar, yaklaşık %34 artmıştır.

Grafik 84. 2017/18 Dünya Pirinç Stokuna İlişkin Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018 (*)Tahmindir.

2017/18 kapanış stoklarında Çin %60 ve Hindistan %15 ile en yüksek paya sahiptir. Dünyanın önde gelen ihracatçılarından Tayland'ın payı önceki yıla göre yaklaşık %1 azalarak %3 seviyesine gerilemiştir. (Grafik 84).

Çizelge 114. Dünya Pirinç Fiyatları (FOB $/Ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Tayland 100 % B	679	565	507	559	572	489	425	386	386	390
ABD Uzun Tane	764	544	513	578	567	628	570	492	437	457
ABD California %4	-	1.019	764	806	718	693	1.003	857	652	674
Vietnam % 5 Kırık	619	434	419	503	433	392	413	355	351	373
Hindistan % 25 Kırık	341	-	-	407	388	394	377	341	336	361
Pakistan % 25 Kırık	359	363	376	433	395	369	367	318	329	349

Kaynak: IGC, 2018

2008 gıda krizi ile yükselen fiyatlar sonraki yıllarda üretimin özellikle Çin, Tayland ve ABD gibi majör üretici ülkelerde bollaşması ve ithalatçı ülkelerin talebinin zayıflaması nedeniyle gerilemiştir. Bunun en önemli istisnası olan kuraklık etkisindeki Kaliforniya orta tane pirinci dışında sürekli artan üretimle birlikte fiyatlar genel olarak düşmüştür.

Kaliforniya Bölgesi, ürettiği orta tane Calrose çeşidi pirincin geleneksel müşterisi olan Uzak Doğu'nun yüksek talebine 2012 yılında etkisini artıran kuraklık da etkilenince fiyatlar dünya ortalamasından yüksek bir oranda artmıştır. Üreticinin suya erişimindeki kısıtlamalar ve çeltik ekim alanlarının daralması sonucunda üretim azalmış ve fiyatlar özellikle 2014 yılında 2008 gıda krizi seviyelerine yaklaşmıştır. 2015'te Orta Doğu'nun talebindeki azalma ile fiyatlarda başlayan düşüş 2016 yılında üretimin talebi aşması ile normal seviyelere gerilemiştir.

2017 yılına gelindiğinde Kaliforniya'da etkisini kaybeden kuraklığın yerini aşırı yağışlar ve şiddetli hava olayları alınca üretim %20 civarında gerilemiştir. ABD orta tanesinin geleneksel müşterileri olan Japonya ve G.Kore'nin talepleri ile ürün fiyatları hasat döneminde bile sürekli artmıştır.

Yıllık ortalama fiyatlar kıyaslandığında 2017'de önceki yıla göre Tayland, Vietnam, Pakistan ve Hindistan pirinç fiyatları %1-7 civarında artmıştır. (Çizelge 114).

Yıllık ortalama fiyatlar dikkate alındığında ABD pirinç fiyatları 2016 ortalamasına göre %3-7 civarında artsa da aylık ortalama fiyatlarda görünüm farklıdır. 2017 Ocak ayında ortalama FOB 576 $/Ton fiyatı olan ABD orta tane pirinç aralık ayına kadar %48 artışla FOB 853 $/Tona ulaşırken, yıla 280 $/Ton fiyatla başlayan çeltik aralık ayına kadar %82 artışla FOB 508 $/Tona yükselmiştir. Ocak-aralık aylık ortalamalar kıyaslandığında Tayland, Vietnam, Hindistan ve Pakistan pirinç fiyatlarında %4-15 arası artış olmuştur.

3. DÜNYADA ÖNEMLİ HUBUBAT ÜRETİCİSİ ÜLKELERİN ALIM VE DESTEKLEME POLİTİKALARI

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ (AB)

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde uygulanan hububat ve çeltik ortak piyasa düzenleri, belirli süreçlerden geçerek bugünkü hâlini almıştır. Başlangıçta yüksek müdahale fiyatları üzerine kurulmuş olan tarım politikası, topluluk içinde fazla miktarlarda ihtiyaç fazlası stok oluşmasına ve fazla stokların sübvansiyon yolu ile dünya pazarlarına ihraç edilmesine yol açmıştır. Bu durum AB'yi ortak tarım politikasında reforma zorlamıştır.

3.1.1. Reform Süreci

3.1.1.1. 1992 Yılı Mac Sharry Reformu

1992 yılına kadar hububat ürünlerinde (makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa, mısır, sorgum) ayrı ayrı müdahale fiyatı uygulanmaktayken 1992 Mac Sharry Reformu ile tüm hububat ürünleri için önce 180 €/Ton seviyesinde tek bir müdahale fiyatı tespit edilmiştir. Dünya piyasa fiyatlarına uyum sağlayarak sektörün rekabet edebilirliğini arttırmak amacıyla müdahale fiyatı 10 yıllık bir dönem içerisinde aşamalı olarak yaklaşık %44 indirilerek 180 €/Tondan 101,31 €/Tona düşürülmüştür.

Fiyat indiriminden kaynaklanacak mağduriyeti önlemek üzere aynı dönemde üreticilere kademeli olarak artan bir şekilde telafi edici doğrudan gelir desteği (DGD) uygulanmış ve bu desteğin en son seviyesi 63 €/Ton olmuştur.

Tablo 6: 1992 Reformu Sonrası Hububat Müdahale Fiyatında Yapılan İndirim ve Telafi Edici Ödemeler

YILLAR	HUBUBAT MÜDAHALE FİYATI (€/t)	TELAFİ EDİCİ (DGD) ÖDEMELERİ (€/t)
1992	180	-
1993	140	30
1994	130	42
1995	120	54
2000	110	59
2001 ve sonrası	101,31	63

Kaynak: AB Komisyonu

Ayrıca makarnalık buğdayda telafi edici bu ödemelere ilave olarak geleneksel alanlarla sınırlı olmak üzere (Geleneksel üretici ülkeler olan İtalya, Fransa, İspanya, Yunanistan, Avusturya, Portekiz'deki makarnalık buğday ekim alanları ile sınırlı olmak üzere) 356 €/ha ilave destek verilmesi kararlaştırılmıştır. Daha sonra bu destek 285 €/ha'a düşürülmüştür.

Ayrıca yine geleneksel alanlarda üretim yapan makarnalık buğday üreticilerine ırmik kalitesi onaylanmış sertifikalı tohum kullanmaları hâlinde, hektara 40 €/ha özel kalite pirimi verilmesi kararlaştırılmıştır.

AB'de hububat için uygulamaya konulan telafi edici doğrudan gelir destekleri, üye ülkelerin belirlemiş olduğu "Bölgesel Planlar" kapsamında uygulanmıştır. Her bir üye devlet, Komisyonun kontrolüne ve onayına bağlı olmak üzere somut kriterlere dayalı (toprak ve arazi yapısı, iklim şartları, sulu-susuz üretim şekli gibi) verim farklılığını yansıtan bölgesel planlarını tanzim etmişlerdir. Bölgesel planlardaki referans verimler, her bölgenin 1986-1990 dönemindeki beş yıllık ortalaması hesaplanarak bulunmuştur. Örneğin Danimarka, Avusturya ve Lüksemburg'da 1; Hollanda 2, Finlandiya 3, İsveç 5 ve Birleşik Krallık'ta 7 referans bölgesi oluşturulurken iklim ve toprak yapısı ile üretim şekli daha fazla değişkenlik gösteren güney ülkelerinde örneğin İtalya'da 256, Fransa'da 107 referans bölgesi oluşturulmuştur.

Ayrıca yine bölgesel plan kapsamında DGD ödemelerine esas olmak üzere o bölgenin 1989-1991 dönemine ilişkin 3 yıllık ortalama ekim alanı hesaplanarak referans ekim alanı (maksimum hak ediş alanı) tespit edilmiştir. Üye ülkelerin bölgesel planları dâhilinde bir üretim bölgesinde referans ekim alanının aşılması hâlinde, o bölgedeki üreticilere ödenecek DGD'de aşılan oran kadar indirim yapılması kuralı uygulanmıştır.

Böylelikle AB'de her üye ülke için sabit bölgesel referans verim ve referans ekim alanı tespit edilerek topluluk genelinde desteklenecek üretim miktarının sınırlanması amaçlanmış ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından mavi kutu kapsamına alınmıştır. DTÖ Tarım Antlaşması'na göre ülkelerin "mavi kutu destekleri" olarak nitelendirilen üretimi sınırlayıcı planlar dâhilinde vereceği doğrudan ödemeler, o ülkelerin iç destek indirim taahhütlerinden muaf tutulmuştur.

Reformla birlikte müdahale fiyatlarında yapılan indirim özellikle hayvan yemi sektöründe buğdayın rekabet kazanmasını sağlamış, müdahale fiyatı piyasa fiyatının altında kalmış ve müdahale kurumuna ürün satmak cazip olmaktan çıkmıştır. Neticede Topluluk hububat müdahale stokları hızla erimiştir. Özellikle 2008 yılında dünya genelinde yaşanan kuraklıkla üretimin düşmesi ve Çin'in dünya piyasalarında artan talebi ile piyasa fiyatları müdahale fiyatlarının üzerinde seyretmeye başlamıştır. Yükselen fiyat trendi neticesinde 2010/11 döneminde müdahale stokları tamamen sıfırlanmış ve bu dönemden sonra müdahale alımı olmamıştır.

3.1.1.2. 1995 Yılı Çeltik Fiyat Reformu

Benzer şekilde çeltik müdahale alım fiyatında da 1995 yılında yapılan bir reformla 1997-1999 yılları arasında 3 yıllık aşamalı bir indirim yapılmıştır. Bu bağlamda 1996 yılı için 350 €/Ton olan çeltik müdahale alım fiyatı 3 yıl içerisinde kademeli olarak indirilerek 1999 yılında 300 €/Ton seviyesine getirilmiştir. Buna mukabil fiyat indirimini telafi etmek üzere devreye sokulan doğrudan gelir desteği üreticiye ödenmeye başlanmıştır.

Daha sonra 2003 yılında çeltik müdahale fiyatında %50 gibi keskin bir indirim yapılmak suretiyle fiyatlar 300 €/Tondan 150 €/Tona düşürülmüştür. Buna karşın telafi edici doğrudan gelir desteği ise 50 €/Tondan 177 €/Tona çıkarılmıştır.

Tablo 7: Çeltik Müdahale Fiyatında Yapılan İndirimler ve Telafi Edici Ödemeler

YILLAR	ÇELTİK MÜDAHALE FİYATI (€/t)	TELAFİ EDİCİ ÖDEMELER(€/t)
1996	350	-
1997	333	17
1998	315	35
1999-2002	300	50
2003 ve sonrası	150	177

Kaynak: AB Komisyonu

Çeltikte telafi edici DGD uygulaması, sadece geleneksel çeltik üreticisi ülkeler için (İtalya, İspanya, Fransa, Portekiz, Yunanistan, Bulgaristan, Macaristan ve Romanya) uygulanmıştır. Bu kapsamda ödemeye esas verim ve referans alanlar, ülkelere göre tespit edilmiştir.

3.1.1.3. 2003 Yılı Reformu

AB 2003 yılında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ileri tarım müzakereleri kapsamında, Ortak Tarım Politikası'nda (OTP) yeni bir reforma gitmiş ve mavi kutu kapsamında verilen üretimle bağlantılı destek uygulamasına son verilerek Tek Çiftlik Ödemesi (Single Farm Payment) adı altında üretimden bağımsız (de coupled) destek uygulamasına geçilmiştir. Bu yeni sisteme göre referans bir dönem (2000–2002) belirlenmiş ve üreticinin referans dönemde Tarımsal Garanti Fonu'ndan almış olduğu tüm desteklerin 3 yıllık ortalaması aynı dönemde o üreticinin hak ediş alanlarının 3 yıllık ortalamasına bölünerek üreticinin hektara hak ettiği referans doğrudan gelir desteği miktarı hesaplanmıştır. Böylelikle üretici, arazisine hangi ürünü ekerse eksin alacağı destek tutarı, beyan ettiği arazi büyüklüğü ile referans miktarın çarpımına eşitlenmiş ve üretimden bağımsız olarak verilmeye başlanmıştır.

Bu sistem ile üreticinin üretim kararını verirken piyasa sinyallerine göre (pazar odaklı) hareket etmesi ve böylece piyasa istikrarının korunması amaçlanmıştır.

Aynı zamanda yeni reformla tüketici kesimin talepleri de öne çıkmış; doğrudan gelir desteğinin verilişi üreticilerin çevre, halk sağlığı, hayvan refahı ve iyi tarım uygulamaları olarak belirlenen yükümlülüklere uyma zorunluluğuna bağlanmıştır.

3.1.1.4. 2013 Yılı Reformu

Son olarak OTP, 2013 yılı sonrası dönem için yeni bir reform süreci içine girmiştir. Reform sürecine ilişkin olarak ilk etapta 2010 yılında AB Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü tarafından geniş tabanlı bir toplumsal tartışma başlatılmış ve bu toplumsal tartışmanın ardından "2020'ye Doğru OTP: Gelecekteki Gıda, Doğal Kaynaklar ve Bölgesellikle İlgili Tehditlere Karşılık Verebilmek" başlıklı bir belge yayımlanmıştır. 2011 yılı Ekim ayında Komisyon'un reforma ilişkin mevzuat önerilerini sunmasıyla süreç ivme kazanmış ve 16 Aralık 2013 tarihinde AB Tarım Bakanları Konseyi, OTP reformu için geçiş kurallarını da içeren dört temel mevzuatı resmen kabul etmiştir. 20 Aralık 2013 tarihinde ise temel mevzuat ve geçiş kuralları AB Resmî Gazetesi'nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu OTP Reform Tüzükleri OTP'nin finansmanı, yönetimi ve izlenmesine ilişkin 1306/2013 sayılı Tüzük; doğrudan ödemelere ilişkin 1307/2013 sayılı Tüzük ile ortak piyasa düzenlerine yönelik 1308/2013 sayılı Tüzük'tür.

2014 yılı sonrasında uygulanacak olan OTP Reformu "Doğrudan Ödemeler", "Piyasa Yönetim Mekanizması" ve "Kırsal Kalkınma" ana bileşenlerinden oluşmaktadır. OTP'de değişiklik yapılmasının temel sebebi; doğrudan ödemelerin daha adil dağıtılmasının sağlanması için yeniden düzenlenmesi, desteklerin daha çevreci bir hâle getirilmesi, gıda zincirinde etkinliğin sağlanması, kriz yönetim araçlarının güçlendirilmesi ve güçlendirilmiş bir kırsal kalkınma politikasının uygulanmasıdır.

1307/2013 no.lu AB Tüzüğü uyarınca "Tek Ödeme Planı"nın yerini "Temel Ödeme Planı" almıştır. Buna göre üye devletler, kendilerine doğrudan ödemeler için tahsis edilen mali bütçenin (ulusal zarf) %30'unu doğrudan ödemelerin daha çevreci hâle getirilmesini amaçlayan "Yeşil Ödeme Planı"na (greening) ayırmak zorundadır. Reform kapsamında ayrıca tarımsal faaliyete yeni başlayan genç çiftçiler için de bir ödeme planı öngörülmüştür.

Bu kapsamda üye devletler, 40 yaşın altında olan ve temel ödeme alan çiftçilere ulusal zarflarının %2'sine kadarlık bir bütçe ayırmak zorundadırlar. Uygulanması zorunlu olan bu desteklerin yanı sıra üye devletler; ulusal zarflarının %15'ini ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan önemli zorlukları bulunan belirli bölge veya sektörlere verebilir (zorunlu değil). Bu yardım, mevcut üretim seviyesinin korunmasına yöneliktir. Üye devletler,

tarımsal üretimin zorlu koşullarda gerçekleştirildiği, coğrafi açıdan kısıtlı alanlarda üretimin devamlılığının sağlanması için ulusal zarflarının %5'ine kadar bir oranda ilave destek sağlayabilirler (zorunlu değil). Üye devletler bu oranların karşılığını ulusal zarflarından düştükten sonra kalan kısmını temel ödeme planına ayırırlar.

3.1.2. Hububat ve Çeltik Müdahale Alımları

AB hububat (makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa, mısır) ve çeltik ortak piyasa düzenleri kapsamında müdahale alım sistemi bulunmaktadır. Müdahale fiyatı hububatta 101,31 €/Ton, çeltikte 150 €/Tondur.

Hububat için minimum müdahale alım miktarı 160 ton (makarnalık buğdayda 20 ton), çeltik için 40 tondur. Çeltik müdahale alımı hububatta olduğu gibi AB genelinde değil sadece çeltik üreticisi üye ülkelerde (Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan, Bulgaristan, Macaristan ve Romanya) uygulanmaktadır.

Müdahale dönemi hububat için 1 Kasım - 31 Mayıs, çeltik için 1 Nisan - 31 Temmuz tarihleri arasındadır. Alımlar 28 ülkede aynı minimum kalite kriterlerine uygun olarak "Ödeme Kurumları" tarafından gerçekleştirilmektedir. Ödeme kurumlarının kendilerine ait depoları olmayıp kontrat yaptıkları özel depolar aracılığıyla alım yapabilmektedirler. Ayrıca üreticinin deposu ödeme kurumunun koşullarına uyduğu takdirde ürün sahibinin isteğine bağlı olarak alım ve muhafaza o depoda gerçekleştirilmektedir. Bu durumda deponun kontrol sorumluluğu ödeme kurumuna geçmektedir.

Ödemeler, teslimatı müteakip 65 günde yapılmaktadır.

Tarım Ürünleri Ortak Piyasa Düzeni'ne ilişkin 1308/2013 no.lu AB Tüzüğü uyarınca ekmeklik buğday müdahale alımları her sene otomatik olarak açılmaktadır. Diğer ürünlerde ise piyasa şartları gerektirdiği takdirde AB Komisyonunca müdahale alım kararı verilmektedir. Aynı Tüzük uyarınca 101,31 €/Ton müdahale fiyatı uygulanmak suretiyle yapılacak ekmeklik buğday alımları, AB bazında 3 milyon tonla sınırlandırılmıştır. Piyasa şartları gerektirdiği takdirde AB Komisyonu, 3 milyon tonun üzerindeki müdahale alımlarını ihale yöntemiyle gerçekleştirmeye karar verebilir. Makarnalık buğday, arpa, mısır ve çeltikte ise müdahale alımlarında tavan sınırlaması ve müdahale fiyatı uygulaması AB Komisyonunca ihale yöntemi ile belirlenir. İhale yöntemi ile belirlenen fiyat, hiçbir zaman müdahale alım fiyatını geçemez. Müdahale kurumuna ürünlerini satmak isteyen ürün sahipleri başvurularıyla birlikte müdahale kurumuna bir teminat yatırmak zorundadırlar. Bu teminat miktarı makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa ve mısır için 20 €/Ton, çeltik için ise 30 €/Ton olarak belirlenmiştir.

3.1.3. Ödeme Kurumları

AB Ortak Tarım Politikası'nın yürütülmesinde anahtar rolü ödeme kurumları (paying agency) oynamaktadır. Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (EAGF) tarafından karşılanan ödemelerin (doğrudan gelir desteği, ihracat geri ödemeleri ve müdahale alımlarının finansmanı) uygulanmasından ödeme kurumları sorumludur. Bu kuruluşlar aynı zamanda AB ortak piyasa düzeni çerçevesinde müdahale alımı, depolama, iç ve dış satışlar gibi faaliyetlerin yerine getirilmesinden sorumludur. Müdahale alımlarından sorumlu ödeme kurumlarının (Tablo 8) ürün alımında uygulayacakları minimum miktar ve kalite unsurları, fiyat baremleri, müdahale alım dönemleri gibi unsurlar topluluk tüzüklerince belirlenmiştir.

Toplulukta çok yaygın ve gelişmiş bir özel sektör depoculuğu olduğundan müdahale alımlarından sorumlu ödeme kurumlarının kendilerine ait depoları bulunmamaktadır. Kontrat yaptıkları sözleşmeli depolar aracılığıyla alım ve stoklama yapmaktadırlar. Bu depolar, ödeme kurumlarınca sürekli olarak denetlenmektedir.

Tablo 8: AB Ülkelerinde Müdahale Alımlarından Sorumlu Ödeme Kurumları

ÜLKELER	ÖDEME KURUMU
Almanya	Federal Office for Agriculture and Food (BLE)
Fransa	French National Agriculture and Sea Paying Agency (FranceAgriMer)
İtalya	National Institution Rice (ENR)
Hollanda	National Service for the Implementation of Regulations
Belçika	Ministry of the Walloon Region, DG for Agriculture, Natural Resources and Environment
Birleşik Krallık	Rural Payment Agency (RPA)
İrlanda	Department of Agriculture, Fisheries and Food Responsibility (POBAIL)
Danimarka	The Danish AgriFish Agency
Portekiz	Institution for Finance of Agriculture and Fisheries (IFAP)
İspanya	Spanish Agrarian Guarantee Fund (FEGA)
Yunanistan	Payment and Control Agency for Guidance and Guarantee Community Aid (OPEKEPE)
İsveç	Swedish Board of Agriculture
Finlandiya	The Agency For Rural Affairs (MAVI)
Avusturya	Agrarmarkt Austria (AMA)
Polonya	Agency for Restructuring and Modernization of Agriculture (ARIMR)
Macaristan	Agricultural and Rural Development Agency (ARDA)
Lüksemburg	Ministry of Agriculture, Viticulture and Rural Development (MA)
Çek Cumhuriyeti	State Agricultural Intervention Fund (SAIF)
Estonya	Estonian Agricultural Registers and Information Board (PRIA)
Litvanya	National Paying Agency under Ministry of Agriculture (NMA)
Letonya	Rural Support Service (RSS)
Malta	Agriculture and Rural Payments Agency (ARPA)
Slovenya	Agency for Agricultural Markets and Rural Development (AKTRP)
Slovakya	Agricultural Paying Agency (APA)
Güney Kıbrıs Rum Yön.	Cyprus Agricultural Payments Organization (CAPO)
Romanya	Agency for Payments and Intervention in Agriculture (APIA)
Bulgaristan	State Fund Agriculture (SFA)
Hırvatistan	Paying Agency For Agriculture, Fisheries And Rural Development (APPRRR)

Kaynak: AB Komisyonu

3.2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ (ABD)

Hububat ve yağlı tohumlarda dünyanın en önemli ihracatçı ülkelerinden biri olan ABD'de devlet; doğrudan alım, satım ve üretim yapmamaktadır.

ABD'de tarım piyasasının düzenlenmesi konusunda en etkin kurum Ürün Kredi Kurumudur (CCC - Commodity Credit Corporation) . ABD Tarım Bakanlığına bağlı olan Ürün Kredi Kurumu (CCC); 17 Ekim 1933 yılında üreticinin gelirleri, desteklenmesi, korunması ve istikrarlı fiyat sağlanması amacıyla 3 milyon dolar sermaye ile kurulmuş olup aynı zamanda yeni iç ve dış pazarların geliştirilmesi ve tarım ürünlerinin pazarlanmasında da yardımcı olmaktadır. Fiyat destekleri, bu kurum vasıtasıyla yerine getirilmektedir.

Tarım politikaları her altı yılda bir çıkartılan Tarım Kanunu çerçevesinde yürütülmektedir. En son Tarım Kanunu 2014 yılı Şubat ayında yasalaşmıştır.

2014 yılı Tarım Kanunu ile çiftçilerin sahip olduğu toprağı ekip ekmediğine bakılmaksızın çiftçiye sağlanan ve yılda 4,5 milyar dolara mal olan doğrudan devlet sübvansiyonlarına son verilmiştir. Sigorta biçimindeki desteklere önem verilmiş, bunların miktar ve kapsamları arttırılmıştır.

Bu çerçevede Fiyat Düşüşlerinden Koruma (PLC - Price Loss Coverage) ve Tarımsal Risklerden Koruma (ARC - Agriculture Risk Coverage) adı altında iki adet yeni program uygulamaya konulmuştur. Çiftçiler tüm kanun dönemi boyunca (en az 2018 yılına kadar) geçerli kalmak üzere bu iki programdan birini seçmek zorundadırlar.

PLC programı altında çiftçiler, bir ürünün sezonluk ulusal ortalama fiyatının belirlenen referans fiyatın altına düşmesi durumunda destek almaktadırlar.

ARC programı altında ise ilçe ve bireysel bazlı olarak seçim yapılmaktadır. İlçe bazlı seçim yapıldığında ilçenin belli bir üründe o dönemdeki geliri, ilçenin o üründeki gösterge ortalama gelirinin %86'sının altına düştüğünde çiftçiler destek almaktadır. Bireysel bazlı sistemde ise çiftçi tüm ürünlerini sisteme katmakta olup çiftçinin o dönemdeki toplam geliri kendisi için hesaplanan ortalama gösterge gelir miktarının %86'sının altına düşerse çiftçi destek almaktadır.

PLC ve ilçe bazındaki ARC programına katılım ürün bazında yapılabilirken bireysel bazlı ARC programına çiftçi tüm ürünleriyle katılmaktadır.

Tarım Bakanlığı, Hububat Birliği ve Buğday Birliği gibi sivil kurumlarla ihracat pazarlarının geliştirilmesi için çalışmaktadır.

Ülkede çok güçlü ulaşım, depolama ve liman altyapısı mevcuttur. Ürünlerin ülke çapında toplanması ve ihracatında çok uluslu şirketler önemli rol oynamaktadır. Buğdayların üreticiden alındığı yerel depolar ve buralardan taşınıp ihracat noktalarına gönderilmek üzere bekletildiği terminal depolar (birçoğu 1 milyon ton kapasiteli) mevcuttur.

Üretim, genelde ailelere ait çiftliklerde yapılır. İşletme büyüklükleri 200 hektar civarındadır.

Lisanslı depoculuk sistemi ülkede 100 yıldır uygulanmaktadır. Yaklaşık 10.000 adet lisanslı depo mevcuttur.

Ülkedeki depolama kapasitesi (Hububat, bakliyat ve yağlı tohumlar için kullanılabilir.) 350 milyon tonu çiftlik içlerinde olmak üzere 620 milyon tondur. Çiftlikler dışında 8.701 adet depolama tesisi mevcuttur.

Hasattan sonra çiftçiler buğdaylarını;

- Doğrudan yerel depolara ürün kalitesine göre piyasa fiyatlarından satabilirler.
- Kendi deposunda muhafaza edip fiyatlar artınca yine bu yerel depolara satabilirler.
- Daha sonra teslim etmek üzere bir forward kontratla satabilirler.
- Deposunda tuttuğu malı satıncaya kadar Tarım Bakanlığı Ürün Kredi Kurumundan (CCC) kredi alabilirler.

Ürün fiyatları borsalarda belirlenmektedir. ABD'de Chicago (CME Group) ve Minneapolis gibi ihtisaslaşmış ürün borsalarında tarımsal ürünler kontrat bazında satılmaktadır. Minneapolis Borsası, spot alım ve satımın yapıldığı en önemli borsadır. Genelde sert kırmızı baharlık buğdayı (HRS) ve durum buğdayı el değiştirir.

Vadeli işlem borsalarında toplam hacmin neredeyse %1'i fiili teslimata konu olmaktadır. Genel olarak yumuşak kırmızı kışlık buğdayı (SRW) ve kırmızı kışlık buğdayı (HRW) Chicago Borsasında, HRS ve beyaz buğdaylar ise Minneapolis Borsasında işlem görmektedir.

3.3. ARJANTİN

Kuzeyden güneye uzanan büyük bir coğrafyaya sahip olan Arjantin'in iklim koşulları, çok farklı iklim gerektiren ürünlerin üretimine müsaittir. Hububat ve

yağlı tohumlar üretimi, Arjantin ekonomisi ve ihracatının en önemli unsuru niteliğindedir.

Arjantin dünya buğday üretiminde göreli olarak gerilerde olmakla birlikte Brezilya'nın en önemli buğday tedarikçisidir.

Ukrayna ve Rusya'nın ardından dünyanın üçüncü büyük ayçiçeği üreticisidir. Ülkede üretilen ayçiçeği tohumunun neredeyse tamamı işlenerek yağ ve küspe üretilmekte, çok az bir kısmı ihraç edilmektedir.

ABD ve Brezilya'dan sonra dünyanın en büyük soya üretici ve ihracatçısıdır. Kolay pazarlanabilir bir ihraç ürünü olması ve elverişli dünya fiyatları nedenleriyle son yıllarda soya ekimi yapılan alanlarda hızlı bir genişleme başlamıştır. Üretilen soyanın %75'inden fazlası ülkede işlenerek küspe ve yağ elde edilmektedir. Ülkenin yıllık 50 milyon tonun üzerinde soya işleme kapasitesinin olduğu tahmin edilmektedir. Geniş altyapı, yatırım ve düşük vergi sayesinde soya üretimi artış göstermekte; buna bağlı olarak küspe üretiminde artış görülmektedir. Arjantin'de üretilen soya yağı ve küspesinin çoğu ihraç edilmekte, soya yağı ülkede bulunan biyoyakıt sektörü tarafından kullanılmaktadır. Üretilen biyoyakıtın yaklaşık %60'ı ihraç edilmekte, geri kalan %10'luk kısım karışım kuralı nedeniyle yurt içinde tüketilmektedir.

Soyanın üretim maliyetinin diğer tarım ürünlerine göre daha düşük olması, az veya hiç gübre gerektirmemesi, mısıra göre sıcak ve kuraklığa daha dayanıklı olması soya üretimini avantajlı hâle getirmektedir.

Mevcut hükümetin göreve başlamasıyla mısır ve buğday için uygulanan ihracat vergilerini ve ticaret kontrollerini kaldırmış olmasının ve Arjantin para birimi olan Peso'nun serbest kur sistemine geçişle birlikte değer kaybetmesinin ülkenin ihracatını desteklemesi beklenmektedir.

Hububat sektöründe düzenleyici kuruluş İç Tüketim Sübvansiyonları Koordinasyon ve Değerlendirme Birimidir (UCESI). Hububat ihracatçıları, UCESI bünyesinde bulunan ve tarımsal ürünlerin yurt dışı satışındaki taahhütnamelerin kaydı olan ROE VERDE (Yeşil ROE) sistemine kayıt yaptırmaktadırlar. Bu kayıt sisteminde, hububat ve türevlerinin tüm ihracat işlemleri kayıt altına alınmaktadır.

Tohumlar için kalite ve ihracat sertifikası veren düzenleyici kuruluş Arjantin Ulusal Tohum Enstitüsüdür (INASE).

Ulusal Hijyen ve Tarımsal Gıda Kalitesi Kurumu (SENASA), ulusal gıda güvenliği ve gıda kalitesi kontrolleri aracılığı ile yurt içi tüketim ve dış ticarete konu hayvansal ve bitkisel gıda ürünlerini sağlık, kalite ve hijyen açısından sertifikalandırıp kayıt altına almaktadır. Bu denetim, SENASA'nın yapmış olduğu uluslararası anlaşmalar ile uluslararası kuruluş ve diğer kamu kurumlarının mevzuatına göre yapılır.

Hayvansal ve bitkisel gıda ürünlerinin ve yan ürünlerin sanayisi, işlenmesi, kesim yerleri, saklanması gibi gıda üretim süreci SENASA'nın görev alanındadır.

SENASA, tarımsal ürünlerin uluslararası ticaretinde sertifikalandırmadan sorumludur. Aynı zamanda ihracat ve ithalatta sıhhi, bitki sağlığı, teknik ve operasyonel konularda mevzuattaki zorunluluklara uyumu denetlemektedir. Hastalıkların önlenmesi için sınır kontrol sistemi oluşturmaktadır.

Tarımsal gıdada ulusal ve uluslararası sağlık güvencesi faaliyetlerine yönelik birimler oluşturur ve kaynak tahsis eder. Ayrıca organik üretimde kaliteyi korumak için gerekli mevzuat düzenlemelerini yapmaktadır.

Ulusal Bitki Koruması Birimi ile sebzelerin yan ürün ve türevlerinin sağlık standartlarına göre korunmasını yönlendirir. Bu anlamda SENASA haşere ve bitki hastalıklarının gözetimi, denetimi, önlenmesi, kontrolü ve imhası konularını planlar; organize eder ve bu konudaki planları denetler.

Ulusal Bitki Koruması Birimi; bitkisel ürünler ve yan ürünlerinin üretim, ithalat, ihracat, ambalajlama, muhafaza, taşıma ve pazarlanmasını düzenleyen bitkisel yönetmelikleri bitki politikasına göre oluşturur. Ayrıca sektördeki kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetlerini belirleyen standartları oluşturmaktadır. Arjantin'de bitki koruma programları yürütür ve bitkilerde ortaya çıkabilecek acil durumlara müdahale eder. Ulusal, bölgesel, yerel ve özel birimlerin eylemlerini koordine ederek ekonomik açıdan önemli ürünleri etkileyen haşere ve hastalıkların gözetlenmesi ve imhası için sistem geliştirip yürütür.

Yurt içi piyasa kota ve fiyatları, Ticaret ve Ekonomi Müsteşarlığı tarafından belirlenmektedir.

3.4. AVUSTRALYA

Avustralya'nın ortalama yıllık 25 milyon ton buğday üretimi ve 19 milyon ton buğday ihracatı vardır. Üretilen buğday ve arpanın çok büyük bölümü ihraç edilmektedir. Avustralya, dünyanın önde gelen buğday ihracatçı ülkeleri arasında ve AB'den sonra dünyanın ikinci büyük arpa ihracatçısı konumundadır. Avustralya

dünya maltlık arpa ticaretinin %40'ından fazlasını ve yemlik arpa ticaretinin %20'sini temsil etmektedir. Çin, %30'luk payıyla Avustralya'nın en büyük arpa pazarıdır.

Buğday üreticisi çiftçiler, ürünlerini 1989 yılına kadar Avustralya Buğday Kurumu (AWB- Australian Wheat Board) aracılığıyla tek elden pazarlamak zorundaydılar. AWB buğday alımı ve satımı ile ihracatı konusunda bu tarihe kadar tekel konumunda olmuştur. Diğer ürünlerde ise serbest piyasa kuralları işletilmiştir.

AWB, 1930'lu yılların sonunda İkinci Dünya Savaşı ve büyük ekonomik buhran yıllarında Avustralyalı buğday üreticilerinin birlikte hareket etmelerini ve olumsuz ekonomik koşullardan en az şekilde etkilenmelerini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Daha sonrasında AWB, bu tekel sistemi avantajlı görüldüğü için tekel konumunu sürdürmeye devam etmiştir.

1989 yılında buğday üreticilerinin Avustralya Buğday Kurumu yoluyla örgütlü ve zorunlu bir biçimde depolama ve pazarlama yaptıkları Tek Masa Satış Sistemi (Single Selling Desk System) iç piyasa için yürürlükten kaldırılmıştır. Fakat buğday ihracatında Tek Masa Satış Sistemi 2008 yılına kadar devam etmiştir. 2008 yılında yapılan kanun değişikliği ile buğday ihracatında da Tek Masa Satış Sistemi yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece buğday iç ve dış ticareti tamamen serbest piyasa kurallarının hâkim olduğu bir sisteme dönmüştür.

AWB, 1999 yılına kadar bir kamu kuruluşu iken 1999 yılında hisseleri üreticilere satılarak özelleştirilmiştir. 2001 yılında da şirketin hisseleri Avustralya Borsasında işlem görmeye başlamıştır. 2010 yılında Kanada menşeli Agrium şirketi AWB'yi satın almış, daha sonra 2011 yılında AWB Cargill şirketine satılmıştır.

AWB doğrudan alımların yanı sıra bir havuz sistemi yoluyla da çalışmaktadır. Ürününü getiren çiftçiye önce ödeme yapılmakta, çiftçi kalan parasını yıl içinde piyasadaki gelişmeler doğrultusunda değişim gösteren toplam satış havuzundan ürün dönemi sonunda almaktadır.

Günümüz itibarıyla Avustralya'da hububat piyasalarına tamamen serbest piyasa kuralları hâkim olup fiyatlara devlet müdahalesi söz konusu değildir. Avustralya Hükümeti üretim ya da dağıtımda hiçbir role sahip olmayıp elinde rezerv ya da müdahale stokları bulundurmamaktadır. Avustralya'da hububat piyasaları için TMO eş değerinde bir müdahale ve düzenleme kurumu yer almamaktadır. Ülkede hububat piyasaları liberal bir sistemde işlemekte olup büyük firmalar, kuruluşlar ve kooperatifler aracılığıyla üreticiden mal alımları, depolama ve satış işlemleri gerçekleştirilmektedir.

Avustralya, OECD ülkeleri içinde en az tarımsal destekleme yapan ikinci ülkedir. Ülkede doğrudan ve fiyata dayalı destekler olağanüstü koşullar dışında sağlanmamaktadır. Avustralya'da kullandırılan tarımsal destekler; özellikle araştırma geliştirme, sera gazlarının emisyonunun azaltılması, toprağın daha iyi kullanılması ve değişen iklim şartlarına uyum sağlamayla ilgili tarımsal sektörlerin teknolojik yenilik yaklaşımlarına verilmektedir.

Son dönemde kuraklığın ülkede önemli bir faktör olarak ortaya çıkması nedeniyle kuraklığa bağlı desteklemeler artmıştır. Desteklemelerde amacın kriz durumunda olan çiftçilere yardım etmekten çok onların kriz durumlarına hazırlıklı ve bilinçli olmalarını sağlamak olduğu ifade edilmektedir.

Ürün bazlı desteklemeler (fark ödemesi destekleri) üretici desteklerinin sadece çok küçük bir bölümünü oluştururken bu destek grubunun en büyük kısmını son yıllarda kuraklık nedeniyle büyük sorunlar yaşanan pirince verilen ürün desteği oluşturmaktadır. Buğday, mısır ve arpa için ise ürün destek primi uygulanmamaktadır.

3.5. BREZİLYA

Brezilya dünya tarım ve gıda sanayi ürünleri dış ticaretinde net tarım ve gıda sanayi ürünleri ihracatçısıdır. Brezilya dünyada; şeker ve kahve üretimi ile ihracatında birinci, soya fasulyesi üretiminde ikinci, mısır üretiminde ise üçüncü sırada yer almaktadır.

Brezilya tarım ve gıda ürünleri piyasasında yoğun rekabet yaşanmaktadır. Yıllık satışları 1 milyar $'ın üzerinde olan tarımsal şirketler ve kooperatif şirketleri piyasaya hâkimdir. Gıda sanayisinde faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin büyük çoğunluğunun Brezilya pazarında yer aldığı görülmektedir. Ancak son 10 yılda yerli şirketler de oldukça başarılı olup hem iç piyasaya hâkim olmuş, hem de dünya piyasalarında etkin bir biçimde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Tarımsal alanın %76'sı bu şirketler tarafından işlenmektedir.

Brezilya'nın São Paulo şehrinde bulunan borsası BM&F BOVESPA'da 6 adet tarımsal ürün (mısır, kristal şeker, soya fasulyesi, arabica kahvesi, etanol, altın, ham petrol ve canlı sığır) işlem görmektedir. Mısır ve soya fasulyesinde işlemler sadece nakdi uzlaşma şeklinde

yapılabilmektedir. Fiziki teslimat yoktur. Kahve, canlı sığır, etanol, altın ve kristal şeker için fiziki teslimat mümkündür ancak bugüne kadar sadece canlı hayvan sözleşmelerinde uygulanmıştır.

Brezilya'da tarımla ilgili 3 tane Bakanlık bulunmaktadır. Bunlar Tarım, Hayvancılık ve Gıda Tedarik Bakanlığı; Tarımsal Kalkınma Bakanlığı ile Balıkçılık ve Su Ürünleri Bakanlığıdır.

Brezilya'da TMO benzeri bir kuruluş olan Ulusal Tedarik Kurumu (National Supply Company- CONAB), kamu alımları ve depolamadan sorumlu müdahale kurumudur. Bu kurumun stokları elden çıkarmak, hükümetin ortak minimum garanti fiyat politikasını planlamak ve uygulamak, stratejik stokları tutmak, ürün arzını düzenlemek gibi görevleri bulunmaktadır. Ayrıca kurum Brezilya'daki tüm depoların kaydını tutmaktadır. Ülke genelinde 96 depo ünitesi, bununla birlikte dökme yük gemileri, limanlar ve soğutma tesisleri bulunmaktadır. CONAB'ın kayıtlarına göre Brezilya'daki toplam depo sayısı 17.342, hububatta depolama kapasitesi ise yaklaşık 149 (%76,5) milyon tondur. Depoların %80'i özel sektöre, %18'i kooperatiflere, %2'si ise kamuya aittir. Bu depoların 55 milyon tonu ise hububat sektörüne aittir. Hububat depolarının yaklaşık %14'ü çiftliklerde yer almaktadır.

Ülkede ulaşım, depolama ve liman altyapısında sorunlar mevcuttur. Yolların sadece %10'u asfaltla kaplıdır ve tarımsal ürünlerin sevkiyatının %60'ı kara yolu ile yapılmaktadır.

3.5.1. Destekleme Programları

Tarım ve Hayvancılık Planı çerçevesinde tarımsal sanayi ürünlerine Federal Hükümet yatırımları için daha çok kaynak ayrılacaktır.

3.5.1.1. Tarım, Hayvancılık ve Gıda Tedarik Bakanlığının Gerçekleştirdiği Programlar

Buğday, mısır, sorgum, çeltik, soya fasulyesi, şeker kamışı, kahve, pamuk vb. ürünler söz konusu programlar kapsamında desteklenmektedir.

AGF-Federal Devlet Alım Programı: Hükümet tarafından farklı üretim bölgelerindeki maliyetler dikkate alınarak yıllık olarak "minimum fiyat" belirlenmektedir. Piyasa fiyatı "minimum fiyat"ın altına düştüğünde program devreye girmektedir. CONAB minimum fiyatla çiftçiler ve kooperatiflerden alım yapmaktadır. Program kapsamında stratejik stoklar tutulmaktadır.

PEP&VEP-Ürünlerin Pazarlanması İçin Pirim Ödeme Programı: Program kapsamında hükümet garanti edilmiş fiyat belirlemektedir. Piyasa fiyatı garanti fiyatın altına düştüğünde aradaki fark çiftçi ve kooperatiflere ödenmektedir. Eyaletler arasında ürün arzındaki dengesizlikler sebebiyle bu program oluşturulmuştur. Ürün alıcısı veya tüccar; ürünleri arz fazlası olan bölgelerden alıp arz açığı olan bölgelere transfer etmeyi taahhüt etmektedir.

PROP: Alıcılar veya tüccarın vadeli işlemler piyasasına girip sözleşme yapmaları durumunda ödenen risk primidir.

PEPRO: Üretici ve kooperatiflere ürünlerini açık arttırmada satmaları durumunda ödenen primdir.

3.5.1.2. Tarımsal Kalkınma Bakanlığının Gerçekleştirdiği Programlar

Okul Gıdası Programı: Tarım reformu kapsamında okul yemeklerinde kullanılacak tarımsal ürünler, yerli topluluklara öncelik vermek suretiyle aile çiftliklerinden satın alınmaktadır.

Tarım Ticareti Programı: Aile çiftliklerinin yaşam standardını iyileştirmek amacıyla kırsal alanlarda iş fırsatları oluşturmak, ürünlere işlenerek katma değer katarak pazarlanması için desteklemede bulunmaktadır.

Hasat Garanti Programı: Söz konusu program kıraç, kurak veya aşırı yağıştan muzdarip olan kuzeydoğu eyaletlerinde uygulanmaktadır. Program kapsamında pamuk, mısır, soya fasulyesi, çeltik vb. ürünlerde %50 ürün kaybı olması durumunda Federal Hükümet tüm kaybı 6 taksitte üreticilere ödemektedir.

Daha Fazla Gıda Programı: Daha fazla üretim ve ürün çeşitlendirmesi yaparak kırsal kesimdeki altyapıyı güçlendirmek amacıyla girişimcilere kredi sağlanmaktadır.

PAA-Gıda Alım Programı: Hükümet yoksul kesime yardım etmek ve açlıkla mücadele etmek için aile çiftliklerinden doğrudan alım yapmak, ürünlerine katma değer katmayı teşvik ederek pazarlama mekanizmaları geliştirmek amacıyla söz konusu programı oluşturmuştur.

PGPAF- Garanti Fiyat Programı: Piyasa fiyatı ile garanti edilmiş fiyat arasındaki fark, aile çiftliklerine verilmektedir.

PRONAF-Ulusal Aile Tarımını Güçlendirme Programı: Tarım sektörüne verilen en düşük faizli

krediler PRONAF Programı kapsamında verilmektedir. Tarımsal olmayan faaliyetler için de üretim bölgelerinde yaşayan ailelere kredi sağlanmaktadır.

Biyodizel Programı: Biyoyakıt üretimine ailelerin katılımını sağlamak amaçlanmıştır. Program kapsamında promosyon, kredi ve destek sağlanmaktadır.

3.6. HİNDİSTAN

3.6.1. Hindistan'da Tarımsal Yapı

Yüzölçümü 328,7 milyon hektar olan Hindistan'da net ekilebilir arazi büyüklüğü 155 milyon hektar kadardır. Net sulaması yapılan alan ise 66,7 milyon hektardır. Bunun dışındaki alanlarda ürün gelişimi genellikle muson yağmurlarına göre şekillenmektedir. Resmî verilere göre 2012/13 dönemi itibarıyla Hindistan'da tarım sektörü ve tarıma bağlı sektörler istihdamın %49'unu teşkil etmesine rağmen GSYİH' deki payları ancak %17 olmuştur.

Hindistan'da pek çok ürün için ortalama verim dünya ortalamasının altındadır. Ortalama tarım alanı büyüklüğü 1,34 hektar civarında olmakla birlikte toprakların nesilden nesile miras yoluyla geçerken bölünmesi sebebiyle bu rakam daha da düşmektedir. Büyük ölçekli olarak nitelendirilen ve yaklaşık olarak 11,2 hektarın üzerinde olan çiftlikler, Hindistan'daki toplam 119,2 milyon adet çiftliğe ait alanların sadece %1'ini teşkil etmektedir. Eyaletlerde yasalar yoluyla tarım arazilerinin büyüklükleri belli rakamların üstünde tutulmaya çalışılmaktadır.

Ülkenin iki majör üretim sezonu bulunmaktadır. Bunlar, Kharif ve Rabi sezonudur. Kharif sezonu (yaz) nisan-eylül aralığındaki süreci kapsamakta olup bu sezonun ana ürünü pirinçtir. Rabi sezonu ise (kış) ekim-mart aralığını kapsamakta olup sezonun başlıca ürünü buğdaydır.

Ülkede pazarlama oldukça kademeli bir yapıya sahiptir. Üretilen ürünün pazara sunulmasına kadar geçen süreçte 6 ile 8 arasında aracı devreye girebilmektedir. Tarım piyasası genellikle küçük ölçekli işletmelerin hâkimiyeti altındadır. Çiftçi, bu kademeli pazarlama sisteminde tüketici fiyatının çok küçük bir kısmını alabilmektedir.

1991 yılında serbest ekonomi sistemine geçilmesi ile Hindistan Hükümeti, tarım ve gıda işleme endüstrilerinde doğrudan yabancı yatırımları teşvik etmeye başlamıştır. Perakende satışlarda %100 yabancı menşeli yatırıma izin verilmemesine karşın toptan satış ve bayicilik yoluyla yabancı yatırımın önü açılmıştır. Ayrıca Hindistan, tarımsal biyoteknoloji alanındaki araştırmalara yatırım yapan ve GDO'lu ürünlerle ilgili düzenlemeler getirmek amacıyla bir biyogüvenlik sistemi teşkil eden ilk Asya ülkelerindendir.

3.6.2. Hindistan'da Tarım Piyasası Politikası ve Uygulamaları

Hindistan'da devlet, tarımsal sektörün kalkınmasında önemli bir role sahiptir. Devlet; ithalat-ihracat konusunda politikalar yürütmek, fiyat desteklemelerinde bulunmak, doğrudan ödemeler yapmak, kredi sağlamak, tohum, gübre ve sulama desteklemeleri vermek gibi araçlarla tarım sektörünü desteklemektedir.

Hindistan tarım politikasının amaçları arasında gıdada kendine yeterliliği, çiftçilere yüksek getirili fiyatları ve tüketicilere dengeli fiyatlar sunmayı sağlamak yer almaktadır.

Bu amaçlara ulaşmak amacıyla aşağıda belirtilen politika araçları kullanılmaktadır:

- Asgari destekleme fiyatı (Minimum Support Price-MSP)
- Tüketiciler için gıda desteklemeleri
- Piyasa düzenlemeleri
- Üreticiler için girdi desteklemeleri
- Ticaret politikası

Asgari Destekleme Fiyatı

Kilit konumdaki emtialar için üretici fiyatlarına desteklemeler uygulanmaktadır. Hükümet fiyat destekleme programını, Tarımsal Maliyetler ve Fiyatlar Kurulunun tavsiyeleri doğrultusunda çeşitli kamu kurumları ile organize etmektedir. Bunlar; Hindistan Pamuk Kurumu, Hindistan Hintkeneviri Kurumu, Hindistan Ulusal Tarımsal İşbirliği Pazarlama Federasyonu, Tütün Kurumu ve Hindistan Gıda Kurumudur.

Hindistan Gıda Kurumu, Hindistan genelindeki toplam 24 milyon ton kapasiteli 1.451 adet depolama tesisi ile en büyük tarımsal depolama sistemine sahiptir. Bu tesislerin bir kısmı kiralık olup bir kısmı Kurumun mülkiyetindedir.

Kurum her yıl buğday, çeltik, yemlik hububat ve şeker gibi ürünleri almaktadır.

Hindistan dünyanın buğday üreten ve tüketen en önemli ülkelerinden biridir. Üreticiler için taban fiyat olarak sağlanacak bir "Asgari Destekleme Fiyatı" bulunmaktadır. Hindistan Gıda Kurumu (FCI), önceden

belirlenen destekleme fiyatları üzerinden buğday ve pirinç alımı yapmaktadır. Kurumun kendi alım merkezleri bulunmakla birlikte genelde eyaletlere bağlı kurumlar FCI adına alımları yürütmektedirler. Ayrıca bazı eyaletler kendi kurdukları dağıtım programlarını desteklemek amacıyla doğrudan kendileri alım yapmaktadır ancak bu alımlar ülke çapında kıyaslandığında çok küçük bir paya sahiptir. Fazla ürünler, ana üretim bölgelerindeki birincil toptan ürün piyasalarında çiftçiler veya aracılar tarafından satışa sunulmaktadır. Ürünler bu piyasa üzerinden sırasıyla ikincil toptan ürün piyasası, perakende ürün piyasası ve en sonunda tüketicilere kadar ulaşmaktadır. Özel ihracatçılar dahi ihtiyaçlarını birincil toptan ürün piyasasından karşılamaktadırlar.

Gıda Desteklemeleri

Hindistan Gıda Kurumu; düşük gelir seviyesindeki tüketicileri gıda fiyatlarındaki artışlara karşı korumak amacıyla üreticiden minimum destekleme fiyatı üzerinden satın aldığı gıdalık hububatı, destekleme fiyatı üzerinden halkın teminine sunmaktadır. Hindistan Hükümeti ayrıca ülke nüfusunun (1,2 milyar) üçte birine gıda sağlamak amacıyla 10 Eylül 2013 tarihinde Ulusal Gıda Güvenliği Kanunu'nu (National Food Security Act) yürürlüğe koymuştur.

Piyasa Düzenlemeleri

Hindistan'da yurt içi tarımsal piyasalar karmaşık bir piyasa düzenleme çerçevesine tabidir. Örneğin Temel Emtia Yasası ile merkezi ve yerel idarelere hükümetçe önemli görülen emtianın muhafazası ve taşınması ile ilgili kısıtlamalar yapabilmesi için olanak sağlanmıştır. Aynı şekilde Tarımsal Ürün Piyasası Komitesi Yasası ile tarım ürünlerinin sadece düzenlenmiş piyasalar aracılığıyla ve sadece kayıtlı aracılar tarafından ticaretine izin verilmiştir.

Girdi Desteklemeleri

Hindistan'da üreticiye gübre, elektrik, yakıt ve sulama desteklemeleri sağlanmaktadır. Son 15 yıllık periyotta ülkede girdi desteklemelerinde ciddi bir artış olmuştur. Hem yerel hem de ithal gübre fiyatlarında destekleme sağlanmaktadır. Pek çok eyalette tarımsal faaliyetler için kullanılan elektrik ya düşük fiyatlarla ya da bedelsiz olarak sağlanmaktadır.

Tarımsal Ticaret Politikası

90'lı yıllara kadar yüksek vergiler ve sınırlamalar ile baskılanan tarımsal ticaret çoğunlukla kamu ticari kurumları üzerinden işlemekteydi. Ancak 1994 yılından itibaren tarımsal ihracat politikalarında liberal bir yol izlenmeye başlanmıştır. Kamu ticaretine söz konusu ürünlerin azaltılması, ihracat kotalarının gevşetilmesi ve minimum ihracat fiyatı gibi uygulamaların kaldırılması bu politika doğrultusunda gerçekleşen reformlardan birkaçıdır.

3.7. MISIR ARAP CUMHURİYETİ

Mısır'da 1980 yılından beri hükümetler gıdada sübvansiyon programı uygulamaktadır. Gıda sübvansiyonu sistemi içerisinde halk (baladi) ekmek, halk un, yemeklik yağ ve şeker bulunmakta olup bu sistem devlet bütçesinin yaklaşık %28'ini kapsamaktadır. Ülkenin gıda güvenliğini sağlamada en önde gelen kuruluşu olup miktar ve fiyat yönünden iç piyasalardaki ürünlerin dengesinin korunması için piyasaların takibi ve kontrolünü yürüten Tedarik ve İç Ticaret Bakanlığına bağlı Ürün Tedariki Genel Müdürlüğü (GASC-General Authority for Supply Commodities) gıda sübvansiyonu maliyetlerinin büyük kısmını karşılayan bir devlet organıdır.

Hükümet sübvansiyon sistemi içerisindeki buğdayı uluslararası piyasadan ve yerel üretimden sağlamaktadır. Uluslararası piyasadan sağlanan buğday çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu sistem ile Mısır, dünyanın en önde gelen buğday ithalatçısı konumuna gelmiştir. Uluslararası ihaleler ve uzun vadeli anlaşmalar yoluyla sağlanan sübvansiyon sistemi dâhilindeki buğday ithalatının tamamından GASC sorumludur. Buğdayın yerel buğday alım programı kapsamında sübvansiyon sistemi için devletin belirlediği alım fiyatı üzerinden yerel üreticilerden temininden faaliyetleri Tarım ve Arazi Islahı Bakanlığı (MALR) tarafından koordine ve Merkez Bankası tarafından kontrol edilen Tarım ve Kalkınma Bankası (PBDAC) sorumludur. Sübvansiyon sistemi içindeki buğday, devlete bağlı un sanayilerinde veya devletin anlaşma yaptığı özel un sanayilerinde öğütülür. Özel un sanayilerinin 1989 yılından beri sübvansiyon sisteminde kullanılmak üzere %82 oranlı un üretimi için buğdayı çiftçilerden doğrudan temin etme izinleri de vardır. Sistem için gerekli, tamamı yerel üretimden sağlanan şekeri Kamu Teşebbüsleri Bakanlığına bağlı Gıda Sanayi Holding (FIHC) temin etmektedir. GASC sübvansiyon sistemi içine giren tüm buğday ve şeker için PBDAC, buğday unu sanayileri ve FIHC'e ödeme yapmaktadır. Sübvansiyon kapsamı içerisindeki buğday,

halk ekmek programı ve sübvansiyonlu un dâhilinde işlem görmektedir. Ancak hükümet, devlete çok fazla mali yük oluşturmakta olan destekleme sistemi ile ilgili reform çalışmaları yürütmektedir.

Ülke genelinde 6.500 çiftçi kooperatifi kurulmuş, üreticiler ile devlet arasındaki aracı ve tacirlerin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Ayrıca hükümet tüm ailelere günlük belirli miktarda ekmek dağıtılmasını sağlayan "akıllı kart" diye bilinen yeni bir uygulamaya başlamıştır. 2013/14 sezonundan beri Hükümet diğer ürünlere geçişi engellemek ve ekilişleri artırmak amacıyla 420 EGP/ARDEB (400 $/Ton) düzeyindeki yüksek alım fiyatlarını sürdürmektedir. Hükümetin yüksek fiyatlı alım politikası çiftçilerin alternatif ürünlere geçişini engelleyerek buğday ekim alanı seviyesinin korunmasını sağlamaktadır. 2015 yılı Kasım ayında Hükümet belirlenmiş alım fiyatları yerine her bir çiftçiye 1.300 EGP/fedan (68 $/ha) seviyesinde doğrudan destekleme yapabileceğini açıklamıştır. Hükümet yerli buğdayı hasat sırasındaki ortalama küresel buğday fiyatlarından almayı amaçlamıştır. Ancak çiftçi ve kooperatiflerin bu uygulamaya karşı çıkması Hükümetin eski uygulamaya geri dönmesine neden olmuştur.

Hükümetin yerel arzı artırma çalışmalarında başvurduğu bir diğer yöntem siloların kalitesini artırarak silo kayıplarını düşürmektir. Ülkede modern silo sayısı az olup düşük kalitedeki silolar büyük miktarda kayıplara yol açmaktadır. Mısır Silo ve Depolama Holding (EHCSS) şirketi; ülke genelinde 2005-2008 yılları arasında inşa edilmiş, 360 bin ton kapasiteli, 8 adet modern metal silo işletmektedir. Tarım ve Kalkınma Bankası 298 adedi toprak silo ve 64 adedi beton silo olmak üzere toplam 2 milyon ton kapasiteli, 362 adet siloya sahiptir. Ancak kalitesi düşük olan bu silolar, yılda %20-30 kayıplara neden olmaktadır. Mısır, ürün israfını ve ithalata bağımlılığı azaltmak amacıyla depolama tesislerinde yenilemelerini sürdürmektedir. Ulusal silo yapımı projesi kapsamında ülkenin buğday depolama kapasitesinin 1,5 milyon tondan 5 milyon tona çıkarılması hedeflenmektedir. Yeni altyapının hasat sonrası kayıpları da azaltması beklenmektedir.

Kuraklığa dayanıklı yüksek verimli buğday çeşitlerini kullanmaya ilaveten su ve arazi kullanımında verimliliği artırma çerçevesindeki çabalar devam etmektedir. Mısır Tarım Bakanı, ithalat politikası ile ilgili olarak FAO ile çalışabileceklerini ifade etmiştir. FAO'dan Mısır'a giden bir heyet hâlihazırda çöl arazilerinin ıslahı konusunda çalışmaya başlamıştır. Bu proje kapsamında Mısır'ın tarım alanlarının %20 artması beklenmektedir (630 bin hektarlık bir artış beklenmektedir).

Ürdün kökenli Sigma Yatırım şirketinin Mısır hükümeti ile hububat borsasının faaliyete geçirilmesi için ortaklık anlaşması yaptığı ifade edilmektedir. %20 devlet sermayesi ve %80 özel sermaye ile faaliyete geçecek olan EGYCOMEX, Mısır Emtia Borsasında başta buğday olmak üzere 8 ürün işlem görecek olup bunlardan 6 tanesi tarımsal emtia diğer ikisi petrol ve altındır. 2017 yılında Mısır'da hububat ekim alanları; buğdayda 1,45 milyon ha, mısırda 725 bin ha, pirinçte 762 bin hektar, sorgumda 145 bin hektar, arpada 65 bin hektardır. Hükümet politikası olarak buğdayda dışa bağımlılığı azaltmak ve üretimi artırmak amacıyla yükseltilen alım fiyatları, ülkede buğday ekim alanlarının artmasını sağlamıştır.

3.8. RUSYA

Rusya ikliminin ağır koşulları sebebiyle ülke topraklarının sadece 1/6'sı tarım alanında kullanılmakta ve 1/10'unda ekiliş yapılabilmektedir. Ülkenin temel tarımsal bölgeleri Avrupa'daki Merkez Bölgesi'nden Batı Sibirya'ya kadar uzanmaktadır. Merkez, Güney, Volga ve Sibirya Bölgeleri ülkenin hububat üretiminin %90-95'inin yapıldığı bölgelerdir. Ural Dağları'nın batısında kalan ve Kuzeybatı, Merkez, Güney ve Volga Bölgelerini içine alan Avrupa Rusya'sı ülkenin kışlık hububat bölgesidir. Bu bölgeye kışlık hububat bölgesi denmesinin nedeni kışlık ürünün %80'inden fazlasının bu bölgede üretilmesinden kaynaklanmakta ancak bölgede kışlık üründen çok baharlık ürün ekilişi yapılmaktadır. Baharlık üretim bölgesi ise Volga Vadisi'nden Uzak Doğu Bölgesi'ne kadar uzanmakta iken Batı Sibirya'nın doğusunda çok az ekiliş yapılmaktadır.

Rusya tarım holdinglerinin büyük bir bölümü entegre tarım-komplekslerdir. Yani ham madde kaynakları, depolama kapasitesi, birincil ve ikincil işlem aktiviteleri ve kendi dağıtım ağları bulunmaktadır. Yemlik tohum üreticilerinin önemli bir kısmı aynı zamanda et üretimi yapmaktadır. Böylece buna benzer büyük entegre sistemleri Rus hububat pazarında önemli yere sahip olmaktadır.

En büyük 10 şirketin toplam depolama hacminin kapasitedeki oranı %20'yi aşmaktadır. Toplam hububat

muhafaza kapasitesi 120 milyon tondur.

Müdahale işlemleri, Tarım Bakanlığının görevlendirmesiyle bir devlet kurumu olan Birleşik Hububat AŞ (Ajans) tarafından yapılmaktadır. Birleşik Hububat AŞ (UGC), Rusya'nın hububat ihracat potansiyelini gerçekleştirmek için Rusya hububat piyasasının altyapısını geliştirmek ve hububatı hem yurt içi hem de yurt dışında pazarlamak amacıyla 20 Mart 2009 tarihli ve 290 sayılı Başkanlık Kararnamesi ile oluşturulan bir devlet kuruluşudur. UGC'nin Rusya'nın 18 eyaletinde toplam 1,8 milyon ton kapasiteli 12 silosu ve 1,2 milyon ton kapasiteli 14 işleme tesisi bulunmaktadır. Diğer fonksiyonlarının yanında UGC hükümetin hububat müdahaleleri (hem satış, hem alış) görevini üstlenmektedir. UGC, hububat piyasasını düzenlemek amacıyla müdahale alımları ve emtia satışları için ürün borsalarını kullanmaktadır.

Rusya'nın en büyük özel sektör yatırımcılarından biri olan Summa Grubu, 28 Mayıs 2012 tarihinde düzenlenen ihale ile 198 milyon $ bedelle UGC'nin hisselerinin yarısını (1 eksik hisse ile) almıştır. UGC Rus hükümetinin tamamen özelleştirilecek şirketler listesinde bulunmaktadır.

Ulusal Emtia Borsası (National Merchantile Exchange-NAMEX), 2002 yılında değişik yerel yapılarda örgütlenmiş; emtia borsalarını ortak bir çatıda toplamak amacıyla spot emtia borsası olarak kurulmuştur. Ortakları arasında Rusya Şeker Üreticileri Birliği, Rusya Hububat Birliği ve Razguliay (Hububat Şirketi) gibi önde gelen tarım kuruluşları; Moskova Bankalararası Döviz Borsası MICEX, yerel borsalar ve bilgi teknolojisi şirketleri bulunmaktadır. Çavdar, arpa ve buğday; NAMEX'te işlem gören temel mallardır. NAMEX Moskova Bankalararası Döviz Borsasının (MICEX) altında faaliyet göstermektedir. MICEX'in teknik altyapısını kullanan NAMEX'in rekabet içinde olduğu bir borsa bulunmamaktadır. NAMEX, yerel borsaların bir çatı altında birleştirilmesinden meydana gelmiştir.

Borsada alım-satımı yapılan ürünlerin fiziksel teslimleri de yetkili lisanslı depolardan yapılmaktadır. Borsada ağırlıklı olarak müdahale alım ve satımları yapılmakta olup müdahale konusu ürünler, Tarım Bakanlığı tarafından açık eksiltme ihalesiyle belirlenmiş lisanslı depolarda muhafaza edilmektedir.

Üreticiden yapılan müdahale alımlarında ise üretici, Birleşik Hububat AŞ'ye kayıt olup Ulusal Emtia Borsasında akredite olduktan sonra seanslara bizzat veya aracı vasıtasıyla katılmakta; seanslarda satış yapan üretici, yetkili lisanslı depo ile ürün teslim anlaşması yaptıktan sonra ürünü teslim etmekte; ürün tesliminden sonra lisanslı depo, Birleşik Hububat AŞ ve üretici arasında sözleşme imzalayarak basılı ürün senedini almakta ve bu ürün senedi ile Tarım Bankasına giderek ürün bedelini tahsil etmektedir.

14.07.2012 tarihinde Rus Hükümeti 6 alt program ve 4 hedef programdan oluşan "2013-2020 Tarımsal Kalkınma ve Tarımsal Ürün Piyasaları Düzenleme Devlet Programı"nı kabul etmiştir. Programın finansmanı federal ve bölgesel yönetim bütçelerinden ortak karşılanmaktadır. Verilen destekler çiftçilerin gelirlerine göre yapılmakta ve üretim performansından bağımsız olarak verilmektedir. DTÖ kurallarının doğrudan tohum, yakıt ve gübre desteğine izin vermemesi dolayısıyla Rusya, 2008-2012 yılları arasında kullandığı bu yöntemi terk etmiştir. Destekler yerel yönetimlere dağıtılmakta olup yerel yönetimin kendi destek politikasının olması ve Tarım Bakanlığıyla bir anlaşma yapılması şartı koşulmuştur.

3.9. UKRAYNA

Ukrayna'da bitki yetiştiriciliği, tarımsal üretiminin %70'ini oluşturmaktadır. Bitki yetiştiriciliğinde hububatın payı % 25'in üzerinde, yağlı tohumların payı ise yaklaşık %20'dir. Ukrayna'nın toplam ürün ihracatındaki tarım ürünlerinin payı yıldan yıla artış göstererek %31'e ulaşmıştır. Tarımsal ürün ihracatının %70'ini hububat, yağlı tohum ve bitkisel yağ oluşturmaktadır. Ukrayna'daki tarım alanlarının % 60'ı küçük aile işletmeleri, % 40'ı ise büyük işletmeler tarafından kullanılmasına karşın ülke üretiminin % 55'ini teknolojik avantajları nedeniyle büyük işletmeler, % 45'ini küçük işletmeler gerçekleştirmektedir.

Hububat üretiminin büyük bölümü (%79), ihracatının ise neredeyse tümü orta ve büyük işletmeler tarafından yapılmaktadır. Hububat üretiminde ve ihracatında en büyük paya Nibulon (%10; %14), ADM, Louis Dreyfus Commodities, Topfer, Kernel, Glencore, Bunge Ukraine, Raiz ve Cargill şirketleri sahiptir.

Üretici teşvikleri:

2015 yılında bütçe programları yoluyla tarımsal üreticilerin desteklenmesi sınırlandırılmıştır. 2013 yılında 8,72 milyar UAH, 2014 yılında 6,35 milyar UAH olan Tarım Politikası ve Gıda Bakanlığı bütçesi; 2015 yılında devalüasyona rağmen 2,2 milyar UAH, 2016 yılında da 2 milyar UAH düzeyine düşürülmüştür. Bazı destekleme programları kapatılmış, geri kalanların finansman miktarı ve alanları azaltılmıştır. Bütçe fonları; devlet müdahale fonunun fiyat regülasyonu kapsamında depolama, taşıma/sevkiyat, işleme ve ihracat giderlerini kompanse etmeye yönelik olarak tahsis edilmiştir. Fonlar ayrıca, üreticilere yönelik kredi programı ile makine ve teçhizat alımlarının finansmanına ayrılmıştır.

Ukrayna'da hububat ihracatında KDV iadesi uygulanmaktaydı. 2014 yılında yürürlülüğe giren yeni vergi kanunu ile hububat ihracatından kaynaklanan KDV iadesi, ihracatçı ile üretici arasındaki komisyoncu tüccar sayısını azaltmak amacıyla sadece üreticiler için uygulanmaya başlamıştır. Böylece aradaki komisyoncu kârının bir kısmının çiftçiye aktarılması hedeflenmiştir. Ancak çiftçilere ürün bedelinin yaklaşık %10'u kadar destek sağlayan bu uygulama, DTÖ kurallarına ve IMF ile İşbirliği Memorandumu şartlarına aykırı olduğu gerekçesiyle 1 Ocak 2017 tarihinden itibaren kaldırılmıştır. Yabancı yatırımcının tarım teknolojisi modernizasyonu amaçlı ve yatırım kapsamında ithal edeceği makine-ekipman KDV'den ve bazı vergilerden muaftır. İthalat tarihinden itibaren üç sene içerisinde bu mallar iç piyasada satılmak istenir ise muaf olunan miktar devlete ödenmek zorundadır.

Hububat piyasalarındaki müdahale kuruluşları

Ukrayna hububat piyasasında 1996 yılından 2005 yılına kadar Ukrayna Tarım Politikası ve Gıda Bakanlığına bağlı anonim şirket Khlib Ukrainy, hububat alım ve satımında aktif bir devlet operatörü olmuştur. 2005 yılında Tarım Fonu'nun kurulmasının ardından şirketin varlıklarının bir kısmı önce Tarım Fonu'na kalanları da daha sonra Devlet Rezerv Ajansı ve Devlet Gıda ve Hububat Kurumuna devredilmiştir. Ukrayna'da hububat piyasaları 3 müdahale kuruluşu tarafından düzenlenmektedir:

- Ukrayna Devlet Tarım Fonu
- Ukrayna Gıda ve Hububat Kurumu
- Ukrayna Devlet Rezerv Ajansı

Tarım Fonu

Ukrayna Tarım Politikası ve Gıda Bakanlığına bağlı Tarım Fonu, Ukrayna'da fiyat düzenleme politikasının sağlanması amacıyla 2005 yılında kurulmuştur. Alımlarının finansmanı Ukrayna devlet bütçesinden özel bir fon aracılığıyla gerçekleştirilen Tarım Fonu'nun öncelikli görevi, devlet müdahale stoklarını oluşturmaktır. Tarım Fonu'nun başlıca faaliyetleri; emanet alımlar, spot ve vadeli alımlar, fiyat istikrarını sağlamaya dönük müdahale alım ve satımlarıdır.

Ukrayna Devlet Rezerv Ajansı

Ukrayna Bakanlar Kuruluna bağlı Ukrayna Devlet Rezerv Ajansı, gıda piyasasında hükümetin talimatları doğrultusunda gıda güvenliğini sağlamak amacıyla gıda rezervi tutar. Devlet Rezerv Ajansı, gıda maddeleri satın alır ve rezervlerinden satar. Faaliyetleri devlet bütçesinden finanse edilir.

Ukrayna Devlet Gıda ve Hububat Kurumu

2010 yılında Ukrayna Hükümeti, Khlib Ukrainy'yi yeniden organize etmek ve mali sorunlarını çözmek amacıyla Devlet Gıda ve Hububat Kurumunu kurmuştur. Kurumun hisselerinin %51'i devlete aittir. Kâr amacıyla çalışan bu kurumun başlıca faaliyetleri; hububat alımı, depolama ve işleme, un ve diğer hububat gıda ürünlerinin üretimi, yem, karma yem ve yem katkı maddeleri üretimidir. Ticari faaliyetlerine ek olarak devlet tarafından verilen uluslararası sözleşmelerin yerine getirilmesi ve iç piyasada üretici ve tüketicilerin desteklenmesi görevlerini de yürütmektedir. 2012 yılında Ukrayna ve Çin arasında imzalanan 3 milyar $ tutarındaki kredi anlaşması çerçevesinde (karşılığında) Ukrayna'nın Çin'e tarımsal ürün tedarikini öngören kredinin 1,5 milyar $'lık birinci dilimini yönetme görevi, Ukrayna tarafından Devlet Gıda ve Hububat Kurumuna (SFGCU); Çin tarafından Makine Sanayisi ve Genel Müteahhitlik Ulusal Şirketine (CCEC) verilmiştir.

Müdahale alım ve satımları devlete ait "Tarım Borsası" aracılığıyla yapılmakta olup ilgililerin bu borsaya kayıt olarak seanslara katılmaları gerekmektedir. Bugüne kadar Ukrayna'da devletin piyasa üzerinde en etkili olduğu faaliyetler "ihracat vergisi" ve "ihracat kotası" uygulamalarıdır. Son yıllarda Tarım Bakanlığı ve piyasa katılımcıları arasında buğday, arpa ve mısır gibi temel ürünlerin ihracat limitlerine dair mutabakat imzalanması yoluyla iç piyasa korunmaktadır.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ

4.

4.1. Kuruluş Amacı, Görevleri ve Faaliyetleri

Dünyada 1929-1930 yıllarında yaşanan ekonomik kriz sonucu ülkeler, risklerin önüne geçmek üzere tarımsal ürünleri desteklemeyi programlarına almışlardır. Bunu 1929 yılında ABD "Tarımsal Pazarlama Kanunu" ve 1930 yılında Kanada "Kanada Hububat Kanunu" ile uygulamaya koymuştur. Ülkemizde bu görev 1932 yılında çıkarılan "2056 sayılı Kanun" ile Ziraat Bankasına verilmiştir. Verilen görev, belli bir taban fiyatla gerekli görülen yerlerde buğday satın alınmasıdır. Gerek ilk kuruluş kanunu olan 13.7.1938 tarihli ve 3491 sayılı Kanun gerekse son olarak çıkarılan 08.06.1984 tarihli ve 233 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'ye göre destekleme görevi TMO'ya verilmiştir.

TMO; sermayesinin tamamı devlete ait, 08.06.1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname (KHK) hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe ve faaliyetlerinde özerkliğe sahip, sorumluluğu sermayesi ile sınırlı bir İktisadi Devlet Teşekkülüdür.

TMO'nun kuruluş dayanağı, 11.12.1984 tarihli ve 18602 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren TMO Ana Statüsü'dür.

TMO Ana Statüsü'nün 4'üncü maddesinde "Yurtta hububat fiyatlarının üreticiler yönünden normalin altına düşmesini ve tüketici halk aleyhine anormal derecede yükselmesini önlemek, bu ürünlerin piyasasını düzenleyici tedbirler almak ve gerektiğinde Bakanlar Kurulu Kararı ile hububat dışındaki diğer tarım ürünleri ile ilgili verilecek görevi yürütmek, afyon ve uyuşturucu maddelere konulan Devlet tekelini işletmek amacı ile teşkil etmektedir." denilmektedir. Ayrıca 4'üncü maddeye uzun süreli depo kiralaması ile ilgili olarak 19 numaralı bent eklenmiştir. Bu bentte "Görev alanındaki ürünlerin piyasasını düzenlemek için ürünlerin kapalı depolarda muhafazasını sağlamak amacıyla diğer kişi ve kuruluşlar tarafından inşa edilmiş ve/veya inşa edilecek depoları uzun sürelerle kiralamak; bu amaçla yapılacak depolara kiralama garantisi vermek" şeklinde yer almaktadır.

Toprak Mahsulleri Ofisi, 233 sayılı KHK ve Ana Statüsü hükümlerine göre yönetilmekte; 233 sayılı ve 6085 sayılı Kanun hükümlerine göre Sayıştay denetimi ile 3346 sayılı Kanun hükümlerine göre TBMM tarafından denetlenmektedir. Merkezi Ankara'da olan TMO; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının ilgili kuruluşudur.

4.2. TMO Tarafından Uygulanan Alım Politikaları

1938-1988 yılları arasında her yıl için bir baş alım fiyatı açıklanmış ve ödemeler bu fiyatlar üzerinden peşin olarak yapılmıştır.

1988/89 sezonunda; baş alım fiyatı yerine destekleme alım fiyatı ilan edilmiş, 1988/12969 sayılı Kararname ile

asgari alım fiyat tespit yetkisi TMO'ya verilmiştir. Ürün bedellerinin %50'sinin peşin, % 50'sinin iki ay içinde ödenmesi hükmü getirilmiştir.

1990/91 sezonunda destekleme alım fiyatı ilan edilerek bu fiyatlara haftada 4 TL/Kg ilave yetkisi ve asgari alım fiyatı tespiti yetkisi TMO'ya verilmiştir.

1991/92 sezonunda destekleme temel fiyatı ve üretici destekleme primi şeklinde fiyatlar ilan edilmiştir. Üreticiden alınan ürünlere miktar sınırlaması getirilmiştir (50 ton). Fiyatlara haftada 4 TL/kg ilave yetkisi ve asgari alım fiyat tespiti yetkisi TMO'ya verilmiştir. Destekleme temel fiyatı ile üretici destekleme priminin yarısının peşin ödenmesi kararlaştırılmıştır.

1993/1994 sezonunda 18 Temmuz'a kadar geçerli destekleme alım fiyatları ilan edilmiştir. Bu dönemde ayrıca TMO'nun umumi mağazacılık faaliyetlerinde bulunması kararlaştırılmış ve 1993/4446 sayılı Kararname ile TMO hububat satış fiyatının alım fiyatından en az %15 fazla olacağı hususu belirlenmiştir.

1994/95 sezonunda destekleme alım fiyatı, destekleme temel fiyatı ve üretici destekleme priminden oluşacak şekilde ilan edilmiştir. İlan edilen fiyata eylül, ekim ve kasım aylarında 100 TL/kg ilave ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Umumi mağazacılık faaliyetlerine bu dönemde de devam edilmiş ve hububat satış fiyatının alım fiyatından en az %20 fazla olacak şekilde belirleneceği hususu 1994/5688 sayılı Kararname'de yer almıştır.

TMO, 2002 yılından itibaren destekleme alımı yerine müdahale alımları yapmaya başlamıştır.

2002/2003, 2003/2004 ve 2004/2005 dönemlerinde umumi mağazacılık faaliyetlerine devam edilmiş; müdahale alım fiyatları TMO Yönetim Kurulu tarafından kademeli olarak belirlenmiştir. TMO tarafından alınan ürün bedelinin %50'sinin peşin, kalan %50'sinin ise en geç 30 gün içinde ödenmesi kararlaştırılmıştır.

2005/2006 döneminde de TMO; alım fiyatını kademeli olarak belirlemiştir. Alınan ürünün 10 tona kadar olan kısmının bedeli peşin, bakiyesi ise 30 gün içinde ödenmiştir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca ilk kez hububat ve çeltik alımlarında prim ödemesi uygulamasına başlanmıştır. Bu yıldan sonra düzenli olarak prim ödemesi uygulamasına devam edilmiştir.

2006/2007 ve 2007/2008 dönemlerinde umumi mağazacılık faaliyetlerine devam edilmiştir.

2006/2007 döneminde teslim tarihinden itibaren ürün bedellerinin yarısı 15 gün, kalan yarısı sonraki 15 gün içerisinde ödenmiştir.

2007/2008 döneminde teslim tarihinden itibaren ürün bedellerinin tamamı 7 gün içinde ödenmiştir.

2008/2009 döneminde müdahale alım fiyatı açıklanmaması nedeniyle emanetten dönen buğday bedelleri peşin olarak çeltik ve mısır bedelleri ise teslim tarihinden itibaren 25 gün içinde ödenmiştir.

Ayrıca Bakanlar Kurulu kararlarında satış fiyatlarının;

2002 yılı için Aralık döneminde Haziran 2002 dönemi alım fiyatlarının asgari %40 fazlasına göre aylar itibarıyla, 2003 yılı için %30, 2004 yılı için %20 daha fazla olması şeklinde TMO tarafından belirlenmesi kararlaştırılmıştır. 2005 yılında ise satış fiyatları TMO tarafından serbestçe belirlenmiştir.

2009/2010 döneminde hububat ve çeltik uygulama yönetmeliklerinde yapılan değişikliklerle AB standartlarına uyumlu alım modeline geçilmiştir. Bu yönetmelikler çerçevesinde TSE Buğday Standardı da güncellenmiştir.

- Fiziksel analiz yanında bazı alım noktalarında kimyasal analiz de yapılarak kaliteli üretim teşvik edilmiştir.
- AB ülkelerinde olduğu gibi üreticiler yanında tüccar ve şirketlerden de kasım ayında alıma başlanmıştır.
- Kurumumuzun alım, satış, stok, sevk ve tesellümleri ile analiz değerleri otomasyon sistemine aktarılmıştır.
- Üreticilere web sayfası üzerinden ürün bedellerine ilişkin bilgileri sorgulama imkânı sağlanmış, ürün bedelleri bankalar aracılığıyla 30 gün içerisinde doğrudan üretici hesaplarına aktarılmıştır.
- Üreticilerin Ziraat Odası veya İl ve İlçe Tarım Müdürlüklerinden üretici belgesi alma zorunluluğu kaldırılarak online ÇKS (Çiftçi Kayıt Sistemi) bilgileri kullanılmaya başlanmıştır.

2010/2011 döneminde hububat ve çeltik uygulama yönetmeliklerinde yapılan değişikliklerle AB standartlarına uyumlu hâle gelen alım modeline devam edilmiştir. Buğday ve arpada kademeli alım fiyatı açıklanmıştır.

2011/12 alım döneminde Kaliteye Dayalı Alım Sistemi'ne geçilerek 300 adet kimyasal analiz cihazı satın alınıp ülke genelindeki tüm TMO alım noktalarına dağıtılmıştır.

- TMO, önceki yıllarda hububat alımlarında sadece fiziksel analize göre fiyatlandırma ve depolama yapmakta iken bu yıldan itibaren fiziksel analizlerin

yanında kimyasal analizleri de alımlara esas almaya başlamıştır.

- Yeni alım sisteminde insan faktörü minimum seviyeye indirilerek analizlerin büyük çoğunluğu (hektolitre, rutubet, protein, sedimantasyon, yaş öz) cihazla kısa sürede yapılan kimyasal analiz neticesinde doğrudan bilgisayar ortamına aktarılmaktadır.
- Cihaz sayesinde doğrudan bilgisayar ortamına aktarılan analiz değerleri neticesinde ürünün fiyatı yine bilgisayar tarafından tespit edilmektedir.
- Yeni alım sistemi 2011 döneminde TMO'nun ülke genelindeki bütün iş yerlerinde başarıyla uygulanmış olup bu sayede;
- Alım hızı artmıştır.
- Üreticilerin ürünlerini satması için bekleme süresi azalmıştır.
- Süne kımıl oranı %2'nin altında ve proteini %12'nin üzerinde olan buğdaylara %1-3 arasında ilave fiyat verilmiştir.
- Kaliteli üretim yapan üretici daha fazla kazanç elde etmiştir.
- TMO yanında borsalar, lisanslı depoculuk şirketi ve ilgili sektör de aynı standartlara göre alım yapmaya başlamış; dolayısıyla hububat ticaretinde yeknesaklık sağlanmıştır.
- Satışlarda, tüccar ve sanayicinin istediği protein oranındaki ürünü daha kolay temin etme imkânı sağlanmıştır.

2012/13 alım döneminde taahhütname ile üreticilerden alım yapılmıştır. Buğday müdahale alım fiyatları açıklanmış; arpa, çavdar, yulaf ve tritikale için müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır. Tüm kesimlerden emanet alım yapılmıştır.

Ürün bedeli ödemeleri 30 gün içerisinde, anlaşmalı bankalardan alınan ürün kartı ile teslim eden üreticilere ise 10 gün içerisinde yapılmıştır.

TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk San. ve Tic. AŞ'ye (LİDAŞ) ait depoların faaliyet gösterdiği TMO iş yerlerinde TMO-TOBB LİDAŞ'a ait depolar doluncaya kadar peşin ve emanet alım yapılmamıştır.

Polatlı, Ahiboz ve Lüleburgaz'daki alımlar; lisanslı depolar üzerinden ürün senedi ile yapılmıştır. Üreticiler, ürünlerini bu depolara bırakmak suretiyle alacakları ürün senetlerini açıklanan müdahale fiyatları üzerinden TMO'ya satmışlardır.

Altyapısı uygun olan 16 ticaret borsasında alım yapılmıştır.

2012 yılında kısmi randevulu alım sistemine geçilmiştir. Üreticilerimizin hasat dönemlerinde TMO iş yerleri önünde uzun süre beklemelerini önlemek amacıyla kısmi randevulu alım sistemi uygulanmıştır.

Bu sistemde;

- Randevu alma işlemi, TMO şube müdürlükleri ile ajans amirliklerinden veya randevu.tmo.gov.tr internet adresinden yapılmıştır.
- Randevu alanlar ürünlerini aynı günde, almayanlar ise önceden olduğu gibi sıraya girerek teslim etmişlerdir.
- Üreticiler, en fazla ÇKS'deki üretim miktarı kadar randevu alabilmişlerdir.
- Borsalar üzerinden alım yapılan iş yerlerinde randevulu ve randevusuz alım yapılmıştır.
- Randevu alma işlemleri 1 Eylül 2012 tarihinde sona ermiş, bu tarihten sonra alımlara randevusuz devam edilmiştir.
- Emanet alımlar tüm kesimlerden (üretici, sanayici, tüccar, vb.) sadece randevulu olarak yapılmıştır.

2013/14 alım döneminde üretici, tüccar ve sanayiciden taahhütnameli alımlar yapılmıştır. Buğday müdahale alım fiyatları açıklanmış; arpa, çavdar, yulaf ve tritikale için müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır. Piyasa fiyatlarının üretici aleyhine oluştuğu Kayseri ve Sivas bölgelerinde bölgesel arpa fiyatı açıklanmıştır.

Alım ve satış fiyatları birlikte açıklanmıştır.

Tam randevulu alım sistemine geçilmiştir. Bu sistemde taahhütnameli alımlar dâhil tüm alımlar randevulu olarak yapılmıştır.

Piyasada işlem gören çeltik fiyatları TMO'ca öngörülen fiyatın üzerinde seyrettiğinden müdahale alım fiyatları açıklanmamıştır.

2014/15 alım döneminde ülkemiz hububat üretimindeki azalmaya bağlı olarak piyasaya arz edilen ürün miktarı düşük gerçekleşmiş, piyasa fiyatları Kurumumuzun öngördüğü hububat müdahale alım fiyatlarından yüksek gerçekleştiğinden müdahale alım fiyatları açıklanmamıştır. Sadece Trakya Bölgesi'nde buğday kalitesindeki düşüklüğe bağlı olarak piyasa fiyatlarının düşük seyretmesi nedeniyle taahhütname ile buğday alımı yapılmıştır.

2015/16 alım döneminde TMO, üreticilerimize depolama imkânı sağlamak amacıyla taahhütname ile ürün alımlarına başlamıştır. Taahhütnameli alımlar, 2013 yılından farklı olarak 2015 yılında tüm kesimlerden randevulu olarak yapılmış ayrıca taahhütname karşılığı alınan ürünler emanet alıma da dönüştürülebilmiştir.

Müdahale alım ve satış fiyatları birlikte açıklanmıştır.

Altyapısı uygun 15 ticaret borsasında alım yapılmıştır.

Ürününü lisanslı depolara bırakan üretici, tüccar ve sanayici; ürün senedi vasıtasıyla lisanslı depoculuk şirketlerinin anlaşmalı olduğu bankalardan kredi kullanabilmektedir.

2016/17 alım döneminde hasadın ilk başladığı günden itibaren TMO, üreticilerimize depolama imkânı sağlamak amacıyla taahhütname ile ürün alımlarına başlamış buğday fiyatlarının üreticiler aleyhine gelişmesi nedeniyle buğday için müdahale alım fiyatları açıklamıştır.

Ürün bedeli ödemeleri, ürünün TMO'ya teslim tarihinden itibaren 30 gün içerisinde üreticilerin banka hesaplarına aktarılmaktadır. Anlaşmalı bankalardan alınan ürün kartı ile ürünlerini teslim eden üreticilere 30 gün yerine 15 gün içerisinde ödeme yapılmıştır.

2011 yılından beri süne-kımıl tahribatı düşük, protein oranı yüksek olan buğdaya %1-3 arasında verilen ilave fiyat 2016 yılında %1-7 arasında uygulanmıştır.

TMO; protokol yapılan tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketine ait depoların bulunduğu yerlerde alımlarını bu şirket üzerinden yapılmıştır.

2017/18 alım döneminde;

- 2017 yılı hububat hasadının başlamasını müteakip tüm kesimlere depolama imkânı sağlamak amacıyla emanet alımlara başlanmış, bilahare buğday müdahale alım fiyatları açıklanmıştır.
- Sünesi %1'in altında proteini %14,5 üzeri olan ekmeklik buğdaylara (diğer analiz unsurlarının baremde belirtilen sınırlarda olması şartıyla) ilave fiyat uygulanmıştır.
- Arpa, çavdar, yulaf ve tritikalede piyasa fiyatları yüksek seyrettiğinden peşin alım fiyatı açıklanmayarak emanet alıma devam edilmiştir.
- Banka kartı olan üreticilerimize 10 gün, banka kartı olmayan üreticilerimize ise 30 gün içerisinde ürün ödemeleri gerçekleştirilmiştir.
- 2017 yılında tüccar-şirketlerden 1 Kasım'dan sonra alım yapılmış olup bu kapsamda 972 ton buğday satın alınmıştır.
- Lisanslı depolarda Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) ile 240 bin ton buğday alımı yapılmıştır.
- Üreticilerimizden yapılan buğday ve arpa alımlarında boşaltma ücreti alınmamıştır.
- Ürünlerini emanete bırakan ürün sahiplerine kullanmış oldukları kredinin faizinin %25'i Kurumumuz tarafından karşılanmıştır. Ürünlerini emanete bırakan ürün sahiplerine %30 avans verilmiştir.
- 2017 yılında mısır hasadı ile üreticilerimizin olası depolama ve finansman ihtiyacının karşılanması amacıyla taahhütname karşılığı emanet alımlara başlanmıştır.
- Piyasa şartlarının değişmesi ve piyasa fiyatlarının TMO'nun öngördüğü eşik fiyat seviyelerine düşüş trendine girmesi ile mısır alım fiyatı açıklanarak peşin ve emanet alımlara başlanmıştır.
- Ayrıca TMO iş yerlerinden randevu alamayan üreticilerin mağdur olmaması bakımından 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu'na göre kurulan ve işlem yapan depolara yönlendirilerek ürünlerini teslim eden üreticilerden elektronik ürün senedi (ELÜS) yoluyla alım yapılmıştır. Lisanslı depolara teslim edilen ürünlerden 95 bin ton mısır Elektronik Ürün Senedi TMO'ya takas edilmiştir.
- Ürün bedeli ödemeleri, ürünün TMO'ya teslim tarihinden itibaren 30 gün içerisinde; anlaşmalı bankalardan alınan üretici banka kartı ile ürünlerini teslim eden üreticilere ise 15 gün içerisinde ödeme yapılmıştır. 2017 yılında üreticilerin %87'si banka kartı kullanmıştır.
- 2017 yılında çeltik piyasa fiyatları üretici lehine olduğu için fiyat açıklama ihtiyacı duyulmamıştır. 2017 yılında Kurumumuza çeltik arzı olmamıştır.
- Ancak Kurumumuzun tüketicileri de koruma görevi kapsamında pirinç fiyatlarındaki artışın önüne geçilmesi, yurt içi fiyat istikrarının sağlanması ve pirinç/çeltik stoklarının güçlendirilmesi amacıyla aralık ayında 7 bin ton çeltik ve 5 bin ton pirinç ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Ülkemizin hububat üretimi, TMO'nun müdahale alımı ve alımın üretime oranı çizelge 115'te; TMO'nun ürünler bazında 1938'den günümüze kadarki alım miktarları da çizelge 116'da verilmiştir.

Çizelge 115. Türkiye'de Buğday, Arpa, Mısır Üretimi, TMO'nun Alım Miktarı ve Alımın Üretime Oranı

	Buğday			Arpa			Mısır		
Yıllar	Üretim (Bin Ton)	TMO Alımı (Bin Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Bin Ton)	TMO Alımı (Bin Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Bin Ton)	TMO Alımı (Bin Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)
1938	4.279	122	3	2.387	0	0	599	0	0
1939	4.192	194	5	2.275	0	0	636	0	0
1940	4.068	157	4	2.249	19	1	757	0	0
1941	3.483	491	14	1.758	137	8	647	0	0
1942	4.263	471	11	2.165	142	7	853	56	7
1943	3.510	368	10	1.665	224	13	874	38	4
1944	3.148	912	29	1.403	221	16	508	41	8
1945	2.189	390	18	934	77	8	295	31	11
1946	3.618	588	16	1.654	225	14	595	11	2
1947	3.216	392	12	1.512	78	5	531	21	4
1948	4.867	569	12	2.167	76	4	696	5	1
1949	2.517	45	2	1.247	6	0	724	14	2
1950	3.872	321	8	2.047	140	7	628	19	3
1951	5.600	726	13	2.700	213	8	850	29	3
1952	6.447	1.230	19	3.189	171	5	837	66	8
1953	8.000	1.724	22	3.640	81	2	760	46	6
1954	4.900	514	10	2.400	63	3	914	33	4
1955	6.900	942	14	2.985	136	5	855	29	3
1956	6.400	430	7	2.900	43	1	858	1	0
1957	8.300	738	9	3.630	133	4	750	0	0
1958	8.550	865	10	3.600	185	5	900	1	0
1959	7.852	462	6	3.300	96	3	1.000	0	0
1960	8.450	390	5	3.700	104	3	1.090	0	0
1961	7.000	18	0	2.948	23	1	1.017	0	0
1962	8.450	487	6	3.500	93	3	800	0	0
1963	10.000	790	8	4.288	63	1	990	0	0

1964	8.300	373	4	3.200	6	0	1.000	0	0
1965	8.500	523	6	3.300	2	0	945	0	0
1966	9.600	793	8	3.800	27	1	1.000	0	0
1967	10.000	868	9	3.800	29	1	1.050	0	0
1968	9.520	505	5	3.560	11	0	1.000	0	0
1969	10.500	500	5	3.740	5	0	1.000	0	0
1970	10.000	805	8	3.250	8	0	1.040	1	0
1971	13.500	1.936	14	4.170	176	4	1.135	2	0
1972	12.200	1.400	11	3.725	32	1	1.030	0	0
1973	10.000	536	5	2.900	0	0	1.100	0	0
1974	11.000	794	7	3.330	22	1	1.200	0	0
1975	14.750	2.472	17	4.500	662	15	1.200	4	0
1976	16.500	3.128	19	4.900	398	8	1.310	0	0
1977	16.650	3.621	22	4.750	204	4	1.265	0	0
1978	16.700	3.200	19	4.750	23	0	1.300	0	0
1979	17.500	1.644	9	5.240	104	2	1.350	7	1
1980	16.500	1.653	10	5.300	711	13	1.240	0	0
1981	17.000	1.050	6	5.900	762	13	1.200	0	0
1982	17.500	2.523	14	6.400	933	15	1.360	18	1
1983	16.400	2.218	14	5.425	38	1	1.480	9	1
1984	17.200	1.923	11	6.500	170	3	1.500	2	0
1985	17.000	1.708	10	6.500	548	8	1.900	36	2
1986	19.000	2.967	16	7.000	791	11	2.300	98	4
1987	18.900	3.644	19	6.900	617	9	2.400	40	2
1988	20.500	2.804	14	7.500	714	10	2.000	43	2
1989	16.200	572	4	4.500	16	0	2.000	157	8
1990	20.000	5.159	26	7.300	814	11	2.100	131	6
1991	20.400	4.435	22	7.800	1.115	14	2.180	187	9
1992	19.300	2.453	13	6.900	569	8	2.225	395	18

1993	21.000	2.671	13	7.500	1.058	14	2.500	484	19
1994	17.500	1.355	8	7.000	1.100	16	1.850	0	0
1995	18.000	41	0	7.500	74	1	1.900	49	3
1996	18.500	632	3	8.000	623	8	2.000	240	12
1997	18.650	3.435	18	8.200	1.841	22	2.080	454	22
1998	21.000	5.212	25	9.000	1.914	21	2.300	696	30
1999	18.000	4.208	23	7.700	819	11	2.297	382	17
2000	21.000	2.959	14	8.000	509	6	2.300	29	1
2001	19.000	1.459	8	7.500	952	13	2.200	0	0
2002	19.500	333	2	8.300	380	5	2.100	79	4
2003	19.000	545	3	8.100	27	0	2.800	381	14
2004	21.000	2.023	10	9.000	3	0	3.000	474	16
2005	21.500	4.171	19	9.500	796	8	4.200	661	16
2006	20.010	1.457	7	9.551	725	8	3.811	0	0
2007	17.340	122	1	7.415	3	0	3.535	0	0
2008	17.782	40	0	5.900	0	0	4.274	832	19
2009	20.600	3.770	18	7.300	1.273	17	4.250	183	4
2010	19.660	980	5	7.200	917	13	4.310	83.5	2
2011	21.800	824	4	7.600	167	2	4.200	48	1
2012	20.100	1.634	8	7.100	0	0	4.600	126	3
2013	22.050	1.986	9	7.900	2	0,02	5.900	1.373	23
2014	19.000	-	-	6.300	-	-	5.950	175	3
2015	22.600	3.307	15	8.000	474	5,9	6.400	1.753	27
2016	20.600	2.648	13	6.700	-	-	6.400	1.757	27
2017	21.500	2.047	9,5	7.100	-	-	5.900	205	3

Kaynak: TÜİK; TMO, 2018

TMO'nun yıllık ortalama buğday alımı 2-3 milyon tondur. Son yıllardaki en yüksek alım 2005 yılında gerçekleşmiştir (Çizelge 115, 116).

TMO mısır alımlarının üretime oranına bakıldığında yıllar bazında değişiklik göstermekle birlikte ikame ürünlerin fiyatlarındaki değişiklikler TMO alımlarını etkilediği görülmektedir.

Son yıllarda TMO mısır alımlarının üretimin % 1-30'u arasında olduğu görülmektedir (Çizelge 116).

Çizelge 116. TMO Alım Miktarları (Bin Ton)

Yıl	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Çeltik	Toplam	Yıl	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Çeltik	Toplam
1938	122	0	0	0	0	0	122	**1978**	3.200	23	9	0	0	1	3.233
1939	194	0	0	0	0	0	194	**1979**	1.644	104	12	0	7	79	1.847
1940	157	19	4	23	0	0	203	**1980**	1.653	711	11	1	0	3	2.380
1941	491	137	24	48	0	0	701	**1981**	1.050	762	21	0	0	7	1.841
1942	471	142	18	40	56	4	731	**1982**	2.523	933	26	0	18	18	3.518
1943	368	224	42	59	38	11	742	**1983**	2.218	38	3	0	9	4	2.272
1944	912	221	67	64	41	7	1.313	**1984**	1.923	170	15	0	2	0	2.110
1945	390	77	36	19	31	4	557	**1985**	1.708	548	10	3	36	21	2.326
1946	588	225	87	31	11	3	945	**1986**	2.967	791	60	4	98	12	3.932
1947	392	78	56	3	21	0	550	**1987**	3.644	617	23	2	40	3	4.329
1948	569	76	57	8	5	0	715	**1988**	2.804	714	30	2	43	0	3.593
1949	45	6	0	0	14	0	66	**1989**	572	16	11	0	157	23	780
1950	321	140	60	16	19	0	555	**1990**	5.159	814	56	10	131	51	6.222
1951	726	213	125	18	29	0	1.112	**1991**	4.435	1.115	117	11	187	7	5.873
1952	1.230	171	95	6	66	0	1.569	**1992**	2.453	569	50	2	395	18	3.486
1953	1.724	81	54	9	46	0	1.913	**1993**	2.671	1.058	57	1	484	16	4.286
1954	514	63	22	23	33	0	655	**1994**	1.355	1.100	28	1	0	0	2.484
1955	942	136	54	10	29	0	1.172	**1995**	41	74	2	0	49	55	221
1956	430	43	19	29	1	0	522	**1996**	632	623	26	0	240	31	1.552
1957	738	133	71	15	0	0	958	**1997**	3.435	1.841	66	6	454	56	5.857
1958	865	185	116	26	1	0	1.194	**1998**	5.212	1.914	119	19	696	71	8.031
1959	462	96	49	11	0	0	618	**1999**	4.208	819	73	14	382	47	5.542
1960	390	104	68	20	0	0	582	**2000**	2.959	509	20	2	29	41	3.559
1961	18	23	2	10	0	0	53	**2001**	1.459	952	14	0	0	19	2.444
1962	487	93	56	3	0	0	640	**2002**	333	380	20	2	79	59	872
1963	790	63	206	4	0	0	1.063	**2003**	545	27	4	2	381	130	1.090
1964	373	6	96	6	0	0	481	**2004**	2.023	3	2	0	474	15	2.517
1965	523	2	47	0	0	0	572	**2005**	4.171	796	11	5	661	12	5.656
1966	793	27	77	0	0	0	897	**2006**	1.457	725	6	2	0	87	2.277

1967	868	29	60	0	0	1	958	**2007**	122	3	0	0	0	33	158
1968	505	11	23	2	0	2	543	**2008**	40	0	0	0	832	1	873
1969	500	5	16	0	0	3	525	**2009**	3.770	1.273	48	4	183	11	5.290
1970	805	8	24	1	1	35	874	**2010**	980	917	15	0.4	83	-	1.996
1971	1.936	176	60	2	2	22	2.198	**2011**	824	167	2	0	48	13	1.054
1972	1.400	32	0		0	0	0	**2012**	1.634	0	0	0	126	41	1.802
1973	536	0	2	0	0	0	538	**2013**	1.986	2	0	0	1.373	-	3.361
1974	794	22	1	0	0	1	818	**2014**	-	-	-	-	175	-	175
1975	2.472	662	93	9	4	6	3.247	**2015**	3.307	474	10	0,5	1.753	6	5.545
1976	3.128	398	61	6	0	1	3.595	**2016**	2.648	-	-	-	1.757	77	4.482
1977	3.621	204	32	1	0	0	3.857	**2017**	2.047	-	-	-	205	-	2.252

Kaynak: TÜİK; TMO, 2018

4.3. TMO Tarafından İç Piyasaya Yönelik Yapılan Satış Miktar ve Fiyatları

Yıllar itibarıyla iç piyasaya yönelik yapılan satışlara ait fiyat bilgileri aşağıda belirtilmektedir (Çizelge 117).

Çizelge 117. Yıllar İtibarıyla TMO İç Satış Fiyatları

Yıl	Buğday	Mısır	Pirinç	Yıl	Buğday	Mısır	Pirinç
1938	4,75- 7	0	0	**1978**	260	0	0
1939	5- 10,50	0	0	**1979**	295	0	0
1940	5- 10,50	0	0	**1980**	430- 450	0	0
1941	8,25- 15,25	0	0	**1981**	1.075- 1.125	0	0
1942	26- 45	0	0	**1982**	2.000	0	0
1943	26- 27	0	0	**1983**	23- 29	24- 25	100- 120
1944	26- 28	22	80- 95	**1984**	29- 51	38- 48	120- 200
1945	27- 70	22	95	**1985**	53- 70	58- 69	200
1946	28- 78	22	95	**1986**	71- 87	67- 78	200- 330
1947	24- 78	22	95- 100	**1987**	86- 128	78- 122	390- 400
1948	24	22	0	**1988**	127- 194	122- 186	400- 800
1949	27,8	23	99,24	**1989**	270- 382.50	191- 315.5	900- 1.750
1950	30,8	24	-	**1990**	387- 648	319- 546	1.400- 1.750
1951	30,8	20	125	**1991**	648- 960	546- 906	1.535- 2.700

1952	30,8	20	125	**1992**	1.410- 1.583	1.311- 1.484	2.700- 4.000
1953	36	20	0	**1993**	1.583- 2.773	1.484- 2.015	4.000- 8.100
1954	36	20	0	**1994**	3.840- 5.740	3.075- 3.816	9.500- 20.000
1955	35	20	0	**1995**	6.300- 13.200	5.600- 10.500	20.000
1956	35	20	0	**1996**	13.200- 22.500	13.000- 21.400	54.000- 74.000
1957	35	32	0	**1997**	22.500- 46.350	19.500- 37.600	74.000- 165.000
1958	41- 51	32- 46	175- 240	**1998**	49.350- 64.000	42.600- 56.000	165.000- 215.000
1959	46	42- 46	175- 240	**1999**	67.000- 97.000	57.500- 85.000	240.000- 360.000
1960	60	38	176	**2000**	98.000- 132.700	86.000- 110.300	360.000- 395.000
1961	58	48	220	**2001**	133.700- 230.000	111.300- 212.000	560.000- 870.000
1962	73	0	0	**2002**	240.000- 322.000	212.000- 306.000	870.000- 1.070.000
1963	73- 75	0	0	**2003**	330.000- 432.000	306.000- 403.000	1.150.000- 1.220.000
1964	75- 80	0	0	**2004**	432.000- 458.000	278.100- 314.300	1.300.000- 1.450.000
1965	80- 81	0	0	**2005**	458.000- 390.000	290.000- 295.000	1.460.000- 1.470.000
1966	81- 87	0	0	**2006**	390.000- 415.000	295.000- 310.000	1.470.000
1967	87	0	255- 330	**2007**	415- 480	0	1.470
1968	87	0	255- 330	**2008**	480- 505	435- 480	1.500- 1.800
1969	87	0	0	**2009**	560-585	470- 530	1.800- 2.000
1970	87	0	0	**2010**	585-655	580	2.000
1971	87- 92	0	0	**2011**	655-725	580-590	2.000
1972	110- 113	0	0	**2012**	725*	0	2.300
1973	110- 113	0	0	**2013**	725-749**	0	2.500
1974	125- 128	0	0	**2014**	815-870***	735	2.500-2.700
1975	125- 240	0	0	**2015**	895-960	735-745	2.700-2.900
1976	240	0	0	**2016**	900-975	760-825	3.200
1977	240- 260	0	0	**2017**	875-980	760-840	3,200-3,900

Kaynak: TMO, 2018

Not: Fiyatlar 1938-1982 yıllarında KRS/Kg, 1983-2006 yıllarında TL/Kg, 2007-2013 yılında ise TL/Ton cinsindendir. Buğday fiyatları Anadolu Kırmızı Sert Ekmeklik Buğday fiyatıdır. Pirinç fiyatı Osmancık çeşidi fiyatıdır.

*2012 yılı satış fiyatı 1 Ocak-31 Mayıs 2012 tarihleri arası geçerli olup 1 Haziran-31 Aralık 2012 arasında AKS buğday satış fiyatı açıklanmamıştır.

**2013 yılında AKS buğday satış fiyatı açıklanmamıştır. 25 Ocak-30 Nisan 2013 arasında geçerli Kırmızı Yarı Sert Buğday fiyatıdır.

***2. Grup ürün fiyatları olup 2014 yılında 1 Haziran-31 Ekim tarihleri arası satış fiyatı açıklanmamıştır.

2017 yılında 3.238.703 ton buğday, 459.007 ton arpa, 2.539.964 ton mısır, 6.353 ton çavdar ve tritikale, 78.869 ton çeltik ve 8.014 ton pirinç satışı yapılmıştır (Çizelge 118).

Çizelge 118. Yıllar İtibarıyla TMO İç Satış Miktarları (Ton)

Yıllar	Buğday	Arpa	Mısır	Pirinç	Yıllar	Buğday	Arpa	Mısır	Pirinç
1938	16.579	0	0	0	1978	2.738.140	237.832	0	39.130
1939	102.806	0	0	0	1979	2.334.616	50.192	0	25.694
1940	266.696	14.240	0	0	1980	1.726.236	129.726	2.168	34.652
1941	284.904	119.937	11.597	21	1981	1.146.141	206.713	3	41.186
1942	192.893	105.390	41.626	6.608	1982	1.600.576	291.552	24.875	18.164
1943	338.404	151.831	37.165	4.854	1983	2.100.353	641.167	48.657	22.785
1944	466.213	167.389	27.998	6.036	1984	2.282.903	377.081	102.343	47.904
1945	560.306	154.292	49.921	6.643	1985	2.420.082	435.754	140.331	21.348
1946	596.211	122.005	15.195	1.069	1986	1.967.705	401.966	156.938	26.719
1947	464.348	89.975	13.909	245	1987	2.735.128	1.050.231	200.307	24.161
1948	352.151	80.277	6.004	527	1988	3.016.322	624.227	183.890	40.420
1949	562.235	37.417	10.392	905	1989	2.917.512	562.389	473.528	42.900
1950	353.823	34.387	22.026	4.100	1990	1.292.759	130.597	549.702	43.444
1951	370.796	31.079	26.114	515	1991	2.574.691	175.138	290.087	53.754
1952	398.647	31.899	46.442	1	1992	3.099.526	528.486	251.130	13.930
1953	538.208	19.183	37.569	405	1993	1.091.304	160.950	290.114	19.590
1954	872.847	54.993	1.277	1.615	1994	1.349.068	275.240	376.105	15.006
1955	826.410	40.217	31.278	3.112	1995	1.194.259	499.806	6.132	211
1956	987.145	52.130	6.785	8.218	1996	102.032	69.508	73.995	15.391
1957	1.032.031	64.807	47.001	5.137	1997	929.520	440.899	162.752	34.653
1958	658.456	35.654	41.603	1.664	1998	2.073.331	749.927	481.751	29.543
1959	918.622	41.139	192	10.368	1999	2.280.331	733.399	629.400	41.001
1960	854.966	36.333	25.564	9.982	2000	2.311.296	695.290	502.139	19.902
1961	966.148	27.182	8.596	9.329	2001	2.039.061	224.138	26.603	24.908
1962	1.207.936	28.579	1.021	1.080	2002	1.278.984	164.367	10	27.994

1963	922.005	29.434	24.424	0	**2003**	604.459	280.185	80.763	17.789
1964	784.641	25.476	7.749	0	**2004**	1.021.609	281.003	362.133	14.122
1965	905.692	20.663	2.413	0	**2005**	2.999.457	1.998	203.630	6.607
1966	926.494	7.769	5.398	5.195	**2006**	3.014.347	221.920	541.623	3.175
1967	977.095	9.607	0	5.430	**2007**	1.003.083	383.429	290.109	4.391
1968	989.225	20.622	0	10.135	**2008**	535.417	2.739	350.853	28.512
1969	1.290.844	31.064	0	14.465	**2009**	731.528	12.061	528.883	23.311
1970	1.154.156	7.493	0	13.978	**2010**	1.537.904	211.038	98.700	13.033
1971	1.171.276	11.623	2.801	25.686	**2011**	1.059.584	637.316	362.546	10.098
1972	1.169.856	79.207	0	16.945	**2012**	808.131	340.645	0	6.227
1973	1.933.899	59.105	0	44.245	**2013**	1.303.520	322.330	67.603	5.157
1974	1.629.229	53.288	0	34.375	**2014**	1.739.722	452.695	1.229.770	46.566
1975	1.159.474	9.560	3.444	40.385	**2015**	1.940.582	412.290	280.296	16.991
1976	1.361.487	172.665	305	33.034	**2016**	3.765.910	248.834	1.465.880	10.699
1977	1.922.251	263.323	0	59.354	2017	3.238.703	459.007	2.539.964	8.014

Kaynak: TMO, 2018

4.4. TMO'nun AB'ye Uyum Çalışmaları

17.04.2007 tarihinde açıklanan "Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007–2013)" ile 28.10.2007 tarihli ve 26684 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "2008 Programı'nın 4. Bölüm Gelişme Eksenleri" başlığı altında yer alan "Rekabet Gücünün Arttırılması" kısmının "Politika Öncelikleri ve Tedbirleri" bölümünde 10.1 no.lu tedbir olarak Hububat ve Çeltik Alım ve Satımına İlişkin Yönetmeliklerin 2008 yılı Mart ayında çıkarılması hükmü yer almıştır.

Bu bağlamda "Hububat Alım ve Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği" ile "Çeltik Alım ve Çeltik/Pirinç Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği" 01.06.2009 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 24.01.2008 tarihli ve 2/16–6 sayılı TMO Yönetim Kurulu Kararı ile kabul edilmiştir. AB Mevzuatı'na uyumlu yönetmelikler, 2009/10 alım kampanyasından itibaren fiilen uygulamaya konulmuştur.

Ayrıca 31.12.2008 tarihli ve 27097 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı'nın III. Ekonomik Kriterler "Tarım Sektöründe Piyasa Liberalizasyonu ve Fiyat Reformları" başlığı altında TMO'nun çıkardığı uyum yönetmelikleriyle ilgili olarak "...hububat sektöründe AB'ye uyum amacıyla ve piyasanın daha etkin işlemesini teminen 2008 yılında Hububat ve Çeltik Yönetmelikleri kabul edilmiştir." yorumuna yer verilmiştir.

AB Komisyonunun Türkiye için hazırladığı 14.10.2009 tarihli İlerleme Raporu'nda ortak piyasa düzenlerine ilişkin ilerlemenin hububat ve çeltik alım/satımı için çıkarılan düzenlemelerle sınırlı kaldığı ve TMO'nun bu tedbir vasıtasıyla Türk Mevzuatı'nı AB Mevzuatı'na yakınlaştırmış olduğu ifade edilmiştir.

2017/18 HUBUBAT SEZONUNUN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

5.

5.1. Türkiye Değerlendirmesi

2017 yılında TÜİK tarafından yayımlanan tahıl ürünleri üretim miktarları, bir önceki yıla göre %2.4 artarak yaklaşık 35,970 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Kurumumuz iştigal alanına giren hububat ürünlerine ait ekim alanı, üretim ve verim miktarları çizelge 119'da verilmiştir.

Çizelge 119. Türkiye Hububat Ürünleri Ekim Alanı, Üretim ve Verim Miktarları

Yıllar	Ürün	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim (Bin Ton)	Verim (Ton/ha)
2013	Buğday	7.726	22.050	2,85
	Arpa	2.721	7.900	2,91
	Çavdar	138	365	2,65
	Yulaf	93	235	2,54
	Mısır	659	5.900	8.95
	Çeltik	111	900	8,14
	Toplam	**11.448**	**37.350**	
2014	Buğday	7.919	19.000	2,43
	Arpa	2.787	6.300	2,32
	Çavdar	115	365	2,65
	Yulaf	94	235	2,24
	Mısır	659	5.950	9.03
	Çeltik	111	830	7,64
	Toplam	**11.685**	**32.680**	

2015	Buğday	7.867	22.600	2.87
	Arpa	2.784	8.000	2.88
	Çavdar	112	330	2.94
	Yulaf	104	250	2.42
	Mısır	688	6.400	9,30
	Çeltik	116	920	7,94
	Toplam	**11.671**	**38.500**	
2016	Buğday	7.672	20.600	2.71
	Arpa	2.740	6.700	2.48
	Çavdar	115	300	2.63
	Yulaf	99	225	2.26
	Mısır	680	6.400	9.41
	Çeltik	116	920	7.93
	Toplam	**11.422**	**35.145**	
2017	Buğday	7.669	21.500	2.80
	Arpa	2.425	7.100	2.93
	Çavdar	101	320	3.17
	Yulaf	113	250	2.22
	Mısır	640	5.900	9.23
	Çeltik	110	900	8.22
	Toplam	**11.058**	**35.970**	

Kaynak: TÜİK, 2018

2017 yılı üretimleri bir önceki yıla göre buğday için %4,4, arpa için %6 artış; mısır için %8, çeltik için %2 azalış göstermiştir. (Çizelge 119).

Çizelge 120. Hububat Ürünleri Tüketimleri ve Yeterlilik Oranları

Cinsi	2012/13		2013/14		2014/15		2015/16		2016/17	
	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yeterlilik (%)	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yeterlilik (%)	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yeterlilik (%)	Yurt içi Kullanım (Bin Ton)	Yeterlilik (%)
Buğday	19.375	98,0	20.462	102,0	20.112	89,2	18.795	113,6	18.756	103,8
Arpa	7.270	91,8	7.367	100,8	7.347	80,6	7.064	106,5	7.061	89,2
Yulaf	210	99,35	235	99,31	208	98,0	250	99,3	225	99,3
Çavdar	373	97,79	363	99,28	308	96,0	317	102,8	305	97,1
Mısır	5.764	77,5	6.650	86,06	6.835	84,4	5.913	105,0	7.074	87,8
Pirinç	601	86,9	668	80,1	754	65,4	782	69,9	782	69,9
Toplam	**33.090**		**33.577**		**35.564**		**33.121**			

Kaynak: TÜİK, 2018

2013–2017 yılları arasında ülkemizin hububat ürünleri ithalat ve ihracat miktarları toplu olarak Çizelge 121'de görülmektedir.

Çizelge 121. Türkiye'nin Hububat Ürünleri İthalat ve İhracat Miktarları

Ürün	İthalat (Ton)					İhracat (Ton)				
	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
Buğday	4.053.001	5.285.243	4.349.820	4.225.784	4.990.864	275.132	68.572	68.798	26.503	42.581
Arpa	256.812	675.994	199.597	39.994	384.109	110	13.998	134	5.573	8.646
Çavdar	0	0	0,02	0	0	0,5	26	0	2	2
Yulaf	0,2	10	3.086	8	26	6	25	5	1,1	77
Mısır	1.548.133	1.423.595	1.487.005	534.791	2.056	210.927	64.618	75.185	44.136	117.976
Pirinç	118.563	191.067	119.830	73.046	148.608	6.597	19.467	24.065	45.812	49.072

Kaynak: TÜİK, 2018

2017 yılı hububat ürünleri için uygulanan gümrük vergisi oranları çizelge 122'de verilmiştir.

Çizelge 122. Hububat Ürünlerinde Uygulanan Gümrük Vergisi Oranları

Gümrük Vergisi (%)	Buğday		Arpa			Mısır	Çavdar	Yulaf	Pirinç	Kargo	Çeltik	Resmi Gazete Tarihi
	Ekmeklik	Makarnalık	Beyaz	Maltlık	Diğer							
	130	130	130	130	130	130	130	130	45	36	34	31.12.2016
	45	45	35	35	35	25	130	130	45	36	34	27.06.2017

Kaynak: Resmi Gazete

31.12.2016 ve 27.06.2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan ve 2017 yılında uygulanmış olan gümrük vergisi oranlarıdır.

2013–2017 yılları aylar bazında ortalama borsa fiyatları çizelge 123'te verilmiştir.

Çizelge 123. 2013–2017 Yılları Aylar Bazında Borsa Ortalama Fiyatları

Yıllar	Ürün	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013 (TL/TON)	AKS Buğday	749	753	761	768	758	704	724	742	758	791	827	824
	Makarnalık Buğ.	755	754	767	768	761	731	725	729	730	736	741	802
	Arpa	711	681	671	673	668	587	589	577	577	580	601	646
	Çavdar	651	680	-	-	-	583	553	560	568	601	596	685
	Yulaf	692	706	676	675	692	-	610	603	549	613	659	672
	Mısır	605	641	641	638	638	653	685	585	576	576	574	587
	Pirinç (Baldo)	2,824	2,903	2,907	2,921	2,995	2,995	3,011	3,013	2,994	3	3,171	3,588
	Pirinç (Osmancık)	2,110	2,176	2,195	2,236	2,323	2,335	2,361	2,380	2,402	2,315	2,539	2,716

2014 (TL/TON)	AKS Buğday	865	865	870	883	859	970	890	824	841	862	853	867
	Makarnalık Buğ.	856	877	899	910	914	871	878	891	877	919	1,007	1,01
	Arpa	672	666	665	673	708	704	704	691	705	733	742	738
	Çavdar	631	710	715	-	-	-	698	642	663	610	680	727
	Yulaf	778	682	690	673	710	700	698	704	758	893	959	926
	Mısır	612	626	664	709	740	772	782	677	671	677	686	689
	Pirinç (Baldo)	3,788	3,831	3,842	3,858	3,888	3,871	3,911	3,917	3,911	4,019	4,114	4,158
	Pirinç (Osmancık)	2,840	2,820	2,800	2,840	2,870	2,880	2,890	2,890	2,880	2,990	3,100	3,020
2015 (TL/TON)	AKS Buğday	885	860	853	850	892	806	820	860	897	923	922	939
	Makarnalık Buğ.	1,006	988	963	901	881	873	856	889	890	938	903	916
	Arpa	757	747	751	749	744	615	603	627	653	676	693	701
	Çavdar	-	720	778	-	-	-	604	616	594	661	674	713
	Yulaf	907	931	966	983	1,000	-	651	714	742	826	872	848
	Mısır	686	693	705	719	726	734	732	711	679	662	623	637
	Pirinç (Baldo)	4,190	4,190	4,190	4,190	4,200	4,200	4,200	4,200	4,190	4,140	4,100	4,060
	Pirinç (Osmancık)	3,050	3,120	3,120	3,110	3,110	3,110	3,110	3,100	3,100	3,030	2,990	2,930
2016 (TL/TON)	AKS Buğday	945	932	943	968	984	913	915	935	955	993	1,003	1,028
	Makarnalık Buğ.	980	907	922	899	934	970	910	890	878	869	923	980
	Arpa	732	724	710	729	751	719	716	749	750	774	786	-
	Çavdar	-	715	665	720	-	-	711	694	691	750	-	-
	Yulaf	816	849	856	811	780	-	733	760	762	759	773	-
	Mısır	649	696	697	696	706	762	781	695	686	679	695	-
	Pirinç (Baldo)	4,033	4,019	4,027	4,002	4,034	4,062	4,082	4,08	3,993	3,946	3,981	4,072
	Pirinç (Osmancık)	2,917	2,904	2,873	2,858	2,847	2,872	2,911	2,917	2,894	2,881	2,834	3,056
2017 (TL/TON)	AKS Buğday	1,053	1,010	1,050	1,128	1,127	916	989	975	984	1,019	1,028	1,047s
	Makarnalık Buğ.	1,016	972	973	1,002	1,043	1,083	970	965	966	1,025	1,062	1,080
	Arpa	865	836	919	1,007	1,069	893	854	840	830	841	874	947
	Çavdar	-	799	840	-	902	-	813	796	780	-	-	810
	Yulaf	815	847	849	825	790	-	743	725	716	729	758	812
	Mısır	750	772	793	869	890	884	877	752	746	764	799	832
	Pirinç (Baldo)	4.125	4.224	4.364	4.360	4.360	4.364	4.359	4.345	4.397	4.630	4.826	4.919
	Pirinç (Osmancık)	3.147	3.303	3.404	3.405	3.414	3.425	3.425	3.422	3.387	3.538	3.748	3.843

Kaynak: AKS buğday için Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları,

Makarnalık buğday için Çorum ve Konya Ticaret Borsaları,

Arpa için Eskişehir, Konya, Polatlı ve Çorum Ticaret Borsaları,

Çavdar ve Yulaf için Eskişehir, Konya, Polatlı Ticaret Borsaları,

Mısır için 2016 yılına kadar Adana Ticaret Borsasından alınan günlük fiyatlar kullanılırken 2016 yılından sonra Adana ve Konya Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlar kullanılmaya başlanmıştır.

Pirinç fiyatları 2010, 2011 yılları ve Ekim 2012'ye kadar Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Bandırma, Polatlı ve Samsun Şube Müdürlüklerince alınan piyasa fiyatları olup Ekim 2012'den itibaren fiyatlar TMO portalından alınmıştır (Fiyatlar toptandır).

Çizelge 124. 2008-2017 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Anadolu Kırmızı Sert ve Makarnalık Buğday İşlem Hacimleri (Ton)

Aylar	Anadolu Kırmızı Sert Ekmeklik Buğday (Eskişehir-Konya-Polatlı-Edirne)										Makarnalık Buğday (Konya-Çorum)									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ocak	4.349	5.556	6.712	5.248	10.340	6.854	4.921	4.990	3.583	5.033	419	1409	3271	1.361	2.800	2.254	500	788	36	50
Şubat	4.494	5.466	7.979	5.437	10.976	5.349	5.201	5.371	5.983	5.636	407	1017	5085	1.443	4.118	2.178	735	227	108	211
Mart	6.011	7.111	7.111	4.516	14.296	4.206	3.865	5.188	4.165	4.006	1366	1864	3.253	1.283	2.196	2.427	328	495	55	245
Nisan	3.019	8.810	5.121	2.776	9.529	3.077	3.366	5.830	2.080	2.782	513	2101	1424	296	2105	1392	206	697	71	219
Mayıs	496	2154	1121	722	1592	259	746	547	350	795	100	601	75	65	5152	108	60	199	25	44
Haziran	1.437	1.995	3.674	455	2904	21271	3.440	5.356	29.187	4.479	92	620	504	64	2026	2456	104	45	143	27
Temmuz	29.153	38.683	40.228	68.131	63.911	56.426	45.263	41.077	43.075	62.550	16.183	23.608	3.396	6.715	10.212	6.610	4.126	979	2.195	2.200
Ağustos	17.267	28.277	27.456	36.332	26.170	20.809	20.813	17.543	29.898	16.335	5.017	14.975	3.378	4.003	7.182	2.906	1.970	28	759	1.565
Eylül	12.102	15.992	19.893	29.661	16.627	14.519	9.975	9.221	16.499	8.589	2.772	5.211	2.837	3.388	9.340	726	703	60	402	502
Ekim	9.072	13.785	14.384	19.859	10.386	7.495	6.740	7.949	12.272	7.204	2283	3.091	1.675	2.701	5.107	493	568	33	152	296
Kasım	6.472	11.029	7.655	16.119	10.021	9.790	7.032	7.607	11.231	5.681	1281	2452	663	4373	5518	422	655	23	211	411
Aralık	3.945	9.953	8.750	11.958	5.685	5.210	6.477	6.487	0	4.006	538	2474	1705	1.754	3.500	474	516	42	152	245
Toplam	**97.817**	**148.811**	**150.084**	**201.214**	**182.437**	**155.265**	**117.838**	**117.166**	**158.323**	**127.097**	**30.971**	**59.423**	**27.266**	**27.446**	**59.256**	**22.446**	**10.471**	**3.616**	**4.309**	**6.015**

Kaynak: Eskişehir, Konya, Çorum, Polatlı ve Edirne Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlarla oluşturulmuştur.

Çizelge 124'te Anadolu kırmızı sert buğdayın Eskişehir, Konya, Polatlı, Edirne Ticaret Borsalarındaki işlem hacimleri ile makarnalık buğdayın Konya ve Çorum Borsalarındaki işlem hacimleri verilmiştir. 2017 yılında AKS buğdayın anılan dört borsadaki işlem hacmi toplamı 127.097 ton, makarnalık buğdayın ise Konya ve Çorum Ticaret Borsalarındaki işlem hacmi toplamı 6.015 tondur.

2017 yılında yulafın işlem hacmi 2016 yılına göre %128 artış göstermiştir. 2016 yılına göre mısırın işlem hacmi ise rekolte düşüklüğünden dolayı %26 azalış ile 811.485 ton olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 125. 2013–2017 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Arpa ve Çavdar İşlem Hacimleri (Ton)

Aylar	Arpa (Eskişehir-Konya-Polatlı-Çorum)					Çavdar (Eskişehir-Konya-Polatlı)				
	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
Ocak	1.495	2.731	1.394	913	1.090	61	57	0	0	0
Şubat	1.347	3.102	1.105	1.681	2.361	8	7	3	467	32
Mart	1.306	3.222	1.485	1.133	1.059	0	9	19	30	5
Nisan	943	2.031	889	1.141	682	0	0	0	23	0
Mayıs	327	900	279	322	390	0	0	0	0	4
Haziran	25.960	6.855	8.344	11.365	1.112	93	0	0	0	0
Temmuz	14.219	21.097	20.603	10.939	19.059	206	149	217	233,4	104
Ağustos	8.013	4.516	3.500	3.346	4.611	321	39	238	25	27
Eylül	6.131	2.936	1.858	1.847	2.740	14	32	8	19	3
Ekim	3.161	1.873	1.291	1.269	1.517	103	6	11	12	0
Kasım	2.904	1.664	1.733	1.008	1.660	30	3	7	0	0
Aralık	2.669	1.969	1.474	771	1.747	8	22	24	0	0
Toplam	**68.475**	**52.896**	**43.955**	**35.734**	**38.026**	844	**324**	**527**	**809**	**175**

Kaynak: Eskişehir, Konya, Çorum ve Polatlı Ticaret Borsalarından alınan günlük fiyatlarla oluşturulmuştur.

Çizelge 125'te arpa ve çavdarın Eskişehir, Konya Polatlı ve Çorum Ticaret Borsalarında işlem hacimleri görülmektedir. 2017 yılında işlem hacimleri arpa için toplam 38.026 ton, çavdar için ise toplam 175 ton olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında bir önceki yıla göre borsalarda çavdar işlem hacminde %78 düşüş yaşarken arpa işlem hacminde %6 artış gerçekleşmiştir.

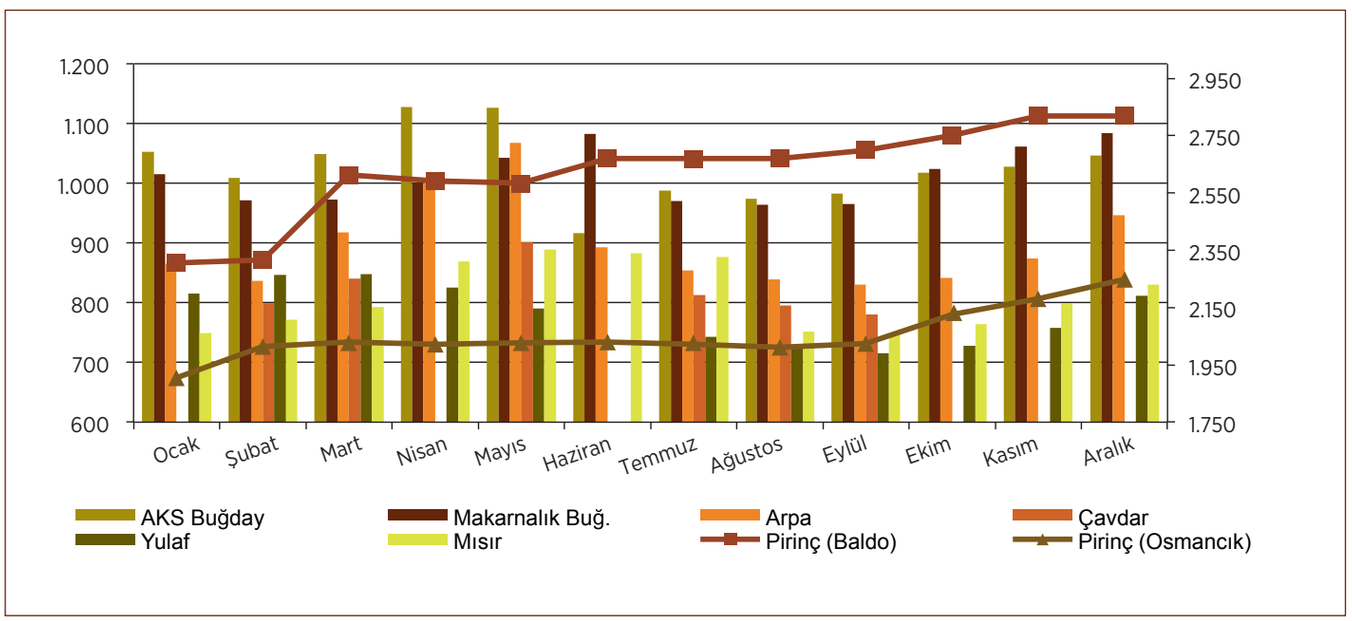

Çizelge 126. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında Borsalarda Yulaf ve Mısır İşlem Hacimleri (Ton)

Aylar	Yulaf (Eskişehir-Konya-Polatlı)					Mısır (Adana-Konya)				
	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016*	2017
Ocak	163	197	3	14	11	35.201	68.685	74.394	64.337	42.358
Şubat	348	66	44	218	325	28.369	28.157	24.349	59.035	43,254
Mart	95	48	5.094	156	218	37.648	49.102	26.931	50.246	54.797
Nisan	65	12	44	58	46	71.373	69.848	36.272	35.912	11.802
Mayıs	33	8	5	7	8	65.114	23.556	48.578	37.242	19.256
Haziran	-	4	-	-	0	27.673	33.323	50.515	35.567	23.220
Temmuz	1.861	507	357	516	1.373	27.892	10.867	36.455	16.135	31.977
Ağustos	583	428	647	565	1.592	29.340	67.318	42.352	127.403	55.684
Eylül	280	333	159	126	363	252.679	415.888	292.282	296.623	186.872
Ekim	51	80	102	152	186	90.046	234.281	161.709	137.357	154.872
Kasım	53	52	134	81	202	56.965	134.907	32.598	171.927	129.816
Aralık	50	30	159	71	160	85.380	94.251	57.624	68.053	57.746
Toplam	3.582	1.765	6.748	1.963	4.484	807.680	1.230.183	884.059	1.101.623	811.485

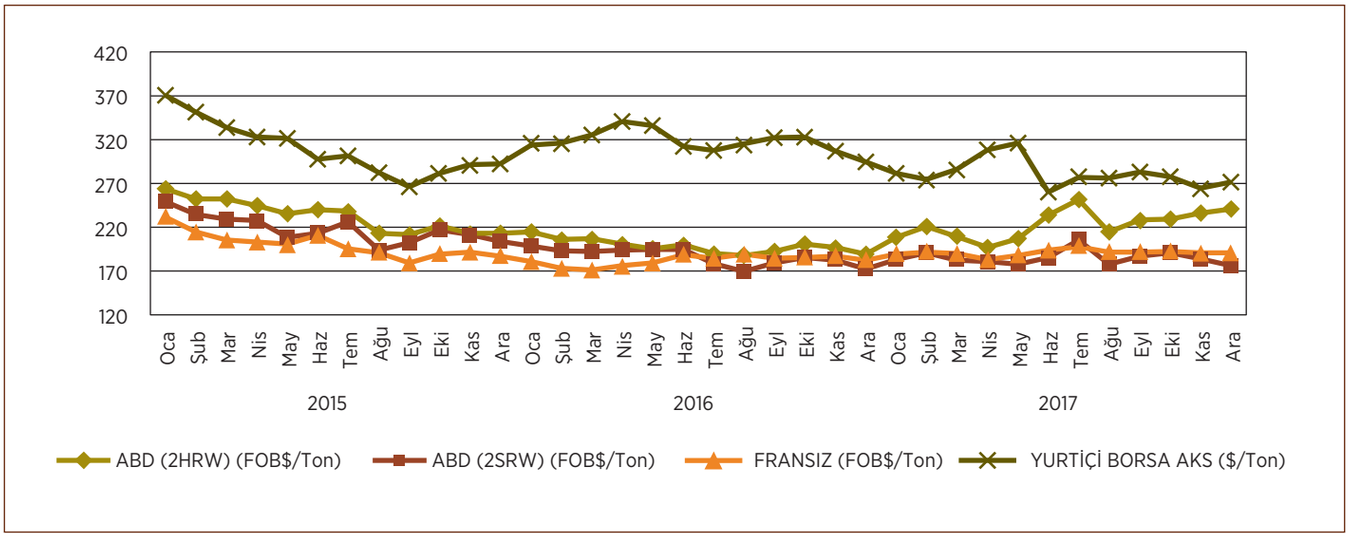
**Kaynak: 2016 yılı ve sonrası Adana ve Konya Ticaret Borsası'ndan, 2016'dan önceki yıllar ise Adana Ticaret Borsası'ndan alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.*

Grafik 85. 2017 Yılı Aylar Bazında Borsa Ortalama Fiyatları (TL/Ton)

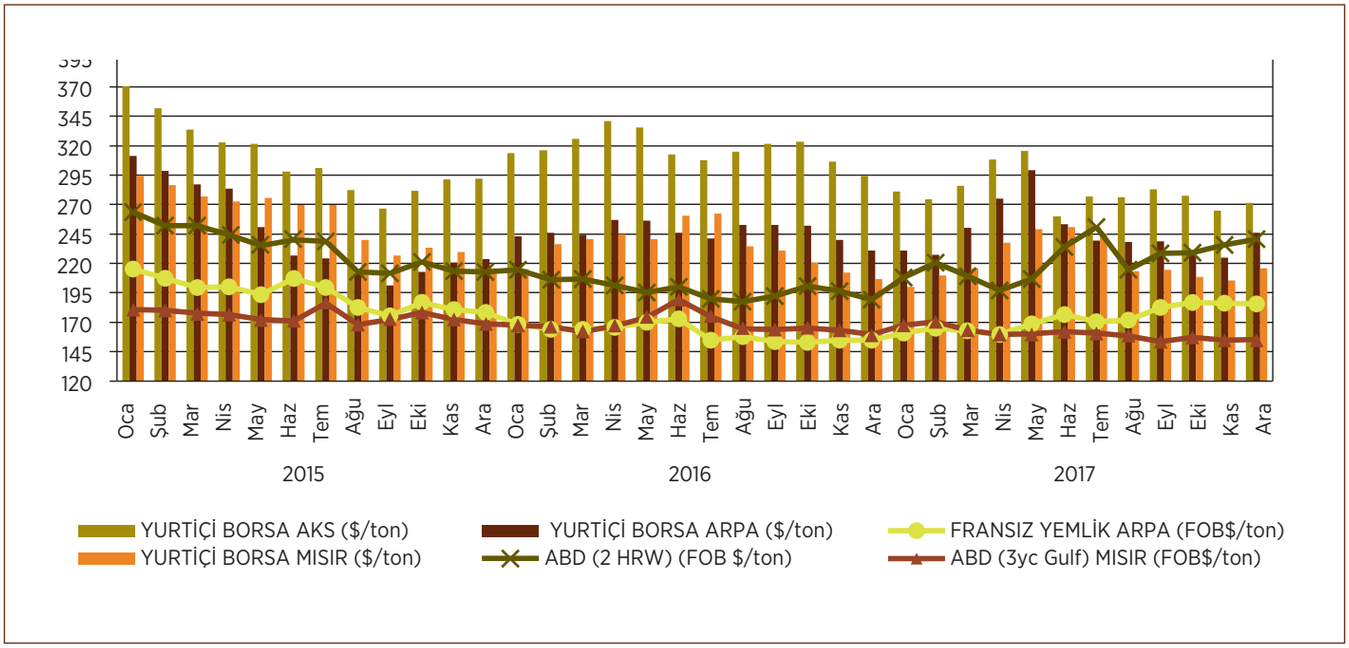
Kaynak: Yurt içi ticaret borsaları ve serbest piyasadan alınan günlük fiyatlarla oluşturulmuştur.

Grafik 86. Yurt İçi ve Yurt Dışı Buğday Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması

Kaynak: Reuters ve Yurt içi ticaret borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

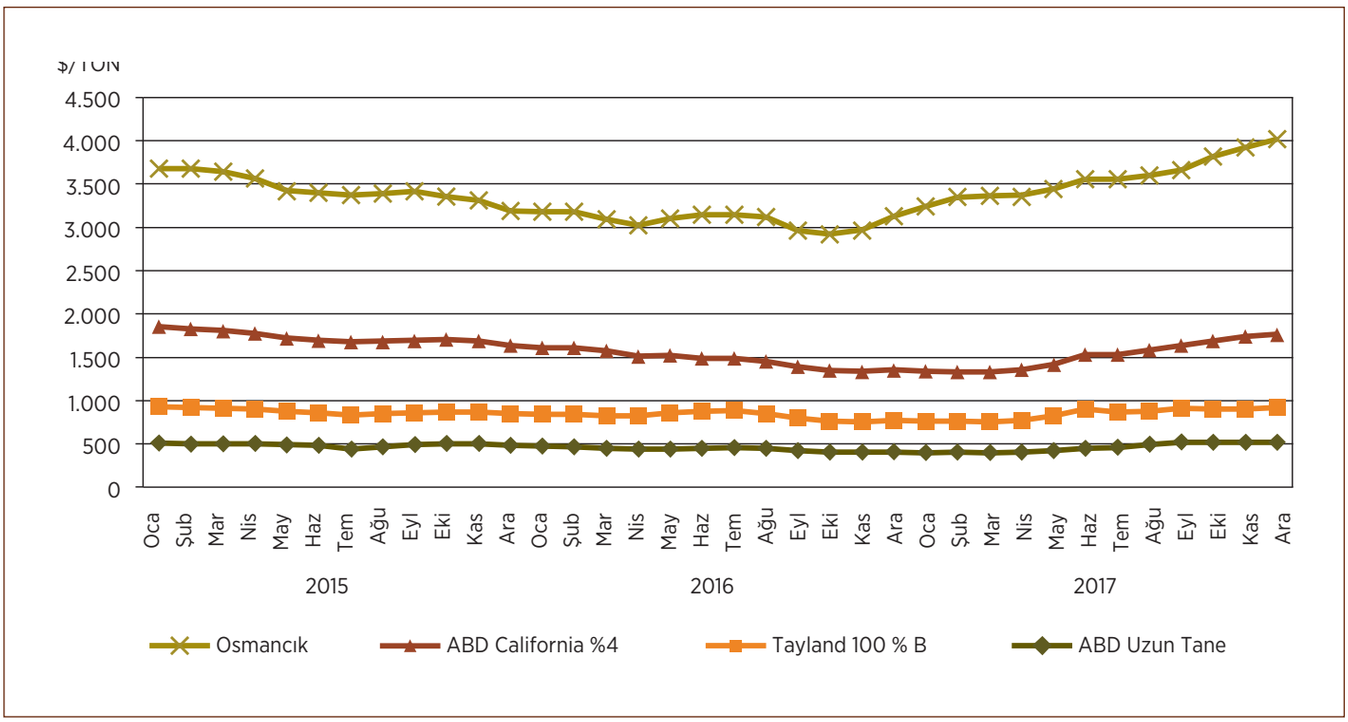
Grafik 87. Yurt İçi ve Yurt Dışı Buğday, Arpa ve Mısır Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması

Kaynak: Reuters ve Yurt içi ticaret borsalarından alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır.

2015, 2016 ve 2017 yılları aylık ortalama fiyatlar bazında yur tiçi ve yurt dışı fiyat mukayesesine ilişkin bilgiler Grafik 85, 86 ve 87'de verilmiştir. Ülkemizde 2015 yılında üretimde artış meydana gelmesi ile fiyatlar düşüşe geçmiş, özellikle ürün arzının bol olduğu hasat döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yaklaşık %25'lik fiyat düşüşü gerçekleşmiştir. 2016 yılında üretimde azalış meydana gelmesi nedeniyle fiyatlar yüksek seviyede seyretmiştir. Yıl sonuna doğru ürün arzının sınırlandığı dönemde fiyatlar yükselmiştir. 2017 yılında un ve yem sektörü ihracatlarındaki büyümenin etkisiyle talepte meydana gelen artış yurt içi fiyatların yükselmesine neden olmuştur. Buna karşın doların Türk Lirası karşısında değer kazanması, dolar bazında olan yurt içi fiyatlara düşüş olarak yansımıştır. Dolar bazında yurt içi fiyatlarda meydana gelen düşüş ve dış fiyatlarda meydana gelen yükselişle birlikte yurt içi ve yurt dışı fiyatlar arasındaki makas daralmıştır.

Grafik 88. Yurt İçi ve Yurt Dışı Pirinç Fiyatlarının Aylar Bazında Karşılaştırılması

Kaynak: IGC ve serbest piyasadan alınan günlük fiyatlardan hesaplanmıştır. ABD ve Tayland pirinç fiyatları "fob", Osmancık "toptan" fiyatıdır.

5.1.1. TMO Faaliyetleri Açısından 2017/18 Sezonu

5.1.1.1. Müdahale Alım Faaliyeti

Hububat Ürünü Alımı ve Satımı Hakkındaki 2009/15095 sayılı Kararname, 20 Haziran 2009 tarihli ve 27264 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. 2010 yılı alımları, 2009 yılında çıkan bu Kararname hükümlerine göre yapılmıştır. 16 Haziran 2012 tarihli ve 28325 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 2012/3241 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değişiklik yapılmıştır.

Buğday hasadı 15 Mayıs 2017 tarihinde Adana'da, arpa hasadı ise 4 Mayıs 2017 tarihinde Şanlıurfa'da başlamıştır.

Üreticilerimize depolama imkânı sağlamak amacıyla 6 Haziran 2017 tarihinde taahhütname karşılığı ve emanet ürün alımlarına başlanmıştır.

Bu kapsamda 424.776 ton buğday, 2.146 ton arpa, 15 ton çavdar olmak üzere toplam 426.937 ton hububatın taahhütnameli alımı yapılmıştır.

Alım fiyatları 12 Temmuz 2017 tarihinde makarnalık buğday için (%12,5 - %13,0 proteinli) 1.000 TL/ton, düşük vasıflı makarnalık buğday için 840 TL/ton, Anadolu kırmızı / beyaz sert buğday için (%12,5 - %13,0 proteinli) 940 TL/ton, diğer kırmızı / beyaz buğday için (%12,5 - %13,0 proteinli) 895 TL/ton, düşük vasıflı ekmeklik buğday için ise 800 TL/ton olarak açıklanmıştır.

Bu kapsamda 685.459 ton makarnalık, 1.361.769 ton ekmeklik olmak üzere toplam 2.047.228 ton buğdayın peşin alımı yapılmıştır.

2017 yılında 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu'na göre kurulan ve işlem yapan işletmelere ürünlerini teslim eden üreticilerden elektronik ürün senedi (ELÜS) yoluyla alım yapılmıştır. Lisanslı depolara teslim edilen ürünlerden 238.896 ton buğday Elektronik Ürün Senedi TMO'ya takas edilmiştir.

Ödemeler 1 ay içerisinde yapılmaktadır. Banka kartı sahiplerinin ürün bedelleri 15 gün içerisinde hesaplarına yatırılmıştır. 2017 yılında Kurumumuzu tercih eden buğday üreticilerinin %89'i banka kartı kullanmıştır.

Bu yıl açılan toplam 73 adet geçici alım merkezi ile 291 iş yerinde alım faaliyetinde bulunulmaktadır. Geçici alım merkezlerinde yapılan alımlarda diğer kesintilere ilave olarak alım bedeli üzerinden %1+KDV hizmet bedeli tahsil edilmektedir. Bu noktalarda yapılan alım miktarı 169.900 tondur.

2017 yılında mısır hasadı 4 Ağustos itibarıyla başlamış olup hasatla birlikte üreticilerimizin olası depolama ve finansman ihtiyacının karşılanması bakımından 7 Ağustos'tan itibaren taahhütname karşılığı veya 2016 yılı mısır alım fiyatı olan 740 TL/Ton üzerinden emanet alımlara başlanmıştır. Bu kapsamda 108 bin ton mısır teslim alınmıştır.

Piyasa şartlarının değişmesi ve piyasa fiyatlarının TMO'nun öngördüğü eşik fiyat seviyelerine düşüş trendine girmesi ile 19 Eylül'de 2017 yılı mısır alım fiyatı 760 TL/Ton açıklanarak peşin ve emanet alımlara başlanmıştır. Bu kapsamda bugüne kadar 205 bin ton peşin, 7 bin ton emanet mısır alınmış olup gerçekleşen ortalama alım fiyatı 758 TL/Tondur.

Ayrıca TMO iş yerlerinden randevu alamayan üreticilerin mağdur olmamaları bakımından 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu'na göre kurulan ve işlem yapan depolara yönlendirilmiş, ürünlerini teslim eden üreticilerden elektronik ürün senedi (ELÜS) yoluyla alım yapılmıştır. Lisanslı depolara teslim edilen ürünlerden 95 bin ton mısır Elektronik Ürün Senedi TMO'ya takas edilmiştir.

Ürün bedeli ödemeleri, ürünün TMO'ya teslim tarihinden itibaren 30 gün içerisinde; anlaşmalı bankalardan alınan üretici banka kartı ile ürünlerini teslim eden üreticilere ise 15 gün içerisinde ödeme yapılmıştır. 2017 yılında üreticilerin %87'i banka kartı kullanmıştır.

Alımı yapılan mısırın tutarı 153 milyon TL olup tamamı üreticilerin hesaplarına aktarılmıştır.

2017 yılı çeltik hasadı ülkemiz genelinde 3 Eylül itibarıyla başlamış olup 6 Kasım tarihinde tamamlanmıştır. Hasatla birlikte üreticilerimizin olası depolama ve finansman ihtiyacının karşılanması bakımından 12 Eylül'den itibaren taahhütname karşılığı veya 2016 yılı çeltik alım fiyatları üzerinden emanet alımlara başlanmıştır. Emanete çeltik bırakan üreticiler; makbuz senedi karşılığı, ürün bedelinin % 30'u kadar avans alabilmekte veya TMO'nun anlaşmalı olduğu bankalardan kredi kullanabilmektedirler. Kullanılan kredi faizinin %25'i TMO tarafından karşılanmaktadır. Ürün arzı olmamıştır. Alınan randevuların gerçekleşme oranı % 0' dır.

Ayrıca Bakanlığımız tarafından 2017 yılında çeltik için 100 TL/ton prim ödemesi yanında 60 TL/ton diğer (gübre, mazot ve sertifikalı tohum) destek ödemesi de yapılmıştır.

2005 yılından itibaren her yıl Bakanlığımızca hububat üretimine prim ödemesi yapılmaktadır. Son altı yıla ilişkin prim miktarları Çizelge 127'de verilmiş olup 2017 yılı itibarıyla ton başına 100 TL ile en yüksek prim çeltiğe verilmektedir.

Çizelge 127. Ürünler Bazında Bakanlığımızca Ödenen Prim Miktarları

Cinsi	Prim Miktarı (TL/Ton)				
	2013	2014	2015	2016	2017
Buğday	50	50	50	50	50
Arpa,Çavdar, Yulaf	50	50	50	50	50
Mısır	40	40	40	20	30
Çeltik	100	100	100	100	100

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.

2017/18 döneminde ürün bazında yapılan peşin alım miktarları Çizelge 128'de verilmiştir:

Çizelge 128. 2017/18 Dönemi Peşin Alım Miktarları

Ürün	Miktar (Ton)
Makarnalık	685.459
Ekmeklik	1.361.769
Toplam Buğday	**2.047.228**
Arpa	-
Çavdar	-
Tritikale	-
Yulaf	-
Mısır	204.797
Çeltik	-
Toplam Hububat	**2.252.025**

Kaynak: TMO, 2018

TMO, 2002 yılından itibaren altyapısı uygun borsalarda da alım yapmaya başlamıştır. Daha önceki yıllarda sadece fiziksel analize göre alım yapılmasına karşın 2009 yılında kimyasal analizler de alım ve fiyatlandırma sistemine dâhil edilmiştir. Bazı borsalar laboratuvar şartlarını sağlayamamış olup 23 borsada başlayan alıma 20 borsada devam edilmiştir. 2015 yılında 15 borsada 192.876 ton, 2016 yılında ise 16 borsada 321.705 ton alım yapılmıştır. 2017 yılında ise 7 borsada 56.749 ton alım yapılmıştır.

Alım yapılan borsalar ve alım miktarları çizelge 129'de verilmiştir.

Çizelge 129. Yıllar İtibarıyla Alım Yapılan Borsalar ve Alım Miktarları (Ton)

	BORSALAR	2008*	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	Polatlı	-	22,394	2,275	4,887	10,462	11,451	-	20,331	3,224	-
2	Karaman	-	21,800	9,830	4,557	5,430	10,372	-	3,300	22,161	966
3	Konya	-	670	24,404	3,783	4,095	6,417	-	18,310	5,117	710
4	Edirne	-	13,183	76	478	20,714	54,929	-	-	31,712	-
5	Çorlu	-	794	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Bandırma	-	165	-	-	1,265	55	-	1,235	1,256	289
7	Ankara (Ahiboz)	-	-	10,845	314	4,209	7,261	-	18,104	14,061	-
8	Erzurum	-	4,055	-	-	-	15	-	-	6,449	-
9	Kırklareli	-	28,603	563	-	19,798	16,092	-	27,216	37,521	50,138
10	Tekirdağ	-	17,666	59	977	-	-	-	-	-	-
11	Malkara	-	212	51	-	-	-	-	-	-	-
12	Balıkesir	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	Biga	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

14	Eskişehir	-	29,822	2,892	1,275	12,114	8,734	-	8,528	13,213	4,047
15	Haymana	-	31,987	3,766	1,678	570	847	-	6,606	503	166
16	Yozgat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	Yerköy	-	57,566	14,150	10,351	19,418	34,964	-	9,955	32,416	-
18	Sivas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19	Uzunköprü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20	Karacabey	-	849	7	-	330	-	-	-	-	-
21	Gaziantep	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
22	Ş.Urfa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
23	Diyarbakır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24	Çanakkale	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
25	Keşan	-	-	28	-	-	-	-	-	-	-
26	Çorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27	Hayrabolu	-	149	27	-	-	-	-	-	-	-
28	İpsala	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
29	Sungurlu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
30	Ereğli	-	10,043	4,265	-	-	-	-	-	-	-
31	Boğazlıyan	-	37,188	18,469	5,611	15,560	22,504	-	-	35,643	-
32	Babaeski	-	9,854	8			21,238	-	29,488	39,849	-
33	Gelibolu	-	21,140	1,139	6,097	19,103	9,156	-	0	20,073	-
34	Karapınar	-	60,000	30,681	2,160	10,001	21,946	-	41,768	24,340	433
35	Lüleburgaz	-	-	-	8,053	18,278	12,923	-	18,007	34,167	-
36	Aksaray	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM		**0**	**368,140**	**123,535**	**50,221**	**161,347**	**238,904**	**-**	**202,848**	**321,705**	**56,749**

Not: 2008 ve 2014 yıllarında peşin alım yapılmadığından borsalarda alım yapılmamıştır.

5.1.1.2. Emanet Alım Faaliyeti

Buğdayda 6 Haziran-12 Temmuz 2017 tarihleri arasında tüm kesimlerden taahhütname karşılığı ve emanet alım yapılmıştır.

5.1.1.2.1. Emanet Alımda Genel Hususlar

- Emanet alımlar randevu ile yapılmıştır.
- Emanetteki buğday ve arpa en son 27 Nisan 2018 tarihine, emanetteki mısır ise en son 31 Mayıs 2017 tarihine kadar depolanmıştır.
- 2017 yılı toplam hububat emanet alım miktarı 71.026 tondur.
- Makbuz senedine dayalı kredi kullanan tüm kesimlerin bankalara olan yükümlülüklerini

yerine getirerek ürünlerini TMO'ya satmadan geri çekmeleri durumunda bankalara ödemiş oldukları faizin %25'i TMO tarafından karşılanmaktadır.

5.1.1.2.2. Üreticilerden (ÇKS Belgesi Olan) Emanet Alım Esasları

- Mısırda geçici alım merkezleri dâhil olmak üzere tüm iş yerlerinde emanet alım yapılmıştır.
- Alım fiyatı açıklanmayan ürünlerin 1 Eylül 2017 tarihine kadar iade edilmesi hâlinde depo kira ücreti alınmamıştır.
- ÇKS Belgesi'ndeki miktarın TMO'ya satılması veya geri çekilmesi hâlinde depolama, muhafaza, sigorta vb. masrafları karşılığı 0,167 TL/Ton/Gün+KDV ücret alınmıştır.
- Ürününü emanete bırakan ve kredi kullanmayan üreticilere talepleri hâlinde ÇKS belgesindeki miktar için makbuz senedinde yer alan tutarın %30'u avans olarak ödenmiştir.
- 27 Nisan 2018 tarihinde geri çekilmeyen ürünler alıma tabi tutularak depolama, muhafaza, sigorta vb. masrafları karşılığı 0,167 TL/Ton/Gün+KDV ücret alınmıştır.

Çizelge 130. 2017/18 Döneminde Emanete Alınan, Alıma Dönüşen ve İade Edilen Ürün Miktarları

Ürün	Emanete Alınan Miktar (Ton)	Alıma Dönüşen (Ton)	İade Edilen (Ton)	Dönem Bakiyesi (Ton)
Makarnalık Buğday	13.356	138	7.536	5.682
Ekmeklik Buğday	55.456	1.340	39.818	14.297
Toplam Buğday	68.812	1.478	47.355	19.979
Arpa	2.213	-	1.905	308
Mısır	6.888	446	6.442	0
Çeltik	-	-	-	-
Toplam	146.725	1.924	55.702	20.287

Kaynak: TMO, 2018

Çizelge 130'da görüldüğü üzere 2017/18 döneminde çeltik dışında tüm ürünlerde emanet alım yapılmıştır.

5.1.1.2.3. Tüccar ve Sanayicilerden (ÇKS Belgesi Olmayan) Emanet Alım Esasları

- Emanette bulunan ürünler, talep edilmesi hâlinde 27 Nisan 2018 tarihine kadar peşin alıma çevrilmiştir.
- Emanet ürünlerin TMO'ya satılması veya geri çekilmesi hâlinde; depolama, muhafaza, sigorta vb. masrafları karşılığı 0,167 TL/Ton/Gün+KDV ücret alınmıştır.

5.2. Depolama Faaliyeti

Türkiye'de 4,3 milyon tonu TMO'da, 20,2 milyon tonu özel sektörde olmak üzere yaklaşık 24,5 milyon tonluk depolama kapasitesi mevcuttur.

Ülkemizde yıllık ticarete konu olan hububat üretim miktarının 30-35 milyon ton olduğu göz önüne alındığında teknik depolamada kapasite eksikliği ortaya çıkmaktadır. Söz konusu depo kapasite eksikliği, Kurumumuz iştigal alanına giren ürün çeşitliliği ve devreden stoklar gibi nedenlere bağlı olarak açığa ürün alımı yapmak zorunda kalınmaktadır.

TMO, depo açığının giderilmesine yönelik olarak uzun süreli kiralama garantisi ile depo yapımı projesi kapsamında 130 bin tonluk hububat deposu yaptırmıştır.

Yatırım programı kapsamında 300 bin ton kapasiteli hububat depolarının yapımı tamamlanmış olup 120 bin ton kapasiteli hububat depolarının yapımı devam etmektedir. 180 bin ton kapasiteli depo yapımı ise ihale aşamasındadır.

2014 yılında yeni bir depolama şekli olarak tahıl torbalama ünitesi (silo bag), TMO'da kullanılmaya başlanmıştır. Kurumumuza ait 4,3 milyon ton kapasiteli kapalı deponun içerisinde beton ve çelik silo ile değişik tipte yatay depolar bulunmaktadır.

TMO'da kullanılan depo tipleri;

Silo (beton, çelik), mekanize ufki depo (MUD), makineli beton ambar ve yarı mekanik depo, makineli çelik hangar, betonarme ambar ve düz depo, kargir, ahşap ambar, çelik hangar (fransız, quanset, butler), MKE imalatı yatay depo, ahşap hangar, noda, çuvallı havuz MAYDÜ ve silo baglerdir.

Betonarme, yatay depo ve çelik silolarda buğday, arpa, çavdar, yulaf ve mısır (rutubet oranı % 14'ün altında olmak şartıyla); MAYDÜ'lerde ise buğday, arpa, yulaf, çavdar dökme olarak muhafaza edilmektedir.

Çeltik, yatay depolarda çuvallı veya dökme olarak; pirinç ve bakliyat ürünleri ise çuvallı olarak muhafaza edilmektedir.

Kapalı depo imkânlarının yetersiz olduğu durumlarda MAYDÜ ile polietilen ve toprak örtülü yığınlarda depolama yapılabilmektedir.

Çizelge 131. Şubeler Depo Grupları ve Kapasiteleri (Ton)

Şubeler	Liman Silosu ve Yatay Depo	İç Silo	Yatay Depo	MAYDÜ	Toplam Kullanılabilir Depo
Adana	0	59.200	182.500	45.000	286.700
Adıyaman	0	15.600	52.500	0	68.100
Afyon	0	5.000	37.500	0	42.500
Aksaray	0	44.000	52.500	0	96.500
Akşehir	0	50.500	64.000	0	114.500
Bandırma	20.000	24.500	53.500	5.000	103.000
Batman	0	16.800	33.000	5.000	54.800
Çorum	0	16.000	53.000	0	69.000
Denizli	0	20.000	25.500	0	45.500
Derince	95.000	10.000	7.250	0	112.250
Diyarbakır	0	119.600	84.500	5.000	209.100
Edirne	0	2.000	115.000	100.000	217.000
Erzurum	0	56.400	43.400	0	99.800
Eskişehir	0	90.000	41.700	0	131.700
G.Antep	0	66.600	36.000	0	102.600
İskenderun	60.000	26.800	2.000	25.000	113.800
İzmir	72.000	40.000	48.000	0	160.000
Kayseri	0	107.900	23.000	2.500	133.400
Kırıkkale	0	50.000	42.000	25.000	117.000
Kırklareli	0	32.300	50.400	43.500	126.200
Kırşehir	0	71.300	35.000	60.000	166.300
Konya	0	177.400	115.500	50.000	342.900
Mersin	100.000	0	30.000	0	130.000
Muş	0	9.600	12.500	0	22.100
Polatlı	0	164.800	19.000	35.000	218.800
Samsun	39.200	28.700	9.000	0	76.900
Sivas	0	16.000	21.000	0	37.000
Ş.Urfa	0	76.800	51.000	0	127.800
Tekirdağ	70.000	4.100	133.500	70.000	277.600
Trabzon	30.000	0	0	0	30.000
Yerköy	0	151.900	37.000	45.000	233.900
Toplam	**486.200**	**1.553.800**	**1.510.750**	**516.000**	**4.066.750**

Kaynak: TMO, 2018

TMO depolama kapasitesi; 486.200 ton liman silosu ve yatay depo, 1.553.800 ton iç silo, 1.510.750 ton yatay depo ve 516.500 ton MAYDÜ olmak üzere toplam 4.066.750 tondur (Çizelge 131).

5.3. Lisanslı Depoculuk

Bilindiği üzere Kuruluşumuz 1993 yılından itibaren 2699 sayılı Umumi Mağazacılık Kanunu hükümleri kapsamında ürününü depoda tutmak isteyen üreticiye depo sağlamakta, bu doğrultuda ürününü değerlendirmesine yardımcı olmakta ve depoya konan ürün için düzenlediği makbuz senedi ile ürünlerini satabilmesine imkân sağlamaktadır.

17.02.2005 tarihli ve 25730 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu'nun geçici 2. maddesinde ise "2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu kapsamında Umumi Mağazacılık yapmak üzere izin ve yetki alan kuruluşlardan bu Kanun kapsamındaki tarım ürünlerinin depolanması hizmetleriyle iştigal edenler, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç beş yıl içinde bu Kanun hükümlerine intibak etmedikleri takdirde bunlara verilen izin yeni bir karara gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır." hükmü yer almaktadır. Ancak TMO, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının uygun görüşü üzerine umumi mağazacılık faaliyetlerini kesintisiz olarak devam ettirmektedir.

Ayrıca Kurumumuz ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Ordu Valiliği İl Özel İdaresi, Umumi Mağazalar Türk AŞ ile Gümrük ve Turizm Ticaret İşletmeleri AŞ tarafından lisanslı depoculuk alanında faaliyet göstermek üzere kurulan TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk San. ve Tic. AŞ'nin Ana Sözleşmesi; 26.02.2010 tarih ve 7510 sayılı Ticaret Sicil Gazetesinde yayımlanmıştır.

Kurumumuzun ayni sermaye, diğer ortakların ise nakdi sermaye ile katıldıkları Şirketin toplam sermayesi 51 milyon TL olup sermayesinin tamamı ödenmiştir. Ortakların sermaye payları ve tutarları ise şu şekildedir:

TMO: 25.500.000.- TL **(% 48 ayni +% 2 nakdi)**

TOBB: 24.990.000.- TL **(% 49 nakdi)**

UMAT AŞ: 255.000.- TL **(% 0,5 nakdi)**

Gümrük ve Turizm İşl. AŞ: 255.000.- TL **(% 0,5 nakdi)**

ELÜS Yoluyla Alım:

Lisanslı depolar ürün alımlarını elektronik ürün senedi (ELÜS) düzenleyerek yapmaktadır.

2005 yılında çıkarılan **"Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu"** ile lisanslı depoculuk faaliyetleri yasal bir zemine kavuşmuştur. Söz konusu sistemine işlerlik kazandırmak ve sektöre öncülük etmek amacıyla Kuruluşumuz ve TOBB öncülüğünde 2010 yılında TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi kurulmuştur. 2011-2015 yılları arasında TMO-TOBB LİDAŞ'a ürün teslim eden üreticilerden ürün senedi yoluyla alım yapılmıştır.

Ürün senetlerinin hızlı, ucuz ve güvenilir bir şekilde alınıp satılmasını sağlamak amacıyla 2015 yılında Merkezi Kayıt Kuruluşu kurulmuş olup lisanslı depoculuk şirketlerine bırakılan ürünler Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) yoluyla elektronik ortamda alınıp satılmaya başlanmıştır.

TMO 2016 yılından itibaren protokol imzaladığı tüm lisanslı depoculuk şirketlerine ürün teslim eden mudilerden ELÜS yoluyla alım yapmıştır. Ülkemizin çeşitli bölgelerinde yer alan lisanslı depoculuk şirketinden ELÜS yoluyla 239 bin ton buğday, 95 bin ton mısır olmak üzere toplam 334 bin ton ürün alımı gerçekleştirilmiştir.

Uzun Süreli Kiralama Yöntemi ile özel sektör aracılığıyla lisanslı depo kriterlerine uygun toplam 4,2 milyon ton kapasiteli depo yapılacaktır. Bu depoların 2,5 milyon tonluk kısmı 2018 yılı sonunda tamamlanacaktır.

Çizelge 132. 2017 Yılı Elektronik Ürün Senedi Alımları (Ton)

ŞUBELERE GÖRE ELEKTRONİK ÜRÜN SENEDİ (ELÜS) ALIMI (Ton)						
ŞUBELER	**LİDAŞ**	**MAKARNALIK BUĞDAY**	**EKMEKLİK BUĞDAY**	**YEMLİK BUĞDAY**	**MISIR**	**TOPLAM**
ADANA	KÖSEOĞLU AGRO TAR. ÜR.	0	0	0	25.725	25.725
	ÖZEKİZLER TAR. ÜR.	0	0	0	26.018	26.018
	NERGİZLER TAR. ÜR.	0	0	0	19.778	19.778
	AKGÜLLER TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	ATB TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	SANDIKÇI TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	ADANA TOPLAM	0	0	0	71.521	71.521
AKSARAY	ALTUNTAŞ TAR. ÜR.	5.001	1.547	288		6.836
POLATLI	PTP TAR. ÜR.	0	70	0	0	70
	TMO-TOBB TAR. ÜR.	0	8.499	0	0	8.499
	POLATLI TOPLAM	0	8.569	0	0	8.569
İZMİR	GRAİN TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
BANDIRMA	TİRYAKİ TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	MATLI TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	BANDIRMA TOPLAM	0	0	0	0	0
ÇORUM	TİRYAKİ TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	ULİDAŞ TAR. ÜR.	0	13.091	397	0	13.488
	ÇORUM TOPLAM	0	13.091	397	0	13.488
DİYARBAKIR	CEMAŞ TAR. ÜR.	0	0	0	14.850	14.850
	MARDİN TAR. ÜR.	6.255	0	0	0	6.255
	DİYARBAKIR TOPLAM	6.255	6.255	0	14.850	21.105
EDİRNE	EDİRNE TAR. ÜR.	0	36.076	0	0	36.076
GAZİANTEP	ÖZMEN TAR. ÜR.	2.811	679	0	0	3.490
	TİRYAKİ TAR. ÜR.	42.463	2.930	0	0	45.393
	SAFİRTAŞ TAR. ÜR.	0	0	0	8.673	8.673
	GAZİANTEP TOPLAM	45.274	3.609	0	8.673	57.556
İSKENDERUN	GRAİN TARIM ÜRÜNLERİ	0	0	0	0	0
KAYSERİ	KAYSERİ ŞEKER TAR. ÜR.	10.620	0	0	0	10.620
	KAYSERİ ŞEKER TAR. ÜR.	1.210	3.824	97	0	5.131
	KAYSERİ TOPLAM	11.830	3.824	97	0	15.751
KIRIKKALE	GK TAR. ÜR.	0	4.455	120	0	4.575
KIRKLARELİ	LÜLEBURGAZ TAR. ÜR.	0	29.961	0	0	29.961

KONYA	ASLİDAŞ	896	892	0	0	1.788
	YALNIZLAR TAR. ÜR.	0	2.312	0	0	2.312
	KAİNAT TAR. ÜR.	0	2.972	0	0	2.972
	KONAGRO AGRO TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	SARAÇ TAR. ÜR.	629	0	0	0	629
	KONYA TAR. ÜR.	0	398	0	0	398
	MATLI TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	AVS AGRO TAR. ÜR.	14.322	0	0	0	14.322
	HEKİMOĞLU TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	SELÇUKLU YILDIZI TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	GÜZEL TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	TOPRAK TAR. ÜR.	307	0	0	0	307
	TOPRAK TAR. ÜR.	0	0	0	0	0
	KONYA TOPLAM	16.154	6.574	0	0	22.728
MERSİN	TİRYAKİ TAR. ÜR.	5.611	0	0	0	5.611
SİVAS	KAYSERİ ŞEKER TAR. ÜR.	872	9.434	694	0	11.000
	KAİNAT TAR. ÜR.	265	5.570	50	0	5.885
	SİVAS TOPLAM	1.137	15.004	744	0	16.885
TEKİRDAĞ	TRAKYA EVREN TAR.ÜR.	0	23.278	0	0	23.278
GENEL TOPLAM		**91.262**	**145.988**	**1.646**	**95.044**	**333.940**

Kaynak: TMO

TMO gelecekte tüm ürün alımlarını ELÜS yoluyla gerçekleştirerek hububat piyasalarını düzenleme görevini ELÜS'lerin alınıp satılması yoluyla gerçekleştirecektir.

5.4. Olağanüstü Hâl ve Savaş Stoku Faaliyeti

10.06.2006 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 2006/10506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na istinaden TMO, mevcut stoklarının bir kısmını olağanüstü hâl ve savaş durumunda kullanılmak üzere depolamakla görevlidir.

5.5. Satışlar

Kurumumuz, piyasa düzenleme görevini etkin bir şekilde yerine getirmek ve spekülatif fiyat hareketlerini engellemek amacıyla öncelikle ilgili sektöre ve tüm kesimlere hububat satışı gerçekleştirmektedir.

Çizelge 133. 2013-2017 Yılları Aylar Bazında TMO İç Satış Fiyatları

Yıl	Ürün Cinsi	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2013 (TL/Ton)	AKS Buğday	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Makarnalık Buğ.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Arpa	630	630	630	630	0	0	0	0	0	0	0	0
	Çavdar	649	649	649	649	0	0	0	0	0	0	0	0
	Yulaf	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Mısır	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pirinç (Baldo)	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	0	0	0	0	0
	Pirinç (Osmancık)	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
2014 (TL/Ton)	AKS Buğday	815	825	830	835	840	-	-	-	-	-	870	870
	Makarnalık Buğday	-	-	-	890	890	-	-	-	-	-	-	-
	Arpa	639	639	639	644	649	-	-	-	-	-	675	680
	Çavdar	679	679	679	679	679	-	-	-	-	-	725	725
	Çeltik	-	-	-	1.450	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Baldo)	-	-	-	-	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
	Mısır	-	-	735	735	735	735	735	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.700	2.700	2.700
2015 (TL/Ton)	AKS Buğday	895	905	905	907	910	-	-	-	-	-	960	960
	Makarnalık Buğday	950	950	975	980	995	-	-	-	-	-	1.080	1.080
	Arpa	685	690	690	690	690	-	-	-	-	-	740	740
	Çavdar	725	725	725	725	725	-	-	-	-	-	740	740
	Çeltik	-	-	-	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	-	-	-	-
	Pirinç (Baldo)	3.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
	Mısır	-	-	735	745	745	745	745	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	2.700	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900

2016 (TL/Ton)	AKS Buğday	960	965	965	965	965	-	-	-	-	925-965	900-965	900-975
	Makarnalık Buğday	1.080	1.085	1.085	1.085	1.085	-	-	-	-	1.010-1.050	1.010-1.050	1.010-1.050
	Arpa	740	745	745	745	745	-	-	-	-	730-760	720-760	720-760
	Çavdar	740	745	745	745	745	-	-	-	-	-	740	740
	Çeltik						-	-	-	-			
	Pirinç (Baldo)	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500
	Mısır	-	825	-	-	825	825	825	-	-	-	-	760-785
	Pirinç (Osmancık)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.200

2017 (TL/Ton)	AKS Buğday	975	980	980	975	990	-	-	-	-	995	995	999
	Makarnalık Buğday	1.050	1.050	1.050	1.050	1.050	-	-	-	-	1.070	1.075	1.080
	Arpa	770	775	775	775	775	-	-	-	-	770	770	810
	Çavdar	750	755	755	755	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mısır	800	775	775	785	785	840	840	840	-	-	800	825
	Çeltik	1.980	2.040	2.040	2.040	2.040	2.040	2.040	2.000	-	-	2.050	2.050
	Pirinç (Osmancık)	3,200	3,200	3,200	3,200	3,200	3,200	3,300	3,300	3,300	3,900	3,900	3,900
	Pirinç (Baldo)	3,500	3,500	3,500	3,500	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: TMO, 2018

Ürünler bazında son beş yıla ait TMO satış fiyatları, çizelge 133'te sunulmuştur.

5.6. İthalat ve İhracat

TMO, hem üretici hem de sanayici ve tüketici tarafından arzu edilen piyasa dengesini sağlamak açısından üretimin yetersiz olduğu veya spekülatif fiyat artışlarının söz konusu olduğu durumlarda ithalat; arzın fiyatları olumsuz etkileyecek düzeylere yükseldiği ve finansman yönüyle dış piyasalara açılma ihtiyacı duyulduğu durumlarda da ihracat yapabilmektedir.

Çizelge 134'te TMO tarafından yapılan ithalat ve ihracat verileri yer almaktadır. 2010/11 ve 2014/15 dönemlerinde dünyada yaşanan kuraklık nedeniyle oluşan arz açığına bağlı olarak ihracatçı ülkelerin ihracatlarına getirdikleri kısıtlama ve yasaklar yurt içi ve yurt dışı piyasalarda fiyat artışlarına yol açmıştır. Bu dönemde TMO, piyasa düzenleme görevi gereği ithalat yoluyla yurt içi hububat arzında istikrarın sağlanmasında önemli rol oynamıştır.

Çizelge 134. TMO Tarafından Yapılan İthalat ve İhracat Miktarları

YILI	KONUSU	ÜRÜN CİNSİ	FİİLİ	
			MİKTARI (Ton)	TUTARI (US$)
2013	İTHALAT	Yemlik Arpa	199.414	66.741.274
		TOPLAM	**199.414**	**66.741.274**
	İHRACAT	Kırmızı Ekmeklik Buğday	245.323	65.881.402
		Mısır	183.719	37.764.043
		TOPLAM	**429.042**	**103.645.445**
2014	İTHALAT	Çeltik	35.000	22.360.000
		Pirinç	32.640	35.971.920
		Yemlik Arpa	601.935	141.603.055
		Ekmeklik Buğday	998.271	270.350.769
		Yemlik Mısır	69.864	17.591.385
		Makarnalık Buğday	61.525	25.297.593
		TOPLAM	**1.799.235**	**513.174.722**
	İHRACAT	Mısır	14.500	2.932.805
		TOPLAM	**14.500**	**2.932.805**
2015	İTHALAT	Çeltik	19.499	10.520.219
		Pirinç	8.000	12.560.100
		Yemlik Mısır	100.000	19.420.000
		Makarnalık Buğday	169.417	80.829.284
		Yemlik Arpa	149.986	35.273.409
		TOPLAM	**446.902**	**158.603.012**
2016	İHRACAT	Yemlik Arpa**	3.845	692.176
		TOPLAM	**3.845**	**692.176**
2017	İTHALAT	Ekmeklik Buğday*	371.474	85.975.672
		Yemlik Arpa*	209.618	42.282.394
		Yemlik Mısır*	413.003	79.726.991
		Pirinç*	5.114	5.022.969
		Çeltik*	7.360	4.520.793
		TOPLAM	**1.006.569**	**217.528.819**
	İHRACAT	Yemlik Arpa**	8.422	1.515.974
		TOPLAM	**8.422**	**1.515.974**

Kaynak: TMO, 2018

Not: * İhalelerde teklifler Türk Lirası üzerinden alınmış olup tutarı ihale tarihlerindeki TCMB döviz efektif satış kurları üzerinden hesaplanmıştır.

** 18.11.2016, 24.12.2016, 20.01.2017 tarihli Protokoller ile ihalesiz olarak K.K.T.C.'ye ihraç edilmiştir.

5.7. Dünya Değerlendirmesi

Çizelge 135. Dünya Hububat Denge Tablosu (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*	2016/17	2017/18*
Açılış Stokları	334	404	441	413	420	409	489	536	566	623
Üretim	1806	1801	1759	1860	1804	2011	2056	2016	2140	2092
İthalat	251	242	244	274	271	310	322	346	352	362
Top. Kullanıla-bilirlik	2.390	2.447	2.443	2.546	2.495	2.730	2.867	2.897	3.058	3.077
Yemlik	756	749	742	795	770	839	888	870	922	933
Gıda	614	616	629	632	636	650	669	670	690	699
Endüstriyel	251	284	301	307	299	317	325	329	344	359
Diğer	115	115	115	119	111	125	127	117	126	119
Toplam Tüketim	1.735	1.764	1.787	1.853	1.816	1.931	2.010	1.986	2.082	2.109
İhracat	251	242	244	274	271	310	322	346	352	362
Kapanış Stokları	404	441	413	420	409	489	536	566	623	606

Kaynak: IGC

Not: 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminden sonra AB (28) içindir.

2017/18 döneminde kapanış stoklarının bir önceki döneme göre % 3 azalışla 606 milyon ton seviyesine gerileyeceği tahmin edilmektedir. Aynı dönmede toplam üretim, tüketimin %2 oranında (48 milyon ton) altındadır.

5.7.1. Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsaları

Vadeli işlemler sözleşmesi, bir emtianın veya mali aracın gelecekte herhangi bir zamanda ticaretin gerçekleştiği anda üzerinde anlaşılan fiyattan alınması ya da satılması için kullanılan yasal bağlayıcılığı bulunan bir anlaşmadır. Borsada döviz kurları, hazine değerleri, faiz, emtialar, enerji ürünleri ve madenler işlem görmektedir.

Tarımsal ürünler, emtialar içinde yer almaktadır. Bunlardan buğday, mısır ve çeltik doğrudan Kurumumuzun iştigal alanına girmektedir. Soya fasulyesi ise mısır fiyatlarıyla ilişkisi nedeniyle dolaylı olarak Kurumumuzu ilgilendirmektedir.

İşlem hacmi ve ürün çeşitliliği açısından Chicago Vadeli İşlemler Borsası (CME), en kapsamlı borsalar arasında yer almaktadır. ABD'deki Minneapolis, Kansas gibi diğer borsalarda çoğunlukla buğday işlem gördüğünden bunlar Chicago Borsası kadar geniş bir ürün yelpazesine sahip değillerdir. Bu nedenle borsada işlem gören ürünler ve tarımsal emtiaların bu işlemler içindeki payını temsili olarak görmemiz açısından Çizelge 146'da Chicago Borsasına ilişkin veriler derlenmiştir.

Çizelge 136. Chicago Borsası İşlem Hacimleri İçinde Tarımsal Emtia ve Ürünlerin Payları

Aylar	CME Grubu Toplam İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	CME Grubu Tarımsal Emtia İşlem Hacmi (Şikago Borsası Kontrat Sayısı)	Şikago Buğday İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	Şikago Mısır İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	Şikago Soya Fasulyesi İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	Şikago Çeltik İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	Toplam İşlem Hacmi İçinde Tarımsal Emtianın Payı (%)	Tarımsal Emtia İşlem Hacmi İçinde Buğdayın Payı (%)	Tarımsal Emtia İşlem Hacmi İçinde Mısırın Payı (%)	Tarımsal Emtia İşlem Hacmi İçinde Soyanın Payı (%)	Tarımsal Emtia İşlem Hacmi İçinde Çeltiğin Payı (%)
Ocak 16	345.338.624	21.580.105	3.016.343	7.200.464	4.985.823	17.084	6,2	14,0	33,4	23,1	0,08
Şubat 16	373.339.026	27.487.497	4.632.821	9.103.849	6.477.298	38.093	7,4	16,9	33,1	23,6	0,14
Mart 16	314.665.323	24.836.367	3.456.487	7.834.666	6.299.570	18.021	7,9	13,9	31,5	25,4	0,07
Nisan 16	290.446.645	40.801.641	5.512.153	13.968.128	11.269.549	43.383	14,0	13,5	34,2	27,6	0,11
Mayıs 16	312.884.234	29.778.289	3.624.935	8.942.583	8.514.745	21.573	9,5	12,2	30,0	28,6	0,07
Haziran 16	361.515.713	39.906.127	5.737.694	15.428.246	9.508.903	35.736	11,0	14,4	38,7	23,8	0,09
Temmuz 16	282.495.288	26.888.745	3.531.691	8.974.281	7.027.049	12.119	9,5	13,1	33,4	26,1	0,05
Ağustos 16	318.111.251	26.930.467	5.192.791	9.547.707	4.805.474	38.072	8,5	19,3	35,5	17,8	0,14
Eylül 16	315.362.723	20.429.976	2.351.029	5.850.625	4.535.252	12.478	6,5	11,5	28,6	22,2	0,06
Ekim 16	274.450.870	25.056.141	3.386.228	6.902.597	7.172.006	37.498	9,1	13,5	27,5	28,6	0,15
Kasım 16	438.075.005	28.690.453	4.967.882	9.628.742	5.325.178	14.835	6,5	17,3	33,6	18,6	0,05
Aralık 16	315.510.035	21.737.622	2.679.214	5.066.584	5.978.821	35.928	6,9	12,3	23,3	27,5	0,17
Ocak 17	320.640.613	23.379.403	3.843.937	7.307.792	4.972.773	13.633	7,3	16,4	31,3	21,3	0,06
Şubat 17	349.698.624	29.352.545	4.903.157	10.215.667	6.362.065	38.962	8,4	16,7	34,8	21,7	0,13
Mart 17	389.482.819	25.992.189	3.794.795	8.056.878	5.422.480	13.062	6,7	14,6	31,0	20,9	0,05
Nisan 17	309.724.357	29.799.009	5.118.864	10.573.791	5.662.745	37.563	9,6	17,2	35,5	19,0	0,13
Mayıs 17	362.563.806	26.195.414	4.328.312	8.125.481	5.156.484	24.611	7,2	16,5	31,0	19,7	0,09
Haziran 17	364.197.538	38.440.329	6.899.262	15.118.969	6.908.458	33.867	10,6	17,9	39,3	18,0	0,09
Temmuz 17	280.712.939	32.918.020	5.033.380	11.808.434	7.458.009	11.450	11,7	15,3	35,9	22,7	0,03
Ağustos 17	369.093.005	31.793.065	5.565.028	11.663.738	5.900.495	31.073	8,6	17,5	36,7	18,6	0,10
Eylül 17	339.536.472	22.871.743	2.993.403	6.269.199	5.035.256	17.431	6,7	13,1	27,4	22,0	0,08
Ekim 17	327.572.520	25.991.244	5.744.814	12.286.020	4.906.101	18.708	6,9	22,1	47,3	18,9	0,07
Kasım 17	377.569.475	32.686.630	2.742.032	4.787.594	6.377.621	25.004	11,0	8,4	14,6	19,5	0,08
Aralık 17	298.117.843	22.370.648	2.742.032	4.787.594	6.377.621	25.004	7,5	12,3	21,4	28,5	0,11

Kaynak: Chicago Borsası, 2018

Çizelge 137. Chicago Borsasında Mısır, Soya ve Çeltik Aylık İşlem Hacimleri ve Fiyatlar

Aylar	Şikago Borsası Mısır				Şikago Borsası Soya				Şikago Borsası Çeltik			
	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon $)	Ort. Fiyat ($/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon $)	Ort. Fiyat ($/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon $)	Ort. Fiyat ($/ton)
Ocak 16	7.200.464	915	130.387	142	4.985.823	678	219.225	323	17.084	2	408	247
Şubat 16	9.103.849	1157	165.490	143	6.477.298	881	282.108	320	38.093	4	881	239
Mart 16	7.834.666	996	142.469	143	6.299.570	857	280.204	327	18.021	2	393	226
Nisan 16	13.968.128	1775	260.464	147	11.269.549	1533	542.481	354	43.383	4	948	226
Mayıs 16	8.942.583	1137	174.254	153	8.514.745	1158	450.047	389	21.573	2	523	251
Haziran 16	15.428.246	1961	316.615	161	9.508.903	1294	544.923	421	35.736	3	848	246
Temmuz 16	8.974.281	1141	154.181	135	7.027.049	956	373.212	390	12.119	1	270	230
Ağustos 16	9.547.707	1214	154.312	127	4.805.474	654	242.095	370	38.072	4	793	216
Eylül 16	5.850.625	744	96.262	129	4.535.252	617	219.565	356	12.478	1	255	212
Ekim 16	6.902.597	877	120.721	138	7.172.006	976	349.677	358	37.498	4	810	224
Kasım 16	9.628.742	1224	166.220	136	5.325.178	724	266.886	368	14.835	1	302	211
Aralık 16	5.066.584	644	88.623	138	5.978.821	813	305.298	375	35.928	3	733	211
Ocak 17	7.307.792	929	132.293	142	4.972.773	677	256.801	380	13.633	1	281	213
Şubat 17	10.215.667	1298	188.752	145	6.362.065	866	329.672	381	38.962	4	784	208
Mart 17	8.056.878	1024	146.305	143	5.422.480	738	270.103	366	13.062	1	268	213
Nisan 17	10.573.791	1344	192.090	143	5.662.745	770	268.003	348	37.563	4	790	218
Mayıs 17	8.125.481	1033	149.048	144	5.156.484	702	245.656	350	24.611	2	545	229
Haziran 17	15.118.969	1922	281.655	147	6.908.458	940	319.327	340	33.867	3	813	248
Temmuz 17	11.808.434	1501	223.074	149	7.458.009	1015	370.826	365	11.450	1	290	262
Ağustos 17	11.663.738	1482	206.064	139	5.900.495	803	277.288	345	31.073	3	814	271
Eylül 17	6.269.199	797	109.149	137	5.035.256	685	242.409	354	17.431	2	462	274
Ekim 17	12.286.020	1562	214.810	138	4.906.101	667	239.135	358	18.708	2	473	262
Kasım 17	4.787.594	609	82.204	135	6.377.621	868	313.558	361	25.004	2	628	260
Aralık 17	4.787.594	609	82.563	136	6.377.621	868	309.905	357	25.004	2	637	264

Kaynak: Chicago Borsası, 2018

Çizelge 138. ABD Borsalarında Buğdayın Aylık İşlem Hacimleri ve Fiyatlar

Aylar	Şikago Borsası (SRW)				Kansas (HRW)				Mineapolis Borsası				Toplam		
	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon $)	Ort. Fiyat ($/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon $)	Ort. Fiyat ($/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon $)	Ort. Fiyat ($/ton)	İşlem Hacmi (Kontrat)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon $)
Ocak 16	3.016.343	410	71.347	174	546.419	74	12.814	172	155.803	21	3.866	182	3.718.565	506	88.027
Şubat 16	4.632.821	630	106.544	169	903.988	123	20.406	166	247.497	34	6.068	180	5.784.306	787	133.018
Mart 16	3.456.487	470	80.140	170	657.644	89	15.411	172	145.896	20	3.726	188	4.260.027	580	99.278
Nisan 16	5.512.153	750	129.782	173	1.037.056	141	24.107	171	212.011	29	5.591	194	6.761.220	920	159.479
Mayıs 16	3.624.935	493	84.287	171	675.301	92	15.105	164	118.171	16	3.129	195	4.418.407	601	102.521
Haziran 16	5.737.694	781	136.333	175	1.299.044	177	29.196	165	245.664	33	6.493	194	7.282.402	991	172.022
Temmuz 16	3.531.691	480	73.966	154	709.702	97	14.485	150	148.587	20	3.647	180	4.389.980	597	92.098
Ağustos 16	5.192.791	706	105.660	150	1.196.195	163	24.247	149	260.373	35	6.555	185	6.649.359	905	136.462
Eylül 16	2.351.029	320	45.954	144	503.906	69	10.231	149	138.418	19	3.441	183	2.993.353	407	59.625
Ekim 16	3.386.228	461	69.191	150	722.849	98	14.932	152	153.358	21	4.029	193	4.262.435	580	88.152
Kasım 16	4.967.882	676	100.138	148	1.139.807	155	23.356	151	225.333	31	5.877	192	6.333.022	862	129.371
Aralık 16	2.679.214	365	53.247	146	645.585	88	12.993	148	133.584	18	3.596	198	3.458.383	471	69.836
Ocak 17	2.959.494	403	62.735	156	883.386	120	19.334	161	250.823	34	7.033	206	4.093.703	557	89.101
Şubat 17	3.814.470	519	83.469	161	1.087.348	148	24.565	166	234.671	32	6.504	204	5.136.489	699	114.539
Mart 17	2.923.180	398	62.434	157	870.779	118	19.239	162	202.442	28	5.438	197	3.996.401	544	87.111
Nisan 17	3.907.515	532	82.049	154	1.210.238	165	25.326	154	211.164	29	5.590	195	5.328.917	725	112.965
Mayıs 17	3.255.736	443	69.953	158	1.071.427	146	23.252	159	153.572	21	4.207	201	4.480.735	610	97.413
Haziran 17	5.111.065	695	115.916	167	1.786.381	243	40.966	169	489.885	67	15.706	236	7.387.331	1.005	172.588
Temmuz 17	3.960.632	539	99.820	185	1.071.042	146	27.151	186	301.607	41	11.522	281	5.333.281	726	138.494
Ağustos 17	4.069.780	554	87.267	158	1.493.817	203	32.014	157	311.495	42	10.526	248	5.875.092	799	129.807
Eylül 17	2.326.401	317	50.834	161	666.193	91	14.473	160	166.028	23	5.214	231	3.158.622	430	70.521
Ekim 17	2.678.791	364	58.231	160	751.691	102	16.196	158	120.546	16	3.710	226	3.551.028	483	78.136
Kasım 17	4.176.595	568	88.177	155	1.567.210	213	32.994	155	245.980	33	7.696	230	5.989.785	815	128.867
Aralık 17	2.047.840	279	42.047	151	693.640	94	14.357	152	110.920	15	3.382	224	2.852.400	388	59.786

Kaynak: Chicago, Minneapolis Borsaları, 2018

Çizelge 139. Borsalara Göre Buğdayda Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları

	Şikago Borsası (SRW)				Kansas (HRW)				Mineapolis Borsası				Toplam		
	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon $)	Ortalama Fiyat ($/ ton)	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon $)	Ortalama Fiyat ($/ ton)	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon $)	Ortalama Fiyat ($/ ton)	İşlem Hacmi (kontrat sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (milyon $)
2013	29.722.653	4.044	1.021.767	251	6.561.794	893	240.702	270	1.479.118	201	56.930	283	37.763.565	5.138	1.319.399
2014	38.332.112	5.215	1.138.308	216	6.302.129	858	211.099	245	2.177.211	296	70.621	238	46.811.452	6.369	1.420.028
2015	43.316.432	5.893	1.096.127	186	7.897.744	1.075	203.160	189	2.315.156	315	62.870	200	53.529.332	7.283	1.362.157
2016	48.089.268	6.542	1.046.799	160	10.037.496	1.366	217.194	159	2.184.695	297	56.074	189	60.311.459	8.206	1.320.067
2017	41.231.499	5.610	897.600	160	13.153.152	1.790	289.980	162	2.799.133	381	84.963	223	57.183.784	7.781	1.272.543
2013-14 Değişim (%)	29	29	11	-14	-4	-4	-12	-9	47	47	24	-16	24	24	8
2014-15 Değişim (%)	13	13	-4	-14	25	25	-4	-23	6	6	-11	-16	14	14	-4
2015-16 Değişim (%)	11	11	-5	-14	27	27	7	-16	-6	-6	-11	-5	13	13	-3
2016-17 Değişim (%)	-14	-14	-14	0	31	31	34	2	28	28	52	18	-5	-5	-4

Kaynak: Chicago; Minneapolis Borsaları, 2018

Çizelge 140. Chicago Borsası Mısır Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları

Yıllar	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon $)	Ortalama Fiyat ($/ton)
2013	88.063.399	11.193	2.576.907	248
2014	90.718.518	11.530	1.894.227	164
2015	107.270.972	13.634	2.022.977	148
2016	108.448.471	13.784	1.969.998	141
2017	111.001.156	14.108	2.008.006	141
2013-14 Değişim (%)	3	3	-26	-34
2014-15 Değişim (%)	18	18	7	-10
2015-16 Değişim (%)	1	1	-3	-5
2016-17 Değişim (%)	2	2	2	0

Kaynak: Chicago Borsası, 2018

Çizelge 141. Chicago Borsası Çeltik Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları

Yıllar	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon $)	Ortalama Fiyat ($/ton)
2013	299.151	29	9.873	341
2014	241.955	23	7.095	307
2015	339.515	33	8.026	244
2016	324.820	31	7.164	228
2017	290.368	28	6.785	244
2013-14 Değişim (%)	-19	-21	-28	-10
2014-15 Değişim (%)	40	43	13	-21
2015-16 Değişim (%)	-4	-4	-11	-7
2016-17 Değişim (%)	-11	-11	-5	7

Kaynak: Chicago Borsası, 2018

Çizelge 142. Chicago Borsası Soya Fasulyesi Yıllık İşlem Hacimleri ve Ortalama Fiyatları

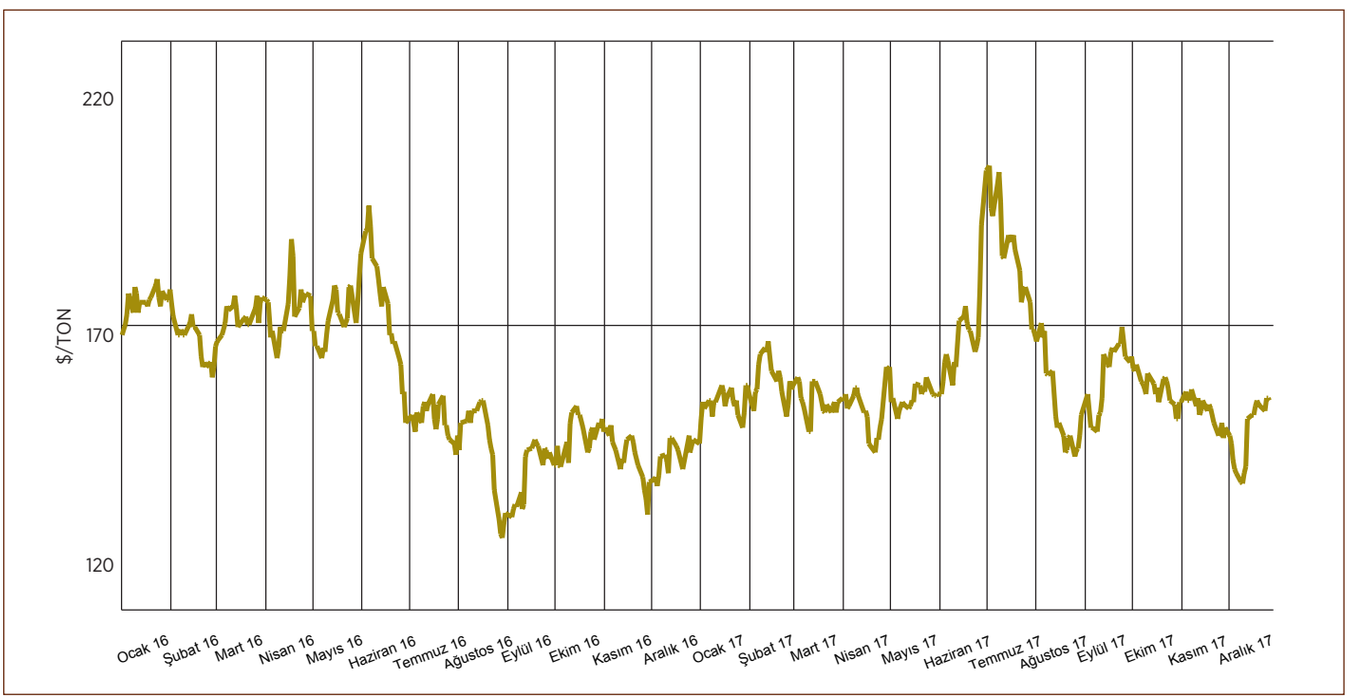
Yıllar	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyon $)	Ortalama Fiyat ($/ton)
2013	61.781.093	8.405	4.334.731	517
2014	67.149.390	9.136	4.092.309	457
2015	72.804.282	9.905	3.445.052	347
2016	81.899.668	11.142	4.075.721	363
2017	70.540.109	9.597	3.442.683	359
2013-14 Değişim (%)	9	9	-6	-12
2014-15 Değişim (%)	8	8	-16	-24
2015-16 Değişim (%)	12	12	18	4
2016-17 Değişim (%)	-14	-14	-16	-1

Kaynak: Chicago Borsası, 2018 .

5.7.1.1 Buğday

Buğday vadeli işlem fiyatları ABD'de Chicago, Kansas ve Minneapolis Borsalarında işlem gören ürünlere yönelik oluşan vadeli fiyatları temsil etmektedir. Fiyatlara ilişkin çizelge ve grafikler, borsaların günlük kapanış fiyatlarının derlenmesi ve aylık ortalamalarının alınması ile oluşturulmuştur. İşlem hacimleri ise söz konusu ay içindeki vadeli işlemler ve opsiyon sözleşme miktarlarının toplanması ile hesaplanmıştır.

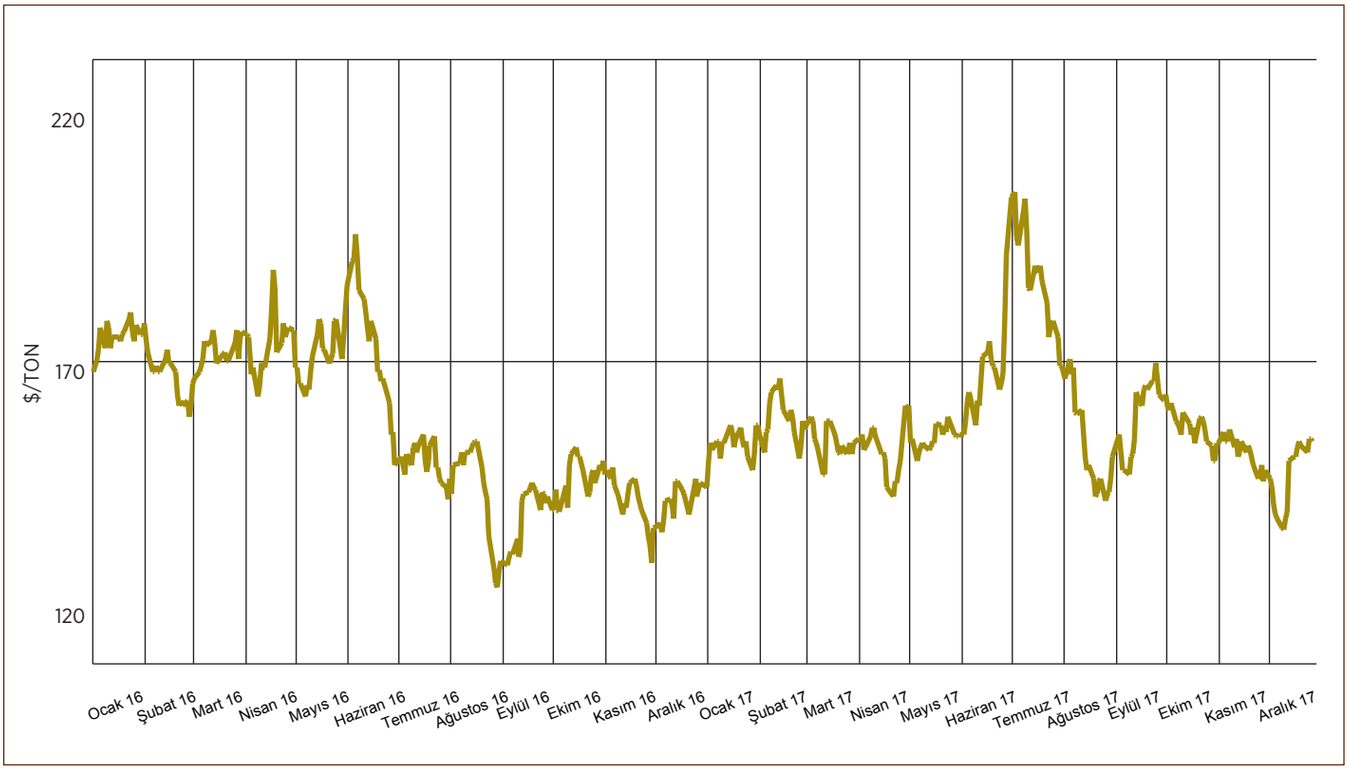
Grafik 89. Chicago Borsası Buğday Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları

Kaynak: IGC, 2018

Yukarıda 2016-17 yılları arası Chicago Borsası buğday günlük kapanış rakamları ile hazırlanmış bir grafik yer almaktadır. 2016 yılında 754 milyon ton olarak gerçekleşen dünya buğday üretimi 2017 yılında 4 milyon ton artışla 758 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Üst üste beş yıl rekor üretim gerçekleşmesi stokları da rekor düzeye ulaştırarak arz bolluğu yaratmıştır. Fiyatların 2016 yılında 10 yılın en düşük seviyesine gerilemesinin ardından 2017 yılında arz bolluğuna rağmen fiyatlar gelişmelere karşı yüksek hassasiyet göstermiştir. Mayıs ayına kadar fiyatlar, ekiliş beklentilerine göre dalgalanmayla birlikte genel olarak geçen yıl ile aynı düşük seviyelerde seyretmiştir. Ancak mayıs ayından itibaren ABD üretiminde yaklaşık % 20 düşüş beklentisi hasada kadar fiyatların yükselmesine neden olmuştur. Eylül ayından sonra ABD'nin 2018/19 sezonu ekim alanında tekrar düşüş beklenmesi fiyatları hareketlendirmiş ancak küresel üretimin yüksek beklenmesi ve arz bolluğu yükselişleri sınırlamıştır.

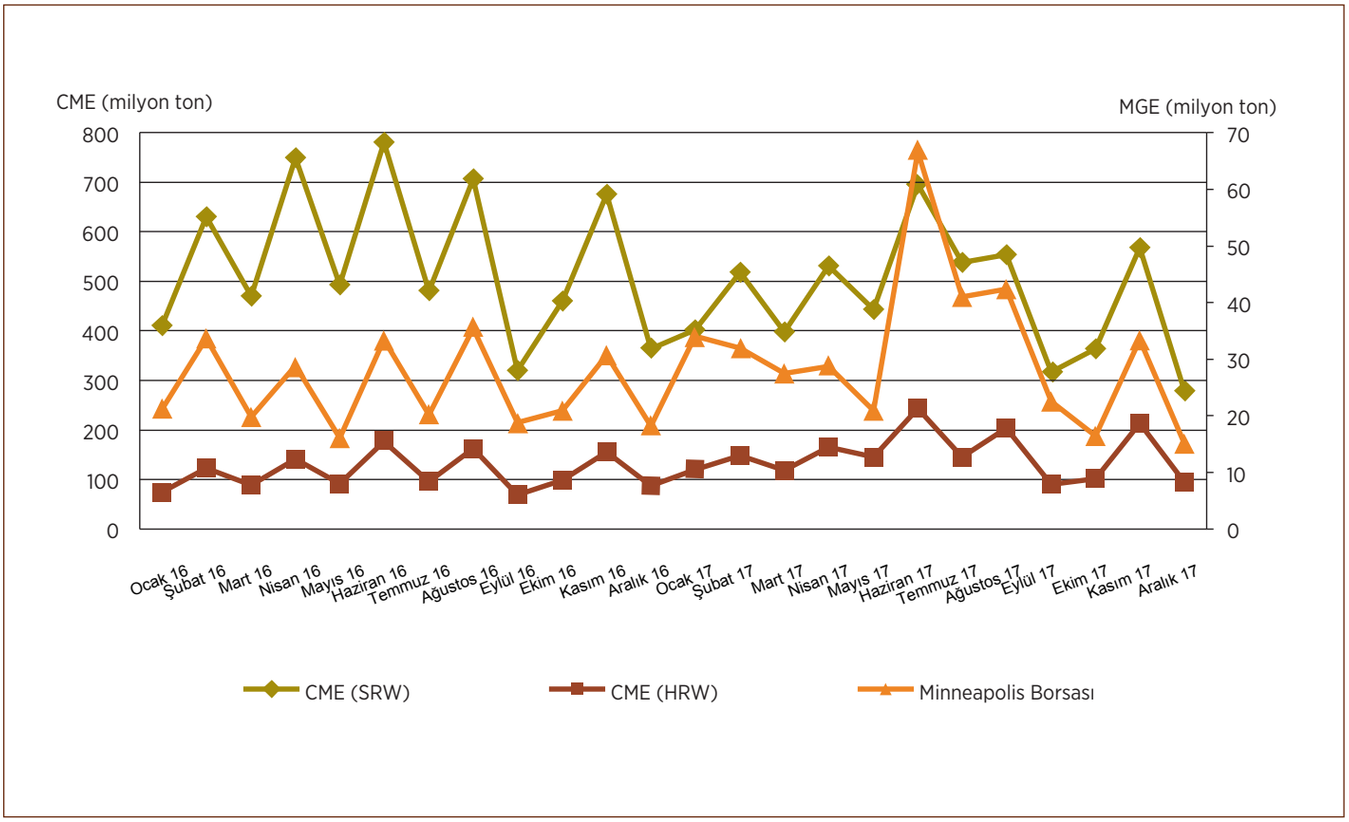
Grafik 90. ABD Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarında Aylık Buğday Fiyatları

Kaynak: IGC, 2018

ABD 2017/18 sezonu kışlık ekim alanının 108 yılın en düşüş seviyesinde açıklanması nedeniyle fiyatlar 2016 yılı Aralık ayında bir miktar yükseliş göstermiştir. Ancak fiyatlardaki yükseliş küresel hububat arzındaki bolluk nedeniyle sınırlı kalmıştır. Mayıs ayından itibaren ABD ve Kanada'da baharlık buğday ekilişlerle ilgili olumsuz koşullar fiyatların özellikle Minneapolis borsasında DNS baharlık buğdayın fiyatının sert yükseliş göstermesine yol açmıştır.

Grafik 91. ABD Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarında Aylık Buğday İşlem Hacimleri

Kaynak: CME ve Minneapolis Borsası, 2018

İşlem hacimleri, dönemlere bağlı olarak değişiklik göstermekle birlikte fiyatlarda hızlı yükselişlerin yaşandığı dönemlerde artmış; piyasaların stabil veya düşüş eğiliminde olduğu dönemlerde azalmıştır. Uzun süre düşük fiyatlarda seyretmesinin ardından 2017 yılı Mayıs-Haziran aylarında fiyatların yükseliş göstermesi neticesinde yılbaşından itibaren en yüksek işlem hacmine ulaşılmıştır. Hasat sonrasında fiyatların tekrar düşüşe geçmesi işlem hacminin de düşmesine neden olmuştur.

Kontrat sayısı bazında yıllık işlem hacimleri mukayese edildiğinde Chicago Borsası işlem hacmi SRW fiyatlarının yatay seyri nedeniyle bir önceki yıla göre %14 daralırken Kansas Borsası (HRW) işlem hacmi %31 ve Minneapolis borsası (DNS) işlem hacmi %28 artmıştır.

Söz konusu borsalardaki işlem hacimlerinin parasal büyüklüğüne bakıldığında ise Chicago Borsasında bir önceki yıla göre %14 daralma gerçekleşirken Minneapolis Borsasında %52 ve Kansas Borsasında %34'lük artış yaşanmıştır. Fiyatların artması ile işlem hacmi de büyümüş ve parasal değer daha fazla yükselmiştir.

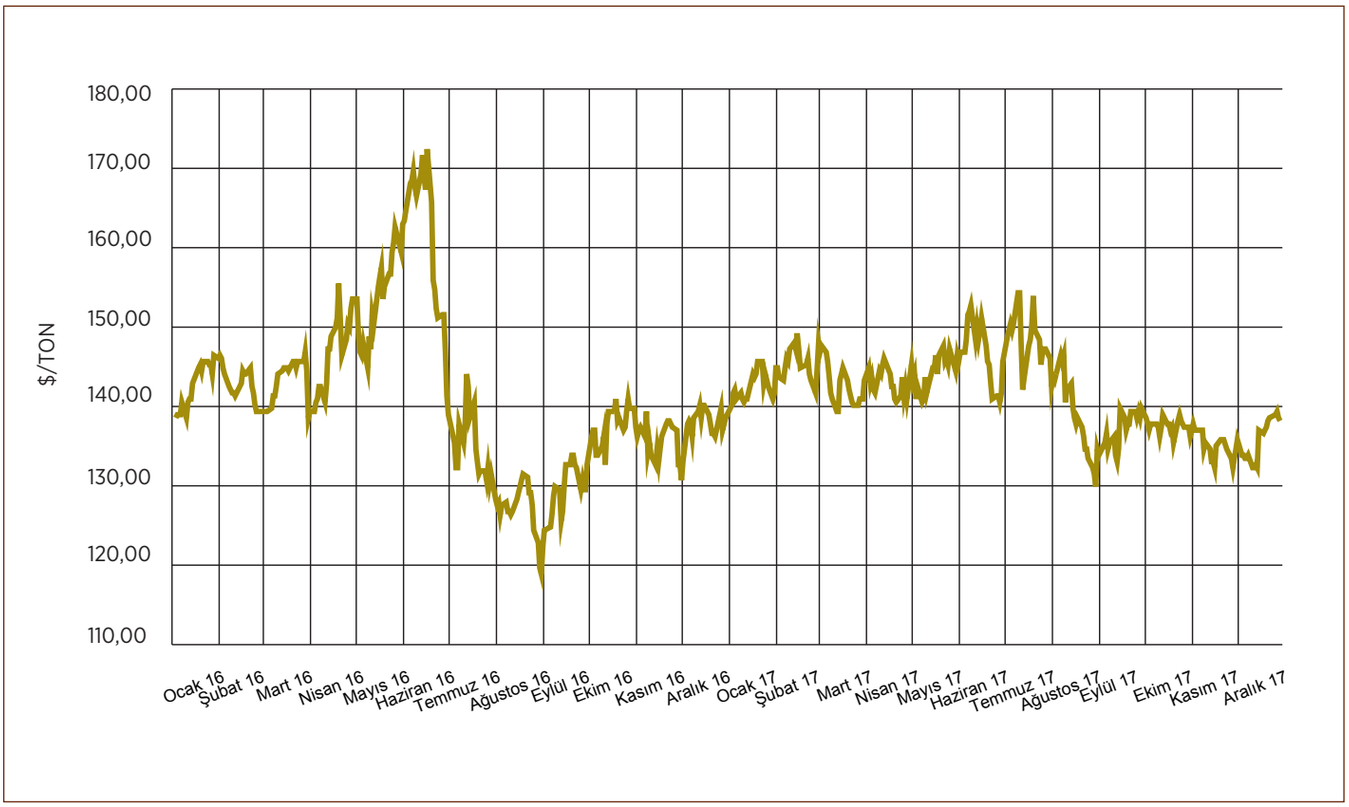
Çizelge 143. ABD Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarında İşlem Hacimleri

	Şikago Borsası (SRW)				Kansas (HRW)				Mineapolis Borsası				Toplam		
	Kontrat Sayısı (Milyon adet)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyar $)	Ort. Fiyat ($/ ton)	İşlem Hacmi (Kontrat Sayısı)	Kontrat Sayısı (Milyon adet)	İşlem Hacmi (Milyar $)	Ort. Fiyat ($/ ton)	Kontrat Sayısı (Milyon adet)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyar $)	Ort. Fiyat ($/ ton)	Kontrat Sayısı (Milyon adet)	İşlem Hacmi (Milyon Ton)	İşlem Hacmi (Milyar $)
2013	29,7	4.044	1.022	251	6,6	893	241	270	1,5	201	57	283	37,8	5.138	1.319
2014	38,3	5.215	1.138	216	6,3	858	211	245	2,2	296	71	238	46,8	6.369	1.420
2015	43,3	5.893	1.096	186	7,9	1.075	203	189	2,3	315	63	200	53,5	7.283	1.362
2016	48,1	6.542	1.047	160	10,0	1.366	217	159	2,2	297	56	189	60,3	8.206	1.320
2017	41,2	5.610	898	160	13,2	1.790	290	162	2,8	381	85	223	57,2	7.781	1.273
2013-14 Değişim (%)	29	29	11	-14	-4	-4	-12	-9	47	47	24	-16	24	24	8
2014-15 Değişim (%)	13	13	-4	-14	25	25	-4	-23	6	6	-11	-16	14	14	-4
2015-16 Değişim (%)	11	11	-5	-14	27	27	7	-16	-6	-6	-11	-5	13	13	-3
2016-17 Değişim (%)	-14	-14	-14	0	31	31	34	2	28	28	52	18	-5	-5	-4

Kaynak: Chicago Borsası

5.7.1.2 Mısır

Grafik 92. Chicago Borsası Mısır Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları

Kaynak: IGC, 2018

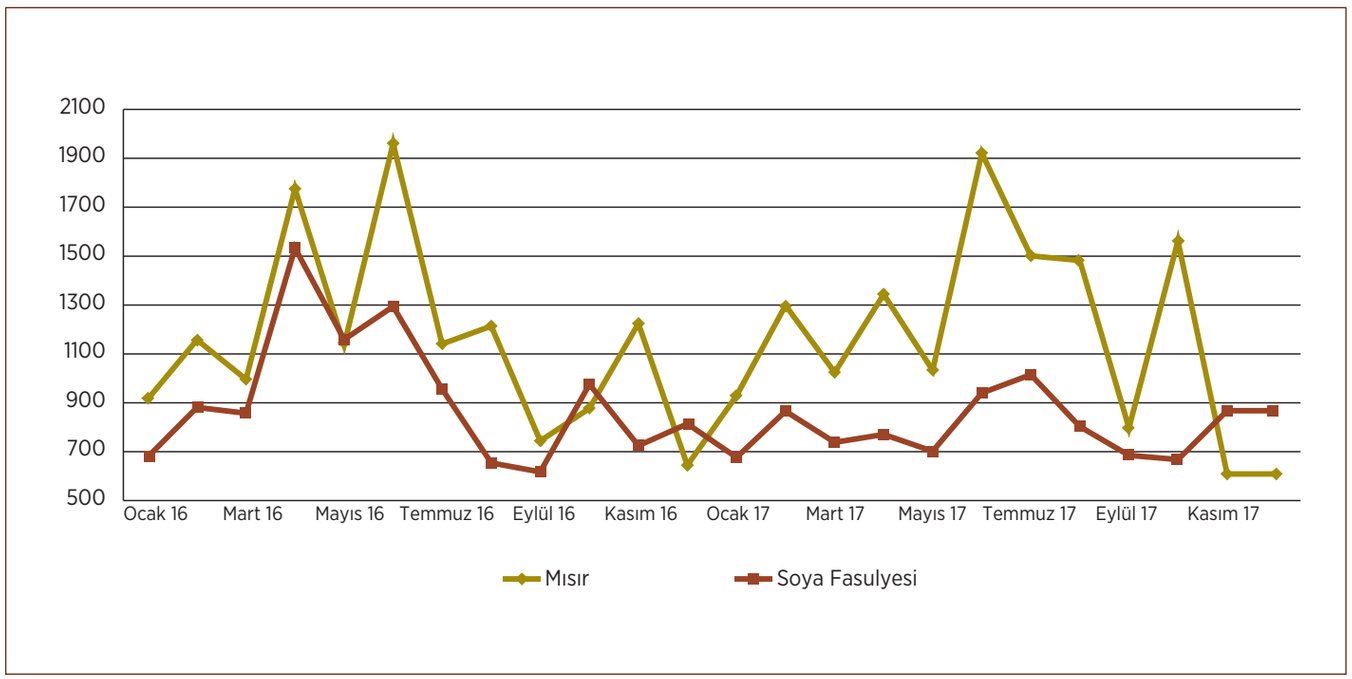
Yukarıdaki grafikte 2016-2017 yılları arası Chicago Borsası günlük mısır kapanış fiyatları yer almaktadır.

2016 yılı mısır günlük kapanış fiyatları; nisan ayına kadar arzın bol olması ve Güney Amerika ile ihracat üzerine rekabet edilmesi sonucu baskılanırken nisan ayında bir miktar yükseliş göstermiştir. Mayıs ayında Güney Amerika'nın hava durumunun olumsuz seyretmesi ve Arjantin sevkiyatlarındaki ertelemeler fiyatları desteklemiştir. Haziran ayı günlük fiyatları güçlü ihracat talebi ve mısır ekiliş alanlarının soyaya kaydırılması söylentilerine bağlı olarak kazanç sağladı. Temmuz ayında kapanış fiyatları hava durumunun olumlu olması, yemlik buğdayla rekabet ve USDA raporunun etkisinin düşürücü olmasına bağlı olarak keskin bir şekilde düşüş göstermiştir. Fiyatlar ağustos ve eylül aylarında da üretim öngörüsünün yüksek ve hava durumu tahminin olumlu olmasına bağlı olarak baskılanmaya devam etmiştir. Mevsimsel olarak gevşek olan fiyatlar kısa pozisyonların alımla kapatılmasına bağlı olarak Ekim ayı boyunca güçlü seyretmiştir. Kasım ve aralık aylarında yerel arzın bol olması, doların güçlenmesi ve USDA'nın verim tahmini arttırmasına bağlı olarak vadeli günlük mısır fiyatları baskılanmaya devam etmiş fakat ihracatın yüksek olması sebebiyle düşüşlerin sınırlanması fiyatları dalgalandırmıştır.

2017 yılı ABD Chicago Borsasında mısır günlük kapanış fiyatları ocak-şubat ayları arasında ihracat ve yurt içi etanol talebinin güçlü olması, diğer hububat ürünlerindeki artış ve dolardaki güçlenme neticesinde dalgalı bir yükseliş gösterdi. Mart-nisan aylarında Güney Amerika'nın rekor düzeydeki üretim beklentisi günlük mısır kapanış fiyatlarını baskıladı. Mayıs ve haziran aylarında hava durumuna bağlı endişeler ve Arjantin'de hasadın ertelenmesi haberleri neticesinde fiyatlar bir miktar güçlendi. Temmuz ayında ekiliş alanlarının önemli ölçüde azalması söylentisiyle fiyatlar dalgalı bir yükseliş gösterdi. USDA'nın ekiliş ve üretim konusundaki iyimser raporu, mahsul için faydalı yağışların alınması ve ihracattaki rekabetin çok güçlü olmasıyla ağustos ayında fiyatlar dip noktaya indi. Eylül ayında kurak havaya bağlı olarak fiyatlar bir miktar yükseliş gösterdi.

Ekim ayından itibaren ihracat talebinin yavaşlamasıyla borsada günlük mısır kapanış fiyatlarındaki genel düşüş eğilimi 2017 yılı sonuna kadar devam etmiştir.

Grafik 93. Chicago Borsasında Mısır ve Soya Fasulyesi Aylık İşlem Hacimleri

Kaynak: CME, 2018

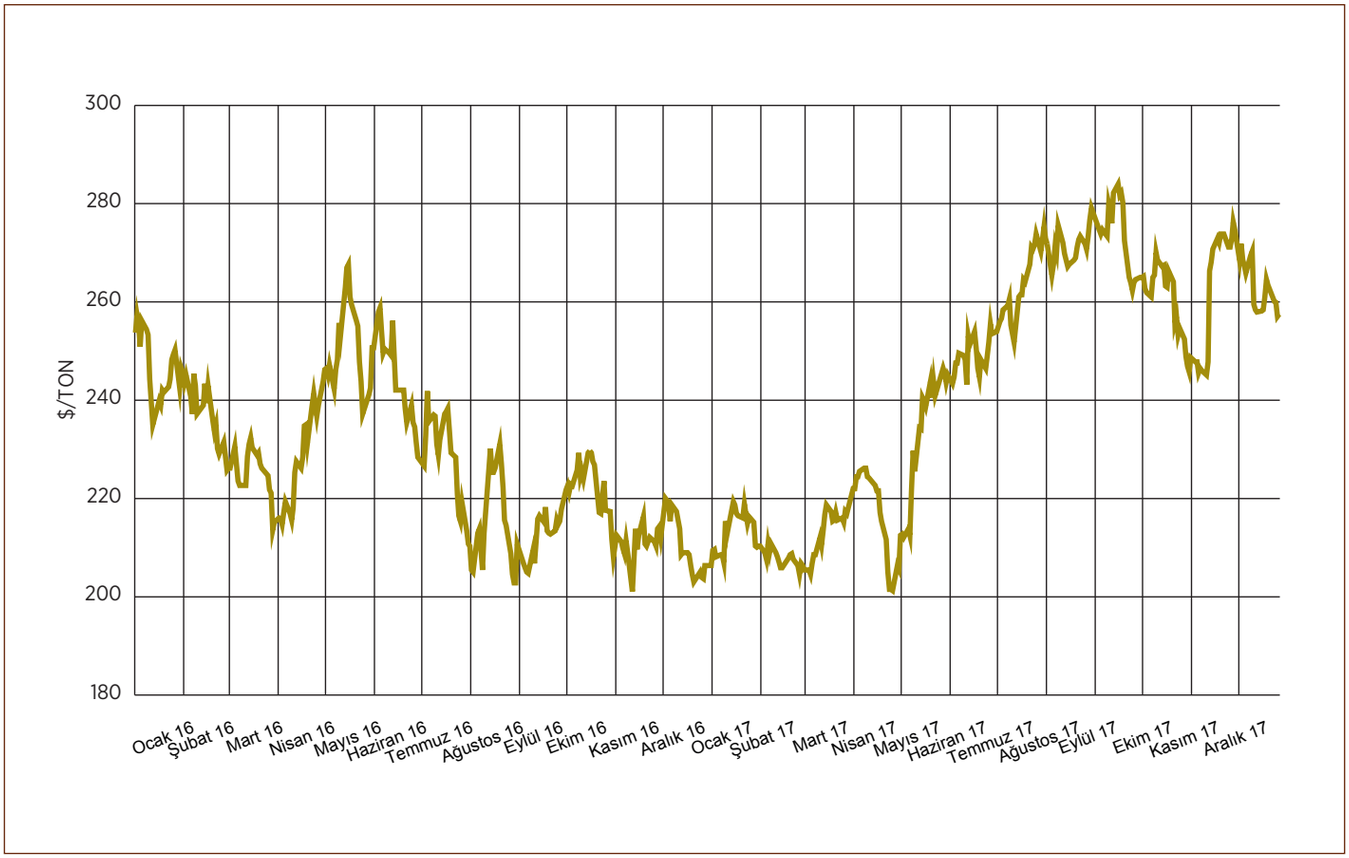
Yukarıdaki grafikte mısır ve soya fasulyesi işlem hacimleri birlikte gösterilmiş olup her iki ürünün işlem hacimleri de hasat dönemlerinin başlamasını müteakip yükselişe geçmiştir.

2017/18 dönemi ABD soya üretimi bir önceki yıla göre artış göstermiş, 2017 yılı sonbahar döneminde soya fasulyesi işlem hacmi 2016 yılının üzerinde seyretmiştir. Mısır işlem hacminin Eylül 2017'deki yükselişi bir önceki sezonun en yüksek seviyesini altında gerçekleşmiştir.

5.7.1.3. Çeltik

Grafik 94. Chicago Borsası Çeltik Vadeli İşlemler Günlük Kapanış Fiyatları

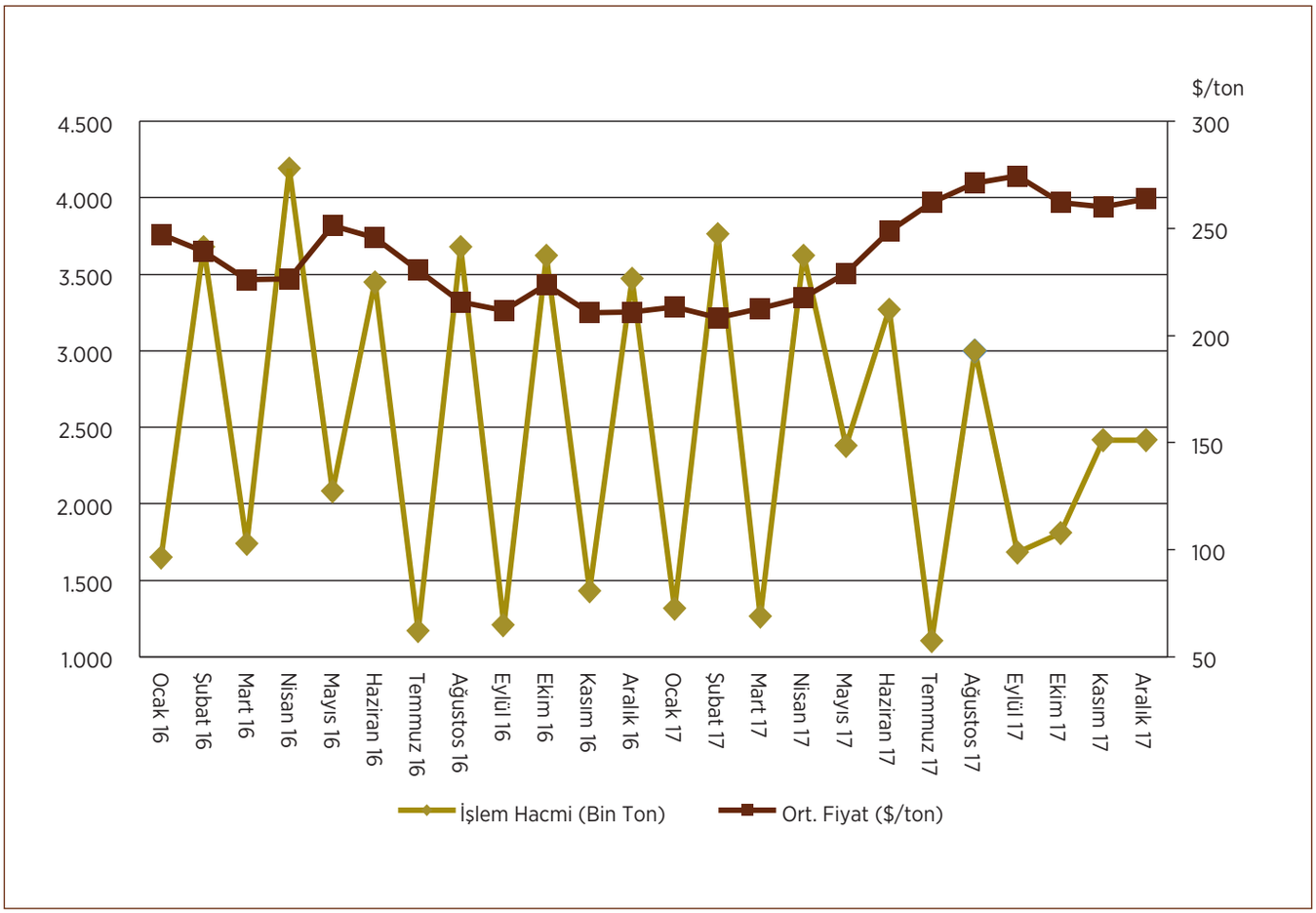

Kaynak: IGC, 2018

2016 yılına üretim beklentilerinin bir önceki sezona göre yükselmesi ve talebin zayıflaması neticesinde düşüş yönlü eğilimle giren CME (Şikago Borsası) vadeli işlemler piyasası; Nisan 2016'da 226 $/Ton dip seviyesini gördükten sonra kuraklığın etkisini sürdüreceği, ekilişlerin azalacağı ve güney bölgelerdeki şiddetli hava koşullarının ürüne olumsuz etkisi olacağı beklentilerinin satın alınması ile işlem hacmi artarak fiyatlar mayıs ayında 269 $/Ton seviyelerini zorlamıştır. Sonrasında olumlu ürün raporlarının gelmesiyle üretimin toparlanarak 2015/16 sezonunun yaklaşık 1 milyon ton üzerinde üretim tahmini sonrası talepteki daralma nedeniyle fiyatlar gerilemiş ve yılsonuna doğru talep güdümlü olarak 211-246 $/Ton bandında dalgalanarak son 6 ayda 225 $/Ton ortalama fiyat oluşmuştur.

2017 yılına ise kuraklığın etkisini yitirmesiyle üretimde rekor beklentisiyle girilmiştir. Ocak ayında sezon için görülen tek risk ABD'li üreticilerin fiyatları düşük bularak ekiliş yapmamalarıdır. Ancak şubat ve mart aylarında yaşanan şiddetli hava olayları sonrası üreticilerin ekilişten vazgeçmesi sonucu üretimin %20 (1,5 milyon ton) azalarak 2011/12 seviyesinin altına gerileyeceği, ekilişlerdeki gecikmenin hasadı da geciktireceği beklentileri sonrası ilk 3 ayda 211 $/Ton olan ortalama işlem fiyatı nisan ayından itibaren bekeklentinin satın alınması ile hızla ağustos ayında 271 $/Ton seviyesine kadar yükselmiştir. Hasadın gecikmesi fiyatlara da yansıyarak eylül ayında 274 $/Ton seviyeleri zorlanmış, hasadın başlamasından sonra ise Japonya ve Güney Kore kaynaklı dış taleplerin ihracat fiyatlarını yükseltmesinin etkisiyle vadeli fiyatlar 2017 yılının son 3 ayında çok fazla gevşemeyerek önceki yıl aynı dönemin %22 (47 $/Ton) üzerinde 262 $/Ton seviyesinde tutunmuştur. Eylül ayı ortalama işlem fiyatları kıyaslandığında 2016'ya göre %29 (62$/Ton) artış gerçekleşmiştir.

Grafik 95. Chicago Borsasında Çeltiğin Aylık İşlem Hacmi ve Fiyatı

Kaynak: CME, 2018

Şikago Borsası çeltik işlem hacmi 2017 yılında toplam 28 milyon ton ile 2016'daki 31,4 milyon tonun %11 altında kalmıştır. 2016 yılı Nisan ayında işlem hacmi 4,2 milyon ton ile yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2017 yılında ise 3,7 milyon ton ile Şubat ayı işlem hacminde en yüksek seviyeyi oluşturmuştur.

2017'de piyasa yüksek fiyatlar nedeniyle 2016'ya göre işlem hacmi olarak daralmıştır. Kontrat sayısı ve parasal büyüklük bazında yıllık işlem hacimleri 2017'de 290.368 adet sözleşme ile 2016'daki 324.820 adet sözleşmenin %11 altında kalmıştır. 2017'de gerçekleşen 6,8 milyar dolarlık işlem hacmi 2016'daki 7,2 milyar doların % 5 altında seyretmiştir.

KAYNAKÇA LİSTESİ

AB Dokümanları (1251/99 no'lu Tüzük, 1782/2003 no'lu Tüzük, CAP Monitor 2009, AB web sitesi-http/eu-int).

Adana Ticaret Borsası, http://www.adanatb.org.tr, internet adresi.

Bandırma Ticaret Borsası, http://www.bantb.org.tr, internet adresi.

CAP Monitor 1999. AGRA Informa Ltd., yıllık abonelik.

CAP Monitor 2009. AGRA Informa Ltd., yıllık abonelik.

Çorum Ticaret Borsası, http://www.corumtb.org.tr, internet adresi.

Edirne Ticaret Borsası, http://www.edirnetb.tobb.org.tr, internet adresi.

Elçi vd. 1994, Tarla Bitkileri, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:1385, Ders

Kitabı:399, ISBN 975-482-224-7, A.Ü.Z.Fakültesi Halkla İlişkiler ve Yayın Ünitesi 1994, Ankara.

Eskişehir Ticaret Borsası, http://www.esktb.org.tr, internet adresi.

Emeklier, H.Y. 2002. Altın Tanesi, Mısırın Kimyası ve Endüstride Kullanımı. Üretimden

Tüketime Mısır Paneli, 19 Aralık 2002, 21 s., Sakarya.

France Agrimer Raporları, https://visionet.franceagrimer.fr/pages/statistiques.aspx\menuur/ internet adresi.

Geçit, H.H. vd. 2009. Tarla Bitkileri. A.Ü.Z.F. Ders Kitabı: 521, Yayın No: 1569, ISBN 978 - 975- 482 -803-0, Ankara.

IGC 2018. https://www.igc.org.uk internet adresi.

ITC 2018. http://www.intracen.org/exporters/statistics-export-product-country internet adresi.

Kırklareli Ticaret Borsası, http://kirklarelitb.tobb.org.tr, internet adresi.

Konya Ticaret Borsası, http://www.ktb.org.tr, internet adresi.

Polatlı Ticaret Borsası, http://www.polatliborsa.org.tr, internet adresi.

Resmi Gazete, http://www.resmigazete.gov.tr, internet adresi.

Reuters 2018. https://portal.hpd.global.reuters.com/auth/login.aspx internet aboneliği.

Şikago Borsası 2018. http://www.cmegroup.com/market-data/volume-open-interest/ , internet adresi.

Tekirdağ Ticaret Borsası, http://www.tdag-ticbor.org.tr, internet adresi.

TMO 2018. TMO Genel Müdürlüğü Kurum Verileri, Ankara.

BÜGEM TKB Bitkisel Üretim Geliştirme Genel Müdürlüğü, Resmi Yazışma Verileri, Ankara.

TÜİK 2018. https://www.tuik.gov.tr/veri tabanı internet adresi.

TÜİK 2009. Tarım İstatistikleri Özeti 1989 – 2008. Türkiye İstatistik Kurumu, Yayın No: 3340, ISSN 1300 – 1213, ISBN 978 – 975 – 19 – 4627 – 0, Ankara.

ABD:

http://www.apfo.usda.gov

http://farm.ewg.org

http://www.fas.usda.gov

www.kswheat.com/assets/pdf/farm_to_port.pdf

Arjantin:

USDA, Reuters (Ürün ve piyasalarla ilgili değerlendirmeler) T.C. Buenos Aires Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (tarım kuruluşları ile bilgiler)

Hindistan

The overview of Government subsidies to agriculture sector in India, Harshal A.Salunke, Dr. B.B. Deshmush ,

http://www.iosrjournals.org/iosr-javs/papers/vol1-issue5/G0154347.pdf

India Agricultural Policy Review, Vol.4.No. 3, Agriculture and Agri-Food Canada, September 2008

India, Agricultural Economy and Policy Report, January 2009

Central Intelligence Agency , The World Factbook, India, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, İhracat Bilgi Platformu, Hindistan ülke profili

http://www.ibp.gov.tr/pg/section-pg-ulke.cfm?id=Hindistan

T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Hindistan Ülke Raporu-Nisan 2011

T.C.Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/hindistan-ekonomisi.tr.mfa

Mısır:

*Nisan 2013 GAIN REPORT- EGYPT Grain and Feed Annual

*The Egyptian Food Subsidy System- Structure, Performance, and Options for Reform

International Food Policy Research Institute, Research Report 119

7. EKLER

7.1. AÇIKLAMA

Çizelgede yer alan tanım ve kavramlara ilişkin TÜİK tarafından yapılan açıklamalar aşağıda verilmiştir (TÜİK 2018).

Piyasa Yılı: Her bir ürün için ilgili ürünün hasat edilme ve/veya piyasaya sürülmesinden bir sonraki yılda hasat edilme zamanına kadar olan dönemi ifade etmektedir.

Yurt İçi Kullanım: Referans dönem süresince bireylerin gıda tüketimi, yemlik, tohumluk, endüstriyel kullanım ve piyasa kayıpları toplamıdır.

Yurt İçi Kullanım = Tohumluk Kullanım + Yemlik Kullanım + Endüstriyel Kullanım + İşlenen Kısım + Piyasa Kayıpları + Tüketim (Gıda)

Tüketim (Gıda Olarak): Referans dönem süresince, yurt içinde ürünün tüm şekilleriyle (işlenerek ya da işlenmeden) insan tüketimine sunulan miktarıdır. Tüketim, tanım gereği hesaplamada artık değer olarak bulunmuştur.

Tohumluk Kullanım: Üretim döngüsünün sağlanması için kullanılan hammadde miktarıdır. Tohumluk kullanım, ekilen alan ile hektara atılan tohum miktarının çarpılmasıyla tahmin edilmiştir.

Yemlik Kullanım: Yem üretiminde ham madde ve/veya doğrudan yem olarak kullanılan miktarlardır. Yemlik kullanım, yalnızca üç ürün için (arpa, buğday ve mısır) Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığından sağlanan yem üretimi ve yem üretiminde kullanılan ham madde miktarına dair veriler esas alınarak tahmin edilmiştir.

Piyasa Kayıpları: Ürünün hasat edildikten sonraki dönemde taşınması, işlenmesi ve depolanması sırasında meydana gelen kayıplardır. Piyasa kayıpları Ankara, İstanbul ve İzmir Ticaret Odalarının üyelerinden araştırma yolu ile elde ettiği fire ve randıman oranları kullanılarak yurt içi kullanımın belirli bir yüzdesi olarak tahmin edilmiştir.

Endüstriyel Kullanım: Ürünün gıda tüketimi ve hayvan yemi amaçları haricinde çeşitli sanayi kollarınca kullanılan miktarıdır. Gıda sanayine aktarılan ham maddeler bu başlık altında ele alınmaktadır. Endüstriyel kullanım, çoğu üründe ihmal edilebilir düzeyde olduğu için çizelgelerde yer verilmemiştir.

Stok Değişimi: Ürünlerin yıl sonu ve yıl başı stok değerleri arasındaki farktır. Dönem başı ve sonundaki stokların her zaman sağlıklı bir şekilde temin edilmesinin zor olmasından dolayı hesaplamalarda sadece stok değişimi kullanılmıştır. Ayrıca stok değişimi olarak, Toprak Mahsulleri Ofisinin destekleme alımı yaptığı ürünler ile üretici birliklerinin alım yaptığı ürünlerin stok değerleri kullanılmıştır.

Kişi Başına Tüketim: Belirli bir dönem için ürün tüketiminin nüfusa oranıdır.

$$\text{Kişi Başına Tüketim} = \frac{\text{Tüketim}}{\text{Nüfus}}$$

Hesaplama yöntemi referans dönem boyunca kişi başı insan tüketimi için sadece ortalama bir değer vermektedir. Gerçekte ise yaşa, cinsiyete, gelir düzeyine, tüketici alışkanlıklarına, mevsime göre tüketim düzeyinde farklılıklar mevcuttur. Ayrıca ürün denge tablolarının istatistikleri toptan ticaretin ötesine geçmediğinden, perakende ticaretin ve özel kişilerin kullanımına giren mutlak miktarlar tam olarak bilinememektedir.

Kişi başı tüketimin hesaplanmasında resmî istatistiklerdeki nüfus bilgisi dikkate alınmıştır. Hesaplamalarda pazarlama ve takvim yılına göre nüfus tahminlerinde aşağıdaki tarihler esas alınmıştır:

Pazarlama yılına ait denge tabloları için 31 Aralık,

Takvim yılına ait denge tabloları için 30 Haziran'dır.

Yeterlilik Derecesi: Bir bölgenin kullanılabilir üretiminin (iç üretim) o bölgenin bütün ihtiyacını ya da yurt içi kullanımını (insan, hayvan ve endüstrinin bütün ihtiyaçlarını) ne ölçüde karşılayacak durumda olduğunu gösterir. Ürün denge tabloları göz önüne alındığında yeterlilik derecesi, kullanılabilir üretimin yurt içi kullanımı karşılama derecesini yüzdesel ifade ile göstermektedir.

$$\text{Yeterlilik Derecesi} = \frac{\text{Kullanılabilir Üretim}}{\text{Yurt İçi Kullanım}} \times 100$$

Değerin 100'den küçük olması, üretimin yurt içi talebi tam olarak karşılayamadığı durumu; 100'den büyük olması normal iç ihtiyaçları geçen, ihraç edilebilir ve/veya stoklanabilir miktarların varlığı durumunu göstermektedir.

T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK
BAKANLIĞI
TARIMIN BARAJLARINI İNŞA EDİYORUZ
TMO
TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
ÜRÜNLERİNİZİ
ELÜSTÜNDE TUTUYORUZ
TMO
LİSANSLI DEPOLAR
İLE SİZE DAHA YAKIN
AYRINTILI BİLGİ İÇİN
EN YAKIN TMO İŞYERLERİNE BAŞVURABİLİR VEYA
www.tmo.gov.tr • https://ticaret.gtb.gov.tr
LİNKLERİ ÜZERİNDEN BİLGİ ALINABİLİR.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Eğitim Yayım ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı "9. Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması" Genel İkincilik Ödülü (Gürsel Egemen ERGİN) fotoğrafıdır.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Milli Müdafaa Caddesi No: 18 06420 Bakanlıklar-Çankaya / ANKARA
T: 0 312 416 30 00 - **F:** 0 312 416 34 00 (5 HAT)